

Germ. g. 1917 4°

Ha.

REGESTEN ZUR DEUTSCHEN GESCHICHTE

aus den

Handschriften der Marcusbibliothek in Venedig

bearbeitet von

Joseph Valentinelli.

II.

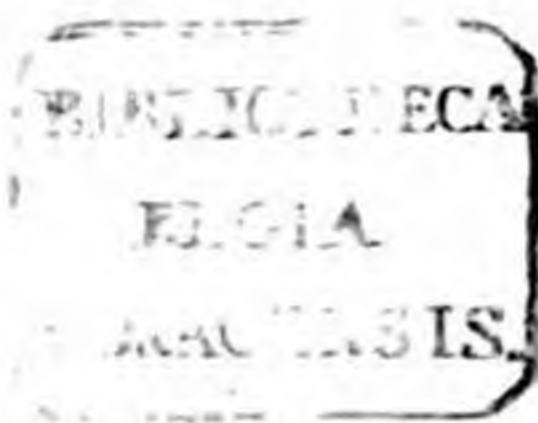
Aus den Abhandlungen der k. bayer. Akademie der W. III. Cl. IX. Bd. III. Abth.

München 1866.

Verlag der k. Akademie,
in Commission bei G. Franz.

Akademische Buchdruckerei von F. Straub.

117 - B.

1494.
27 februarii.

Quinta feria ante Dominicam tertiam Quadragesimae (27 februarii) Balthasar Ranober, litteris sigillo Leonardi Kaczianari castellani in Gortslach roboratis, commendat Jacobo episcopo iustinopolitano, sedis aquil. vicario generali, Casparem clericum aquil., ex legitimo matrimonio procreatum, morum integritate commendabilem, ut possit ordinari ad titulum mensae et provisionis eius (Baltharis), quoadusque beneficio ecclesiastico provideatur. Docum. auth. (L. XIV, 101, n. 26.) 597.

7 martii.

Ursus de Ursinis episcopus theanensis nuntiat pontifici se magnifice exceptum a rege Hungariae, cui communicavit quae clam illi erant referenda. (L. X, 178, n. 52.)

Inc.: „Ex quo ab urbe discessi, rarius scripsi v. beatitudini, quia quod scribendum censerem . . . Budae, 7 martii, 1494.“ 598.

26 martii.

Idem eidem significat Hungariae regis responsum circa differendum bellum in Turcas, ut et negotium reductionis Bohemorum ad gremium ecclesiae. (L. X, 178, n. 78.)

Inc.: „Aliis meis litteris significavi v. beatitudini die quinta presentis mensis Budam pervenisse . . . Bude, 26 martii, 1494.“ 599.

1494.

1494.
19 aprilis.

Maximilianus rex mandat Marquardo Breisacher *consiliario et oratori nostro in romana curia*, vel Philiberto *naturali filii nostri Philippi ducis Burgundie* oratori, vel Johanni Brocardo magistro caeremoniarum, scribae apostolico, referat pontifici eum pacem conciliaturum inter reges Galliae et Neapolis, ne eorum discordia expeditioni in Turcas officiat; ante autumnum, cum exercitu, Croatiam versus iter sumpturum; inducias *cum perfidis Turcis* minime conciliandas; fratrem Soldani ideo captivum teneri ut successum expeditionis adiuvet; caute cum Turcis negotiandum, ad quos legationem mittet. (L. X, 178, n. 36.)

Inc.: „Acceptis litteris tuis cognovimus ea que in negotio confraternitatis fratrum s. Georgii Ex oppido nostro campidonensi, 19 april. 1494.“ 600.

19 aprilis.

Idem cardinalium collegium exorat ut iis quae Marquardus Breisacher, suus ad eos orator, asseret de expeditione Turcarum, plenam praestent fidem. (L. X, 178, n. 8.)

Inc.: „Cum pro fidei et religionis nostre christiane tuitione, et patriarum tum nostrarum Ex oppido n. campidon., 19 april. 1494.“

Edita epistola in ‘Principum Austriac. epistolae.’ Venetiis, 1856, 4°. 601.

mense maio.

Ad amplissimum p. Raimundum Peraud honoratissimum antistitem gurcensem, s. r. e. cardinalem C. Pauli Amalthaei carmen gratulatorium. (L. XII, 103, f. 2—8.)

Inc.: „Tarda quidem sed grata tamen pervenit ad aures
„Phama meas, alboque diem fulcire lapillo
„Jussit. . . .“

Auctor qui Vindobonae funeri Friderici III, die 7 septembris ann. 1493 demortui adstitit, hexametris biscentum novendecim gratulatur episcopo gurcensi, cui cardinalatus die 22 aprilis anni 1494 delatus. Editum leges in ‘Miscellanea di varie opette’, Venezia, 1741, tom. I, p. 511. 602.

1494 — 1495.

1494.

1 iunii.

Orator de Ursinis nuntiat pontifici Paulum Kinisium invassisse monasterium Petri Waradini, ac ex sibi adsignatis quodam oppidum tantum sibi attribuisse; *collectores* quosdam s. *Petri*, uti dicunt, pecuniam furatos esse et aufugisse. De cruciata in Turcas et oratoribus bohemicis pro re de communione sub utraque. (L. X, 178, n. 23.)

Inc.: „Tabellariorum raritas prestat impedimentum ne sepe rescripserim beatitud. v., in presentiarum vero . . . Bude, 1 iunii, 1494.“ **603.**

24 iulii.

Augustinus Barbadicus dux Venetiarum, litteris patentibus, potestatibus, capitaneis, castellanis ec. venetis nuntiat conventiones cum Sigismundo Austriae archiduce *de facinorosis hominibus* invicem ad requisitionem unius partis remittendis habitas, cum Maximiliano Romanorum rege recens confirmatas. (L. X, 309, n. 17.)

Inc.: „Habebamus cum ill. domino Sigismundo Austrie ec. pro bona et laudabili vicinitate . . . In ducali palatio, 24 iulii, 1494.“ **604.**

2 augusti.

Orator de Ursinis refert pontifici, Hungariae regem insistere pro dispensatione contracti matrimonii, consilarios sibi adhibentem Johannem olim episcopum waradiensem ac Johann. olim ep. cenadiensem. Fusius de actis ad matrimonium illud contrahendum, ac de causis allatis dispensationis. Aliquid de Turcis, cum quibus rex Poloniae inducias triennales pactus erat, ac de Bohemis quoad communionem sub utraque. (L. X, 178, n. 77.)

Inc.: „Dum essem in itinere ex Cassovia versus Waradinum, redditum est mihi breve sanctit. v. . . . Waradini, 2 aug., 1494.“ **605.**

1495.

12 aprilis.

Pacta foederis ad annos vigintiquinque duraturi, conventa inter pontificem, Romanor. et Castellae reges, Venetiarum et Mediolani duces, vulganda solemniter die dominico Palmarum, scilicet 12 aprilis, 1495, conditionibus additis de vi militari cuiusque status, tutela mutua ec. (L. X, 309, n. 18.) **606.**

1495—1496.

1495.
10 maii — 23 nov.

Litterae ducales undecim membranaceae, authenticae Augustini Barbadici principis Venetiarum ad Zachariam Contarenum et Benedictum Trevisanum, oratores apud Maximilianum Romanorum regem, a die 10 maii ad 23 novembris, 1495. (L. X, 304.)

Foedere inito Venetorum cum regibus Romanorum et Castellae, pontifice, duce Mediolani, senatus venetus oratores extraordinarios ad Maximilianum data opera mittit ut id respondeant quod Mediolani oratores, Maximiliano eadem eis proponenti ac Mediolani duci. Litteris autem instat sollicitent adventum in Italiam Maximiliani, qui copias interea contra Gallos pontificiae dignitati minitantes praemittat. Nuntiat hostes Novariam, loca quaedam s. sedis et Apuliae occupasse; Mediolani ducem et Hispaniae regem nihil omisisse ut pontifici subvenirent; hunc Urbem veterem recessisse; classem venetam Apuliam applicuisse, ad Gallos exterminandos. Addit, Maximiliano centum millia ducatorum petenti satisfieri non posse; instat demum oratores Romanorum confinia Gallorum, praesertim in Burgundia aggrediantur.

His litteris pars earum (dispacei) respondet quae sub numero 609. 607.

26 septembris.

Maximilianus rex pontifici proponit *duo millia equitum et quatuor millia peditum ex his quos in Lombardia habet*, sub capitaneis Friderico Rapelar et Georgio de Petraplana missurum, dummodo eorum stipendia dimidia parte exsolvat; post festum purificationis Romam pro eius coronatione aditurum spondet. (L. X, 178, n. 7.)

Inc.: „Cum ex frequenti Helvetiorum accessu ad regem Francie intelligamus tam illustrem ducem Mediol. . . . Ex civit. nostra imperial. vormaciensi, 26 sept., 1495. 608.

1495—1496.

Regesta litterarum *magnificorum et clarissimorum equitum, dominorum Zachariae Contareni et Benedicti Trevisani, oratorum apud sereniss. Romanorum regem Maximilianum, in partes tres distributa*. (I. VII, 799.)

1496.

Pars prima continet litteras fere quinquaginta, plerasque e Vormatia, a die 30 maii ad 26 iulii, exceptis quindecim praecedentibus, datis Paduae, Tridenti, Brixinae, Oeniponti, Ulmae a die 4 ad 23 maii, anni 1495. Pars altera regestorum habet litteras ultra quinquaginta, quarum trigintaseptem ex Vormatia, caeterae ex Francofurdia, Hallis, Nordlinga, a die 30 iulii ad 5 decembr. eiusdem anni. Utrique parti respondent litterae ducales num. 607. Tertiae parti insunt nonaginta litterae datae ex Nordlinga, Augusta, Francibus montium, Ulma, oppidis Brit et Lansperg, Oeniponto, a die 6 decembris, 1495 ad 3 iulii, 1496, ab uno Zacharia Contareno, qui earum prima nunciat duci Venetiarum die 6 decembris, Benedictum Trevisanum Nordlinga recessisse. Extremas tres diebus 27 et 28 iunii, ac 3 iulii, Oeniponto datas a Zacharia Contareno et Francisco Foscari oratore apud Maximilianum suffecto, editas leges in 'Archivio storico italiano', vol. VII, p. 733—746. Contareno a legatione, ut in codice notavit eius a secretis, die quinta iulii eiusdem anni discessit.

609.

1496.

10 ianuarii.

Leonellus de Clericatis episcopus concordiensis, legatus a latere Alexandri papae VI orationem habet Moguntiae coram Maximiliano. (I. VII, 419, p. 14—19.)

Inc.: „Non sine divino numine, Maximiliane caesar auguste, Romanorum respublica in eam amplitudinem brevi tempore crevit. . . 10 ian. 1496.“

Auctor magnificat ea quae imperatores a primis usque temporibus in pontificatum praestiterunt, unde infert Alexandrum quoque papam a Maximiliano plura praestolari. In Turcas praecipue auxilium impetrat.

610.

mense iunio.

Maximilianus rex nuntiat Augustino Barbadico duci Venetiarum, triginta millia ducatorum, trimestri sibi persolvenda, a Zacharia Contareno oratore veneto accepisse. Bellum finem sperat habiturum, quod ut facilius accidat, sex millia ducatorum aureorum intra tres hebdomadas petit a Venetis pro duobus Helve-

1496.

1496.
mense iulio.

tiorum millibus conducendis. Interea Caspari Haller mercatori numerari a Venetis desiderat duodecim millia ducatorum, in deductionem summae triginta millium. (I. VII, 419, p. 108—109.)

Inc.: „Exemplum litteris tuis spectabili Zacharie Contareno oratori tuo proxime datis.. Ulme, mense iunio, 1496.“ **611.**

Eiusdem instructio data oratoribus Florentiam missis. (I. VII, 419, p. 182—184.)

Inc.: „Primo dicent cesaream maiestatem pro salute totius Italiae ac demum pro commodo. . . .“

Exponant desiderium esse Maximiliani expeditionem contra Turcas apparare; bellum regi neapolitano inferendi assensum datum Gallo regi, quem trans Alpes migrare coegit quod contra votum egerit. Urget oratores ut Florentinis exprobrent quod, cum ab imperatoribus privilegia eorum restaurata repetant, regi Galliae adeo faveant. — Oratores missi Ludovicus Brun et Walterius de Stadion. **612.**

11 augusti.

Carolus Galliae rex archiepiscopo moguntino et reliquis electoribus imperii. (I. VII, 419, p. 209—210.)

Inc.: „Vidimus exemplum quarundam litterarum quas carissimus frater et consanguineus noster... Ambosie, 11 aug., 1496.“

Miratur rex de pecuniae summa a Maximiliano petita pro suo Romam profectu, coronationis gratia; se nunquam in Maximilianum, vel Mediolanenses. vel Venetos pravas intentiones aluisse; sibi esse iustam in Venetos querelam quod Siciliae partem detineant sub umbra pecuniae Ferdinando mutuatae; Fori novi pugnam Venetorum malitiae vertendam; Genuam sibi spectare; esse in animo sibi propria iura non imminuere, sed augere. **613.**

9 septembris.

Maximilianus rex queritur cum Augustino Barbadico duce Venetiarum, quod sint qui ei consulant ut se a liga retrahat; se Italiam accessisse ut a Gallorum servitute liberaret; obiurgat praestita anno praeterito auxilia; eum sperat ad meliora consilia

1496—1497.

	regressurum; asserit pecuniam ab eo petitam, non in proprios usus conversam, sed ad Italiam tutandam. (I. VII, 419, p. 228—230.) Inc.: „Illustris . . . Non absque vehementi admiratione intelligimus aliquos in tuo senatu esse . . Ex Veglevano, 9 septembris 1496.“ 614.
1496. 13 septembris.	Idem significat eidem suum ad oras Liguriaie profectum; se paratum Gallorum et Florentinorum conatibus obsistere, ac Liburni castellum in propriam ditionem oppugnare. (I. VII, 419, p. 248.) Inc.: „Cum nostrum hunc ad Italiam adventum quem tu et alii nostri confederati unanimes . . Ex Viglevano, 13 sept., 1496.“ 615.
19 septembris.	Augustinus Barbadicus dux Venetiarum Maximiliano regi asserit litteras ab eo sibi datas die nona septembris, non ex optima eius mente emanasse sed ex aliquorum male instructorum consilio. Fidem promissis fatetur a Venetis servatam. (I. VII, 419, p. 230—231.) Inc.: „Comperta nobis dudum summa et incomparabilis equitas, bonitas et mansuetudo . . . Ex nostro ducali palatio, 19 sept., 1496.“ 616.
3 octobris.	Leonardus palatinus Carinthiae, comes Tyrolis, Goriciae ec., nec non ecclesiarum aquileiens., trident. ac brixinensis advocatus locat Danieli de Zegliaco de Spilimbergo <i>duas postas</i> cum iure aedificandi molendina, <i>roias</i> et quidquid voluerit <i>super aqua Isontii</i> versus Goriciam, eo ut annuatim solvat ducatos auri duos, unum pro unaquaque <i>posta</i>. Goriciae, 3 octobris, 1496. Docum. authent. (L. XIV, 101, n. 168.) 617.
1497. 16 februarii.	Conradus de Rietberg episcopus osnabrugensis dolet coram pontifice quod Hermannum Tulemann et Guntherum Bunauss miserit commissarios cum mandato revocandi indulgentias quas

1497.

iam Peraudus in Germania et Dacia distribuerat, ac in eo erat ut pecunias colligeret pontifici mittendas, praecipue *ad debellandum atque fugiendum quendam Buccolinum Auximanum*. Conqueritur commissarios corruptis moribus scandalo esse universim. (L. X, 178, n. 76.)

Inc.: „Cum de mense aprili proxime preterito ad preces et informationes rev. dom. Raymundi Peraudi . . In castro nostro Yborg, 16 febr., 1497“ (?). **618.**

1497.

15 aprilis.

Magister civium, consulatus et communitas oppidi Wissenburg, nationis german., spirensis dioeces., *iuxta Elsaciam*, in partibus Reni, conqueruntur cum pontifice, quod eorum monasterio a nongentis plus annis a Dagoberto Franciae rege basilice extracto quidam *Joannes Trota externae nationis advena* obsit, depredationibus non intermissis. (L. X, 178, n. 63.)

Inc.: „Novit sanctitas v. ex relatione novi electi abbatis venerab. monasterii in Wissenburg, ordinis s. Benedicti . . . Wissenburg, 15 apr., 1497.“ **619.**

18 maii.

Joannes Dominicus de Yperies, artium liberalium et philosophiae doctor, cocus Vladislai regis, etsi ex coquina plurimum lucri trahat, hunc rogat ut *ob corpusculi sui debilitatem*, modum honeste vivendi Venetiis exhibeat. (L. XIV, 627, f. 93.)

Inc.: „Quamvis in curia sereniss. principis et d. d. Vladislai Ungariae, Bohemieque regis . . . Pragae, feria 4 post festa Pentecostes (18 maii), 1497.“ **620.**

20 maii.

Philippus archidux Austriae, dux Burgundiae, ec., cum animadverterit esse qui impetrent bullas expectativas, provisiones, rescripta in collatione beneficiorum, praelaturarum, dignitatum ec. nec non monitoria poenalia a curia romana, proptereaque magnam pecuniae vim ex Brabantia, in praeiudicium eorum populorum exportent; praecipit *nostro villico lovaniensi, seu eius locumtenenti*, gravioribus poenis constitutis, ne sit qui iis

1497—1499.

	documentis utatur, donec <i>melior regularitas et ordinatio</i> super ea materia facta sit. (L. XIV, 100, f. 24—25.) Inc.: „Sicut alias ad obviandum magnis abusibus et iniusticiis quas multe persone . . . In oppido nostro brugensi, 20 maii, 1497.“ Publicat. Lovanii, 16 iunii, 1497. 621.
1497. 24 iulii	Oratores apostolici Maximiliano regi nuntiant nullam pacem cum rege Francorum sperandam, nisi quae, exercitu bene parato, quaesita. (L. X, 178, n. 114.) Inc.: „Acceptis nuper binis litteris vestre sanctit., auditaque rev. dom. Concordie Clericati eius legati relatione . . . Imst, 24 iulii, 1497.“ 622.
1 augusti.	Peraudus cardinalis cum Leonello Clericato concordiensi legato dolet de detractionibus contra se ab eo, etiam apud principes, prolatis. (L. XIV, 99, f. 56.) Inc.: „Etsi hactenus reputavimus v. rever. non ignorare quod iuter omnium genera vitiorum . . . Ex monasterio de Stamps, 1 aug., 1497.“ 623.
25 septembris.	Idem refert pontifici se iturum cum Alberto Bavariae duce ad diaetam Lincii; faveat Alberto regis Romanor. familiari. Instruit de insolentia et scandalis unius canonici herbipolensis qui <i>anno superiori fecit tale scandalum contra commissarios regios</i> , damnum intulit sanctae sedi de quatuor millibus ducatorum: ideo in carcerem sit detrusus. (L. X, 178, n. 120.) Inc.: „Nulla adhuc sunt nova: quod rex Hungariae disceserit de oppido in quo residet vocatus Buda . . . Ex Patavia, 25 sept., 1497“ (?). 624.
1497—1499.	Epistolae fere centum quadraginta, latinae pleraeque, authenticae, quarum partes per notas exscriptae, quas Leonellus Clericatus episcopus concordiensis et Alexandri papae VI ad Maximilianum orator, pontifici, a mense ianuario 1497 ad decembrem 1499, ex faucibus Sveviae augustensis, Oeniponto, Hallis bixi-

nensibus, Friburgo, Colonia, Argentina, Moguntia, Ulma, Ambasia, Constantia, Tridento, Roboreto dedit. Iis interseruntur quaedam Maximiliano, episcopo castrensi oratori regis Francorum, Lucae de Renaldis ex Portunaonis a secretis Maximiliani, Ludovici Bruni episcopi caputaquensis, a secretis pontificis; ut et eorundem ad Clericatum responsa: desunt quae anno 1496 ab eo redditae, cum quadriennio apud Roman. regem in Germania degerit. (L. XIV, 99—100.)

Quae potiora legatus pontifici refert, ea sunt: de Philippo Maximiliani filio, quem rex in spem Gheldriani recipiendi erigebat, primoribus eius status Antuerpiae in id congregatis; de conventibus nationis germanicae Friburgi, Vormatiae, Coloniae, Uberlingii, Sterzingii, Brunekii; de bello in Turcas apparando, quod omnes ad Maximilianum legati vividioribus votis urgebant, praesertim sedis apostolicae, Venetiarum, Hungariae, Poloniae; de truculentissimo bello helvetico, cui declinando, pacem, duce Mediolani intercedente, Maximilianus componit. Quos auctor passim nomine vocat sunt Joannes Zuffatus et Joannes Jacobus de Mathelica sibi a secretis; Henricus Prunsich, Georgius a Turre et Marquardus, ille praefectus exercitus, alter orator, tertius consiliarius Maximiliani; dux Consalvus Fernandus; Ludovicus Sfortia; cardinalis gurcensis; Christophorus Maurus provisor venetus Roboreti; comes Pitiliani; Franciscus de Montibus, orator neapolitanus; Nicolaus de Rosis orator Poloniae; doctor Joannes Menechin; Herasmus Brascha capitaneus Tergesti, Robertus de Marcha et Gratianus de Gerra capitanei.

Etsi Clericatus res in ea legatione a se gestas Maximilianum probasse, facto quoque animadverteret, quod eius consiliarius electus fuerit, tamen ubi praesensit regis esse desiderium ut a curia recederet, anno 1499 Tridentum, dimidio mensis septembris, serius Roboretum usque ad decembrem secedit, legationis negotia in regis aula per doctorem quendam expediens, donec pontifex mense decembri indulget ut ad ecclesiam concordiensem, sibi ab anno usque 1488 commissam regrediatur. Eius redditum testantur epistolae iisdem codicibus mss. insertae pontifici, Portuguario

et Cordevado, mensibus martio et aprili anni proxime insequentis datae. **625.**

1498.

Maximilianus rex statibus dominiorum Burgundiae, Antuerpiae congregatis exponit curas quibus a Caroli Burgundiae ducis obitu (1477) ivit obviam, ut Burgundiam austriacae domus possessionem contra *Francigeras fedigrafos* pro filio suo Philippo defenderet: momentis historicis eius ducatus expositis, eos status excitat ut consilium et auxilium praestent pro earum terrarum recuperatione et securitate. (L. XIV, 100, f. 30.)

Inc.: „Dilecti et speciales, in finem ut vos homines intelligere possitis clare magnam . . . Ex nostra civitate . . . 1498.“ **626.**

5 septembris.

Idem legato Clericato gratias refert quod gratulatus fuerit de pace inter filium Philippum ducem Burgundiae et Ludovicum Francorum regem composita. (L. XIV, 99, f. 265.)

Inc.: „Intelleximus eas litteras quas super pace inter nos et illustr. Philippum archiducem Austrie, ducem Burgundie . . . Ex nostra civ. Columbaria, 5 septembris, 1498.“ **627.**

6 novembris.

Vladislaus rex Hungariae et Bohemiae, Clericato significat, in rebus fidei defensionem contra Turcas concernentibus, misisse ad diaetam vormatiensem oratores suos Antonium episcopum nitriensem et Josam de Som comitem themesiensem, quos velit libenter audire. (L. XIV, 100, f. 26.)

Inc.: „In certis rebus arduis, precipue autem defensionem fidei . . . Bude, 6 novembris, 1498.“ **628.**

1499.

23 aprilis.

Brunus Ludovicus astensis, electus aquensis respondet Clericato sciscitanti quo loco possit Roman. regem accedere, eum in praesens ad bellum perrecturum; ex illius consilio legatus Ulmam se transferat, ubi regem conveniet. Se quoque eodem tendere affirmat. (L. XIV, 100, f. 51.)

1499.

1499.
25 aprilis.

Inc.: „Hoc vesperi cum a domino Ludovico Roraio percepissem vestram rever. paternitatem scire cupere an . . Friburgi, 23 april., 1499.“ **629.**

Capitanei confoederatorum veteris ligae Alemanniae superioris Augustinum Barbadicum ducem Venetiarum instruunt, quinquies devicisse inimicos a rege Romanorum in illos concitatos: animadvertat reipublicae venetae salutem in discrimen adduci ubi eundem de iis triumphare contigerit. (I. VII, 420, p. 519—520.)

Inc.: „Cum rebus in adversis amicitiae consistat probatio, nec aliquid amabilius . . In campo regionis Wallgeuch, 25 aprilis, 1499.“ **630.**

4 maii.

Oratores magnae ligae confoederatorum Alemanniae superioris grates agunt duci Venetiarum pro benevolentia quam Veneti erga subditos ligae *grisiae* demonstrarunt. Nuntiant victorias ab iis de militibus Tyrolis relatas; confidunt Venetos non destitutos ab opere in commune commodum praestando.

Inc.: „Laudaverunt apud nos nobiles et spectabiles confederati, nostri dilectissimi prefecti . . . Urbis thuregiensis, 4 maii, 1499.“ **631.**

8 maii.

Laurentius de Bibra episcopus herbipolensis commendat duci Venetiarum Conradum de Schaumburg marescalcum, Vegislaum de Wolffkele, Conradum de Keve, Joannem de Bibra, Conradum de Grujubach, Marcum de Berlichingen, Philippum de Lapide, in Judaeam navigaturos, Christi sepulchrum ut visitent. (I. VII, 420, p. 478.)

Inc.: „Veniunt ad urbem vestram viri quidam ex ipso meo ducatu, moribus et ortu nobiles . . . Herbipoli, 8 maii, 1499.“ **632.**

12 maii.

Capitanei et consules trium ligarum ec. duci Venetiarum idem ac in epistola 25 aprilis repetunt. (I. VII, 420, p. 520.)

1499.

1499.
16 iunii

Inc.: „Auditum fore non ambigimus Romanorum rex quem-
admodum nos ob causam . . . Thauregii, 12 maii, 1499.“ **633.**

Cardinalis gurcensis (Raymundus Peraudus) duci Venetiarum
confirmat religionis christianae tutelam nullum alium principem
sic insumpsisse ac Veneti, qui annos supra viginti contra infideles
Turcas, nullo opitulante, decertarunt. Memor beneficiorum eidem
collatorum cum per Venetorum dominium itineratus esset, pro-
fitetur se quaeque acturum ut venetae reipublicae honos servetur.
(I. VII, 420, p. 596.)

Inc.: „Accepimus litteras excellentiae vestrae per magnificum
eius oratorem d. Paulum Capello. . . Romae, 16 iunii, 1499.“
634.

17 iunii.

Creslaus episcopus wladislaniensis et regni Poloniae can-
cellarius, quod Marco Dandulo patricio Veneto non antea scri-
pserit, dat causam curis pro reparatione sui episcopatus ac pro
alienis rebus gerendis. Turcas magno belli apparatu versus Graeciae
insulas expediri refert. (I. VII, 420, p. 679.)

Inc.: „Quamvis diu nil scripserim mutuo nobis, tamen ego
non minori benevolentie studio cupio videre . . . Ex castro Ra-
gansek, 17 iunii, 1499.“ **635.**

22 iulii.

Carolus episcopus castrensis, Galliarum regis apud Maximi-
lianum orator, nuntiat Clericato, omnia se egisse Coloniae, Argen-
tinae et Landeck ut pacem inter regem suum et Maximilianum
componeret, praesertim hoc loco extremo Maximiliano suadens ut
cum Helvetiis pacem iniret. (L. XIV, 100, f. 71.)

Inc.: „Gratissime fuerunt mihi littere paternitatis vestre
mihi ob recommendationem veteris amicitie . . . Ex oppido Bauch
Horem, 22 iulii, 1499.“ **636.**

2 augusti.

Maximilianus rex Clericato significat Oeniponti regentes et
consilarios ei responsuros super articulis Landeck sibi propositis,

1499.

et quibusdam eius reditum Romam versus attingentibus. (L. XIV, 100, f. 78—79.)

Inc.: „Comisimus fidelibus nostris dilectis N. regentibus et consiliariis . . . Constantie, 2 aug., 1499.“

Edita in 'Principum Austriacorum epistolae', Venetiis, 1865. **637.**

1499.

14 augusti.

Huic respondet Clericatus, eum deprecans ut mandatum sibi factum Romam citissime redeundi, differat aliquantisper.

Inc.: „Die 11 presentis mensis reddite mihi sunt littere maiestatis vestre . . . Eniponti, 14 aug., 1499.“ **638.**

29 septembris.

Augustinus Barbadicus dux Venetiarum, ubi Turcae non obstante pace firmata, Dalmatiam et Graeciam invaserunt ac Neopactum occuparunt, mittit legatum ad regem Hungariae eo ut foederi accedat quod respublica Veneta cum pontifice, rege Gallorum et duce Mediolani ferierat. (I. VII, 420, p. 1004—1005.)

Inc.: „Anhelans et ambiens immanissimus Turcus christiani nominis hostis et Christianorum sanguinis . . . Ex n. ducali palatio, 29 sept., 1499.“ **639.**

28 octobris.

Clericatus Maximiliano regi communicat damna a Turcis christianae reipublicae parata, ac orat ut in magno periculo suppetias ferat. (L. XIV, 100, f. 136.)

Inc.: „Acceptis litteris sacre maiestatis v. datis in Inspruck die septima presentis mensis . . . Roveredi, 28 octobris, 1499.“

Eadem, mutatis mutandis, ad principes electores imperii incipit: „Credo non latere rev. d. v. rempublicum christianam eo in statu nunc positam esse.“ **640.**

9 novembris.

Maximilianus rex Clericato significat se brevi pontifici respondurum super hiis quae ab eo orator quaesierat, se ad expeditionem in Turcas paratum, dummodo ii ad quos non minus pertinet, non desint. (L. XIV, 100, f. 155.)

1499—1500.

1499.
14 novembris.

Inc.: „Accepimus litteras tuas et una cum iis breve ss. domini nostri pape . . . Inspruck, 9 novembris, 1499.“

Edita in 'Princip. austriacor. epistolae', Venetiis, 1856. **641.**

Clericatus instat apud Maximilianum regem ut opem ferat Italiae contra Turcas. (L. XIV, 100, f. 148.)

Inc.: „Maxime ac recentes accepte a Turcis clades, admirandique apparatus . . Roveredi, 14 novembris, 1499.“

Eadem fere ad principes electores imperii incip.: „Excitatus summus pontifex non solum maximis ac recentibus acceptis . .“

642.

1500.

2 maii.

Romani imperii electores, cum intellexerint regem Galliae propter exortas super quibusdam provinciis differentias, Maximiliano regi tanquam archiduci Austriae bellum indixisse, nuntiant ei brevi oratores praemissuros, ne christianae reipublicae tranquillitas, Turcis praesertim minitantibus, in periculum adducatur. (I. VII, 421, p. 263—264.)

Inc.: „Nos ad sacri Romani imperii civitatem Augustam per seren. principem dom. Maximilianum . . accersiti . . In conventu regio augustensi, 2 maii, 1500.“

643.

2 maii.

Idem eidem commendant Mediolani ducem, quem in calamitate sua, regali favore tractare velit, quousque oratores regis Romanorum eius mentem Galliae regi exposuerint. (I. VII, 421, p. 264.)

Inc.: „Ex relatione quorundam intelleximus D. Ludovicum Mediolani ducem captum . . . In conventu,“ ut supra. **644.**

Maximilianus rex, per conventum augustanum, se excusat cum Wladislao Hungariae et Bohemiae ac Alberto Poloniae regibus, ab expeditione una cum eis in Turcas insumenda, quod coactus sit aliis hostibus obsistere, praesertim Galliae, *qui non contentus victoria Mediolanensis ducatus, totam Italiam et hodierno die Pisas et Senas occupare intendit.* Nuntiat pro-

1500.

fecturam in dies legationem ad Galliae regem pro pace firmanda ut dein de modo tractetur expeditionis in Turcas suscipiendae. (I. VII, 421, p. 713.)

Inc.: „Quantum ad id quod prefati sereniss. reges per supradictum oratorem suum a cesarea maiestate petunt . . . Auguste, 1500.“ **645.**

1500.

mense maio.

Gotheri comitis de Fonsalica, oratoris hispani apud Maximilianum, notitia eorum quae Ulmae, incipiente maio 1500 acta sunt super conclusionibus ligae, legato hispano mediante, inter Maximilianum et oratores *apostolicum* Clericatum, *neapolitanum* Franciscum de Montibus, *mediolanensem* Herasmum Brascha. (L. XIV, 100, f. 182—185.)

Inc.: „In principio maii, in diversis diebus, in civitate Ulme, maiestas dom. regis Romanor.“ **646.**

mense iulio.

Francisci Carduli narniensis oratio ad Maximilianum augustum, in conventu vindelico principum germanorum dicta pro libertate Italiae, sive pro Ludovico Sfortia Mediolani duce, anno jubilei (1500), mense iulio. (L. XI, 124, fol. 16.)

Inc.: „Si quis forte miratur, auguste cesar quid sit quod Italia per tot secula, tot eminentium oratorum . . .“

Sub fine carmen hexametrum inscriptum: *Alloquitur Italia Maximilianum cesarem augustum*, sic incip.: „Illa ego terrarum caput insuperabile quondam.“

Perelegantem codicillum membranaceum octodecim foliorum exornant litterae principes coloribus et auro affabre illitae, nec non insignia cardinalis Ascanii Mariae Sfortiae vicecomitis. Leander Pelagallus perusinus, prothonotarius et cubicularius apostolicus dicat *opellam quam quadriennio et amplius ocului et suppressi quod mihi e Germania missa fuit, ea lege ne publicarctur*. Quantum laudis auctori sittribuendum, abunde testatur epistola quae praecedit, eiusdem Maximiliani, quam ineditam quoque publici iuris faciendam aestimo.

1500.

„Maximilianus Roman. rex semper aug. sereniss. Friderico Sicilie et Hierusalem regi, fratri carissimo. Egit apud nos et illustrissimos sacri Rom. imperii principes causam italice libertatis, ex officio sibi a nobis delegato Franciscus Cardulus narniensis, secretarius noster, oratione copiosa et gravi: qua omnium iudicio tantam est laudem consecutus, quantam in Germania fortassis unquam nemo. Qui cum regnum quoque serenitatis tue, quam speciatim demereri obsequio studuit, ab omni prohibendum iniuria persuaserit, non indigna nobis visa res est ut hoc ei notum faceremus; quo intelligat nos, etsi rebus italicis animum iamdudum intenderamus, tamen illius actione permotos una cum iisdem principibus expeditionem pro Italia decrevisse. In Augusta Vindelica civitate nostra imperiali, die XV iulii, MD.“
647.

1500.

10 augusti.

Magnus Turca conqueritur cum rege Hungariae quod dux Venetiarum, *qui antea ex corde et recte ei servivit amicus*, postmodum *iniquis servitiis indigne Turcas offendere inceperit*; eapropter refert Mothonem, die sexta iulii, magno belli apparatu, accessisse; mari terraque obsedis; tandem, post validam pugnam et ingentem caedem, eam civitatem munitam proprio imperio die nona augusti adnumerasse narrat. (I. VII, 421, p. 584—586.)

Inc.: „Scribit excellentia imperialis intentionem hanc et eadem gratia Dei . . Mothonis, 10 augusti, 1500.“
648.

20 augusti.

Augustinus Barbadicus dux Venetiarum regibus Hispaniarum condolet de morte principis Lusitaniae nepotis et Hispaniarum infantis. (I. VII, 421, p. 484.)

Inc.: „Posteaquam ex multorum litteris tristissimum nuncium de immaturo obitu unici nepotis . . Venetiis, 30 augusti, 1500.“
649.

10 septembris.

Wladislaus II Hungariae rex grates agit pontifici pro eius controversia matrimoniali dirempta; promittit se treguas et conditiones quas habet cum Turcis e medio sublaturum, statim ac

1500.

ei constet de concordia principum in eosdem Turcas profligandos, ne ipse *ab auxiliis desertus tam truculentissimum hostem in se convertat*. Gratias quoque agit quod pontifex eius supplicationibus indulgens promiserit in proximo consistorio Thomam archiepiscopum strigoniensem in cardinalium coetum assumpturum. (I. VII, 421, p. 712—713.)

Inc.: „Etsi diebus his superioribus, cum per meas tum reverend. dom. Casparis episcopi calliensis . . . Bude, 10 septembris, 1500.“ **650.**

1500.

19 septembris.

Maximilianus Roman. rex condolet duci Venetiarum de Mothonis expugnatione: confidit concordibus tandem principum voluntatibus, expeditiones in Turcas paraturum. (I. VII, 421, p. 604—605.)

Inc.: „Miserabilis illa calamitas et Mothoni oppidi tui expugnatio quam litterarum tuarum . . . Staniach, 19 septembris, 1500.“ **651.**

28 septembris.

Alexander papa VI, occasione ex Mothonis excidio et civitatis Corone occupatione capta, Wladislaum Hungariae et Bohemiae regem excitat ut quam citissime arma contra Turcas moveat. Nuntiat eodem die archiepiscopum strigoniensem in album cardinalium cooptasse. (I. VII, 421, p. 695—697.)

Inc.: „Frequentibus litteris venerabilis fratris Casparis episcopi calliensis oratoris istic nostri intelleximus . . . Rome, 28 sept., 1500.“ **652.**

18 novembris.

Alexandri papae VI instructiones datae cardinali rhentino (Petro Isuelles), legato ad reges Hungariae, Bohemiae et Poloniae, praesertim de bello turcico promovendo. (L. IX, 42, f. 116—126.)

Inc.: „Cum res impiissimorum Turcorum, sicut palam est omnibus, cum aperto totius christianitatis . . . Rome, 18 novembris, 1500.“ **653.**

Eiusdem instructiones datae cardinali gurcensi, ad Maximia-

1500—1501.

1500.
24 decembris.

lianum, principes electores et nationem germanicam legato, in eodem argumento. (L. IX, 42, f. 127—133.)

Inc.: „Cum res“ ec. fere ut in superiori. **654.**

Cardinalis gurcensis duci Venetiarum significat se omnia movere ut ei Germaniae ingressus prohibitus tandem pateat; minime desistere litteras pluribus principibus dare ut cruciatam in Turcas suscitent. Inter angustias et rerum inopiam se obstrictum Roboreti vivere asserit. (I. VII, 421, p. 887—888.)

Inc.: „Longe anteaquam ab urbe migrarem, previdimus quod nobis evenit in legatione . . .“ (Roboreti, 24 dec., 1500.) **655.**

30 decembris.

Dux Venetiarum respondet cardin. gurcensi curarum quas legatus apud imperatorem subit se factum certiore a dom. Accursio. regis Galliae apud Venetos oratore. Pergat cum fervore in inceptis, nec *desistat ab eo quod sapienter scribit et memorat.* (I. VII, 421, p. 894—895.)

Inc.: „Ex Rovereto oppido nostro, rev. dom., vestre littere ad nos delate sunt quibus sumptos per eam labores . . . In ducali palatio, 30 dec., 1500.“ **656.**

1501.

Galliae rex nuntiat Wladislao regi Hungariae ingentem classem *haud mediocribus triremibus et biremibus* instructam paravisse in Turcas, *que proximo estivo tempore erit discessura*, ut caeteris maritimarum statuum classibus coniuncta possit Turcas profligare. Rogat ut ille atrociori bello in Turcas *per terram irruat, quo terra marique eodem tempore Turce opprimantur.* (I. VII, 421, p. 1170—1171.)

Inc.: „Cupimus vos intelligere reddique certiore quod nos animo agitantes et considerantes . . .“ **657.**

18 maii.

Joannes de Home episcopus leodiensis narrat Maximiliano regi, inter fines propriae dioeceseos, in festis paschalibus eius anni, apparuisse pluribus locis signum dominicae crucis, cuius formam, colores, temporis et rerum adiuncta accurate describit. Ex eo autem quod nunquam eiusmodi cruces virorum capitibus

1501.

impenderent, indicium desumit irae coelestis in eos qui cruciatae contra Turcas nomen hucusque minime dederunt. Alia aequae prodigia in dioecesi leodiensi habita sibi subditos ad poenitentiam egisse asserit. (I. VII, 422, f. 48—49.)

Inc.: „Revolvens animo colloquia aliquando inter vestram cesaream maiestatem et me habita pro defensione fidei . . . Traiecti, 18 maii, 1501.“ **658.**

Idem eidem inferiori sermone narrat miraculum singulare plurimum signorum dominicae crucis variis modis in sua dioecesi apparentium. (I. VII, 422, p. 49—50.)

Inc.: „Vix ego manibus dimiscram calamum quo signaverum consueto more litteras . . . Traiecti, 18 maii, 1501.“ **659.**

1501.
18 maii.

Litterae sexdecim membranaceae, authenticae Augustini Barbadi et Leonardi Lauredani ducum Venetiarum ad Zachariam Contarenum oratorem apud Maximilianum, a die 27 augusti ad 11 decembris, 1501. (L. X, 304, n. 3.)

Praeit commissio oratori, se conferat ad Maximilianum pro diaeta nurembergensi de rebus Turcarum. In id notitiae identidem ei praemittuntur de Turcis Dyrrachium occupantibus, maria infestantibus; de successu classium gallicae, lusitanicae, venetae, regi praelegendae. Orator instet enixe Maximilianus stet promissis factis praedecessoribus eius, Antonio Lauredano et Hier. Donato; det salvusconductus Georgio et Sebastiano Zusto a rege Hungariae oratoribus recedentibus, nec non Joanni Baduario accedenti. Ea communicantur quae ad Michaellem Wulchsteiner dominum castri in confiniis Marcesinae; ad dissidia cum comite Goriciae, ad oratores regios Petrum Woltsch et Antonium de Moris; ad proximam diaetam francofurdiensem; ad cardinalem gurcensem et eius a secretis Raimundum de Soncino referuntur. **660.**

13 octobris.

Pactio foederis inter Romanorum et Francorum reges, cuius extremi agit vices eius locumtenens generalis Georgius cardinalis de Ambasia, archiepiscopus rothomagensis. (L. X, 309, n. 20.)

Conditiones additae: rex Francorum a. Delphinum uni ex

filiabus Philippi Austriae archiducis det uxorem; b. faveat expeditioni in Turcas; c. curet Hungariam, Bohemiam, Hispaniam austriacae domui decursu temporis asserendas; d. iter Maximiliani Romam pro coronatione iuvet; e. a Maximiliano in proxima diaeta francofurdiensi de ducatu mediolanensi investiatur. In palatio episcopali Tridenti, 13 octobris, 1501. **661.**

1501.
17 novembris.

Alexander papa VI nuntiat Maximiliano regi quod eius votis indulgens Lucam de Renaldis Tergesti episc. renuntiavit. (L. IX, 166, f. 374.)

Inc.: „Cum dilectus filius Lucas de Renaldis, tue maiestatis secretarius et orator ad nos destinatus . . Rome, 17 nov., 1501. **662.**

1501—1502.

Exemplum epistolarum sexaginta supra ducentas quas Zacharia Contarenus venetus ad Maximilianum legatus, ex Primulano, Levico, Matra, Oeniponto, Egna, Tridento, Bolzano, Marano, Brixina, Vico s. Laurentii prope Bruneckum, Staner, Hallis, Campidonia, Mindelhain, Augusta, Meminga, Ulma, Abbatia Kussaim, Nazareth, fere omnes senatui veneto dedit a die 25 aug. 1501 ad sextam decembris 1502. (I. VII, 990, folia 287.)

Auctor non de iis tantum quae sibi per praemissas litteras ducales commissa sunt, verum de dissidiis quoque marchionis brandeburgici cum communitate nurembergensi, ac voluntate principum iam dissolutum eum conventum Vormatiam vel Francofurdiam transferendi; de pompa qua Maximilianus Tridentum ingressus est; de Galliae oratoribus a Maximiliano muneribus large cumulatis; de pace cum rege Galliae die sexta ianuarii 1502, Oeniponti solemniter promulgata. Epistolae interseruntur procuratoribus ecclesiae s. Marci, capitibus decemvirum, provisoribus et advocatoribus communis. cardinali gurcensi, episcopis Ludovico Bruno aquensi et Andreae Trevisano feltrensi, Georgio Cornelio potestati Veronae (quocum in occursum cardinalis rothomagensis a senatu Contarenus deputatur), Paulo Trevisano locumtenenti foroiuliensi, Paulo Barbo potestati et Dominico Bolano capitaneo Cremonae, Petro Foscolo potestati Ripae, Benedicto Aimo potestati Soncini, potestati Roboreti, provisoris Pischeriae.

1502.

Qui praecipue in epistolis nominantur sunt Ludovicus vicecomes, Consalvus Ferrandus, cardinalis s. Severini, Joannes Emmanuel et Consalvus de Jora legati hispani, veneti Antonius Loredan et Hieronymus Donato, Lucas de Renaldis, Franciscus de Montibus, Petrus Bonomo, Joannes Celaurus, Augustinus Semenza, Jacobus de Banisiis, Andreas de Burgo a secretis Maximiliani, Joannes Bentivolus, Octavianus Colonna, Bernardus a Todesco, Franciscus a Castiglione, Nicolaus Arcimboldus, Luchinus et Antonius Crivelli, Joannes Maria a Beccaria ticinensis.

Contarenus iam ad Maximilianum annis 1493—1496 orator, huic eidem muneri mense iunio 1501, iterum designatur quamquam nonnisi die trigesima augusti eius anni commissionem, cuius in codice extat exemplum, acceperit. Eum sub fine decembris anni insequentis Aloysius Mocenigo, die 20 augusti rite electus, excepit. **663.**

1502.

Maximilianus rex spondet Leonardo Lauredano duci Venetiarum se libere pro conservatione dignitatis reipublicae venetae omnia praestitutum, maxime quod Lucas de Renaldis qui in redditu Lauredanum Venetiis convenerat, affirmaverit ducem Venetiarum promississe nunquam defuturum conservandae, quantum in eo erat, dignitati domus austriacae. (I. VII, 422, f. 221.)

Inc.: „Rediens ad nos ex urbe honorabilis Lucas de Renaldis, prepositus in Strasburg . . . 1502.“ **664.**

24 aprilis.

Idem Hieronymo Landriano, Ludovico vicecomiti et Lucchino Cribello, mediolanensibus nuntiat, super quibusdam difficultatibus cum Galliae rege definiendis, nullam adhuc conclusionem de concordia Tridenti tractata fecisse, spe fisus per suos oratores res ex voto componere. (I. VII, 422, f. 96—97.)

Inc.: „Audivimus heri oratorem sereniss. Francorum regis fratris mei carissimi . . . Ratisbonae, 24 aprilis, 1502.“ **665.**

12 decembris.

Anna Hungariae regina, veluti devota s. Marci filia agit gratias duci Venetiarum pro benevolentia et honore illi impensis, quam

1503.

propriam obligationem et Gallie regi consanguineo, ac modo eius oratori testata est. (I. VII, 422, f. 222.)

Inc.: „Egimus iampridem et habebimus semper amicitie vestre gratias de comitate, benevolentia et honore . . . Ex arce budensi, 12 decembris, 1502.“ **666.**

1503.

24 febuarii.

Wladislaus Hungariae et Bohemiae rex refert duci Venetiarum quid Sebastianus Justinianus orator venetus in Hungaria laudabile gesserit, qua occasione, post legationem functam, Venetias remeat. (I. VII, 422, f. 296.)

Inc.: „Quanquam et ex litteris que hinc toto hoc triennio ad illustr. dominat. vestram frequentes venere. . . . Bude, 24 febr., 1503.“ **667.**

Historicum fragmentum quo enarratur Maximilianum regem, dum die 17 septembris anno 1503 divinis interesset, in quaestione de praecedentia inter Philiberti ducis Sabaudiae oratorem et venetum, huic, nempe Ludovico Mocenico locum honoratiorem tribuisse. Causae praelationis expenduntur, maxime ex temporis et dominii amplitudinis adiunctis sumptae. (I. VII, 873, f. 1.)

Inc.: „Sacra cesarea maiestas . . . Dum ageret cum tota curia sua in oppido Ispruch . . .“

Fusius de hac quaestione egit pro Venetis Theod. J. F. Graswinckel iurisconsultus delphensis in opere: ‘De iure praecedentiae inter seren. venetam rempubl. et sereniss. Sabaudiae ducem.’ Lugduni Batavorum, 1644, p. 355. **668.**

30 octobris.

Maximilianus rex oratori veneto in romana curia dolet mortem pontificis, qua occasione parabat Romam pro coronatione proficisci, ac expeditionem in Turcas. Hortatur ut curet quod cardinales eligant virum prudentem *nobis gratum et acceptum, non ex emulis et adversariis nostris*. (I. VII, 423, p. 289—290.)

Inc.: „Intelleximus dolenter casum moderni pontificis Pii III novissime defuncti, per quem sperabamus . . . Kauffpurem, 30 oct., 1503.“ **669.**

1503—1504.

1503.

9 novembris.

Wladislaus Hungariae et Bohemiae rex dat litteras commendationis, pro duce Venetiarum, hominibus Venetias accedentibus pro medico conducendo, qui pristinae sanitati restituat Stephanum wayvodam moldaviensem, ob ingravescentem aetatem aegritudine laborantem. (I. VII, 423, p. 403.)

Inc.: „Cum spectabilis et magnificus Stephanus wayvoda terre moldaviensis fidelis noster dilectus Bude, 9 novembris, 1503.“ 670.

Gravamina nationis germanicae ac imperii in curiam romanam, a Maximiliano rege pontifici exposita anno 1503. Itale. (L. IV, 90, f. 121—122.)

Decem gravamina summatim data excipiunt sententiae de remediis iis apponendis. — V. Du Pin, 'Bibl. eccles.' tom. XIII, p. 14—15. 671.

1504.

21 ianuarii.

Wladislaus rex duci Venetiarum. (I. VII, 423, p. 685.)

Inc.: „Quanta instantia oratores illustr. dominationis vestre et istius illustrissimi dominii . . . Bude, 21 ianuarii, 1504.“

Crebras Hungarorum incursiones in Dalmatiam Veneti per oratorem Joannem Baduarium apud Wladislaum conquesti erant, et damnorum refectionem frustra exegerant; unde statim locus et dies (29 septembris) Scardonae, quibus legati veneti cum hungaricis de quaestionibus sedandis convenient. Cum vero ultra mensem oratores hungarici adventum venetorum expectassent, et tandem Petrus Sagredo cum litteris rectorum jadrensiarum accederet, earum litterarum conditiones minime arriserunt; ea propter Wladislaus rogat ut pro iure confoederationis initae et quiete subditorum, dux alios terminum et diem designet quibus oratores ea de re consulant. 672.

22 februarii.

Julii papae II instructiones datae magistro Mariano de Bartholinis de Perusio, causarum palatii apostolici auditori, nuncio suo ad Maximilianum Roman. regem. (L. IX, 42, f. 148—154.)

1504.

1504.
mense martio.

Inc.: „Plenam in domino de prudentia, doctrina, singulari fide ac devotione . . . Romae, 22 febr., 1504.“

Legatum pontifex commonet ut Maximilianum ad pacem inter Galliarum et Hispaniarum reges tractandam ac Venetorum potentiam infringendam adhortetur. **673.**

mense martio.

Capitaneus segniensis rogat ducem Venetiarum ut solvat pecunias ex pactis confoederationis inter Wladislaum et rempublicam venetam, quorum pactorum testis est orator venetus Joannes Baduarius. (I. VII, 423, p. 731—732.)

Inc.: „Exoro vestram serenitatem, dignetur finem facere fieri in negotio solutionis pecuniarum . . . martio, 1504.“ **674.**

3 iunii.

Idem rogat eundem ut eum expediri faciat et remittere ad Hungariae regem, propter plura regis negotia quibus distentus est. (I. VII, 423, p. 715.)

Inc.: „Non sit molestum serenitati vestre cur impulsarem aures benignas eiusdem cum meis sollicitationibus . . . martio, 1504.“ **675.**

4 iunii.

Franciscus Capello orator venetus nuntiat Maximiliano regi se a senatu veneto missum *functurum* apud eum *oratoris* officio: quae sibi agenda postulat. (I. VII, 991, f. 4)

Inc.: „Cupienti mihi, ut mos est oratorum cesaream maiestatem vestram adeuntium . . . Ex Hispruc, die 3 iunii, 1504.“ **676.**

24 iunii.

Maximilianus rex respondet eidem brevi Oenipontum venturum, quod noverit eum illuc advenisse. (I. VII, 991, f. 5.)

Inc.: „Intelleximus adventum tuum, qui nobis gratus extitit . . . In castro Fragenstein, 4 iunii, 1504.“ **677.**

Idem praecipit eidem ut Augustam Vindellicorum cum oratore hispano proficiscatur. (I. VII, 991, f. 9.)

Inc.: „Significamus tibi quod propter causas . . In oppido nostro Scheraii, 24 iunii, 1504.“ 678.

1504.
31 augusti.

Franciscus Capello gratulatur, pro senatu veneto, Maximiliano de felici rerum in Burgundia gestarum successu, sibi ab oratore Burgundiae communicato. (I. VII, 991, f. 28—29.)

Inc.: „Ex litteris cesar. maiest. v. scriptis m. d. oratori Burgundiae, pro sua summa humanitate . . . Ex Franchofurdia, 31 aug., 1504.“ 679.

1504—1505.

Regesta authentica epistolarum (dispacci) fere biscentum quas orator ad Maximilianum, Franciscus Capello comes de Rosis senatui veneto fere omnes (exceptis quas Romanorum regi, capitibus decemvirum et provisoribus communis Venetiarum scripsit) ex Halla brixinensi et svevica, Brunechio, Oeniponto, Augusta Vindellicorum, Ulmo, Grainth, Frankfordio, Rottenburg, Cophæer, Felingæ, Argentina, Harnau, Wissinburg, Inqueller, Colonia, Andreaco, Bruxellis dedit a die 30 maii, 1504 ad 24 novembris, 1505. His epistolae tres Maximiliani eidem legato interseruntur. (I. VII, 991, folia 180.)

Legato in locum Aloysii Mocenici die 18 martii suffecto data est commissio (quae in codice praeit) die 23 maii 1504; unde elucet quare epistolas tres Oeniponto, a die quinta ad septimam iunii, una conscripserint Capello eiusque praecessor Venetias regressurus. Epistolis sexdecim a die 23 martii ad 10 aprilis 1505 ex Argentina et Harnau datis subscribunt Capello et Vincentius Quirini doctor, qui extremus sub fine februarii huius anni ad ducem Burgundiae legatus missus, Argentinae, senatus veneti voluntate, oratorem Capello convenit, cum eoque Maximiliano gratulatur de filio Philippo in regem Castellae renuntiato et de rerum compositione cum pontifice. Aliquot ex extremis epistolas dant e Colonia et Andernacho Franciscus Capello (qui die 23 septembris patriam sollicite se reversurum promittit) ac Petrus Pascalico die 14 iunii anni 1505 legatus ad Maximilianum suffectus, qui Coloniam die 23 septembris accedit. 680.

1505—1506.

1505.
2 ianuarii.

Orator venetus ubi caesari significavit se paratum, in obsequium regii nutus, Coppain adire, rogat ut ante discessum locum ei designet quo ei quaedam, iussis sui dominii parens, communicet. (I. VII, 991, f. 80.)

Inc.: „Cum nomine cesar. maiest. vestre nobis oratoribus nuper intimatum fuisset . . . Ex Hisprucha, die 2^a ianuarii, 1505. 681.

22 septembris.

Franciscus Capello una cum Pascalico nuntiat Maximiliano, iuxta mandata, eum praestolaturum Coloniae, quo et novum oratorem praesentet et, comitatu impetrato, in patriam reverti valeat. (I. VII, 991, f. 168.)

Inc.: „Postquam superioribus diebus clementissimas litteras ces. maiest. v. acceperam . . . Ex Colonia, 22 sept., 1505.“ 682.

Maximilianus oratoribus venetis Capello et Pascalico praecipit ad se, dato nutu, proficisci debeant. (I. VII, 991, f. 170.)

Inc.: „Recepimus litteras vestras et quoniam inter paucos dies . . . Lovanii, 1505.“ 683.

16 octobris.

Idem eisdem dono mittit leporem, eosque invitat cras Confluentiam se conferant. (I. VII, 991, f. 176.)

Inc.: „Mittimus vobis leporem ex venatione per nos captum . . . Eringer, 16 oct., 1505.“ 684.

1505—1506.

Vincentii Quirini oratoris ad Philippum austriacum ducem Burgundiae regesta authentica centum quadraginta epistolarum senatui veneto, a die 27 febr. 1505 ad 24 maii 1506, de eius legatione oblatarum. Itale. (I. VII, 1129, fol. 117.)

Quirinus per Tridentum, Bolzanum, Brixinonem, Oenipontum, Ulmam, Argentoratum contendit, ubi cum Francisco Capello, oratore ab hoc die 26 martii anni 1505 humaniter excipitur. Gratulatione facta de regno Castellae filio Philippo delato, huic idem repetit officium die 29 martii, Subraci.

Mox, cum aula regia Aquas granatas (quas ab alemannico *Aachen Acnum* appellat) petens, ibique ad dimidium aprilis degens, refert epistolis quatuordecim, proprio et oratori Capello nomine, quae in caesareis consiliis acta sunt: de Ludovico rege, mediolanensi ducatu investiendo cum reversione ad Philip-pum, ac de inauguratione electoris trevirensis. Quirinus Philippo, quem Castellae primores per litteras hortantur ut regnum accedat, in itinere fit comes, per Luxemburgum, Bastigne, Namurcum, Bruxellas contendens. Eius in Hispaniam adventus retardandi causae potissimum adduntur: a. Bellum Gheldriae quod ingenti armorum et militum apparatu coeptum, pace inter reges Romanorum, Castellae, Galliae, sub fine iulii absolvitur. b. Partus reginae die 15 septembris eius anni. Haec inter annum integrum millesimum quingentesimum quintum Silvae ducis (Bois le Duc), Graviae, Cliviae (Cleves), Antuerpiae, Ternae, Brugarum (Bruges), Gandavi (Gand), Middelbourg agit, usque dum ianuario anni millesimi quingentesimi sexti Falarunam in Anglia cum rege et regina, aprili vero Clunias in Hispania appellit. Mensibus maio et iunio per sanctum Jacobum de Compostella, Oranum, Succosam (Puebla), Beneventum, Mozentes, Vallisoletum (Valladolid) contendit, qua occasione regis triumphalem ingressum describit. Julio exeunte novus orator Gabriel Maurus, paulo ante Philippi mortem, excipit Quirinum, qui Barcinonem profectus sub fine augusti Venetias remeat.

Hisce litteris (quarum mentionem minime ingerit Emmanuel Cicogna in 'Iscrizioni venezie', vol. V, p. 63—75, ubi egregie de auctore et de eius epistolis in Ambrosiana extantibus scribit) plura senatui nunciat de indole regis Hispaniae, consiliariis, exteris legatis aulam visitantibus, commercio Antuerpiae et Brugarum. 685.

Relatio quam Quirinus redux dedit suae legationis senatui Venetiis. (I. VII, 1226, f. 149—161.)

Inc.: „Niuna cosa p°. seren., padri et signori miei eccellentissimi, è de mazor zovamento ad una repubblica ben istituta ...

De relatione nihil est quod referam, cum acta in epistolis retractentur, eamque Alberus in 'Relazioni venete' (ser. I, vol. I, p. 1—30) ex codice ms. Magliabecchiano (Cl. 24, cod. 50, p. 132—145) protulerit. Animadvertendum tamen relationi impressae deesse partem (f. 155—161) quae eius legationis negotia minime attinet, sed quae rei et temporis momento historiae lusitanae navigationis et asiatici commercii lucem affundit. Haec autem narratio incipit: „... nel qual regno (Hispaniae) havendomi qualche zorno ritrovato et maxime ai confini di Portogallo, ho voluto prender qualche information da diverse persone degne de fede cerca el viazo de Calocut.“ Tractationem hanc memorat Petrus Justinianus in 'Historiae Ven.' libro XIV, p. 299 edit. Argent. 1611, f. „ut in Vincentii Quirini commentariis legitur, qui de Indiae et Colocut rebus, dum Germaniam, Hispaniam, Lusitaniam pro republica legatus peragraret, multa memoravit.“

686.

1506.
6 octobris.

Maximilianus rex profitetur recepisse a Leonardo Lauredano duce Venetiar. sex mille florenos renenses pro integra solutione florenorum duodecim millium *in nostram gratificationem, iuxta continentiam litterarum nostrarum, pro solutione Helveticorum quos nobiscum in Italia habuimus.* (L. X, 309, n. 22.)

Inc.: „Recognoscimus et tenore presentium profiteamur nos recepisse . . . Datum die sexta octobris, 1506.“

687.

1507.

Regesta authentica epistolarum fere centum quas Vincentius Quirinus ad Maximilianum regem orator venetus a die 25 febr. ad 21 novembris, anni 1507, senatui veneto misit. Itale. (I. VII, 989, f. 136.)

Cum principum ex universa Germania conventus mense martio eius anni Constantiae esset celebrandus, Veneti in Petri Pascalici ad Maximilianum oratoris locum Quirinum sufficiunt, qui Argentinæ Maximilianum aloquutus, ad pacem cum Galliae rege componendam frustra cohortari aggreditur. Maximilianus e converso

1507.

animadvertens, plurium Mediolano extorrium et duorum praecipue Ludovici Sforza filiorum ad eum confugientium subsidiumque exorantium iura proculcari; Mediolani ducatum ad imperium pertinere aestimans, timens ne Galliae rex dominationi universae inhiet; proponit Venetis vel cum eo in Gallos coeant, vel imperii militibus per eorum provincias transitum permittant, quod in generali diaeta Constantiae captum. Venetis utrumque refutantibus, Maximilianus ingentes cogit belli apparatus, militibus ad centena millia et ultra iussis, Helvetiis in auxilium adductis, magna pecuniae vi a Germaniae principibus oblata, praecipue vero a ditissimis Augustae Vindelicorum mercatoribus foenore quaesita. Eum primam imperii coronam a pontifice suscipiendi gratia Romam contendere visum: postmodum vero a venetis finibus prohibitus, Constantiam pergit armatus, parans per montes et lacus, Mediolani ducatum imperio subdere.

Etsi epistolarum pars potior ex Argentina et Constantia, ubi penes Maximilianum Quirinus degebat, data sit, aliquot tamen ex Memminga, Augusta Vindelicor., Oeniponto, Hallis, Brunechio, quo difficili rerum pertractandarum molimine pluries coactus secedere. 688.

1507.

8 martii.

Pascalicus Petrus orator refert minutatim de pompa qua episcopus Argentinae noviter electus inauguratus est coram Maximiliano, deque venatione ei data. (I. VII, 425, p. 10—11.)

Inc.: „Come veneno li nelli zorni passati et subiti zonti fo a una solenne messa . . . 8 marzo, 1507.“ 689.

21 iunii.

Joannis Rabler iuris utr. doctoris, Maximiliani regis consiliarii et secretarii. ad principem et senatum venetum oratio. (I. VII, 425, p. 67—68.)

Inc.: „Omnem rempublicam tribus potissimum constare, videlicet consilio, virtute et iustitia . . . 21 iunii, 1507.“

Oratio in laudes reipublicae venetae et Maximiliani regis fusa, habita est qua occasione auctor missus est Venetias

1507.

orator una cum libero barone neapoletano et capitaneo tergestino, ad conveniendum de foedere. Editam leges sub nomine Rebler, s. l. et a. (Venetiis, mense augusto, 1507.) Marinus Sanudo coevus scribit hoc eodem codice, p. 86: „Item ozi (16 aug.) da sera havendo domino Zuam Rauber dottor del re di Romani . . vedendo la signoria stava assa a risolversi zercha voler far confederation al suo re . . . fe butar l'oration el fece in colegio a stampa, la qual si vendera per Venezia un soldo l'una. 690.

1507.

mense augusto.

Carmina de adventu Romanorum regis in Italiam, mense augusto, 1507. (I. VII, 425, p. 122—123.)

Epigrammata itala tria caudata. uti dicunt, quibus Maximilianus Italiam armato milite accessurus depingitur; quae in Italiam damna parata praenuntiantur. Sic incipiunt:

„El volgo zanza, non so sel dica el vero“

„Zanza assa el volgo e raro dice il vero“

„L'aquila vola e non si sa ancor dove.“

691.

22 septembris.

Paulus de Lichtenstein, a secretis Maximiliani, rogat Vincetium Quirinum oratorem ut Veneti ei repromittant fidem publicam, senatus decreto et sigillo plumbeo firmatam, nunquam regi aut imperio bellum moturos. nec impedimentum ei allaturos in suo itinere Romam versus, sed potius in antiqua amicitia remansuros. (I. VII, 989, f. 188.)

Inc.: „Sepius affirmavi magnam esse devotionem dominii veneti erga maiestat. suam et roman. imperium . . Eniponti, 22 sept., 1507.“

Eadem occasione Maximilianus mittit Venetias Lucam de Renaldis suum a secretis ut illius transitum per venetos status impetret. 690.

mense decembri.

Quirini Vincentii relatio senatui Veneto data de sua legatione ad Maximilianum Romanor. regem. (I. VII, 580, f. 208—273; 873, f. 106—124.)

Inc.: „Perchè a questi tempi, seren. principe, gravissimo et

1508.

sapientissimo consiglio, tutte le discordie, guerre . . . mense decembri, 1507.“

Quirinus a legatione burgundica vix redux, orator ad Maximilianum die 25 octobris, 1506 missus, ab eo repulsus est mense novembri, 1507, quod senatus venetus abnuerit *a se armato dare il valico pe' suoi fini* (Bembo, 'Istoria veneziana'. Venezia, 1790, tom. II, p. 19). Rerum a se pertractatarum narrationem coram senatu actam sub fine anni 1507, ita a principio brevi enunciat sermone: „Mi forzano narrar quanto ho possuto comprender della grandezza, del governo, della potentia e de costumi di tutta Germania; da poi la qualità, il poter della maiestà cesarea, et in qual esser la si ha trovato, et si trovi cum li principi et stati imperiali, et etiam cum Sguizzeri: ultimamente quale sia la dispositione dello impero e del re verso questa republica, et il resto de potentati christiani: et quello che sua maiestà sia per poter fare a questo tempo.“ Sub fine questus quod senatus grave eius legationis negotium negligerit (plures etiam epistolae responso carebant), vias enumerat per quas Maximiliano datum in Italiam descendere.

Eam edidit primum Josephus Chmel vindobonensis, anno errato 1506 in 'Schmidt's Zeitschrift für Geschichtsw.', vol. II, p. 272; recens Alberus in 'Relazioni degli Ambasciatori Veneti' Firenze, 1862, ser. I, vol. VI, p. 166.

Relationis huius compendiolum legere est codice 425 eiusdem classis. 693.

1508.

31 ianuarii.

Dux Venetiarum Francisco de Renaldis grates agit quod bonam Maximiliani in Venetos voluntatem asseruerit; senectutem incusat quod Tridentum accedere nequeat; spondet primores ex Venetis oratores transmissurum ut Romam pro coronatione honorifice comitentur. (I. VII, 1180, f. 26.)

Inc.: „Francisco. Noi habiamo veduto la persona vostra volentieri et havemo accepta la recomendacion de d. Luca vostro fratello . . . 31 ianuarii, 1508.“ 694.

1508.

1508.

1 martii.

Idem Lucae de Renaldis oratori caesareo in senatu respondet mirari quod Maximilianus malorum fraudibus deceptus, Venetos sibi aestimet infensos; christianae reipublicae gratum fore si, patris more, procul ab armorum strepitu, Romam pro coronatione quiete contendat. (I. VII, 1180, f. 27.)

Inc.: „Reputiamo del tutto superfluo replicarvi quello che molte volte abbiám dito et a vui . . . In nostro ducali palatio, 1 martii, 1508.“ 695.

Carmina de foedere cameracensi in Venetos anno 1508, scilicet elegiae, epigrammata, endecasyllabi ad viros quinquaginta, pleraque anonyma, exceptis Jacobi Masei, Pascalis Maripetri, Domitii Palladii Soriani, Joannis Pierii, Marci Picardi brixienensis, Antonii Delii utinensis, Pedri Nardini Celinei, Laelii Maximi, Democriti Romani philosophi. (L. XII, 209, f. 10—24.) 696.

10 martii.

Bartholomaeus Alvianus nuntiat veneto senatui quomodo exercitum caesareum penitus in Cadubrio fuderit, millibus octingentis alemannnis caesis. (I. VII, 425, p. 269—273.)

Inc.: „Me par conveniente cossa render conto ad vostra serenità del modo del nostro combattimento Conegliani, 10 martii, 1508.“ 697.

mense martio.

Hieronymi Borgii carmen (hexametris 59) in triumphum germanicum illustr. ducis Bartholomaei Liviani, ad sereniss. principem Leonardum Lauretanum et senatum venetum. (L. XII, 211, f. 14—16.)

Inc.: „Terruerat magno Germania saeva tumultu
More suo Italiam, trepidasque effusa per alpes
Tempestas ierat.“

Narratur quid Alvianus contra Germanos in Cadubrio et Foroiulii a. 1508 laude dignum egerit, et qua pompa triumphi Venetiis sit exceptus. 698.

1508.

1508. Notae rerum quas, ne memoria exciderent, Maximilianus in papiro suamet manu exscripsit, verbo addito *Visa (quod est signum secretissimum)* ad normam agendorum, Lucae de Renaldis oratori datae. (I. VII, 1180, f. 20, 51.)
- 18 martii. Inc.: „Intellecta bona dispositione ill. dom. ducis Venetiarum, et de suo senatu et quantum cupiunt . . . In oppido imper. Cotpaier, 18 martii, 1508.“
- Lis contentum: a. inducias ad annum inter Maximilianum et Venetos componendas, ut hi cum eo et rege Gallorum iter Romam securum apparent, proindeque oratores ad oppidum imper. Lindoviae transmittant; b. Maximilianum paratum cum Venetis tantum inire concordiam, dummodo transitum armatum ei permittant; c. dent Veneti comitatum inermem septemdecim nobilium a Maximiliano eligendorum; d. Venetis id abnuentibus, rem cum imperii principibus consulendam. Exemplum hoc orator caesareus clam Venetis obtulit. 699.
- 26 martii. Maximiliani litterae patentes quibus omnibus mandatum ut venetos oratores ad castrum Petrae de pace tractanda accedentes, cum comitiva usque ad numerum centum equorum et totidem personarum permittant transire, morari, redire. (I. VII, 1180, f. 24.)
- Inc.: „Cum Leonardus Lauredanus . . . et dominium Venetorum oratores suos pro tractanda pace . . . Auguste, 26 martii, 1508.“ 700.
- 26 martii. Eiusdem litterae patentes, quibus nuntiat Lucam de Renaldis oratorem Venetias misisse, cum potestate id efficiendi ut Veneti oratores ad Roman. regem deputent tractaturos de eius dissidiis cum Galliae rege declinandis. (I. VII, 1180, f. 22.)
- Inc.: „Cum pluribus annis gravissime inter nos et Gallorum regem fuerint dissensiones et differentie . . . Auguste, 26 martii, 1508.“ 701.
- 26 martii. Idem Georgium episcopum tridentinum, aliosque plures constituit procuratores foederi, concordiae, vel saltem induciis cum duce Venetiarum paciscendis. (I. VII, 1180, f. 4, 6—7, 25.)

1508.

Inc.: „Cum superioribus diebus inter nos ex una, et illustrem Leonardum Lauredanum ducem . . . Auguste, 26 martii, 1508.“

702.

Exempla partim authentica documentorum unius supra viginti, quae vel mensibus martio et aprili anni 1508 in superius nominata legatione acta praecesserunt, vel insequentibus maio et iunio in induciarum tractatione acta sunt. Innuo praesertim mandata a Maximiliano ex Augusta die 26 martii data, et quae Lucas de Renaldis eius a secretis Venetiis hac super re praestitit: item epistolas autographas Zaccariae Contareni oratoris et Jo. Jacobi Caroldo a secretis. (I. VII, 1180, f. 1—31. 51.)

703.

1508.

mense aprili.

Cornelii Francisci epistolae decem fratri suo Jacobo datae ex castris in Foroiulii, Isontio, Gradisca, Goricia, Portunaonis, diebus 13—25 aprilis, quibus enarrat de expugnatione Cormons, deditione Belgradi, constructione pontis super Isontio, ac de actis ad expugnanda castra munita Portusnaonis et Goriciae. Iis adduntur septem Marci Antonii Orso, Joannis Fuscarenii capitanei, Georgii Cornelii provisoris generalis, ex Gradisca, Portunaonis, Goricia, Duino, a die 21 ad 27 aprilis, de eo bello. (I. VII, 425, p. 325—335.)

704.

14 aprilis.

Dux Venetiarum Lucae de Renaldis grates agit quod Maximiliani in Venetos benevolentiam, eiusque voluntatem Romam tranquille pro coronatione proficiscendi asseruerit; inducias futuras non tantum cum Venetis sed et cum foederatis principibus componendas, quibus exactis de oratoribus mittendis tractabitur. (I. VII, 1180, f. 28.)

Inc.: „Ne è sta gratissimo lo intender che la maestà cesarea habbia acceptati in quella bona parte . . . In ducali palatio, 14 april., 1508.“

705.

22—24 aprilis.

Zacharias Contarenius duplici epistola narrat Gabrieli Emo de Guasconibus vallem Brentonici et Athesis ripas infestantibus. (I. VII, 425, p. 335—337.)

1508.

Prima incip.: „Oggi dapoi manzar el montò a cavallo,“
altera: „Da novo per uno hordene dato per li ill. capetanj . .
Ex Halla (Tyrol.) 22, 24 apr.“ 706.

Hieronimi Contareni provisoris exercitus epistolae duae supra
triginta datae Sancti Throno, a die 23 aprilis ad 31 maii, ex
navi apud Tergestum, Justinopolim, Duinum, Mujam, Piranum,
Cerveram, Trevixum castrum, Pisinum, Flumen, Sanctum Andream
de Rovigno, quibus de rebus bellicis Tergesti et Fluminis, de-
ditione Duini, oppidulo Prosechi. (I. VII, 425, p. 338—406.)

Ad finem extat elenchus *dei castelli e luoghi muradi che
haveva e tegniva lo imperator in Friul, et lo numero delle
ville . . . acquistate per la signoria nostra in questo anno 1508.*
707.

Brevis historia rerum bellicarum quae Foriulii inter rem-
publicam venetam ac Maximilianum regem obtinuerunt anno
1508, a die octava aprilis ad decimam nonam iunii, qua pax
Utini firmata, Andrea Lauredano Foriulii locumtenente. (I. VII,
1008, f. 72—74.)

Inc.: „Lasso le cause e principio della guerra fra la sereniss. . .
ma solo per miracolo anoterò la vittoria inopinata.“ 708.

1508.

6 maii.

Marcus Rizzo a secretis provisorum exercitus nuntiat Josaphat
fratri oppidum Agrestae munitum iam iam iri expugnatum, salvos-
conductus pluribus Alemannis concessisse, crastina die Mori
castrametaturum; laudat Georgium Emo et Andream Gritti armis
praestantes. (I. VII, 425, p. 348—350.)

Inc.: „Quello che tante volte me hai scripto desiderar, per
questa pur lo intenderai . . Ex castris, 6 maii, 1508.“ 709.

7 maii.

Franciscus Bertholdus refert Josaphat Rizzo de probabili de-
ditione Agrestae (castris quod describit); actis ad tormenta bellica
ex Benaco ideo transferenda; Hispanis et Gallis vicinia mini-
tantibus. (I. VII, 425, p. 350—352.)

1508.

1508.

8 maii.

Inc.: „Io vi scrissi come andavemo ad Agresta a campo zuoba prossima passata . . . Hallis, 7 maii, 1508.“ 710.

Dux Venetiarum Georgio episcopo tridentino, cuius laudat bonam mentem, significat se ab ineundis induciis minime abhorrere, dummodo et principes foederati in conventus partem vocentur. Longo sermone Venetorum in Maximilianum eiusque familiam deprædicat merita, quæ ille ludibriis et iniuriis reppendit, *oratorem nostrum turpiter eiiciendo et fumosos libellos contra nos dispergendo*. (I. VII, 425, p. 386—387; 1180, f. 30.)

Inc.; „Accepimus legimusque litteras dominationis vestre, datas Tridenti in arce boni consilii, die ultima mensis aprilis . . In rogatis, 8 maii, 1508.“ 711.

10 maii.

Episcopus tridentinus Venetos invitat ut viros deputent qui de induciis cum Maximiliano pertractent. (I. VII, 425, p. 384; 1180, f. 29.)

Inc.: „Intelleximus ex venerabili domino Luca de Renaldis, preposito xantensi . . . Tridenti, 10 maii, 1508.“ 712.

12 maii.

Idem respondet duci veneto significans nomina deputatorum *ex parte cesarea* ad tractandum *de treugis*. (I. VII, 425, p. 385, 1180, f. 29.)

Inc.: „Accepimus litteras ill. dominat. v. datas octava huius mensis occasione treugarum responsivas . . Tridenti, 12 maii, 1508.“

Induciae die 6 iunii conclusae: earum publicatio ut et acta latine habentur eodem codice, p. 434—437. 713.

13 maii.

Joannes Navagerus capitaneus Raspi Hieronymo Contareno provisorio exercitus refert Joannem Herbsteiner dominum castri de Ipoglava in confiniis Raspi, concordiam cum Venetis fore initurum, eo pacto ut illi contra Alemannos faveant; eapropter comitatum Pisini proponit eis proditurum. (I. VII, 425, p. 398-399.)

Inc.: „Zuane Herbsteiner, domino del castello di Ipoglava, confinante con questo luogo . . . Raspi, 13 maii, 1508.“ 714.

1508.

1508.

16 maii.

Dux Venetiarum significat episcopo tridentino deputasse ad tractandum de induciis Zachariam Contarenum, qui *die crastino, in Dei nomine*, iter ingrediens Ripam proficiscetur. (I. VII, 425, p. 385—386. 1180, f. 31.)

Inc.: „Intellectis iis quae rev. dominatio vestra nobis significavit in negotio tractationis treugarum In rogatis, 16 maii, 1508.“

715.

18 maii.

Eiusdem litterae patentes, quibus Zacharia Contarenum procurator pro induciis cum Maximiliano ineundis ad conventum tridentinum deputatur. (I. VII, 1180, f. 2.)

Inc.: „Notum esse volumus quod cum superioribus mensibus seren. . . . Maximil. imp. Rom. electus . . . Die 18 maii, 1508.“

716.

Zachariae Contareni oratoris litterae ultra quadraginta, fere omnes Ripae ad Lacum Benacum datae, a die 19 maii ad septimam iunii, 1508. (I. VII, 1131, folia 66.)

Praeit membrana authentica *Commissionis* a Leonardo Laurezano duce Zachariae Contareno 19 maii data, qua procuratorem et mandatarium constituit ad concludendas inducias *cum deputatis sue maiestatis Tridenti existentibus*, ita ut ea includantur Ludovicus Galliae rex, Ferdinandus Aragonum, *ac confederati et precipui amici nostri*.

Annos aliquot bellum inter imperium et rempublicam venetam ita saevierat ut pax tandem omnium votis expeteretur. Eapropter senatus, spe pacis serius ineundae, Zachariam Contarenum oratorem, magno comitatu quatuor super viginti procerum, mittit ad fines Tirolis, induciis componendis cum Maximiliano, qui in Flandria cum esset, oratorem in id constituit Georgium a Neideck episcopum tridentinum. Huic Contarenum refert epistola 24 maii data, Ripam applicuisse *ut constituto in confinibus loco convenienti, temporeque idoneo possimus una convenire tractaturi de induciis*. Ubi de salvisconductibus et armorum cessatione

1508.

actum, die 27 eiusdem mensis oratores (quibus ex parte Maximiliani Nicolaus de Firmiano, Ciprianus de Serutayner, Henricus de Kröninger, Christophorus Hoffmann secretarius; ex parte Venetorum Joannes Jacobus Carolus a secretis additi) Ripae in monasterio s. Mariae gratiarum coeunt, cumque, conventu producto, militaris licentiae iniuriae et noxae ex utraque parte obvenirent, Georgius Emus et Andreas Gritti provisores generales in agro veronensi inducias quoquo modo ineundas instant. Hae datae die 6 iunii, triennio duraturae, accedentibus regibus Hungariae, Galliae, Arragoniae, Angliae, nec non foederatis in Italia principibus. Huius documenti exemplum, sub fine codicis (f. 61—65) excipit actus (Bulzani, 4 iunii) Pauli de Lichtenstein marescalchi regiminis in Oeniponto, quo, cum valetudinis gratia induciis tractandis haud interesse posset, ideoque mandato imperiali episcopum tridentinum aliosque nominatos deputasset, easdem confirmat. Actum induciarum authenticum habes in codice ms. 1180, classis VII, Ital. f. 12—15.

Litteras vel latinas vel italas senatui veneto, episcopo tridentino, Christophoro de Thono aliisque consiliariis et capitaneis caesareis, provisoribus generalibus Francisco de Garzonibus potestati et Francisco Bragadeno capitaneo Veronae, ut et induciarum instrumentum propria manu in codice regessit Joannes Jacobus Carolus.

Relationem huius conventus, qua per compendium repetuntur agitata in epistolis, legere est in codice 1232 huius classis. f. 72—84. Ea incipit: „Havendo scritto alla seren. v. di giorno in giorno et a hora per hora con quelle maggiori particolarità . . .“ 717.

1508.

26 novembris.

Maximilianus, quanquam Venetis infensus, quod eius Romam pro coronatione profectioni obstiterint, Lucam de Renaldis oratorem Venetias mittit, qui treguas apparet Tridenti cum eius episcopo conciliandas. (I. VII, 1180, f. 21, 23.)

Inc.: „Notum facimus . . . Leonardum Lauredanum . . .“

1508—1509.

nobis in profectione nostra ad urbem romanam . . . Augustae, 26 mart.' 1508."

Folio 23 fere eadem, tamen non verbis tantum sed et sensu quandoque immutatis, incip.: „Cum illustr. Leonardus Lauredanus Venetiarum dux, Venetorumque dominium nostrae ad urbem romanam."

718.

1508—1513.

Joannis Parthenopei de bello foroiuliensi. (I. X, 274, f. 56.)

Inc.: „Qui maris superi sinum incolunt Veneti, patritia gens, et vetustate originis et claritate generis nobilissima est . . ."

Auctor e pago Reanae prope Tulmetium historiam belli a Venetis contra Caesarianos, anni 1508—1513, varia fortuna in Foroiulii comparati, accurata rerum investigatione et ornatiori stylo describit, praemissa antiquae illius regionis descriptione. Viros summos laudat Bartholomaeum Alvianum, Aloysium Mocenicum, Hieronymum et Antonium Savorgnanum, Joannem de Marzano. Dum pestem anni 1511 memorat, tacet de celebri Utini direptione (sacco) anno eodem, quam forsitan 'Historiae belli eiusdem foriuliensis' partim deperditae inseruerat, quod censet quoque Lirutus in 'Letterati del Friuli' II, p. 215.

Pretiosam opellam bibliothecae s. Marci, cum caeteris codicibus suis manuscriptis legavit qui titulum inscripsit: 'Libellum luce, qua caret, dignum anno 1780 possidet J. Morellius.' 719.

1509.

mense februario.

Exploratoris responsum factum senatui veneto de rebus Maximiliani Italiam accedentis, et de eius exercitu. (I. VII, 425, f. 227.)

Inc.: „El seren. sign. re de' Romani havendo intimado a tutti quelli che doveano mandar zente . . . appresso Trento, adi fevrer, 1508 (1509).

720.

18 maii.

Mandatum Maximiliani regis pro dietae convocatione Bolzani, mense maio, 1509, qua decretum pacem cum regibus Galliae et Arragoniae ac Julio II pontifice contra Venetos loca sedis apostolicae detinentes, propterea a pontifice excommunicatos, ineundam. (I. VII, 426, p. 258—260.)

1509.

1509.
mense iunio.

Inc.: „Non dubitiamo, come sapete, con quante notabili et gran guerre . . . In civitate Cahauspeyern, 18 maii, 1509.“ 721.

Breviarum itale datum orationis latinae per oratores patavinos regi Romanorum, mense iunio ann. 1509 recitatae a doctore Jacopo de Lion. (I. VII, 426, p. 363—364.)

Venetorum regimen auctor execratus, tria millia tyrannorum ait parata urbis et regionis patavinae visceribus dilaniandis: ex noto Tertulliani loco pro Christianis. nullam esse urbis partem, nullum institutum quod Patavium proprium dicere possit. Maximilianum deprecatur ut desperatos cives quasi subditos fidelissimos sub alis recipiat, asserens cives paratos centum millibus ducatorum auri ei solvere, duo millia equitum, totidem peditem alere. 722.

14 iulii.

Senatus venetus communitatem nurembergensem supplex deprecatur se apud Maximilianum interponat, ut induciae imo pax, si fieri potest, cum eo ineantur. (I. VII, 426, p. 450—451.)

Inc.: „Se rendemo certissimi le magnificentie vostre harano inteso . . . In rogatis, 14 iulii, 1509.“ 723.

23 iulii.

Henricus Brunsviciae et Luneburg dux, capitaneus supremus Maximiliani gubernatoribus Gradiscae praecipit ut infra duodecim horas tradant ei castrum. (I. VII, 426, p. 448.)

Inc.: „Comandiamo a voi tutti gubernatori, cittadini et pertinenti . . . Ex castris apud Lisoncium, 23 iulii, 1509.“ 724.

31 iulii.

Chronicon de obsidione civitatensi. (L. IX, 128, f. 290.)

Inc.: „1509, die ultimo iulii. Vene lo exercito della cesarea maestà, accampò sotto questa terra di Cividale cum quindese mille persone a cavallo et a piedi.“ 725.

31 iulii.

Minus Laurentius provisor Gradiscae Petro Bragadeno narrat quae sustulerit ut ipsemet diu noctuque, thorace nunquam deposito, Gradiscam ab insidiis Alemannorum, milites venetos

1509.

insolutos aere corrumpentium, tueretur. Post horas viginti quatuor Utinum versus recessisse Alemannos, quis incassum adhibiti ut Gradiscam expugnarent. (I. VII, 427, p. 440—442.)

Inc.: „Ve meravigliate che non vi ho scritto za tanto tempo del mio ben stare . . . Gradisca, 31 luglio, 1509.“ 726.

1509.

2 augusti.

Paulus Gradonico provisor generalis in Foroiulii refert senatui de pugna prope Civitatem Austriae, quam Alemanni expugnare tentaverant die prima augusti. (I. VII, 427, p. 26—27.)

Inc.: „Come essendo l'exercito nemico accampato a Cival de Friul et bombardato . . . Utini, 2 aug., 1509.“ 727.

2 augusti.

Fridericus Contareus, provisor Civitatis Austriae, senatui veneto refert quomodo die trigesima iulii milites caesarei magna tormentorum bellicorum vi aggressi sint Cividatum, unde die secunda augusti, re infecta, recedentes versus Cormons profecerunt. (I. VII, 427, p. 27—29.)

Inc.: „Se non ho scripto alla signoria vostra in questi zorni il processo della grande occupazione . . . Ex Civitate Austrie, 3 aug., 1509.“

Senatus duplici epistola dierum 5 et 7 augusti laudat provisorum, quod hac occasione, ut et in caeteris, fideliter et strenue se gesserit. 728.

24 augusti.

Brunsviciae dux cum duce Venetiarum conqueritur quod Veneti tyrannica prorsus saevitie captivos agant; exemplum proponit moderationis caesariae in eo *iustissimo bello*: ait se promptum paribus vicibus in captivos venetos referendis. (I. VII, 427, p. 169.)

Inc.: „Iuxta temporum qualitatem intelleximus crebris auctoribus vos preter iustum belli usum . . . In castris apud Goriciam, 24 aug., 1509.“ V. n. 732. 729.

28 augusti.

Veneti Antonius Iustinianus locumtenens vicarius in Foroiulii et Franciscus Capello provisor generalis duci (Brunsviciae) re-

1509.

1509.
mense augusto.

respondent se pacis propositionibus ab eo et episcopo labacensi factis libenter accessuros, qua occasione conqueruntur quod, restitutis Tergesto et Goricia, bellum acerrimum iis illatum sit. (I. VII, 427, p. 94.)

Inc.: „Accepimus litteras tuas, eques magnifice, que religiosissimam animi tui affectionem . . . Utini, 28 augusti, 1509.“ 730.

Francisci Cremensis historia oppugnationis germanicae Utini, anno 1509. Epistolae quatuor. (L. XIV, 153, f. 100—106.)

Auctor opus antea iuris consulto Joanni Regulo manzanensi modo (his additis quae praetermissa idem Regulus monuerat) senatui populoque foroiuliensi dicat epistola: „Annibal Salonus, alter e consulibus vestris, sapientiss. fratres, in familiari colloquio quod nuperrime cum de aliis rebus . . .“ Subsunt epistolae, quarum prima inc.: „Imposuisti mihi, Joannes amicorum optime, ut recentem Germanorum in nostram civitatem obsidionem . . .“, secunda: „Ecce iterum iniungis mihi, Joannes amantissime, ut scriptae editaeque historiae de oppugnatione germanica . . .“, tertia: „Cogor abs te, novo exemplo, Joannes suavissime, iam publicatas lucubrationunculus . . .“, quarta: „Franciscus Cremensis acolytus Venceslao Boiano. Hermannus Claricus avus tuus maternus, vir clarissimus . . .“ Finit descriptio: „Si quid ab aliis posthac fiet, aliis describendum relinquemus.“ Epistolae respondent additamentis historicis paulatim ab auctore datis. 731.

9 septembris.

Dux Venetiarum Brunsviciae duci miratur quod bellum id iustum appelletur, dum post initas triennales inducias solemnium iuramento firmatas, hostilis irruptio a Maximiliano in Forumiulii facta sit. Accusationem illatam de captivis male actis toto homine respuit, quin asserit Venetos plures homines captos dimisisse inoffensos ac pecunia quoque pro viatico donasse: crudelitatis notam potius caesareis inurit, incendiis, devastationibus, prostitutionibus, sacrilegiis in captivos saevientibus. (I. VII, 427, p. 171—173.)

Inc.: „Non potuimus non commoveri lectione litterarum excellentie vestre quas . . . In rogatis, 9 sept., 1509.“ V. n. 729. 732.

1509.

1509.
10 septembris.

Maximilianus rex litteris per iacula ultra moenia Patavii proiectis, excitat Patavinos ut Venetis sedi apostolicae rebellibus obedientiam denegantes, ad Maximilianum legitimum eorum principem redeant; iis abnuentibus ob oculos ponit mala ingruentia *obsidionis, expugnationis, incendiorum, occisionum*. (I. VII, 427, p. 161—162.)

Inc.: „Significamo a tutti capetani, proveditori e soldati cusi da cavallo come da piedi . . . In castris, 10 septembris, 1509.“

733.

22 septembris.

Idem modo eodem eadem repetit, spondens praemia, servitium in exercitu, stipendia aucta; eos in Turcas pugnatuos ut animarum quoque saluti provideant. (I. VII, 427, p. 162—163.)

Inc.: „Considerando noi in questa nostra terra di Padova attraversarsi . . . Ex castris apud Paduam, 22 septembris, 1509.“

734.

1 octobris.

Idem potestati et deputatis oppidi *nostri* Montagnanae significat quod cum adstringatur ab obsidione Patavii, militum et armorum vi fortiter defensi, pro tempore recedere, statim victualia opportuna pro hominibus et equis, sicut iuraverunt, praemittant, praesertim quod Liniaci obsidionem apparet. (I. VII, 427, p. 163—164.)

Inc.: „Non dubitiamo ve sia manifestamente cognito come li Venetiani inimici nostri . . . In castris apud Paduam, 1 octobris, 1509.“

735.

17 octobris.

Senatus venetus communitati Augustae caeterisque communitatibus et principibus Germaniae significat Maximilianum quaeque tentasse ut Paduam a Venetis recuperatam expugnaret, multis tormentorum generibus moenia quassasse, tamen re infecta ab oppugnatione discessisse. Deplorat propositum regis belli Venetis inferendi; sperat pacem et concordiam cum eo futuram, dummodo communitates Nurembergae, Argentinae, Ulmi, Kempten, Memmingen, Salisburgi, quibus datae litterae, se amice interponant. (I. VII, 427, p. 225—227.)

1509—1513.

1509.
14 novembris.

Inc.: „His proximis preteritis mensibus litteris nostris omni cum sinceritate successus . . . In rogatis, 19 oct., 1509.“ 736.

Hieronymus Savorgnanus Philippo et Priamo, ac fratribus Vincentio et Nicolao Throno refert de expugnatione Vicetiae, de ordine quo Alemanni inde egressi sunt, denique de pompa qua Veneti urbem accesserunt. (I. VII, 427, p. 252—253.)

Inc.: „Luni, come vi scripsi, partimo da Padoa per questa impresa . . . Vincentie, 14 novembris, 1509.“ 737.

16 novembris.

De Venetorum dominio breviter diruendo et ut ad cor convertantur. (L. XII, 209, f. 29—44.)

Elegia (distichis 60) Zachariae Fereri vicentini, subasiensis abbatis incip.:

„Adriaci regina maris veneteque paludis

Plangito et in lachrymis pallida tinge genas.“

Poeta malo omine vaticinatur Maximilianum rempublicam venetam proxime eversurum, eamque proprio subditurum dominio:

„Cesareas aquilas tua per vexilla videbis

Hisque inclinabis seditiosa caput.“

Sub fine: „Datum Venetiis, XVI cal. dec. 1509.“

Zachariae Ferreri elegiam excipiunt a. Responsio Democriti philosophi (distichis 62), quae incipit:

„Qui te fatidici dignum cognomine vatis

Esse putas, nosti nil tua signa, miser.“

b. *Epigrammata* (105) eiusdem in *Zachariam monacum maledicum in Venetos*. 738.

1509—1513.

Aloysii Porto epistolae italae de armorum successu in Lombardia, Romagna, Marca tarvisina et Foroiulii, cum inter rempublicam venetam et caesarianos dimicaretur. (I. VI, 1, f. 1—218.)

Auctor, patricius vicetinus, veritate ac diligentia prope singulari pugnans, quibus magister equitum intererat, eleganter descripsit ab anno millesimo quingentesimo nono ad quingentesimum decimum tertium inceptum, quas ad vigesimum usque quintum

1510.

ennarrasset, nisi mors anno 1529 operi absolvendo obstitisset. De editis ex codice v. Valentinelli, 'Bibliografia del Friuli', Venezia, 1861, p. 29. **739.**

1510. Ad rever. et illustr. sacri romani imperii electores, reliquosque inclitos in concilio augustensi Germanorum principes carmen (hexam. 389) exhortatorium (ad pacem). (L. XII, 209, f. 50—56.)

Inc.: „Magnanimi proceres, quorum sapientia nostro
Non eget, et claris virtus exercita factis
Consilio.“ **740.**

2 februarii. Senatus venetus principi Friderico de Saxonia conqueritur quod, cum Veneti in id semper incubuerint ut Maximiliano plenam eorum voluntatem testarentur, tamen rex propositionibus pacis aures non adhibuerit, nec abhorruerit ab incendiis, rapinis, violentiis ac sanguinis humani effusione. Rogat ut causam venetam in concilio augustensi foveat. (I. VII, 427, p. 437—438.)

Inc.: „Etsi aliis nostris ad illustriss. principes et status excellentissimi conventus augustensis . . . 2 febr., 1510.“ **741.**

Laus perpetua Maximiliani regis quem Vicetia servatorem liberatoremque acclamat. (L. XII, 209, f. 62—64.)

Inc.: „Si nostre natura parens tribuisset in uno
Corpore nunc urbi te coram assistere, cesar,
Posse, animumque tibi devotum pandere aperto
Pectore, venisset Vicentia tota serenam
Hanc faciem spectare. . . .“

Carmen a Marino Sanudo in codice exscriptum puto Zachariam Ferreri vicetinum auctorem habere. **742.**

26 martii. Commissarii regii Marosticensibus significant Vicetiam se Maximiliano dedisse, de quo villas iis subditas instruant; quiete degant; ne audeant *Marce, Marce* exclamare; signum rubri et

1510.

albi coloris insumant, depraedationibus in viis publicis obstant.
(I. VII, 428, p. 320.)

Inc.: „Essendo data questa magnifica comunità di Vicenza
alla devotion della imperial maestà . . Vicetie, 26 martii, 1510.“
743.

1510.
27 martii.

Andreas Civran provisor in Histria senatui Veneto refert quod,
cum intellexisset tormenta bellica ab inimicis Tergesto recepta,
Poglavum accessit, inde Cernichal praeteriens, Vichem castrum
ultra Postoinam obsedit, unde postmodum recessit, non sine in-
cendiis, caedibus, depopulatione. (I. VII, 428, p. 48—49.)

Inc.: „Havendome sabado delle palme posto in camin per
andar verso Sotorian . . Justinopoli, 27 martii, 1510.“ **744.**

15 aprilis.

Maximilianus rex populo et habitantibus Venetiarum suadet ne
iuvenum recens in nobilium numerum cooptatorum mancipium
facti, ferant reipublicae iura ab iis proculcata, religionem et
iustitiam flocci factam, aliena dominia occupata; potius vero sub
alis romani imperii se recipiant, nec caesaris qua ecclesiae Dei
advocati patrocinium respuant. (I. VII, 428, p. 268—271.)

Inc.: „Maximiliano . . alli spectabili . . essendo nui desi-
derosi che tutte le action et progressi nostri siano noti . . .
Augusta, 15 aprile, 1510.“

Epistolae ab ipso Maximiliano folio maiori Augustae editae, clam-
que Venetias transmissae exemplaria perrara ita sunt ut Venetiis
tria tantum extent in bibliotheca Marciana, in muscio Corrario,
apud equitem Emman. Cicogna. Edidit Alberus in 'Relazioni
degli ambasciatori veneti', Firenze, 1862, ser. I, vol. VI, p. 61—65.
745.

20 maii.

Joannes Jacobus Trivultius duci Venetiarum Andream Basi-
lium captivum restituit, pro quo Biasinum Crivelli sibi mitti
rogat. (I. VII, 428, p. 312.)

Inc.: „Io non userò tante ceremonie con la maestà vostra,
come soleno fare questi altri . . Ex castris regiis apud Monta-
gnanam, 20 maii, 1510.“ **746.**

1510—1511.

1510.
19 iulii. Petrus de Navarro, exercitus hispanici capitaneus narrat viceregi Siciliae proelium Tripolitanis commissum et victoriam de iis partam. (I. VII, 429, p. 337—338.)
Inc.: „El iueves de magnana dia de sant Jago pluve a nuestro segnor amanissimos con larmada . . Tripoli, 19 iulii, 1510.“
747.
- 30 augusti. Senatus Venetus cardinali toletano, quod gratia et auctoritate apud regem Hispaniae polleat, gratulatur de victoria tripolitana. (I. VII, 429, p. 164.)
Inc.: „Quod res istius serenissimi atque catholici regis in Africa tam feliciter successerint . . Venetiis, 30 augusti, 1510.“
748.
- 30 augusti. Idem Carolo Hispaniarum regi de victoria tripolitana gratulatur. (I. VII, 429, p. 163—164.)
Inc.: „Cum res antea a maiestate vestra feliciter geste auditu nobis gratissime semper fuere . . Venetiis, 30 augusti, 1510.“
749.
- 2 septembris. Idem de victoria in tripolitanam urbem parta viceregi Siciliae, *utpote cui huius victoriae non parva portio communicatur*, gratulatur. (I. VII, 429, p. 197.)
Inc.: „Etsi pro officio veteris atque immutate amicitie que nobis intercedit cum regia . . Venetiis, 2 sept., 1510.“
750.
1511.
7 februarii. Foedus haereditarium inter Maximilianum et Helvetios, die 7 februarii, anni 1511 percussum. (I. XI, 131, f. 77—81.)
Inc.: „Noi Massimiliano . . a nome proprio et come procurator et a nome dell' ill. Carolo arciduca d'Austria . . et noi della lega degli Helvetii . . confessiamo.“
Compendium foederis quod gallice edidit Du Mont in 'Corps universel', 1726. tom. IV, part. I, p. 133—135. In eo tractatu compositiones annorum 1474, 1477 menti revocantur.
751.

1511.

1511. 1 iulii.	Ad magnificum patricium venetum, ultimumque Veronae quaestorem d. Joannem Permarinum, <i>Alexandri de Sanbonifacio</i> veronensis diacosimetron elegiacum (distichis centum), quo se in principum suorum inviolabili fide perstitisse demonstrat, calamitose insinuans Veronam in barbaricam servitutem concessisse, <i>cum obtestatione Maximiani imperatoris ipsam inique agentis</i>; a divoque Marco patriae liberationem implorat, amicumque suum ut id pro mutua commiseratione senatus veneti efficiat proseutice postulat (L. XII, 211, f. 93—97.) Inc.: „Forsitan unde tibi dentur nova carmina queras Et veniat lachrymis mesta elegia suis.“ Praeit epistola auctoris data Veronae, calend. iulii, 1511. 752.
27 augusti.	Commissarii caesarei castrorum in agro tarvisino praefectos monent ut mittant nuntios cum facultate fidelitatis iuramentum praestandi, sub poena caesareae indignationis igne et ferro exercendae. (I. VII, 430, p. 335.) Inc.: „Mittimus ad vos comitem Joannem Antonium de Collalto, presentem tubicinem . . In felicissimis castris ad plebem Montis Belluni, 27 aug., 1511.“ 753.
19 septembris.	Capitanus, locumtenentes et commissarii exercitus caesarei nuntiant communitati Sancti Danielis in eius damna venisse, <i>in penam perfidie et diabolice obstinationis</i>, nisi quaedam praestet. (L. XIV, 102, n. 490.) Inc.: „Ne aliquid relinquamus intactum, antequam condescendamus ad exequenda mandata . . Ex castris, 19 sept., 1511.“ Edidit Jos. Barbaro in 'Cronaca della magn. comunità di S. Daniele, di Girolamo Sini' — Venezia, 1865, p. 86—87. 754.
21 septembris.	Hieronymus Savorgnanus tubicini caesareo, Osopi deditionem requirenti, respondet fidelitatis iuramentum dominio veneto praestitum a se nusquam infringendum: Antonii Savorgnani affinis sui prodicionem asperioribus verbis exprobrat. (I. VII, 430, p. 460—461; XI, 66, f. 165—166.)

1511—1512.

Inc.: „Non reputa el fidel Savorgnan esser demerità da vui, excellentiss. signori capitanei et cesarei commissarj . . Sul invictissimo monte di Osopo, adi 21 septembrio, 1511.“

Epistolam diei 20 septembris, cui Savorgnans respondet, dedit Barbaro in iisdem Sini chronicis, p. 88—89. 755.

1511.

4 octobris.

Foedus inter Julium II pontificem, regem Hispaniae et dominium Venetiarum. (I. VII, 431, p. 64—68.)

Inc.: „Julius episc. . . . Cum civitas nostra bononiensis s. r. e. immediate subiecta et adeo pleno iure pertinens . . Rome, 4 octobris, 1511“; subscriptis Hieronymo de Wich oratore hispano et Hieron. Donato veneto.

Ligae, uti dicunt, ideo initae ut Bononia rebellis pontifici restituatur, designantur capitanei ac vis exercitus terra marique ab unaquaque parte comparanda, Maximiliano, nec non cuique christiano regi facultate data foederi accedendi. Edidit Lünig II, 798.

Cuius momenti foedus hoc Venetis esset clare ostendunt festa ob id Venetiis celebrata, ac praesertim pompa maxima quae die 20 octobris habita est, quam Marinus Sanudo minutatim, pag. 97—112 eiusdem codicis describit. 756.

1512.

6 aprilis.

Capitula indiciarum inter Maximilianum et dominium venetum. (I. X, 309, n. 24; I. VII, 432, p. 84—88.)

Inc.: „In nomine . . Notum sit omnibus presentem paginam inspecturis quod cum sanctissimus . . Rome, 6 aprilis, 1512.“

Julio II pontifice et Ferdinando Aragoniae ac utriusque Siciliae rege instantibus, ad dissensiones declinandas et pacem instaurandam, in conspectu pontificis et cardinalium Antonii de Monte ac Petri de Accoltis, nec non Melchioris de Campania, notarii Camerae apostolicae, equites Hieronymus de Wich ac Franciscus Foscari, ille Maximiliani, iste Venetiarum ducis oratores et procuratores conveniunt *de treugua et indutiis* intra duos menses ratificandis ac promulgandis, quae ad integrum mensem ianuarii proximi futuri perdurent, eo pacto ut terminis constitutis et sub spe pacis, Veneti Maximiliano quadraginta millia ducatorum auri persolvant. 757.

1512

1512.
22 aprilis.

Consilium cantonum Helvetiae, cum ex Ulrico libero barone de Altosano ac eius litteris resciverit pontificem a Francorum rege iniustis oppressionibus vexari, refert cardinali sedunensi nuntio apostolico Venetiis die iovis post inventionem sanctae crucis, non obstantibus honestis pacis conditionibus iis oblatis, paratos esse Helvetios ei regi tanquam romanae ecclesiae hosti bellum movere, primumque mediolanensem ducatum esse aggressuros. (I. VII, 432, f. 166—167.)

Inc.: „Reverendissime . . Offerimus paternitati vestre paratissima et promptissima obsequia . . . Turici, 22 aprilis, 1512.
758.

3 maii.

Matthaeus Drevitius episcopus presmiliensis et cancellarius regis Poloniae, veneto Nicolao Georgio quond. Bernardi refert se a negotiis, quibus hucusque est implicatus, quandocumque avulsurum ac Venetias venturum. Poloniae regem asserit plurimum *inclytam Venetiarum urbem* diligere, ac in eo totum fuisse ut oratorem ad Maximilianum mitteret, qui curaret res inter pontificem et Venetos componendas, quod tamen quibusdam ex causis minime obtinuit. Narrat de bello pene haereditario regis Poloniae cum *Scithis* quos *Tartaros Tauricos* vocant, quorum viginti millia die resurrectionis paraverunt regnum aggredi. (I. VII, 432, f. 348—349.)

Inc.: „Proficiscente hoc meo cognato istuc et subinde ad sacrum sepulchrum domini . . Ex castris, 3 maii, 1512.“ 759.

20 maii.

Ratificatio treuguae (V. num. 757) facta per Maximilianum in oppido Lucemburgi. (I. VII, 432, p. 241—242.)

Inc.: „Recognoscimus et tenore presentium profitemur universis quod cum iam ab aliquo tempore . . Die 20 maii, 1512.“

Maximilianus capitula Romae obsignata die 6 aprilis huius anni ratificat, conditionibus additis quod captivi utrinque dimittantur, Veneti vero teneantur decem millia ducatorum loco quadraginta millium solvere. 760.

1512.

1512.
mense maio.

Henricus rex Angliae et Franciae, Maximiliano regi conquestus ob christiani sanguinis effusionem graviora Dei ecclesiae illata esse damna, regem laudat ob expeditionem in infideles paratam, quam tamen differendam quod rex Galliae inde argumentum sumat vires amplificandi ac pontificis iura invadendi. (I. VII, 433, p. 163—165.)

Inc.: „Henricus . . . Legimus vestre sacratissime maiestatis litteras, quibus ea sanguinis christiani . . . maio, 1512.“ 761.

16 iunii.

Ludovicus Gallorum rex dolet consili Helvetii Friburgi, quod aviis hostium suggestionibus fidem praestantes eum credant bellum contra pontificem acturum. Rogat ut beneficia a se illis praestita, praesertim Cameracii, mente recolentes, ei bellum in mediolanensi ducatu minime inferant, et in antiqua amicitia ac liga perseverent. (I. VII, 432, f. 350—351.)

Inc.: „Certiores facti sumus pluribus locis vos parare ad sumendum arma ut intretis Italiam . . . Blesis, 16 iunii, 1512.“ 762.

mense augusto.

Capitula concordii sive confoederationis inter ill. Maximilianum ducem Mediolani ac strenuos ac potentes dominos Helvetios. (I. VII, 433, p. 44—45.)

Sex capitulis Maximilianus spondet dare Helvetiis 1. centum quinquaginta millia ducatorum; 2. castra Lugani, Lucarni et Domodossulae; 3. exemptionem victualium in ducatu mediolanensi; 4. quadraginta millia ducatorum quatuor testonum pro singulo, annuatim; 5. auxilium in bellis; 6. stipulationem pacti in diaeta proxima badensi. Helvetii capitula approbant ac promittunt dare duci Mediolani vel eius locumtenenti civitatem Astensem, Vallem Entelmam et Valtellinam; sex millia peditum usque ad exactum bellum, plures etiam dummodo singulis quatuor floreni rhenenses exsolvantur; datis conditionibus se teneri asserunt duci Mediolani defendendo ac recuperandis civitatibus et castris eum ducatum spectantibus. Capitula ut et responsum Venetias

1512.

1512.
mense septembri

Mediolano transmisit Jacobus Carolus a secretis, die nona septembris, 1512. 763.

Summarium capitulorum Prati initorum inter Maximilianum regem et rempublicam florentinam, mense septembri, anni 1512. (I. VII, 417, p. 381—382.)

Spondet Maximilianus reipublicae florentinae patrocinaturum; peditibus equitibusque, ubi opus erit, suppetias iturum; Prati cessionem: respublica vero copiarum subsidium, neapolitanis periculis declinandis; cardinalem Medicem et assecclas patriae restituendos; quadraginta scutorum millia regi semestri tempore soluturam. 764.

11 septembris.

Georgius episcopus tridentinus pro Maximiliano Veronae locumtenens negat Danieli Dandulo provisorio Salodii salumconductum, quod, eo non obstante, timeat *represaleas* Alemannorum nimis contra Venetos concitatorum. (I. VII, 433, p. 19—20.)

Inc.: „Habbiamo visto quanto scrive la spettabilità vostra a questi consiglieri cesarei . . . Verone, 11 septembris, 1512. 765.

6 octobris.

Dux Venetiarum dolet Maximilianum malo animo in venetam rempublicam succensum, quod iniuria credat Franciscum Capello oratorem mandatorum fines excessisse, et quosdam ex senatu veneto auctores fuisse incendiorum in Austria, aliisque imperii provinciis patratorum. (I. VII. 433, p. 170—171.)

Inc.: „Magnificus dominus Joannes Baptista Spinellus, illustris comes Cariati, orator sereniss. . . Venetiis, 6 octobris, 1512.“ 766.

25 novembris.

Publicatio foederis initi inter Julium papam II et Maximilianum Romae facta die 25 novembris, 1512, foedere anno superiori in integrum servato, Venetis exclusis. (I. VII, 433, p. 380—384.)

1512.

Cum Maximilianus Venetos insimulasset quod Vicetiam aliasque venetae ditionis urbes recuperare aggredierentur contra pacta anni superioris, novum foedus, per Matthaeum cardin. gurcensem eius locumtenentem in Italia, cum pontifice percutit, cuius haec capitula: 1. Maximilianus sedem apostolicam contra quoscumque defendat. 2. Idem qua sanctae ecclesiae advocatus, unum concilium lateranense germanum, conciliabulum pisanum nullum declaret. 3. Neuter iura subditorum alterius partis tueatur, absque eius principis licentia. 4. Maximilianus nullo modo hostibus pontificis, praesertim Alphonso estensi et fratri Hypolito cardinali ac Bentivolis ibit suppetias. 5. Veneti a foedere et pace excludantur. 6. Nulla pars cum principe christiano in damnum alterius negotietur. 7. Infra bimestre tum pontifex tum rex suos foederatos nominet qui tractatui accedant.

Hoc foedus editum est Romae, 1512, foliis 4. 4°. 767.

1512.

25 decembris.

Maximilianus rex Jo. Bapt. Spinello comiti de Cariati, oratori Aragon. regis nuntiat noluisse acceptare inducias cum Venetis pactas, nisi pecuniae summam ei numerent *et falcones sucharos qui capiuntur in Cypro et Candia insulis, quorum in pedibus soni nolarum dulciores sunt auditu quam sonitus bombardarum in manibus magistratuum eorum.* (I. VII, 433, p. 484—485.)

Inc.: „Magnifice dilecte. Constat ex capitulis induciarum quas proxime pepigeramus cum Venetis . . . Landau, 25 decembris, 1512.“ 768.

Cardinalis gurcensis, nomine Maximiliani, ad schisma averendum et foederis die 25 novembris 1512 percussi capitula exequenda, revocat quodcumque mandatum conciliabulo pisano concessum, eius acta inita declarat et adhaeret tantum concilio lateranensi. (I. VII, 433, p. 407—408.)

Inc.: „Ego vigore dicti mandati cesaree maiestatis . . ad abolendum omne schisma.“ 769.

1513.

1513.

28 ianuarii.

Dilatio induciarum inter Maximilianum et Venetos, die 6 aprilis anni 1512 initarum, *per totum mensem* februarii proxime futurum. (L. X, 309, n. 26.)

„Actum in palatio ducali (Venetiis), 28 ianuarii, 1513.“ 770.

30 martii.

Dilatio altera per totum mensem aprilis, ex mandato Maximiliani dato Ulmae die 15 martii. (L. X, 309, n. 27.)

„Actum in palatio ducali, 30 martii, 1513.“

V. numm. 757, 760, 770.

771.

Andreas Lauredanus armorum provisor laudat capitaneos Paduae quod, eorum ab urbe exitu opportuno, libertatis sedem animo interrito defenderint. Hostem omnis commeatus inopia laborantem insequantur; non milites sed latrones urgendos esse; non cum exercitu sed cum eius reliquiis dimicandum, unde victoriam, Deo dante, non defuturam confidant. Italiam universam, cui exterarum gentium invidia ruinam minitata est, grandia sibi ab iis spondere; Senatum iam animo agitare quo praemio tanta sit rependenda virtus. (I. VII, 783, f. 290—291.)

Inc.: „Havendo dalle nostre lettere et dalla relatione di molti il senato inteso con quanto ardire . . .“

772.

7 octobris.

Rainerius de Cardona prorex Neapolis cardinali gurcensi refert, ex Albareto per Montagnanam et Athestem Bubulentam contendisse, quo bona direpta et plures captivi ducti sunt; inde celeri cursu incendio absumpsisse Plebem Saccensem, Mestrem, Lizzam Fusinam, quo loco plures tormentorum bellicorum ictus Venetias versus proiecis-
Bartholomaeum Alvianum ex Patavio, magno exercitu, imperialibus obstitisse, unde per Bassanum et Cittadellam continuo certamine Vicetiam intravit. (I. VII, 435, p. 205—208.)

Inc.: „Pro exequendis rebus a d. v. r. iam mihi commissis 24 die preteriti mensis . . . Vicetie, 7 octobris, 1513.“

773.

3 novembris.

Leo papa X proregem Neapolis hortatur ne arma in Venetos adhibeat, cum hi eius arbitrio remiserint discordiarum

1514.

causas inter eos ac Maximilianum regem. (I. VII, 435, p. 270—271.)

Inc.: „Per eas quas ad nobilitatem tuam his diebus litteras dedimus, quibus te certiore reddebamus. . . Rome, 3 novembris, 1513. 774.

1514.

3 martii.

Joannes Neunausser et Scipio Horabonus, caesarei Foriulii locumtenentes mandant communitati Sancti Danielis ut illico ad exercitum mittant centum *quastudores* et sexaginta currus. (L. XIV, 102, n. 486.)

Inc.: „Havemo havuto dai sp. deputati della patria che havete dove da nostra parte . . . Utini, 3 martii, 1514. 775.

19 martii.

Christophorus episcopus labacensis, Christophorus de Frangepanibus, Joannes de Auersperg, Georgius de Frauensperg, commissarii caesarei mandant communitati Sancti Danielis die crastina transferant Venzonum decem dolia vini, caesareae maiestati addicta. (L. XIV, 102, n. 484.)

Inc.: „Vi comandemo che domani infallanter debiati mandar con li carri vostri diese bote de vin . . . Ex castris sub Osopo, 19 martii, 1514.“ 776.

22 martii.

Joannes Neunausser et Scipio Horabonus iuratis oppidi Sancti Danielis et communitati mandant ut *fuciant executionem in bonis mobilibus* Bertrandi de Asquini absentis, quod taleam ei irrogatam minime absolverint. (L. XIV, 102, n. 489.)

Inc.: „Recepimus litteras vestras quibus nobis significatis gastaldionem vestrum ab oppido isto . . . Utini, 22 martii, 1514.“ 777.

25 martii.

Episcopus labacensis et caeteri commissarii caesarei mandant communitati Sancti Danielis ut homines numero quindecim in epistola exscriptos mittant ad castra, sub rebellionis poena. (L. XIV, 49, f. 224.)

1514.

Inc.: „Vi comandemo che imantinente vista la presente . . .
In felicissimis castris sub Osopo, 25 martii, 1514.“ 778.

1514.

4 augusti.

Foedus inter Maximilianum regem et Basilium magnum
Moscoviae principem contra Sigismundum regem Poloniae et
magnum ducem Lituaniae. (I. XI, 131, f. 113—116.)

Inc.: „Secondo la volontà di Dio e la nostra affezione, noi
Massimiliano . . . abbiamo stabilito . . . Ex urbe Bruridenacii,
4 aug., 1514.“

Momenta potissima huius pacti, quod nec in Du Mont, nec
in Lünig legere est, eruenda videntur ex occupatione per Sigis-
mundum facta tum castrorum ordinis teutonici in Borussia, tum
locorum aliquot in Moscovia. 779.

17 augusti.

Dux Venetiarum Wladislao Hungariae et Bohemiae regi ratio-
num momenta exhibet quibus Christophorum de Frangepanibus
captivum retinet; asserit venetam classem minime, ut percre-
buerat rumor, oppida Bernardini de Frangepanibus depopulata
fuisse; unam tantum biremem quaedam loca illi finitima infe-
stasse, ad vindicandas iniurias venetae dignitati illatas. (I. VII,
436, f. 388--389.)

Inc.: „Accepimus nuper a maiestate vestra litteras que
pergrate nobis quidem fuere . . . 17 augusti, 1514.“ 780.

12 septembris.

Sigismundus rex Poloniae Wladislao regi ec. significat post
conflictus 28 augusti et 1 septembris, quibus hostem ultra Bori-
stenem propulsaverat, tandem die natali b. Mariae Virginis
octoginta hominum millia fudisse, triginta millibus caesis, eoque
arcem Dambrovono recuperasse, ac brevi Sinoleusbo reliquasque
esse occupaturum. (I. VII, 437, f. 167—168.)

Inc.: „Post proditam arcem nostram Sinoleusbo, hostis noster
longe insolentior quam antea . . . In castris apud Burissom,
12 sept., 1514.“ 781.

1514.

1514.
m. septembri.

Janus Vitalis panormitanus Joanni Baptistae Pisoni ferrariensi Hungarorum cruciatam anno 1514 factam describit tenuioribus historiae momentis, et infandam saevitiem utrinque patratam. (I. VII, 437, p. 63—65.)

Inc.: „Thomas sacros. ecclesiae cardinalis strigoniensis . . . superiori anno creatur, magnoque apparatu ad legationem profiscitur . . . Romae, 1514.“ 782.

29 septembris.

Matthaeus Drevitius episcopus wratislaviensis et cancellarius spondet Nicolao et Bernardo filio de Georgiis, patritiis venetis, se statim Venetias collaturum ac ab agendis regis negotiis liber extet. Miseret de hostibus eam urbem agitantibus, praesertim cum Sigismundus recens victor de octoginta millibus Moschovitarum evaserit, tribus nobilium captivorum millibus deprehensis. (I. VII, 437, p. 263.)

Inc.: „Cum conditio temporum et vos et nos turbantium adeo vehementer inolevit ut alter alteri . . . Vilne, 29 septembris, 1514.“ 783.

22 octobris.

Idem cum iisdem se excusat de intermissione litterarum ob gravia negotia cum Tartaris et Moscovitis. Sigismundi victoriam hos contra iterum memorat, addeus descriptionis epistolam: ad alium episcopatum se translatum dicit, cui, cum primum licuerit, operam navabit suam. (I. VII, 437, f. 264—265.)

Inc.: „Versantibus nobis nunc in remotis Sarmatiae oris et bellis gravissimis occupatis iam cum Tartaris . . . Vilne, 22 octobris, 1514.“ 784.

3 novembris.

Leo papa X mittit Maximiliano epistolam Selymis qua Racusinis victoriam de Ismaele Sophi nuntiat, eoque regem validioribus argumentis movere contendit ut, spretis quibuscumque discordiae causis inter eum aliosque principes christianos, foedus contra Turcas curet feriendum. (I. VII, 437, f. 165—169.)

Inc.: „Audita ea victoria quam ingentem et maximam Selymis Turcarum tyrannus contra Ismaelem Sophi . . . Rome, 3 nov., 1514.“ 785.

1515.

1515. 3 februarii.	Curiales Maximiliani regis, cum veneta respublica captivorum redemptionem mutuam ei obtulisset, mittunt Bartholomeo Liviano capitaneo Venetorum generali litteras patentes eiusdem regis, quibus pro regi facultas data huiusmodi liberationis tam Germanorum, quam Hispanorum cum Venetis tractandae. (I. VII, 437, f. 331—332.)
3 februarii.	Inc.: „Accepimus litteras vestras ex quibus pariter et ex Epershofer germano earundem latore . . Inspruck, 3 febr., 1515.“ 786.
26 iulii.	Iidem eidem conditiones proponunt pro mutua captivorum relaxatione. (I. VII. 437, f. 330—331.) Inc.: „Cum temporis opportunitas sese in presentiarum obtulerit ut nos pietatis venerando operi adducti . . . Inspruck, 3 febr., 1515.“ 787.
13—14 septembris.	Cardinalis gurcensis comitem Christophorum de Frangepanibus Venetiis in <i>Turrisella</i> captivum consolatur: adversam fortunam imperturbato animo perferat; confidat iustitiae suae causae, praesertim vero amicorum studiis in eius liberatione procuranda, nihil laboris eum praetermissurum ut demum patriae et amicis restituatur. (I. VII, 439, p. 62.) Inc.: „Quantum ex hac longa captivitatis vestre mora discrucier, tantisque suis laboribus ex animo compatiar . . . Vienne, 26 iulii, 1515.“ 788.
1516. mense martio.	De victoria Barthol. Liviani in Helvetios apud Merignanum. (I. XI, 66, f. 53.) Epigramma italum incipit: „Magnanimo Livian nell' arme un Marte.“ 789.
	Dux Venetiarum mittit Ludovico Hungariae regi oratorem Antonium Surianum, qui condoleat de morte Wladislai eius patris; certiore reddat regem de amoris et observantiae continuatione reipublicae venetae, qua occasione regis demortui ac viventis panegyrim texit. (I. VII, 440, f. 62—63.)

1516.

Inc.: „Audito nuper obitu seren. parentis regie maiest. vestre, ea sane animi molestia . . . Venetiis, . . . martii, 1516.“ 790.

1516.

15 martii.

Oratores confederatorum ligae Helvetiorum Alamanniae superioris de 13 cantonibus Leonem papam X deprecantur ut pacem et concordiam inter Maximilianum regem, regem Galliae et Venetos componat; Helvetii enim pecuniis allecti modo uni, modo alteri, modo omnibus serviunt ea conditione ut fratres in fratres pugnent; semper vero christianus sanguis effundatur: ea de re mittunt oratorem Ennium (Filonardum) episcopum verulensem. (I. VII, 440, f. 131—132.)

Inc.: „Cum hucusque inter seren. atque invictiss. principem et dominum nostrum gratiosum . . . Turici, 15 martii, 1516.“

Hac super re pacta anno eodem ab Helvetiis cum pontifice inita sunt, quorum summarium lege p. 382—383 codicis 417 classis septimae mss. italorum. 791.

14 iunii.

Maximilianus rex gubernatorem Veronae caesareum Joannem Baptistam Spinellum comitem Cariatii ac consiliarios et cives Veronae hortatur ut concorditer et in fraterna amicitia vivant. (I. VII, 440, f. 267.)

Inc.: „Per fidelissimum nobilem oratorem illius constantissime civitatis nostre intelleximus . . . Perzen, 14 iunii, 1516.“ 792.

3 decembris.

Capitula foederis inter Maximilianum ac Francorum reges Bruxellis celebrata, die 3 decembris. (I. VII, 785, f. 204—208; 1217, f. 2—8.)

Utraque pars belli, aerumnis avertendis paciquae universae restituendae, foederi insistens iam Hoionis percusso inter Galliae et Hispaniae reges, in haec coit quae summatim et tumultuarie refero. Anteactorum oblivio; arctiora inter eos necessitatis vincula; facultas quidquid agendi inter aequi limites utrinque data; utrinque auxilii vices exolutae; nonnulli subsidium, altera parte insciente, praestitum. Consultum de viarum vectigalibus, damnis alteri parti inlatis reficiendis. Plura de Verona a Maximiliano

1516—1517.

regi Galliae tradenda pretio centum millium ducatorum auri, de oppidis Riva et Roveredo, deque locis in Foroiulii a Maximiliano occupatis eidem relinquendis. Ulterius de accessione huic foederi futura per pontificem, Hispaniae regem et Venetos. Italiam documenti versionem habes in codice 309 class. X. mss. latin. n. 31, 32.

His adduntur exemplar instructionis Bles 20 decembris, 1516, per Galliae marescallum de Lautrec Andreae Gritti apud exercitum provisorii generalis datae, qua induciae per menses octodecim cum Maximiliano proponuntur, conditionibus pactis de Verona Venetis restituenda, solutis bis centum millibus ducatorum; ut et litterae eiusdem provisoris, sereniss. duci ex Villafranca die 3 ianuarii anni 1517 missae, super eodem argumento.

793.

1516.
16 decembris.

Salvusconductus pro personis et animalibus stipendiariis et non stipendiariis communitatis Goriciae, eo pacto ut ea solvat Jacobo Cornelio locumtenenti patriae ducatos centum, Antonio Bellono notario. (L. XIV, 49, f. 181.)

Inc.: „In Christi . . . Quum tractatum fuerit . . . Utini, 16 decembris, 1516.“

794.

Summarium pacis et foederis inter Maximilianum regem, Carolum Hispaniarum et Henricum Angliae reges, anno 1516. (I. VII, 417, p. 383—384.)

His capitula concluduntur: singuli non solum sibi obsint, sed si casus inciderit, sibi invicem auxilium praestent; nemo, alterius iniuria, foedus cum aliis feriat; cuivis principi data facultas foedus adeundi; in eo comprehendantur Leo papa X et Helvetii.

795.

1517.
mense maio.

Dux Venetiarum episcopo tridentino conquerenti quod Bartholomaeo de Mapheis, aliisque veronensibus Maximiliani regis agentibus, molestiae a Veronae procuratore illatae sint, respondet et peculiari reipublicae instituto et desiderio rem gratam

1518.

Romanorum regi praestandi, mandasse ut modo dicti nullam molestiam patiantur. (I. VII, 442, f. 204.)

Inc.: „Illustriss. dominus de Lutrech, christianiss. regis in Italia generalis locumtenens . . . Venetiis, . . . maii, 1517.“ 796.

1518.

5 maii.

Leo papa X Maximilianum ad arma pro tuenda Dei ecclesia capessenda hortatur. (Zan. L. 191, f. 196.)

Inc.: „Quare ut res ita se habeat, cape arma manu, princeps fortissime . . . Rome, 5 maii, 1518.“ 797.

8 maii.

Idem creat, *ad clarissime marchionum brandenburgensium prosapie perpetuum decus*, Albertum Magdeburgi archiepiscopum in cardinalem. (Zan. L. 191, f. 195.)

Inc.: „Te igitur ad honorem omnipot. Dei et totius curie celestis laudem et gloriam, personeque tue ornamentum . . . Rome, 8 maii, 1518.“ 798.

20 augusti.

Herasmi Vitellii episcopi plocensis oratio habita in augustensi conventu ad Maximilianum, nomine Sigismundi regis Poloniae, die veneris, XX augusti, ann. Domini MDXVIII. (L. XIV, 246, f. 52—59.)

Inc.: „Venimus a rege nostro, sacratissime imperator, ad hunc celeberrimum conventum, quem solita vigilantia tua . . .“

Oratio ab Herasmo Roterodamo Jacobo Spiegel dicata, manu Marini Sanudi iunioris in codice exscripta, edita est Augustae Vindelicorum, in officina Millerana; serius a Reussner in ‘Selectae Orat.’ vol. I, 65; recens ab August. Theiner ‘Monum. histor. Polon.’ Romae, 1861, vol. II, p. 980—384. Pagin. 384—394 edita acta caetera eius legationis apud Leonem pontificem et Maximilianum imperatorem. 799.

26 augusti.

Induciarum quinquennialium capitula inter Maximilianum et rempublicam venetam. Ambrosiae, 1518. (L. X, 309, n. 33—34; I. VII, f. 505—508; 785, f. 208—209; 1217, f. 7 11.)

1518.

1518.

26 augusti.

Maximilianus et Veneti Galliae regis officiis indulgentes, induciis contrahendis deveniunt, oratoribus apud Franciscum regem constitutis, pro parte Maximiliani, Philiberto praeposito tregetensi et Hieronymo Brunet capitaneo de Brissacco; pro parte Venetorum, Antonio Justiniano. (L. X, 309, n. 33—34; I. VII, 443, f. 505—508; 785, f. 208—209; 1217, f. 7—11.)

Capitula haec: 1. Induciae citra dolum fraudemque conclusae incepturae prima die septembris proximi, absol. eadem die anni 1523.

2. Intra hoc tempus nil hostile eventurum ex ntraque parte, quacumque de causa.

3. Subditi utrinque poterunt ultro citraque ire per aliorum terras, iisque immorari.

4. Veneti solvent Maximiliano viginti millia ducatorum, terminis constitutis.

5. Captivi utrinque relaxandi sine pecuniarum solutione.

6. Quoque anno Veneti Augustae Vindelicorum solvent in pecunia numerata valorem et aestimationem quartae partis reddituum bonorum spectantium exules.

7. Iidem Veneti liberabunt Pasinum de Rufinis eiusque consortes *datiarios* et *firmarios* salis Veronae a pecuniis per eos perceptis quo tempore Verona Maximiliano parebat.

8. Ambo contrahentes retinebunt quae possident vi tractatum Bruxellarum et Cameraci.

9. Condonabuntur et remittentur utrinque damna tempore belli illata.

10. In dubiis valeat interpretatio regis Galliae.

11. Articuli ratificandi et litterae in forma authentica expediendae.

12. Si Veneti officio deerint, rex pecuniam pactam solvet cum damnis et *interesse*.

Confirmata Augustae, 26 aug., 1518.

Commissio induciarum a Maximiliano oratoribus data, Oeniponti exarata die 12 aprilis, 1518, extat itale eodem codice 443, p. 509—510, ut pag. 508—509 extat ratificatio ducis Venetiarum diei . . . meusis . . . 1518, quae incip.: „Notum esse

volumus quod quum ad laudem et gloriam domini nostri Jesu Christi in terra Andegave, die ultimo mensis iulii nuperrime decursi.“ 800.

1518.

28 augusti.

Maximilianus rex nuntiat consiliariis et commissariis belli in Foroiulii, inducias per annos quinque, suadente pontifice et mediatore Galliae rege, cum Venetis conciliasse, proptereaque iis indutiis nullo modo obsint. (I. VII, 444, f. 46—47.)

Inc.: „Fideli cari, noi vi damo a intender come la sanctità del papa per la grande vittoria et potentia del Turcho . . Auguste, 28 aug., 1518.“ 801.

29 novembris.

Dux Venetiarum, devotionis ergo, mittit per Michaellem Graecum Maximiliano regi viginti falcones sibi ab insula Cretae nuper delatos, quibus *tempore relaxationis a gravioribus curis* utatur. (I. VII, 444, f. 189.)

Inc.: „Semper ea fuit mens et animus noster, totiusque status nostri ut nihil magis cogitaverimus quam cunctis . . Venetiis, 29 novembris, 1518.“ 802.

29 decembris.

Maximilianus rex grates agit duci Venetiarum pro dono, quasi *omine melioris inter nos consuetudinis*; spondet egregios canes illi missurum, quando intellexerit Venetos factos *venatores camutiarum*. (I. VII, 444, f. 329.)

Inc.: „Reddidit nobis litteras vestras Michael Grecus et simul obtulit 20 falcones sacros . . Wuels, 23 decembris, 1518.“ 803.

1519.

18 iulii

Summario di la relatione fata in Pregadi di ser Alvixe Bon el dottor ritornato ambasador dal serenissimo re di Hongaria adi 18 luio, 1519. (I. VII, 445, p. 345, 382—387.)

Inc.: „Considerando la causa che nel ritorno suo li oratori e noncii riferiscono ai soi signori . .“ finit vero: dando la colpa a non sauer più e non al suo bon voler ec. Et vene zoso el principe lo laudoe de more.“

Edidit Gustavus Wenzel in 'Actis acad. hungar.' Pestini, 1846, 8°, seorsim impressum pag. 14.

Legatus cum bina legatione apud Poloniae et Hungariae reges esset functus, de utroque regno disserit, historiam, topographiam, vim uti dicunt oeconomicam eorum discurrens. Linguam alemannam Pestini tunc temporis vulgarem fuisse constat ex eo quod legatus asserat, proprium a secretis eam linguam tredecim mensium spatio apprime callere. 804.

**Interregnum — Conventus francofurdiensis — Carolus V
imperator renuntiatus. (805—867.)**

1519.
mense ianuarii.

Declarationes (latine) quas, pro servandis induciis, respublica veneta, ad dissidia amovenda, per suum oratorem, caesareis oratoribus proposuit. (I. VII, 446, p. 122—124, 139—143.)

Quae die secunda ianuarii exponuntur ea se referunt ad vexationes et occupationes locorum in Foroiulii, Brentonico, Avio, Mori, Alla, territorio veronensi, Covolo, Batistaneo, Ampetio, Cadubrio, agro vicentino, Histria ec., nec non ad possessiones Venetorum in dictis locis: quae die quarta nominatim, loca singula propius designant. Die vero decima quinta ianuarii oratores caesarei respondent nullam esse Venetis iustam conquerendi causam de caesareis agentibus, quod evincunt contrariis declarationibus refutatis. — Pag. 172—174 enuntiantur (itale) loca reipublicae ab imperatore retenta post induciarium denuntiationem. — Paginis vero 175—180 inscribuntur gravamina ex utraque parte die 27 ianuarii excussa, quoad locorum occupationem, praesertim vero quoad personas; prima octo pericopis in favorem Venetorum, secunda quatuordecim, extrema viginti tribus pro caesareis. 805.

1519.

3 februarii.

Dux Venetiarum Carolo Hispaniarum regi dolet mortem Maximiliani patris, quam confidit aequissimo animo ferat, quod *mortem cum vita commutaverit*. (I. VII, 444, f. 385.)

Inc.: „Cum acceperimus nuper sereniss. et excellentiss. d. d. Maximilianum Romanorum imperatorem electum. Venetiis, 3 februarii, 1519.“ 806.

4 februarii.

Franciscus Galliae rex Ludovicum Hungariae et Bohemiae regem monet ut fidem praestet iis quae eius nomine communicabit Poncetum de Turre. Epistolae *expositio oratoris* iungitur qua Franciscus sibi suffragium ad imperialem dignitatem adipiscendam expostulat, eius meritis in christianam rempublicam enumeratis. (I. VII, 455, p. 223—226.)

Inc.: „Mittimus ad vos dilectum et fidelem nostrum Poncetum de Turre militem, dominum dicti loci. Parisiis, 4 febr., 1519.“ 807.

6 februarii.

Carolus Hispaniarum rex Ludovico Hungariae et Bohemiae regi refert mortem Maximiliani regis infortunium esse commune, quod potens libertatis assertor contra Turcas extiterit. Confidit aliquando cum eo concordibus armis fidei hostes aggressurum: sollicitat ut in proximo augustensi conventu non tantum proprium sed et regis Poloniae suffragium sibi dari curet imperatori renuntiando. (I. VII, 445, p. 222—223.)

Inc.: „Quanquam credimus non fugere serenitatem vestram quam acerbus nobis esse debuerit. . . Montisferrati, 6 febr., 1519.“ 808.

7 martii.

Idem litteris super morte Maximiliani sibi a duce veneto oblatis respondet plures non tantum christianae reipublicae sed et sibi proprias doloris causas exinde subortas; se quaeque praestaturum ut eadem christiana respublica *ex illius morte minus incommodi* suscepisse sentiat. (I. VII, 445, p. 115—116.)

Inc.: „Fuerunt nobis reddite littere dilectionis vestre super

1519.

morte cesaree maiestatis domini atque avi nostri . . . Barchinone, 7 martii, 1519.“ 809.

1519.

15 martii.

Litterae procerum ac magnatum Hispaniae ad romani imperii principes electores, deprecantium summam imperii dignitatem Carolo catholico regi tribuendam. (I. VI, 296, p. 5.)

Inc.: „Reverend. in Christo patribus . . . Nos inferius nominati . . . Est nonnihil novum et insolitum . . . Datum in civitate Barchinova, die 15 martii, 1519.“ 810.

20 aprilis.

Leo papa X, manu Jacobi Sadoleti, foederatis Helvetiis tredecim concionum superioris Alemanniae, ab imperii dignitate alemannicae nationi conferenda abhorrentibus respondet: a. eum sibi honorem Germaniam tot egregie factis promeruisse, ideoque privilegium illud se nunquam infirmaturum; b. *uni regum ad imperium aspiranti* se aggressum obstare, *non odio illius qui habet amplum huius sancte sedis beneficio regnum*, sed eius iuramento; c. libenter se approbaturum quidquid ab electoribus decretum fuerit. (I. VI, 296, p. 6—7.)

Inc.: „Dilecti filii . . . Accepimus litteras vestras die sexta huius mensis ex urbe thuricensi . . . Rome, 20 aprilis, 1519.“ 811.

mense iunio.

Dicta ab electoribus sacri rom. imperii in conventu francofurtano pro electione Caroli V imperatoris. Codex coaevus. (L. XI. 142, f. 4—14, 16—26.)

Oratiunculae quinque absque titulo vel pronunciantis nomine, quas electores, ut ex contextu liquet, in comitiis francofurdiensibus recitarunt, sic incipiunt: 1^a. „Ardua et difficilis est provincia nobis ritu maiorum demandata . . .“ 2^a. „Rectissime sentis, collega, tibi que omnes debemus qui tam efficaciter adhortatus . . .“ 3^a. „Ego vero cui dicendi provincia iussa ill. d. v. data est, si licuisset, tacuissem . . .“ 4^a. „Ego vero, excellentiss. proceres, vobiscum dissentire videor, neutrum enim propositorum tanto munere . . .“ 5^a. „Mihi ordine successivo sat esset ex propositis unum, cum nil intactum remanserit, optare . . .“

Auctor primus qualitates imperatori necessarias enumerat; alter Franciscum Galliae regem proponit; tertius Carolo Hispaniae regi suffragatur; utrumque, utpote qui electores donis corrumpere sit expertus, respuit quartus, Friderico Austriae archiduce ob oculos posito; anceps extremus num Carolo aut Friderico favendum, rem dirimendam, non sine divini auxilii invocatione, electorum conventui relinquit. Tertia oratio fors habet auctorem Albertum cardinalem archiepiscopum moguntinum. V. 'Discussio historico-iuridica voti septemviralis gravissimi, quod post obitum Maximiliani I imperatoris in comitiis electoralibus pro Carolo austriaco rege Hispaniarum contra Franciscum Galliarum regem dixit Albertus cardinalis arch. mogunt. a Johanne Sleidano consignati, praeside Benedicto Carpzovio.' Lipsiae, 1650, 4°. Prorsus diversas recenset Georgius Sabinus in opere 'De electione' ec. quas facile e mentis sue penu protulit.

Latinas orationes excipiunt itale versae, quarum tamen stilum verba dialectus venetae inconcinno modo commixta rudiores efficiunt.

812.

1519.

mense iunio.

Oratio *ambasiatorum* regis Caroli Hispaniae coram electoribus in conventu pro imperatore eligendo Francofurtiae dicta. (L. XIV, 247, f. 152—153.)

Inc.: „Predignissimi, generosi . . . Nostram amicabilem, benivolam ac subiectam obsequendi curam caritati electoralique gratiositati vestre semper proferimus . . .“

Georgius Sabinus brandenburgicus in opella: 'De electione et coronatione Caroli V imperatoris' (Coloniae, s. a. 8°.) hanc orationem, cuius germanam originem simplicitas ipsa commendat, dedit per compendium, ita tamen ut minime cum nostro coaevo exemplo conveniat. Caeterum auctoris nomen ignorantes instruit Sabinus, qui Caroli legati fuerint scribens: „Interea venerunt Moguntiam legati Caroli archiducis Austriae et Burgundiae et regis Hispaniae: Matthaeus (Langius) episcopus gurcensis, cardinalis; Fridericus comes palatinus, dux Bavariae; Casimirus marchio brandenburgensis; Henricus, comes naussauensis; ex his

adiuncti consilarii aliquot.“ Vide quoque: ‘Inauguratio, coronatio, electioque aliquot imperatorum.’ Hanoviae, 1613, 8°, pag. 34. 813.

1519.

5 iunii.

Oratio unius ex legatis Francisci Gallorum regis pro frequenti principum electorum Francofurdiae congregatorum praesentia, eo ut dignitas imperialis Francisco assereretur. (L. XIV, 247, f. 156—158; I. VI, 296, f. 1—4.)

Duplex exemplum, etsi re idem, tamen et sermonis amplitudine et styli forma discrepat. Illud incip.: „Vulgatum notumque apud quoscumque quod antiquis temporibus, instantibus curis bellandi . . .“, istud primo antecellens: „Quanto maiores nostri consilio, quanta in rebus gerendis prudentia excelluerint . . . Nonis iunii, 1519“ edidit Freherus in ‘Rerum germanicar. script.’ ed. Struve, III, p. 168—171.

Neminem latet Gallorum regem ad coronam imperii assequendam oratores passim ad omnes Germaniae principes misisse, nec sollicitationibus, largitionibus, pollicitationibus pepercisse ut negotium ex sententia procederet. „Erant et Confluentiae, ait Georgius Sabinus in opere ‘de electione’ ec. gallici legati qui privatim ingentibus promissis, animos non electorum tantum, sed etiam aliorum principum et civitatum conciliare regi Francisco conabantur.“ Quae in oratione recitata ibidem, leges ab electore moguntino in conventu francofurdiensi egregie resumpta. 814.

28 iunii.

Electores imperii narrant Carolo Romanorum regi quae ab obitu Maximiliani regis ante conventum francofurdiensem pro novo eligendo, quae die 27 iunii pro suffragiis colligendis egerunt; deprecantur eius electionem in imperatorem, tanquam singularem et fidelem eorum voluntatem suscipiat. (I. VII, 445, f. 449—451.)

Inc.: „Quamquam nos sacri imperii romani tanquam propinquiora post Romanorum imperium et reges . . . Franchfordie, 28 iunii, 1519.“

1519.

Eodem codice pag. 459 extat *Copia publicationis et pronuntiationis regis Caroli in Romanorum regem*, quae incip.: „Vacante nuper romano imperio per obitum q. sereniss. principis.“ 815.

1519.

28 iunii.

Commissarii regis Hispaniae nuntiant Ludovico Oaroz de Villa Hispaniae, regis oratori Romae, Carolum regem unanimi consensu imperatorem renuntiatum. (I. VII, 445, f. 359.)

Inc.: „Per priores litteras nostras decessum nostrum versus Franchfordiam; profecti autem usque hanc, unum milliarium a Francfort . . . Hoest, 28 iunii, 1519.“ 816.

28 iunii.

Narratio promulgatae electionis Caroli archiducis Austriae in regem Romanorum Francofurdiae, in aede s. Bartholomaei, die 28 iunii, anni 1519. (I. VI, 196, f. 5—6.)

Inc.: „Illustrissimi autem principes electores tanquam germanice nationis patres conscripti et conservatores imperii observantissimi, Gallorum blandimentis, illicibus ac machinamentis gallicanis minime a iustitie tramite moti . . . Vacante nuper sacro romano imperio per obitum quondam . . .“ 817.

10 iulii.

Venetiarum dux, duplici epistola, Carolo gratulatur de imperiali dignitate ei delata, quae gestientis animi vota latius oratores designati explicabunt. (I. VII, 445, p. 374—376; XI, 143.)

Prima incip.: „Magne nobis letitiae fuit, seren. rex semper auguste, cum primum intelleximus sacri Romanorum regni imperium . . .“; altera: „Magnam profecto antea voluptatem capiebamus extimantes virium magnitudinem et animi eximias dotes . . . Venetiis, 10 iulii, 1519“. Huius habes in altero codice exemplum coaevum.

Cum abs re sit senatum binam epistolam Carolo misisse, primam ei minime datam propterea puto quod scriptor Joannes Baptista Vielmi in Caroli laudibus recitandis excesserit. 818.

1519—1520.

1519. mense iulio.	Carolus V pontifici significat imperii coronam sibi delatam, eoque commissariorum suorum litteras per archiepiscopum cosentinum dat. Grates agit pro optime ab eo praestitis in electione, ac oratores quamprimum de negotiis tractandis missurum spondet. (I. VII, 445, p. 419—420.) Inc.: „Cum litteras nuperrime ex Germania de exitu comitiorum a commissariis et oratoribus nostris acceperimus . . . Barchinone, . . iulii, 1519.“ 819.
mense iulio.	Idem instruit cardinalem de Medicis de iis quae pontifici pro imperiali dignitate sibi collata scripsit. (I. VII, 445, p. 420.) Inc.: „Cum omnia officia quae a sanctissimo domino nostro in omnibus rebus et precipue in hac petitione nostra . . . Barchinone, . . iulii, 1519.“ 820.
1520. 11 aprilis.	Exemplum articulorum mutui congressus futuri in Anglia inter Henricum regem et Carolum V. (L. X, 309, n. 35.) Cum Carolus imperator dictus Aquisgranum versus, coronam recipiendi causa, ab Hispania navigans, Angliae littoribus verosimilius fuerit appulsurus, oratores misit Henrico, qui nuntiarent Carolum infra quintam maii diem ad portum et oppidum Sanderici applicaturum; quod si ventorum adversitate id fieri nequeat, die vigesima secunda iulii in loco medio inter Calistum et Grave-linghes cum Angliae rege conveniet. His conditiones additae de mutua utriusque partis securitate. Londini, 11 aprilis, 1520. Documentum cartae. inc.: „Universis et singulis ad quorum noticias presentes littere pervenerint. Nos Thomas permissione divina duuelmensis episcopus . . . Cum sereniss. . . rex Romanorum futurus imperator iamdudum sit electus atque ob eam causam ab Hispanis . . . Londini, 11 aprilis, 1520. Edidit Carolus Lanz in 'Monum. Habsburg.' sect. II, vol. I, p. 146—156. 821.
23 octobris.	Cornelius Franciscus ad Carolum V orator duci Venetiarum refert de pompa qua, imperii electoribus praeceuntibus, idem

1520—1521.

Aquisgranum ingressus est, ac corona imperiali caeterisque insignibus ab electore coloniensi est decoratus. (I. VII, 447, p. 338.)

Inc.: „Il giorno dopo spedite a v. s. le mie del 17 da Maestricht, ritornò in quel luogo da Colonia Rochendolp e riportò.. Aquisgrana, 23 ottobre, 1520.“ — Publici iuris fecit S. Romanin in 'Storia doc. di Venezia', tom. V. p. 513—517. 822.

1520.

7 novembris.

Dux Venetiarum Carolo V gratulatur quod *in frequentissimo illo totius Germanie procerum reliquorumque optimatum conventu* imperiali corona fuerit redimitus. (I. VII, 447, p. 347.)

Inc.: „Simul atque oratoris nostri apud catholicam et cesaream maiestatem vestram litteris facti fuimus certiores.. Venet. 7 nov., 1520.“ 823.

1521.

20 ianuarii.

Exemplum diplomatis quo Carolus V Franciscum Cornelium venetum sibi oratorem, comitem palatinum renuntiat. (I. VII, 1643, f. 1—3.)

Inc.: „Cum imperatorie maiestatis micantissima dignitas ab omnipotenti Deo, ad sui potissimum gloriam . . . Vornatie, die 20 ianuarii, 1521.“

Caesar praeclara familiae Corneliae merita singulatim repetens, non tantum oratorem (quem iam in Hispania militari ordine et cingulo donatum, Aquisgranis post coronationem, ictu ensis, equitem constituerat) sed et eius filios tam natos quam nascituros, nec non plures ex eadem familia eligit comites imperiales palatinos, facultatibus tributis a. creandi notarios; b. spurios legitimandi; c. equites nominandi; d. promovendi doctores in iure caesareo et pontificio, in artibus et medicina, ac poetas laureatos; e. concedendi cuivis potestatem filios adoptandi; f. servos manumittendi; g. infames in honorem pristinum restituendi; h. comites palatinos creandi. Tandem insignia familiae, aquilae bicipitis imperialis adiectione a Friderico III illustrata confirmat et, quatenus opus erit, de novo concedit.

Cornelium anno 1518 oratorem renuntiatum puto quod extet in diplomate: „recolentes tuam, Francisce, maturitatem, ingenium,

1521.

dexteritatem, consilium quo ultra triennium apud nos in rebus omnibus usus es.“ Eum maio a. 1521 aula discedentem Caspar Contarenus excepit, electus die 24 septembris, 1520. 824.

1521.

26 ianuarii.

Dux Venetiarum mittit caesari *viginti eximios falcones quos sacros vocant, ex Oriente proxime advectos*, quod munus etsi exiguum benevola magis quam iuxta mensura metietur. (I. VII, 447, p. 523—524.)

Inc.: „Exoptantibus nobis occasionem sepenumero suboriri qua summam ac perpetuam nostram erga cesaream et catholicam celsitudinem . . Venet., 24 ianuarii, 1521.“ 825.

m. februario.

Idem caesari gratulatur de nuptiis eius sororis cum Hungariae rege, et eius fratris cum sorore dicti regis, gaudetque quod regiis *corporis et animi dotibus* conveniant. (I. VII, 447, f. 603—604.)

Inc.: „Ea semper nobis fuit erga cesaream et catholicam maiestatem vestram singularis observantia . . febr., 1521.“ 826.

m. februarii.

Idem Hungariae regi gratulatur de duobus connubiis, eius cum sorore Caroli V, ac huius fratris cum Anna ei sorore. (I. VII, 447, p. 604.)

Inc.: „Ingentem animo concepimus letitiam ubi primum ex oratoris istius nostri litteris proxime audivimus . . febr. 1521.“ 827.

17 februarii.

Idem Ferdinando Austriae archiduci, infanti Hispaniae, gratulatur de duplici connubio ec. ut supra. (I. VII, 447, p. 604—605.)

Inc.: „Posteaquam nobis nuperrime nunciatum est maiestatem vestram connubio iunctam esse sereniss. Annae . . Ven., 17 februarii, 1521.“ 828.

25 aprilis.

Contaranus Caspar Nicolao Theupolo et sociis significat qua pompa a caesare, post quadriduum ab eius Vormatiae adventu exceptus fuerit, itemque de erroribus Lutheri quem pridie Vor-

1521.

matia abeuntem narrat. Epistolae breviarium, itale. (I. VII, 448, p. 145—146.)

Inc.: „Come in l'andata ha trovato malissime strade et mali tempi con neve et piova . . Vormatie, 25 aprilis, 1521.“ 829.

1521.

26 aprilis.

Idem leviro Matthaeo Dandulo se, comitantibus Francisco Cornelio oratore et Andrea Rubeo a secretis, Vormatiam cum *satis celebri pompa* ingressum fuisse, ibique post quatrimum ab imperatore, cui senatus litteras obtulit et orationem dixit, benigne exceptum. Plura de Martino Luthero iis diebus Vormatiae praesenti, quem nulla vitae integritate, nulla prudentia, nulla scientia conspicuum asserit. (I. VII, 448, p. 141—144.)

Inc.: „Duodecimo kal. maias Vormatiam perveni, cum biduum prius in Spira urbe constitissem; nam a Francisco Cornelio oratore . . . Vormatie, 26 apr., 1521.“

V. 'Lettere del cardin. Gasparo Contarini e di altri a lui, con varie notizie sopra il colloquio di Vormazia, volum. I. part. secundae operis: 'Monumenti di varia letteratura, tratti dai manuscritti di mons. Beccadelli.' Bologna, 1799, 4°. Eiusdem documenta citat Emman. Cicogna p. 228 volum. II 'Delle Iscrizioni veneziane.' 830.

3 maii.

Capitula firmata inter Mercurinum de Gattinara consiliarium et Caroli V magnum cancellarium, ac Franciscum Cornelium venetum ad caesarem oratorem, super difficultatibus circa observationem induciarum sub Maximiliano imperatore initarum. Vormatiae, 3 maii, 1521. — (L. IX, 128, f. 43—47; X, 309, n. 36; I. VII, 448, p. 254—257; 785, f. 148—150; 914, f. 4—16; 1217, f. 14—16.)

Incip.: „Universis facimus manifestum quod cum exortis variis bellorum motibus inter divum Maximilianum cesarem pie recordationis et illustriss. ducem ac dominium Venetorum.

Capitula (fusus data codice ital. 914 ex saeculo XVII) articulis septem concluduntur: 1. Induciae initae anno 1518 in suo robore maneant. — 2. Solutio viginti millium ducatorum a Venetis

1521.

animo proxime elapso, minime contra pacta praestita, fiat Augustae Vindelicor. statim Jacobo Villinger thesaurario imperiali. — 3. Quarta pars reddituum bonorum exulum exsolvatur, terminis datis, Tridenti in manibus Jacobi Banisii. — 4. Disidiis amovendis limites constituentur exercendae potestatis supremae in Foroiulii. — 5. Istriae et alibi iurisdictiones fortilitiorum et villarum exerceantur hinc inde ut antea. — 6. Bona, redditus, actiones et iura subditorum utriusque dominii sita in Foroiulii possideantur et exerceantur libere sicut ante inducias, ubicumque fuerint posita vel exercenda. — 7. Haec capitula, post ratificationem, promulgentur Tridenti, Rovereti, Veronae, Vicetiae, Utini, Goriciae, Marani, Gradiscae, Tergesti et Justinopolis.

Ea capitula a Carolo V Vornatiae obfirmata die 6 maii, 1521 superextrauntur induciarum capitulis Ambrosiae, 31 iulii a. 1518. 831.

1521.

5 maii.

Compositio pacis et amicitiae perpetuae inter Franciscum Galliae regem, tres annos post eius decessum valitura, ac ligam Alemanniae superioris, conditionibus quibusdam decretis. (I. XI, 143, n. 4.)

Inc.: „Franciscus Dei gratia . . et nos burgimastri, scultheti, amani, consules, communitates, cives, patriote . . notum facimus universis . . quod cum nuper in urbe lucerensi certus tractatus lige, unionis . . . Lucerie, die 5 maii, 1521.“ Documentum coevum. 832.

Summarium capitulorum finitorum inter Leonem papam X et Carolum V, anno 1521. (I. VII, 417, p. 385—386.)

Inc.: „Absolutio Caroli a censuris quas incurrisset, licentia qua possit se appellare imperatorum electum, et cum imperio regnum Siciliae retinere . . .“

Pacta his resumuntur: Carolus a censuris absolvatur ac imperatoris titulum cum regno Siciliae retineat; album *parafrasenum* et septem millia ducatorum annuatim pontifici solvat; binas triremes armatas pro tuitione maris tyrrheni dato tempore habeat.

1521.

paratas; permittat pontifici et cardinalibus frumenta pro eorum familiis ex Siciliae regno extrahant; *delinquentes captos* ad sedem apostolicam remittat.

Capitula prorsus differunt ab iis quae Romae inita sunt octava die maii anni eiusdem, ad expellendos Gallos Mediolano, Janua, Ferraria, quaeque Theiner in 'Cod. diplom. dom. temp. s. sedis' dedit ex 'Cod. lib. memorabilium', f. 166. 833.

1521.

29 iunii.

Ludovicus Hungariae et Bohemiae rex duci Venetiarum significat subsidium ab eo per oratorem venetum petiisse; exercitum octoginta millium Turcarum, Mehemet Bego duce per Valachiam interiorem Transylvaniam petiturum; eam aciem auctam quadraginta millibus hominum a Valachiae duce; novas copias paratas in Croatiam et Slavoniam; denique quinquaginta Tartarorum millia in eo esse ut Poloniam, suadentibus Turcis, aggrediantur. Aperto demum christianae reipublicae periculo, precatur ut subsidium paret. (I. VII, 449, p. 26—27.)

Inc.: „Que nuper de Turcorum conatibus ad nos fuerunt allata oratori vestre illustr. dominationis hic agenti coram declaravimus . . . Bude, 29 iunii, 1521.“ 834.

6 iulii.

Antonius Grimanus dux Venetiarum Carolo V nuntiat se *imparem tante provincie regende* ad principatus apicem evectum, spe tamen erigi *Deum vires et ingenium subministraturum*, ut officio suo satisfaciat. (I. VII, 449, p. 1.)

Inc.: „Cum vita functo illustriss. principe predecessore nostro, domino Leonardo Lauredano . . . Venet., 6 iulii, 1521.“

Eadem mutatis mutandis pontifici, regibus Francorum, Angliae, Poloniae. 835.

12 iulii.

Caroli V edictum contra regem Galliae. (I. VII, 449, p. 397—98.)

Inc.: „Cum de his que aguntur omnibus constare velimus ne sint qui ignorance rerum se excusent . . . Antuerpie 12 iulii, 1521.“

Enarratis quae ab eo et qua rege Romanorum et qua imperatore acta sunt pro pace constituenda, vel quinquennialibus induciis admissis, vel ingenti classe ad maria custodienda parata, vel religionis defensione, asserit se coactum bello, et proprio et pontificis nomine, Galliae regi indicendo, quod in Belgiam et Navaram arma immiserit, ac oppugnato Regio romanae ecclesiae bellum denunciarit, in belli partem suis feudatariis advocatis.

836.

1521.

13 octobris.

Capitaneus generalis. locumtenens, vexilliferi et ordinatores consiliarii Thurici potestati et vicecapitaneo Bergomi significant se cum copiis per provinciam bergomensem, *salvo damno et decentibus victualibus*, pontificem cui serviunt adituros. (I. VII, 450, p. 12.)

Inc.: „Non fugit magnificentiam vestram Helvetiam habere fedus cum sanctissimo . . . Zogni, 13 octobris, 1521.“

837.

13 decembris.

Helvetii Mathaeo (Schiner) cardinali sedunensi nuntiant in diaeta Zug statutum quod Helvetii in servitio pontificis in Lombardiam contra Gallos, cum quibus pacifice vivunt, minime incurrant; rumores de motu armorum aliquot principum ab oratore turicensi Holtiab et Henrico Miserbach ad se relatos significant. (I. VII, 450, p. 54—55.)

Inc.: „Pervenit post accessum peditum ad notitiam dominorum helvetiorum quod aliqui capitanei ducerent . . . Turici, 13 oct., 1521.“

838.

18 decembris.

Carolus V senatui populoque mediolanensi nuntiat se, non obstante pontificis morte, ad perficiendum bellum, missurum quempiam *cum amplissimis mandatis* ut et Januam recipiat et Franciscum Sfortiam ducem Mediolanensibus restituat. (I. VII, 450, p. 261.)

Inc.: „Non debet pontificis mors quemque vestrum terrere ut nempe rei bene gerende parta iam victoria discedatis . . . In oppido Odenarti, 18 decembris, 1521.“

839.

1521—1525.

1521.

20 decembris.

Ludovicus Hungariae rex nuntiat Venetiarum duci se, etsi animum proxima in Turcas expeditione aestuantem gerat, diem decimamtertiam ianuarii destinasse nuptiis celebrandis cum Maria regina, sorore Caroli V, quibus vellet intersit dux venetus, *salvis reipublice legibus*; eas tamen confidit, ducis nomine, ornaturum Laurentium Aurium oratorem venetum. (I. VII, 450, p. 286.)

Inc.: „Solemus nos, ut fit inter amicos, inclitum dominium ac vestram dominacionem illustriss. de rebus et letis et tristibus facere certiore . . . Bude, 20 decembris, 1521.“

840.

26 decembris.

Anonimus refert duci Venetiarum quae cum Odeto de Foix domino de Lautrec egerit quoad bellum in Alemannos. Autographum puto. (I. VII, 1222, f. 59—60.)

Inc.: „Heri ad hore 14 et 21 scripsi alla signoria vostra, et veramente era in opinion, non essendo cossa de molta importantia . . . Cremone, die 26 decembris, 1521, hora secunda.“

841.

1521—1525.

Regesta epistolarum septuaginta super tercentas, quas Caspar Contarenus venetus ad Carolum V legatus veneto senatui ex Agilar, Amona, Antona, Antuerpia, Augusta Vindelicorum, Bravo-purgi (Burgos), Burgis (Bruge), Bruxellis, Cantuaria, Cotroi, Doino, Gandavo, Haga comitis, Londino, Matrilo, Moguntia, Odenard, Palentia, Sancto Andrea (Santander), Toletto, Tridento, Unisort, Vallissoletto, Valentiana, Victoria, Vincester, Vormatia, a die 23 martii, anni 1521 ad 28 iulii, a. 1525 dedit. (I. VII, 1909, folia 479.)

Contarenus qui extremo februario legationis commissionem receperat, Franciscum Cornelium praedecessorem Vormatiae convenit, ex qua urbe epistolae nomine utriusque datae a die 28 aprilis ad 7 maii eius anni. Legati extraordinarii suffecti Andreas Naugerius et Laurentius Priolus epistolas, una cum legato ordinario, senatui mittunt ex Toletto a die 12 iunii ad 28 iulii a. 1525.

1522.

Epistolae, non una manu exscriptae, auctorem habent Laurentium Trivisanum Contareni a secretis, ut e nota manu eiusdem Trivisani. 842.

1522.

26 ianuarii.

Carolus V cardinalium collegio grates agit quod talem virum pontificem elegerint in quo summa omnia insunt, eiusque propterea animum officiis devictum haberent; modo demum de republica bene sperandum. Nuntiat se *certos homines in Hispaniam cum litteris* iussisse, ut pontificem debito honore prosequantur. (I. VII, 450, p. 325; 876, f. 4—5.)

Inc.: „Magnitudo rei qua pietatem in Deum, vestram erga nos benevolentiam declarastis, facit ut cum summa vobis debeatur . . . Bruxellis, 26 ianuarii, 1522.“

Dolgastus tom. II, p. 149. Extr. Raynald §. 6. 843.

3 februarii.

Caspar Contarenius novi pontificis vitam doctori et equiti Matthaeo Dandulo sororio evolvit, his notitiam perstringens, quod educatus Lovanii discipulum Bruxellis habuerit Carolum V, cuius serius consiliarius extitit. (I. VII, 450, p. 320.)

Inc.: „De hoc novo pontifice audisti ut reor ex litteris nostris ad senatum eum infimis parentibus ortum fabrum lignarium patrem . . . Bruxellis, 3 februarii, 1522.“ 844.

5 martii.

Idem eidem describit hastiludia Bruxellis celebrata, simulantia pugnas militum Mauritaniae aut Graecorum, quibus caesar et frater Ferdinandus palmam retulerunt. De epulis et choreis quibus dedit operam, longius scriberet ni quadragesimale tempus obstaret. (I. VII, 451, p. 59—60.)

Inc.: „Diebus hisce bachanalibus interfui invitatus ab imperatore quibusdam ludis quos ipse cesar cum multis principibus edidit . . . Bruxellis, 5 martii, 1522.“ 845.

9 martii.

Carolus V nuntiat marchioni Mantuae, se eum cum fratre, ex voto, commendasse novo pontifici, ex quo sibi rescriptum marchionis dignitati provisum iri quod de eius in christianam

1522.

republicam defendendam animo non diffidat. (I. VII, 451, p. 151—152.)

Inc.: „Per Lupum . . . , quem dedita opera ad pontificem in Hispaniam misimus, de virtute tua fidem facimus. . . Bruxellis, 9 martii, 1522.“ 846.

1522.

28 aprilis.

Caspar Contarenus mittit Baptistae Egnatio quendam haeremitam caesaris familiarem, plurimae apud omnes existimationis, miraculorum quoque, ut ex certa fonte deprehendit, operatorem. Cum Italiam accedat, desiderio praesertim Venetias visendi, et christianiae religioni profuturus Jerosolymam navigare intendat, rogat id praestet ut commodius fiat voti compos. (I. VII, 451, p. 282.)

Inc.: „Hic heremita, cui ad te litteras do, natione hispanus et quinque annos et amplius in heremo Pyrenes montis . . . Ex Bruxellis, 28 aprilis, 1522.“ 847.

16 iulii.

Capitula foederis inter Carolum V et Henricum Angliae regem contra regem Francorum. (L. X, 309, n. 38)

Inc.: „A tutti manifesto sia conciosia che la recta gubernacion de li regni et de le cose in questo maxime consista quando la volontà di principi è intenta al ben . . . Datum in castro Vindexore, die 16 iulii, 1522.“

Praestatutis quod hostis partis unius sit et alterius, quod status quilibet christianus foederi accedere possit, in Francorum regem *liga* inducitur ut, remotis impedimentis, in Turcas armorum impetus vertatur. 848.

16 augusti.

Ferdinandus archidux Austriae cardinali Julio de Medicis mittit legatum Leonardum Bonomum decanum tergestinum ut *confirmationis munus super ecclesia viennensi in personam Petri* (Bonomi) *episcopi tergestini*, ac confirmationem ecclesiae tergestinae eidem Leonardo *clerico tergestino* impetret. (I. IX, 166, f. 376.)

Inc.: „Mittimus ad sanctissimum . . . cui commisimus . . .
Nove civitatis, 16 augusti, 1522.“ 849.

1522.
22 novembris

Presbiter Joannes, capellanus episcopi scardonensis nuncii apostolici ad caesarem, nuntiat die 20 novembris missam solemniori ritu cantatam propter victoriam vaivodae Transylvaniae in Turcas relata, nec non quendam palatinum ex Hungaria ad Danubium victualia Turcarum Bellogradum versus interceptisse. (I. XI, 66, f. 135.)

Inc.: „In questi zorni passati sono venute qui due bone nove . . . Prage, 22 novembris, 1522.“ 850.

1523.

In Venetos querelae gallici ad eos oratoris qui, una cum Rentio de Cere ac domino de Villers regis Galliae a secretis, verebatur ne foedifragi ad partes Caroli V descirent. (I. VII, 453, p. 1—18.)

Documenta ab amanuensi coaevo itale exscripta constant epistolis a mense ianuario ad decembrem anni 1523 datis, tribus quidem anepigraphis, extrema Marii Favicolae (Parmae, 10 dec.) Joanni Baptistae Malatesta. Haec summatim momenta: sancta esse inter Gallos et Venetos foederis conventa; hos grati animi ergo illis devinctos, quod amicitiae gratia Mediolanum amiserit rex Francorum; hunc maiora praestitutum, praesertim post inducias cum imperio absolutas, Helvetiis quoque in subsidium vocatis, dummodo fidem et pecunias Carolo V denegent; hunc e converso magna Venetis sponsurum, quos laqueo irretitos non amicos et comites sed subditos, immo servos (veteribus offensionis causis ac iuribus in regiones quae imperio ante plures annos parebant prolatis) suae subdet potestati. Quid quod et universae dominationis idem Carolus cupidus, cum de Hadriani pontificis voluntate sibi obsequente sit securus, Italiam totam armis subiiciendam parabit. 851.

13 iunii.

Ludovicus Hungariae et Bohemiae rex Carolo V questus quod Turcae, Bellogrado et Rhodo expugnatis, in dies insolescant magis,

1523.

nec spes tranquillitatis et concordiae inter christianae reipublicae principes affulgeat, ex dissidiis inter caesarem et regem Galliae perpetuis, mittit Thomam Nigrum episcopum scardonensem, oratorem suum, cui fidem integram adhibeat. (I. VII, 442, f. 549—550.)

Inc.: „Non dubitamus allatum esse ad vestram maiestatem ut animi Turcarum tam prosperis rerum successibus . . Bude, 13 iunii, 1523.“ 852.

1523.

29 iulii.

Foedus inter caesarem, Austriae archiducem eius fratrem, rempublicam venetam et ducem Mediolani. (L. X, 309, n. 39; I. VII, 452, p. 257—263; 785, f. 151—155; 914, f. 20—24; 1217, f. 18—23.)

Inc.: „Cupiens summopere sacratiss. et invictiss. d. d. Carolus . . . ut optimum decet imperatorem non solum occurrere . .“

Foedus his capitulis concluditur: a. Quaelibet iniuria et offensa utrinque remittatur. — b. Subditi et vassalli ex utraque parte quo eis libet loco, cum rebus propriis libere vivant. — c. Emigrati et rebelles, eorum nomine in posterum aboleto, eodem modo tractentur, quin et ab omni infamia vindicentur. — d. Item nullo modo cogi possint vel pecuniis vel rebus cuiuscumque generis restituendis, iis exceptis quae pontificias ordinationes spectant. — e. Veneti bis in anno, terminis constitutis, solvant caesari quinque millia ducatorum pro bonis rebellium fisco addictis. — f. Idem gaudeant secure possessis de praesenti, exceptis quae imperii vel Austriae archiducatus, vel Tyrolis iurisdictionem spectant. — g. Veneti illico solvant caesari viginti septem millia ducatorum, quo aere gravati sunt usque ab induciis cum Maximiliano rege. — h. Ab ea summa deducantur octodecim millia ducatorum pro redditibus et fructibus Marani et Gradiscae, quae loca Maximilianus contra pacta retinuit, eo ut ante solutionem Venetis restituerentur. — i. Concordii et pacis perpetuae gratia Veneti solvant caesari bis centum millia ducatorum festo nati-
vitatibus domini, quorum viginti millia quoquo anno. — k. Ii quoque teneantur propriis impensis Carolo V pro defensione ducatus mediolanensis et Neapolis octingentos milites *alla italiana*, quin-

1523.

gentos equites, sex millia peditum, quindecim triremes instructas offerre. — l. Foedus istud ad defendendum tantum, non ad offendendum conclusum, cui adeundo principes christiani sex mensium spatio invitantur. — m. Nomina recitantur eorum qui foederi coeundo adfuerunt. Haec capitula rata habentur pro Ferdinando Hispaniarum infante Vallissoleti die 9 maii; Mediolani pro Francisco Sfortia die 5 iunii; Oeniponti pro Carolo V die 15 iunii; Venetiis pro Andrea Gritti duce die 28 iulii; die vero vigesima nona, ibidem, ab omnibus oratoribus solemniter confirmata, praesentibus oratoribus anglico et pontificio.

Codex quatuorcentessimus quinquagesimus secundus habet pleniorum documentorum apparatus. ut et compendium pactorum p. 251—253.

V. Lünig III, 54. 853.

1523. 2 augusti. Dux Venetiarum gaudet Carolo V de sincera et inviolabili pace cum eo firmata, praesertim quod Deus *talem imperatori dederit mentem ut cogitationem suam ad Italiae vel christianae potius reipublicae pacem et quietem conferat.* (I. VII, 452, p. 271—272.)

Inc.: „Etsi nobis tum pro singulari nostra erga cesaream atque catholicam maiestatem vestram reverentia et observantia . . . Venetiis, 2 augusti, 1523.“ 854.

15 augusti. Marinus Sanudo narrat de pompa solemniori Venetiis habita qua die 15 aug. anni 1523 dux Venetiarum foedus a republica cum Carolo V compositum nuntiat. (I. VII, 452, p. 284—284.)

Coniuges Bianchini ediderunt, cum notis Em. Cicogna, Venetiis, 1852, p. 18, 8°. Promulgatio vero eius foederis typis data eodem die, titulo: ‘La vera pace & liga conclusa ad XXIX Luio. MDXXIII et publicata adi XV Auosto sopra la piazza de San Marco.’ 855.

29 octobris. Ferdinandus archidux Austriae Petro Bonomo episcopo tergestino, eius consiliario ac magno cancellario veniam impertitur

1524.

Tergestum remeandi, cum provisione *de convenienti stipendio ad vitam eius*. (L. IX, 166, f. 373.)

Inc.: „Testamur . . quod cum rever . . Petrus Bonomo . . multis iam annis . . Nove Austrie, 29 octobris, 1523.“ 856.

1524.

Gregorius Cornelius, procurator senatum a foedere cum Carolo V composito deserendo deterret. (I. VII, 783, f. 299—302.)

Inc.: „Io non fui mai d'una stessa opinione con quelli che credono potersi governare gli stati sempre con una medesima regola.“

Praeunt animadversiones de commota duorum principum Galliae et Germaniae armis universa Europa, de incerta belli fortuna: regem Franciscum etsi Mediolanum occuparit, bello ticiensi, cuius anceps exitus, gravari: Imperiales Laudem Pompeiam et Cremonam forti praesidio tenere: Ferdinandum Austriae archiducem cum peditibus hispanis et alemannis iam iam adventurum: Gallos natura impatientes, exercitum (ex classe nobilium) constitutione enervem montes iterum transvecturos. Quae spes salutis, Gallis expulsis, Mediolano Imperialibus restituto, Italiae statibus de foedere et pace inter se dissidentibus? Ab eo foedere, quod iam Gallorum tarditate cum imperio conciliarunt, Veneti ne declinent, quin immo imperatori animum addant ad pacem generalem stabiliendam; temporis beneficio utendum, diverso adhibito consilio. 857.

Quidam sine nomine senatum venetum hortatur foedus cum Galliae rege componat, qui tunc temporis in Italia magno cum exercitu praeseus Caroli V fortunae succrescenti obstiterat. (I. VII, 783, f. 302—305.)

Inc.: „In tale stato si ritrova al presente costituita la repubblica nostra et per la qualità dei prencipi molto potenti che hanno rivolte.“

Auctor postquam rempublicam bello perpetuo et infortuniis eo deductam dixit ut temporibus servire cogatur, evincendum insumit foedus cum Gallis conciliandum. Summam caesaris po-

1524.

tentiam esse metuendam; Gallos antiquos Venetorum foederatos, armorum vi modo praecellere; eos, si Veneti accedant, Carolum V ab Italia exterminaturos, praesertim quod Albaniae princeps neapolitanum regnum sit ingressurus. Oratorem Cornelium acrius aggreditur quod Gallos fugae se daturos asseruerit, qua occasione grandiore animum regis et praestantiores Galliae duces summopere laudat. 858.

1524.

1 martii.

Carolus V duci Venetiarum significat exercitum suum *Fontis Rabidi* (Fuentarabia) oppidum ab Hispanis *superioribus annis imperatum*, tunc vero a Gallis forti praesidio occupatum, aliquot dierum obsidione recepisit: sperat brevi maiora in Gallos praestitutum. (I. VII, 454, f. 142.)

Inc.: „Etsi forte rem non admodum magnam nunciamus, plura que etiam re ipsa ex tuo qui apud nos commoratur . . Victorie, 1 martii, 1524.“ 859.

mense aprili.

Dux Venetiarum gaudet Carolo V de *Fontis Rabidi* oppido expugnato eo maxime quod id factum optatam Hispaniae pariat securitatem. Ea victoria futuris gerendis pro bono pacis aestimat iacta fundamenta. Armorum felicitatem ut in Hispania ita et in Italia ominatur. (I. VII, 454, f. 142—143.)

Inc.: „Etsi nos cum primum intelleximus instructissimum maiestatis vestre exercitum *Fontis Rabidi* oppidum . . Venetiis, . . aprilis, 1524.“

V. 'Correspondenz des Kaisers Karl V, mitgetheilt von Dr. Carl Lanz.' t. I, p. 95—97. 860.

24 iulii usque
augustum.

Descriptio itineris quod Carolus Contarenus orator, veneti senatus iussu, ad Ferdinandum Austriae archiducem, Castellae principem habuit. (I. VII, 761, f. 66—91.)

Inc.: „1524, adi 24 luio che fu domenega. Al nome de Dio et de la gloriosa verzene Maria prinzipiasimo el viazo per Austria, scilicet el cl^{mo}. misser Carlo Contarini del cl^{mo}. misser Pamphillo, orattor al ser. arziducha de Austria, et se partissimo.“

Contarenus a die vigesima quarta iulii ad secundam augusti ex Casali in regione tarvisina Villacum contendit, breviter Aviano, Spilimbergo, Utino, Colloredo, Venzono, Resciutta, Ponteba, Tarvis, Burghetto, Spitali, quae loca in itinere attingit, descriptis. Biduo Villachi immoratus plura offert de illius statu et historia ante incendium diei 21 iunii eiusdem anni. Feldkirchen et Sanctum Vitum diebus quarta et quinta adveniens, laudat castra familiarum Fuger, Rauber, Lichtenstein, in proximis iugis. Die septima Judemburgo, quem Bassano comparat, consistens, de fontibus, commercio, agricultura disserit. Diebus septima usque decimam Knittelfeld, Leoben, Mürzuschlag, Schottwien, cuius munitum castrum accurate ob oculos ponit, venit. Per Novecherich (sic), quod oppidum, decem millibus passuum a Schottwien, Mestre apud Venetias comparat, Urbem novam (Neustadt) pervenit. Ibi triduo stans, urbis quem Vicetiae similem dicit, situm et instituta sermone persequitur, sacra lipsana, monumenta Maximiliani et sororis Friderici III, sculpturas in ecclesiis, armorum apparatus in castro munito. Hinc decima tertia die augusti discedens, equites ab archiduce obviam missos latine alloquitur. Quinque millibus passuum a Vindobona liberi barones, comites alique viri legatum, pompae ritu, in urbem maximam ad domicilium in *Carnerstoz* (Kärtnerstrasse) deducunt. Die decima quarta sollemnis apud archiducem oratoris receptio, qua reipublicae dignitati serviens latina oratione disserit, cui aequae latine responsum. Scitu pretiosiora sunt quae de archiducali metropoli eius temporis, ecclesiis, turri campanaria s. Stephani, palatinis aedibus, plateis, commercio, moribus, coena cardinalis legati, aliisque non minoris momenti enarrat.

Universae huius descriptionis compendium manu propria, ex autographo hoc cancellarii Contareni, retulit Marinus Sanudo codice 454 classis VII mss. italorum, fol. 403—409, quod compendium edidit S. Romanin in 'Storia documentata di Venezia', V, p. 520—528.

1524.

Declaratio aliquot ex capitulis Vormatiae, die 3 maii, a. 1521 firmatis, quae orator Carolus Contarenus Vindobona Venetias, ut executioni mandentur, transmittit, 21 sept., 1521. (I. VII, 454, p. 403.)

Tribus articulis haec a Venetis praestanda requiruntur: 1. Bona Antonii de Savorgnano foroiuliensis, Villachi dum Austriae deserviret interfecti, eorum capitulorum vi fisco addicta, concedantur Petro fratri et parentibus propinquioribus; 2. Iurisdictio villae Pallazioli communitati Marani restituatur; 3. Portusnaonenses habeant ex integro iurisdictiones, praerogativas et iura quibus ante bellum fruebantur. 862.

1524.

21 septembris.

Capitulum continens ea quae per senatum imperii in materia novarum doctrinarum sunt conclusa, ex vernacula lingua in latinam translatum per Simeonem Bibisen iuris utriusque doctorem, canonicum et d. Pauli vormatientis praepositum, circa id quod ratione universalis concilii cum sanctissimi dom. nostri Clementis papae VII legato conventum fuit. (I. VII, 454, f. 224—226.)

Inc: „Quum insuper prefata nostra instructio Joanni Hannit oratori nostro ad hanc imperialem dietam data . . .“

Jussum ut famosi libelli et iniuriosae picturae in futurum amoveantur; quam citius generale et liberum concilium totius christianitatis in Germania habeatur; proximo divi Martini die Spirae congregatio germanicae nationis celebretur, et deliberetur quo pacto agendum usque ad indicendum generale concilium, ad quod ex civitatibus ubi archigymnasia sunt, mittantur doctores materiei futuro concilio preparandae; hoc principibus et locumtenentibus praescripto ut interim sanctum Dei evangelium, secundum sincerum intellectum, sine tumultu et scandalo praedicetur, ac deputentur personae quae examini subiiciant gravamina nationis germanicae contra sedem apostolicam et laicorum contra ecclesiasticos. Sub fine, hoc titulo: ‘Hi sunt articuli quos principes et civitas Nurimbergi tractarunt, sed non fuerunt conclusi’ leguntur capitula de resistentia in Turcas, concilio Coloniae aut Moguntiae celebrando, moneta, societatibus et vectigalibus

tollendis, monasteriis, pecuniis Romam non amplius mittendis, doctore Luthero et virgine Floscerna ad concilium vocandis. 863.

Hieronymi Aleandri archiepiscopi brundusini consilium super re lutherana cum eo communicandum qui ad Germanos mittendus erat nuncius, priusquam de rever. legato certi quidquam pontifex statuisset. (L. IX, 181, f. 2—44.)

Inc.: „Primum omnium oretur Deus assiduis precibus, pure mente et toto corde ut ecclesiam suam sanctam . . .“

Consilium fol. 2—26 excipiunt — a. *Ad lectorem*, quam ob causam non scripta sint haec elegantius, f. 26—27, quod incip.: „In eo opere quod de re lutherana tam in universum quam speciatim maiori studio componimus . . .“; b. epistola Aleandri pontifici in idem argumentum, quae incip.: „Humani generis et auctor et assertor Jesus Christus multas in domo patris sui dicit esse mansiones . . .“ fol. 28—29; c. liber alter de re lutherana, quo pontifici quid contra lutheranam haeresim agendum sit suggerit: incip.: „Quod in priori feci libro que de remediis contra lutheranam heresim ab amplissimo legato in Germania . . .“ f. 29—44. Auctor ad finem ingruit in *Fredericum exiguum ducem in extremo Saxoniae angulo delitescentem*. 864.

1524.

mense novembris.

Scriptum ab oratore caesareo aliisque in senatu oblatum veneto, oratore ducis Mediolani interveniente. (I. VII, 455, p. 172—174.)

Inc.: „Ancora che da questo illustriss. dominio per suo naturale et immutabile antiquo istituto . . .“

Sanctioribus datae fidei conditionibus insistens, promissam a Venetis coniunctionem eorum exercitus cum caesariano modo fiendam exposcit orator, ut dux Mediolani in sua iura, contra Gallos, restituatur. Ancipitem Venetorum animum ut excutiat, armorum vim ex utraque parte singulatim perpendit, qua comparatione instituta, caesarianos Gallis praecellentes evincit, praesertim ubi reipublicae exercitus accedat; Gallorum vaniloquentium

minas ne formident; caesarianorum vel tacentium facta magni faciant. 865.

1524.
21 decembris.

Ferdinandus infans Hispaniarum, archidux austriae invitat fratres Delberi cives Roveredi ut prima die ianuarii proximi compareant, vel per se vel per procuratores, coram eo aut deputato ad id consilio ut iura propria in restitutione bonorum Venetis fienda adducant (I. VII, 455, p. 275.)

Incip.: „Decrevimus tandem negotium restitutionis bonorum venetorum in conventionem vormacensi comprehensorum . . Eniponti, 21 decembris, 1524.“ 866.

1524—1525.

Acta varia in unum coacta, regimen universitatis vindobonensis spectantia, partim manuscripta, partim typis impressa, annis 1524—1526. (L. V, 1, folia impr. 26, mss. 88.)

Opellam typis (post annum 1529, sine nota sub forma *quarti* quam dicunt) datam: ‘Consilium super iuribus et preeminencia cancellariatus studii alicuius generalis, pro reverendo patre et domino de Paulo de Oberstain, preposito vienensi et eiusdem studii cancellario’, excipiunt acta manuscripta de cancellarii querelis contra vindobonensis universitatis rectorem, universitatemque ipsam, super praelationis iuribus sibi utpote cancellario debitis. Insunt exempla a. epistolae Laurentii Campeggi cardinalis et ad caesarem oratoris, qua officiali pataviensi mandat ut, vocatis universitatis rectore, doctoribus, scholaribus, causam audiat et iudicet. Inc.: „Humilibus supplicum votis ex commissio nobis legationis offitio libenter annuimus . . . Vienne, 16 kal. nov. 1524.“ b. quatuor epistolarum (1524—1525) Ferdinandi archiducis Austriae Christophoro episcopo labacensi et administratori secoviensi, Leonardo de Harrac Austriae inferioris vice-locumtenenti, Dieterich episcopo neoburgensi, Feliciano de Petschach, Erasmo de Doremberg, de ea re commisariis. c. epistolarum eorundem ac Pauli de Oberstein (1525). d. positionum et gravaminum utriusque partis, tum universitatis, tum cancellarii in idem argumentum (1525), latine et allemanice. 867.

1524.

tollendis, monasteriis, pecuniis Romam non amplius mittendis, doctore Luthero et virgine Floscerna ad concilium vocandis. 863.

Hieronymi Aleandri archiepiscopi brundusini consilium super re lutherana cum eo communicandum qui ad Germanos mittendus erat nuncius, priusquam de rever. legato certi quidquam pontifex statuisset. (L. IX, 181, f. 2—44.)

Inc: „Primum omnium oretur Deus assiduis precibus, pure mente et toto corde ut ecclesiam suam sanctam . . .“

Consilium fol. 2—26 excipiunt — a. *Ad lectorem*, quam ob causam non scripta sint haec elegantius, f. 26—27, quod incip.: „In eo opere quod de re lutherana tam in universum quam speciatim maiori studio componimus . . .“; b. epistola Aleandri pontifici in idem argumentum, quae incip.: „Humani generis et auctor et assertor Jesus Christus multas in domo patris sui dicit esse mansiones . . .“ fol. 28—29; c. liber alter de re lutherana, quo pontifici quid contra lutheranam haeresim agendum sit suggerit: incip.: „Quod in priori feci libro que de remediis contra lutheranam heresim ab amplissimo legato in Germania . . .“ f. 29—44. Auctor ad finem ingruit in *Fridericum exiguum ducem in extremo Saxoniae angulo delitescentem*. 864.

1524.

mense novembris.

Scriptum ab oratore caesareo aliisque in senatu oblatum veneto, oratore ducis Mediolani interveniente. (I. VII, 455, p. 172—174.)

Inc.: „Ancora che da questo illustriss. dominio per suo naturale et immutabile antiquo istituto . . .“

Sanctioribus datae fidei conditionibus insistens, promissam a Venetis coniunctionem eorum exercitus cum caesariano modo fiendam exposcit orator, ut dux Mediolani in sua iura, contra Gallos, restituatur. Ancipitem Venetorum animum ut excutiat, armorum vim ex utraque parte singulatim perpendit, qua comparatione instituta, caesarianos Gallis praecellentes evincit, praesertim ubi reipublicae exercitus accedat; Gallorum vaniloquentium

1524—1525.

minas ne formident; caesarianorum vel tacentium facta magni faciant. 865.

1524.
21 decembris.

Ferdinandus infans Hispaniarum, archidux austriae invitat fratres Delberi cives Roveredi ut prima die ianuarii proximi compareant, vel per se vel per procuratores, coram eo aut deputato ad id consilio ut iura propria in restitutione bonorum Venetis fienda adducant (I. VII, 455, p. 275.)

Incip.: „Decrevimus tandem negotium restitutionis bonorum venetorum in conventionem vormacensi comprehensorum . . Eniponti, 21 decembris, 1524.“ 866.

1524—1525.

Acta varia in unum coacta, regimen universitatis vindobonensis spectantia, partim manuscripta, partim typis impressa, annis 1524—1526. (L. V, 1, folia impr. 26, mss. 88)

Opellam typis (post annum 1529, sine nota sub forma *quarti* quam dicunt) datam: ‘Consilium super iuribus et preeminencia cancellariatus studii alicuius generalis, pro reverendo patre et domino de Paulo de Oberstain, preposito vienensi et eiusdem studii cancellario’, excipiunt acta manuscripta de cancellarii querelis contra vindobonensis universitatis rectorem, universitatemque ipsam, super praelationis iuribus sibi utpote cancellario debitis. Insunt exempla a. epistolae Laurentii Campeggi cardinalis et ad caesarem oratoris, qua officiali pataviensi mandat ut, vocatis universitatis rectore, doctoribus, scholaribus, causam audiat et iudicet. Inc.: „Humilibus supplicum votis ex commisso nobis legationis offitio libenter annuimus . . . Vienne, 16 kal. nov. 1524.“ b. quatuor epistolarum (1524—1525) Ferdinandi archiducis Austriae Christophoro episcopo labacensi et administratori secoviensi, Leonardo de Harrac Austriae inferioris vice-locumtenenti, Dieterich episcopo neoburgiensi, Feliciano de Petschach, Erasmo de Doremberg, de ea re commisariis. c. epistolarum eorundem ac Pauli de Oberstein (1525). d. positionum et gravaminum utriusque partis, tum universitatis, tum cancellarii in idem argumentum (1525), latine et allemanice. 867.

Bellum rusticorum (868 – 872).

1525.

Epistolae aliquot de rusticorum tumultu, et quidem a. Marci Antonii Longini a secretis, datae Oeniponti diebus 17 et 20 maii, Joanni Hieronymo fratri, ut et Aloysii Bella data Roboreti 20 maii, Baptistae Hispano et Augustino Campagnolae, narrantes quomodo ab archiduce privilegia et iura sibi concedi vellent, quae caedes ab iis perpetratae, praesertim Bolzani, Brixinae, Marani, Tridenti, Caldarii; b. episcopi tridentini data Ripae 29 martii, rectoribus Veronae, de eodem tumultu in Alsatia, Saxonia, Anglia. (I. VII, 459, p. 256—260.) 868.

29 maii.

Spiegl Jacobus refert principi . . . ducem Lotharingiae seditiosos rusticos in Alsatia aliisque locis persecutum fuisse, eorumque millia plura interfecisse. (I. VII, 459, p. 22.)

Inc.: „Dux Lothoringiae, ut ad principem scriptum est, per Jacobum Stuitzel, collectis quatuor millibus equitum . . . Eniponti, 29 maii.“ 869.

12 iunii.

Quidam refert Octaviano de Grimaldis, de seditione rusticorum contra eorum dominos in meditullio Germaniae excitata, cui Fridericus Saxoniae elector favit, uti creditur; quomodo communia venationis et piscationis iura repeterent; quid ab episcopis bambergensi, herbipolensi, et marchione Casimiro praestitum iis compescendis. (I. VII, 454, p. 319—321.)

Inc.: „His in locis omnia sunt in motu, nam omnes rustici Franconie insurrexerunt contra eorum dominos . . . Nurimberge, 12 iunii, 1525.“ 870.

Petenda et proponenda a communibus provinciae comitatus tyrolensis in proxima diaeta Oeniponti celebranda anno domini 1525. (I. VII, 457, p. 97—107.)

Inc.: „Ex quo longe retroactis temporibus in spirituali et seculari potestatibus multe abusiones exorte sunt per quas verbum Dei postergatum. . .“

Bello rusticorum, ut appellant, contra primores in Germania per haec tempora graviter fervente, Oeniponti captum ut Austriae archiduci ad tumultus et seditionis causas in posterum declinandas, articuli sexaginta quatuor proponantur qui ab eo in rei publicae emolumentum erigantur ac firmentur, pro novis statutis provincialibus conficiendis. Ii autem se referunt ad externum ecclesiae cultum, nosocomia, tribunalia, castra munita, domus, vias, alienigenas, operariorum mercedes, venditiones, nundinas, vectigalia, decimas, haereditates, nuptias clandestinas, nothos: omnia archiduci subsint, nulla personarum distinctio admittatur: ex integro tollantur ordines mendicantes, beneficiorum ecclesiasticorum pluralitas, dedicationes sacrae (Kirchweihen), praebendarii et provisionales, servilis conditio, robotae, societates mercatorum, fraternitates artificum, bonorum infeudatio vassallis, consuetudinum multiplicitas.

Caeterum de hac teterrima rusticorum rebellione Marinus Sanudus in 'Diariis' egregie retulit anno 1525, vol. XXXVIII, p. 134, 141—142, 153, 180—181, 184—186, 192—194, 200—201, 204—205, 209—210, 216—217, 228—231, 235—242, 246—247, 249—251, 253, 255—260, 272, 278, 284—287. Scriptorum 'de bello rustico' seriem lege in 'Schmit Ritter von Taveira. Bibliographie zur Geschichte des österreich. Kaiserstaates.' Wien, 1858, vol. II, p. 90—92. 871.

1525.

9 augusti.

Quidam refert Thomae Raconiensi bohemo Venetiis, de bello rusticorum contra eorum dominos; de gravibus infortuniis hoc anno in Bohemia, Austria et Silesia; de nuptiis Martini Lutheri et Martini Marchinech. (I. VII, 457, f. 356—357.)

Inc.: „Prage de die in diem alieni a fide exilium patiuntur, hoc est Pichardi fortes in fide christiana . . . Prage, 9 augusti, 1525.“ 872.

1525.

1525.
27 februarii.

Dux Venetiarum Carolo V venerabundus laetatur de victoria ticinensi contra regem Gallorum, ex qua spem de pace futura ab eo christianae reipublicae sortienda insumit. Huius gratulationis officium plenius oratoris veneti ad id deputati praestabunt. (I. VII, 455, p. 512.)

Inc.; „Haud facile exprimi possit quantum animis nostris gaudium nuper attulerit a Deo optimo maximo . . . Venetiis, 27 februarii, 1525.“ 873.

Joannis Lascari oratio Carolo V pro rege christianissimo in libertatem vindicando. (I. VI, 276, f. 12—22.)

Inc.: „Sacra cesarea et catholica maestà, io presentai laltro giorno el breve de la santità del papa a vostra serenità . . .“
finit: „La informatione farò con piu ocio et commodo di vostra maestà, poi che el christianissimo re sarà liberato, che prima poco serve.“

Studia undequaque anno 1525 collata in Franciscum I a captivitate redimendum liquet. Eo Janus Lascharis, quem patriae suae a Turcis occupatae amor urgebat, a Clemente papa VII, id petens, caesari deputatur ut regem carcere expediendum et bellum Turcis inferendum adsequatur. Belle orator ubi regis in libertatem donati animum caesari devinctum iri ostendit, facilius germanicorum gallorumque armorum concordiam in Turcas converti posse asserit. Hinc imperatori aperit se a prima usque aetate mores ac vivendi instituta Turcarum callere; pluribus dehinc ad sultanum legationibus, eorum linguam, indolem, potentiam, arma, castra, metandi modum, situs terra marique, subsidia quae Christiani sub eorum iugo degentes praestaturi essent, apprime nosse; se denique ad ditiores super ea re notitias praebendas, quod belli fortunae fauturum sperat, paratissimum. Vividiori penicillo antiquam Graeciae felicitatem turpi conditioni hodiernae opponit, caesarem adprecans:

„Da propriam, vox magne, domum, da moenia pulsis.“

Orationem ex codice ms. collegii urbani romani, publici iuris fecit Corcyrae anno 1845, Jo Baptista Scandella in ‘Gior-

1525.

nale di legislazione, giurisprudenza, letteratura, scienze e varietà di utili conoscenze' p. 132—151. Huius compendium gallice dedit Andreas Papadopoulo — Vretos in opella: 'De l'idée dominante des Grecs sur la conquete de Constantinople'. (Athènes, 1854, 8° p. 6—13.) Longe antea orationem integram, tempore et loco omissa, edidit Hodius in: 'De graecis illustribus' (Londini, 1742, p. 260). 874.

1525.

4 aprilis.

Carolus V Clementi papae VII epistolam per Castillionum nuncium acceptam significat. Grates agit quod optimum in se animum demonstret, nam de eius victoria gratulatus est, quam divino tribuit auxilio, ac ad ecclesiae christianae hostes repellendos opportunam ait. Foedus cum Gallo a pontifice percussum pacis auspitium fuisse existimat, quod Gallus propriis viribus, caesareis imminutis, confusus, nimia sua existimatione victus fuerit. (I. VII, 456, p. 211—212.)

Incip.: „Exhibuit nobis reverendus Balthasar Castillionus apostolice sedis protonotarius vestreque sanctitatis apud nos nuntius . . . Majorche, 4 aprilis, 1525.“ 875.

Idem Victoriae Columnae marchionissae Pischeriae significat Franciscum Quiterium oratorem nomine marchionis Mantuae, eius viri, sibi de victoria contra Gallos gratulatum, qua occasione ludens in verbo *Victoriae*, nomen ex mente minime sibi excessurum ait. (I. VII, 456, p. 297.)

Inc.: „Quam primum allatum nobis est de tam insigni, tam memorabili victoria, quam Deus optimus maximus in Insubria nobis . . .“ 876.

16 novembris.

Breviarium *relationis* coram in senatu veneto habitae a Caspare Contareno, a legatione apud caesarem reduce. (I. VII, 458, p. 213—221.)

Inc.: „Come era ben sta instituto dalli nostri mazori che nel ritorno di soi oratori dovesseno riferire in senato di quelle cose . . . 16 novembre, 1525.“

1525.

Relationis ab Eugenio Alberi ex integro exhibitae (Relazioni degli *ambasciatori veneti*, serie II, vol. II, p. 9—73) breviarium utpote coevum et fidele maxime faciendum existimo, praesertim quod, nescio quo casu, eius exempla non ita obvia sint. Etsi minime opportunum putem in ea iam edita excutienda immorari, tamen non possum quin plurimum auctorem commendem, quod continenti sermone oculis vividius subiecerit quidquid eorum temporum difficiliorem indolem, Hispaniae administrationem, viros ex ea praestantiores, Carolum imperatorem potissimum ac eius familiam spectat. 877.

1525.

30 novembris.

Carolus V nuntiat duci Venetiarum, per Ferdinandum Hicium familiarem suum, Elisabeth Lusitanorum regis sororem natu maximam sibi coniugio adiunxisse, quod putat venetae reipublicae gratissimum fore, ut et Hispaniae fuit universae. Sponsam religionis, pietatis ac prudentiae dotibus praestantem ita laudat ut ei regni sui administrationem committere valeat, ubi ad inferendum christianae religionis hostibus bellum aut ad illatum propulsandum revocetur. (I. VII, 458, p. 454—455.)

Inc.: „Cum preter commune illud hominibus ingeneratum procreande sobolis desiderium ut filios animi et corporis . . . Toleti, 30 novembris, 1525.“

Epistolam scripsit Joannes Alemannus a secretis. Marcus Ferdinandus Hitius ob notitiam delatam scutis *a sole* biscentum donatus est, *aziò vadi ben satisfato via*. 878.

18 decembris.

Dux Venetiarum Carolo V gratulatur, nomine senatus, de auspicatissimo eius coniugio, sponsamque Elisabeth summopere laudat: eo vero magis gaudet quod hoc modo per affinitates studeat inter principes christianos ad spem pacis concussam christianam rempublicam facilius erigendi. (I. VII, 458, p. 288.)

Inc.: „In recenti cesaree maiestatis vestre felicitate multa quidem nos ad gaudium et letitiam exhortant . . . Venetiis, 18 dec., 1525.“ 879.

1526.

1526.

5 ianuarii.

Idem iterum gratulatur, eadem aliis verbis repetens. Cupit Deum ita eius votis favere ut liberi nascantur qui parentum imaginem et corpore et animo referant. (I. VII, 458, p. 457—58.)

Inc.: „Accepto nuntio auspicatissimi coniugii quod inter cesaream maiestatem vestram et sereniss. dominam Elisabeth . . . Venetiis, 5 ianuarii, 1526.“

Puto epistolam ab oratoribus gratulantibus caesari delatam.

880.

14 ianuarii.

Summarium articulorum pacis inter Carolum V et regem Galliae, cum celebratione matrimonii, initorum in villa Madriti, die 14 ianuarii, 1526. (I. VII, 417, p. 386—392.)

De tractatu (cui desunt articuli 32—40), utpote noto, nil recitandum puto. Codex Marcianus coaevus.

881.

26 ianuarii.

Carolus V significat duci Venetiarum pacem cum Galliae rege iniisse, cui in amicitiae vinculum Eleonoram sororem suam matrimonio copulandam promisit, idque operit ut sciat quid ille pro christiana quiete et Italiae otio effecerit, quid veneta respublica ex eo sibi polliceri possit. (I. VII, 458, p. 664—665, 690—691.)

Inc.: „Quo studio non solum Italiae sed universi christiani orbis quietem, libertatem et tranquillitatem pro viribus procuraverimus . . . Toleti, 26 ianuarii, 1526.“

Eandem magistratibus, senatoribus, populo Mediolani dedit, quae legere est p. 690—691.

882.

2 martii.

Dux Venetiar. caesari gratulatur de pace inter imperium, Hispaniam et Galliam ab eo composita (quam Carolus V litteris 26 ianuarii duci significaverat). Laudat quod ea quae Venetis et universis christianis principibus pollicitus erat praestaturus sit, quod animi moderationem in victoria contra Gallos servarit. Eapropter illi omnia prospera adprecatur. (I. VII, 459, p. 12—13.)

Inc.: „Etsi pro summo ac perpetuo nostro erga cesaream

1526.

et catholicam maiestatem vestram cultu et observantia . . . Venetiis, 2 martii, 1526."

Auctore Nicolao Sagudino, a secretis. 883.

1526.

26 martii.

Feste et archi triumphali che furono fatti in la intrata dello invitissimo cesare Carolo V re de' Romani imperatore sempre augusto, et della sereniss. et potentiss. signora Isabella imperatrice, sua muire in la nobilissima e fidelissima città di Siviglia, adi 3 di marzo, 1526. (I. VII, 459, p. 262—268.)

Inc.: „Venendo lo serenissimo re di Portogallo a sposare con lo invittissimo cesare . . ."

Auctor narrationis, quae Romae die ultima aprilis anni 1526 typis est edita, scribit quo ritu imperatrix a toletano archiepiscopo, a principibus et ducibus ac primoribus civitatis excepta sit, qua pompa Seviliam ingressa. Universae laetitiae signa spectaculis, arcubus triumphalibus, ornamentis, aulaeis stratis expressa. Arcus septem prudentiae, fortitudinis, clementiae, pacis, iustitiae, fidei, charitatis, gloriae simulacra, facibus interiectis decorabant, epigrammatibus inscriptis latine et hispanice, vel prosa oratione, vel carminibus, allegoriisque imperantium virtutes et vitia opposita referentibus. Sub fine ritus solemnior nuptiarum per cardinalem de Salviatis celebratus descriptus. 884.

8 aprilis.

Ludovicus Hungariae rex rogat ducem Venetiarum ut, hoste propriis regnis imminente, donec concordia principum et expeditio generalis effectum sortiatur, aliquod subsidium pecuniarum pro proelio conducendo praestet, praesertim cum proprium periculum cum Venetorum coniunctissimum sit. (I. VII, 459, p. 222.)

Inc.: „Superfluum existimamus commemorare et quanta necessitudo coniunctioque nobis in ista clarissima republica . . . Bude, in dominica palmarum, a. 1526." 885.

22 maii.

Capitula foederis, quod *sanctissimum* vocant, inter romanum pontificem Clementem VII, regem Gallorum, Venetos, ducem

1526.

Franciscum Sfortiam ac Florentinos adversus caesarem percussi.
(I. VII, 459, p. 339—351.)

Textus inc.: „Cum multos iam annos diuturnis et continuis
bellis vexata christiana respublica tam fracta ac debilitata . . .
Cogniaci, 22 maii, 1526.“

Edidit Lünig, cod. Ital. I, 175. V. Raynald §. 6. 886.

1526.

22 iunii.

Ludovicus rex rogat ducem Venetiarum ut, cum Turcae
itinere trium aut quatuor dierum absint a Naudoralba, regnum
hungaricum aggressuri, quam citissimo auxilio subveniat, quo
pacto non tantum Hungariae quam christianae reipublicae saluti
conferet. (I. VII, 460, p. 137—138.)

Inc.: „Cum dominatio vestra illustrissima ex creberrimis
litteris nostris iam satis clare intellexerit. . . Bude, 22 iunii, 1526.“

887.

25 iunii.

Capitaneus colocensis nuntiat Ludovico regi quos ex transfugis
aliisque rumores habuit de ingenti Turcarum bellico apparatu ad
Hungariam aggrediendam. (I. VII, 460, p. 168—170.)

Inc.: „Nudius tertius pervenerunt tres familiares maiestatis
vestre sereniss. qui nuperrime cum Nicolao Scender . . . Vara-
dini Petri, 25 iunii, 1526.“

888.

8 iulii.

Ordo pompae sollemnis Venetiis celebratae promulgatione facta
foederis quod *sanctissimum* nuncuparunt, inter Gallorum regem,
pontificem, Venetos, ducem mediolanensem et Florentinos in
imperatorem, die dominico, 8 iulii, 1526. (I. VII, 460,
p. 42—55.)

Inc.: „Consieri dil palazzo su la piazza per mezo la panataria,
prima era posto do man di spaliere.“

Praeest descriptio ditioris apparatus quo ducale palatium,
ecclesiae ss. Marci et Geminiani, ac porticus quos *Procuratie*
vocant, diei festi dignitatem portendebant: structurae architecto-
nicae ex ligno, picturae, signa, ornamenta, panni auro intexti,
aulaea eximii operis, vexilla. Singulare est quod, expensis fa-

1526.

miliae Contarenae, pannus purpureus cum eius insigniis turrim d. Marci campanariam a summo ad imum obduxerat, flammulis et tintinnabulis belle ad superiores fenestras appositis, ut, vento agitante, et visum et auditum recrearent. Nuncius ducalis lapidi *del bando*, uti dicunt, insistens, duce, principum oratoribus, senatoribus, viris patriciis stantibus, foedus promulgat. In pompa primus locus fraternitatibus (*scuole*) datus: monachorum familiae, congregationes presbyterorum, capitula succedunt, magno legatorum et magistratuum, ad vota reipublicae nuncupanda, comitatu. Ab omnibus de magnificentia certatum; viri enim splendidius induti pontificem, principes qui foederi nomen dederunt, divos Marcum, Petrum, Ambrosium, Ludovicum, Georgium, statuum protectores referebant: puellae, indiciis adhibitis, virtutes victoriamque foedere obtentam fugebant. Equi ipsi, fercula et pilenta cum sacris lipsanis auro, argento, gemmis coruscantibus, donaria, cerei eius pompae splendori augendo mire conferebant.

V. num. 886.

889.

1526.

23 augusti.

Carolus V, ubi enarravit quae post ticinensem victoriam egit, dum Galliae regem captivum in libertatem restituit, eique Eleonoram sororem matrimonio copulavit, ac reipublicae christianae commodis consulere studuit, romani imperii principibus, episcopis, marchionibus ec. scribit se mirari quod, suadente pontifice (cui onus discordias componere), foedus inter Gallorum regem, pontificem, Venetos et Florentinos contra imperium percussum sit; unde omnibus principibus, vassalis, feudatariis ec. indicit ut imminentem iniuriam pro viribus propulsare apparent. (I. VII, 460, p. 503—504.)

Inc.: „Que nostra hactenus pro christiane reipublice salute, pace ac tranquillitate fuerint consilia, evidentioribus testimoniis . . . Granate, 23 augusti, 1526.“

V. num. 886, 889.

890.

26 augusti.

Christophorus Rothmundt Joanni patri suo, nurembergensi narrat ducem Mediolani Cremonam invadendam tentasse, ponti-

1526.

— fice opitulante; sexdecim naves Massiliae Galliae regi subdidisse; advenisse quoque ibi sexdecim ex Venetiis, octo ex parte Andreae de Auria: narrat rumores de navibus ex Hispania venturis: dolet de caesare ea minime curante: rogat de rusticorum tumultu, lutheriana fide, diaeta spirensi. (I. VII, 460, p. 406—407.)

Inc.: „Campus pape et Venetiarum est usque adhuc fortis ante Mediolanum, tali modo se muuendo . . . Genuae, 26 augusti, 1526.“

891.

1526.
21 septembris.

Conventum inter Clementem papam VII et Hugonem de Moncada Caroli V oratorem et ad id deputatum, de armorum suspensione, uti dicunt. (I. VII, 460, p. 536—537.)

Capitula incip.: „Quod sit suspensio belli atque armorum et indutiarum hinc inde tam mari quam terra . . . Rome, 21 sept., 1526.“

Quinque capitulis pacta absolvuntur: 1. Suspensio belli, armorum et induciarum quatuor mensium spatio habeatur pro Mediolano, Janua, Florentia, Ferraria, Senis, et aliis locis. 2. commercium sit liberum. 3. Tempus bimestre amicis et confederatis utriusque partis concedatur ad suspensionem approbandam. 4. Columnenses et adhaerentes plenaria absolutione gaudeant. 5. Hugo, capitulatione firmata, copias militares quae cum ipso et Columnensibus Romae sunt, extra loca ecclesiae in regnum neapolitanum reducat. Cardinales in castro S. Angeli praesentes subscribunt et Martini de Portugallo ac Bernardi de Rubeis episcopi tarvisini testimonio roborant. V. Raynald §. 17—44.

892.

21 septembris.

Mandatum Caroli V Carolo de la Noy viceregi Neapolis, procuratori deputato ad paciscendum cum pontifice de foedere offensivo et defensivo. (I. VII, 462, p. 247—248.)

Inc.: „Si christiana respublica in tanto unquam discrimine constituta fuit ut christianorum principum opera quam maxime indigeret . . . Granate, 21 septembris, 1526.“

1526.

Turcarum in christianam rempublicam ausus quotidie succrescentes animadvertens, unaque cogitans quantum Italiae tranquillitatis conducat ad animos contra eosdem cogendos, deputat Carolus V. Carolum de la Noy suum procuratorem, qui cum romano pontifice et caeteris Italiae principibus ad ligam defensivam et offensivam contra Turcas caeterosque christianae religionis hostes conveniat. V. num. 898. 893.

1526.

4 octobris.

Ferdinandus archidux Austriae mandat Sigismundo Dietreichhamer et Andreae Rauber vicedomino Carinthiae ut abbatiae, praepositurae et parochiales ecclesiae *omnia clenodia aurea et argentea*, et beneficia centum florenorum raynensium redditum excedentia medietatem reddituum exhibeant ad loca Hungariae a Turcis hostiliter occupata recuperanda et ad archiducatum dilatandum; eoque significat mense eodem sibi dilectum Christophorum Frangepanem contra Mahumetem progressurum. (I. VII, 461, p. 87—88.)

Inc.: „Vobis committimus quatenus pro defensione et conservatione subditorum nostrorum Austrie, Styrie, Carinthie et Carignole . . . Lincii, 4 octobris, 1526.“ 894.

6 octobris.

Franciscus Galliae rex electoribus principibus romani imperii apud Spiram congregatis dolet Turcas Hungariam fere universam armis invasisse, ac in eo esse ut Austriae archiducatum facile occupent, quod non validis munitisque urbibus eorum progressus retardetur. Protestantium dissidiis memoratis, miratur eo magis gravioribus inter se odiis animos concitari, quo christiana religio propius periculo accedit. Dum nihil praetermisisse asserit ut imperatorem ad pacem componendam hortaretur, Germaniae principes rogat ut tantis medeantur malis et ab imminente periculo patriam tueantur. (I. VII, 461, p. 222—224.)

Inc.: „Redditis a tabellario vestris litteris, nihil magis ex animo nobis faciendum putavimus quam ut primum petitioni . . . Ex Belgentiaco, 6 octobris, 1526.“ 895.

1526—1527.

1526. Joannes Hungariae rex duci veneto significat se, post honoris officia Ludovico regi demortuo praestita, omnium praelatorum et nobilium consensu, in maximo conventu Albae regalis, in regem Hungariae electum et diademate insignitum fuisse: curabit ut in conservatione amicitiae et boni foederis cum republica veneta praedecessores superet. (I. VII, 461, p. 285—286.)

Inc.: „Postquam Deo maximo placuit ut post novissimam acceptam cladem, hoc regnum nostrum Hungarie . . . Albae regalis, 16 novembris, 1526.“ **896.**

1527. Compendio delli successi del serenissimo re Ferdinando allo acquisto del regno di Hongaria. (I. VII, 464, p. 339—343.)

Inc.: „Non habiandosi per modo o via alcuna poduto concordar non obstante la interpositione del sereniss. re di Polonia . . .“

Ferdinandus rex, Hungaria, Bohemia, Silesia et Moravia peragratis, cum frustra Joannem Zyps ad renuntiationem iurium in coronam hungaricam hortatus esset, magno exercitui Casimiri Brandeburgi marchionem praeficit et Vindobona Hungariam versus proficiscitur. Altemburgium, Posonium, Javarinum levi opere occupantur. **897.**

29 martii. Capitula iuduciarum et suspensionis armorum inter Clementem papam VII et Carolum de la Noy viceregem neapolitanum, locumtenentem et capitaneum generalem Caroli V, eiusque procuratorem. (I. VII, 462, p. 241—249.)

Haec capitula partim itale, partim latine, data Romae 16 martii, 1527, denuo recognita sunt die 29 eiusdem mensis. In iis haec summatim recitata proponuntur, ad pacem generalem apparandam. Suspendio armorum in universa Italia inter pontificem, imperatorem, regem Francorum, Venetos et adhaerentes nominandos, qui teneantur loca vi occupata restituere a die stipulationis, et intra mensem ab hoc termino sicut confoederatos et amicos se declarare; commercium liberum; mutua defensio. Imperator sententiam dicat de rebellibus et Columnensibus: pon-

1527.

tifex solvat bis centum millia ducatorum imperatori, auferat censuras et excommunicationes, nihil innovet quoad occupantes ecclesias et beneficia. Agitur ulterius de iis navibus quae in portibus admittendae sunt et de piratis, terris pontificis et Venetorum ab Alemannis post stipulationem evacuandis, damnis reficiendis ubi una in alterius partis regionem incursionem fecerit, habenda ratione Angliae ceu in pacem pronae. V. num. 893. 898.

1527.

mense aprili.

Induciae inter pontificem, regem Galliae, Venetos et Mediolani ducem renovatae, accedente Angliae rege, ad universalem pacem praeparandam — mense aprili, 1527. (I. VI, 462, p. 329—332.)

Cum pontifex animadvertat inducias cum iisdem principibus anno superiore 1526 factas, temporum iniuria fuisse infirmatas, easdem instaurandas proponit, quibusdam additis aut immutatis. Statuta octodecim capitulis resumuntur: Confoederatorum copiae eam Italiae partem defendant, in quam hostium impetus vividior. — Rex Galliae ad hostes ab Italia avertendos bellum ultra montes movebit, et classe Siciliam aut aliam regni neapolitani partem invadendam parabit. — Regno neapolitano recuperato, disponendum erit eo modo ac in conventis iam initis et firmatis, data pontifici facultate imperatorem privandi omni iure in id regnum, et subditos ac barones ab iuramento fidelitatis absolvendi. Pontifex spondet censuris ecclesiasticis *fulminaturum* Italiae hostes ac praecipue Carolum Borbonium. Classis Agrigentum versus erit profectura ad frumenta conquirenda. Rex Galliae et Veneti, eorum quilibet triginta millia ducatorum singulis mensibus, per tres menses exsolvent, cuius summae partem illico Galliae rex numerabit. Pontificem Veneti quindecim millibus ducatorum donabunt. Nullus ex confoederatis aliquid inibit sine caeterorum consensu, sub poena bis centum millium ducatorum. Oratores regis Angliae vades pro confoederatis subscribunt

Capitulorum nuncio Venetias delato, excandescere animi quod Venerio oratori nulla foret paciscendi facultas, eum in senatu

1527.

amentem, ebrium appellari, quin et propositum in carcerem con-
iiciendum. 899.

1527.

5 maii.

Capitula pactionis inter pontificem et capitaneos caesareos
Romae compositae die 5 maii, 1577 (itale). (I. VII, 417,
p. 392—394; 463, p. 178—182.)

Quae per compendium in marcianis codicibus sub die 5 maii
exhibita, ea textu absolutiori leges die 5 iunii data in a. Dumont,
IV, 3, 99—101. — b. Lünig 'Codex Ital. diplom.' I, 187—194.
— c. Buchholtz 'Geschichte der Regierung Ferdinand I.' III,
609—613. — d. Sudendorf 'Registrum für die deutsche Ge-
schichte' 169—172. 900.

26 iulii.

Joannes rex Hungariae Augustino Valerio provisorio Vegliae
commendat Joannem Baptistam Bonzagnum in iis in quibus eius
consilio egeat, maxime ut possit Venetias celeriter adire et fre-
quenter ad se ac comitem Bernardinum de Frangepanibus litteras
mittere. (I. VII, 463, p. 483—484.)

Inc.: „Mittimus ad illustriss. dominium venetum hunc fide-
lem nostrum rever. Joannem Baptistum Bonzagnum utriusque
iuris doctorem . . Bude, 25 iulii, 1527.“ 901.

28 iulii.

Carolus V cuidam Romae dolet de foedissima eius urbis direptione
ab eius exercitu, Carolo Borbonio duce, anno eodem facta, ita
tamen ut *iniquorum hominum sycophantiam qui eam cladem*
crimini nostro ascribere presumant declinet. (I. XI, 143, n. 10.)

Inc.: „Cum argumento omnis felicitatis discesserat Petrus a
Vercy, camerarius noster . . Vallissoleti, 28 iulii, 1527.“ 902.

28 iulii.

Idem cardinali Joanni Salviati nuntiat se gravi animi dolore
accepisse quae Romae acciderunt. Propriam in pontificem bonam
voluntatem asserit, pro quo et arma a se sumenda testatur in
improbos et sycophantas. (I. VII, 464, p. 21—22.)

Inc.: „Discesserat Petrus a Vercy, camerarius noster quem

1527.

ad summum pontificem misimus, ut nostro nomine eum salutaret . .
Vallissoleti, 28 iulii, 1527.“ 903.

1527.
12 septembris.

Capitoli fatti tra lo illustriss. et excellentiss. mons. de Lautrec, conte de Foys, locotenente della maestà cristianiss. in Italia et capitano general de la liga, con lo illustriss. conte Baptista Lodrone, colonello de Alemauni in Alexandria, adi 12 septembrio, 1527, nel felicissimo esercito della liga presso la detta città. (I. VII, 444, p. 48—50.)

Quae referuntur ad deditionem arcis munitae Alexandriae capitula his absolvuntur: 1. Lodronus Alexandriam locumtenenti de Lautrec, vacuum gentibus germanico servitio addictis dabit — 2. Miletas *lanzichenechi* (Landsknechten) appellati et alemanni Germaniam concedant, quo itali quoque si velint, dummodo iurent sex mensium spatio contra *ligam* non pugnatuos. — 3. Qui foedifragi ante capitulationem fuerunt eadem comprehendantur; captivi in arce relaxentur; *lanzichenechis ligae* adhaerentibus res propriae restituantur. — 4. Capitaneus Hieronymus Pechia vercellas redeat, ut et officiales cum familiis eant quo libet. — 5. Urbis depraedatio aut quodlibet damnum severius prohibeatur. — 6. Remissio impensarum, restitutio bonorum mobilium et immobilium, cuiusque processus et sententiae suppressio indicatur. — 7. Privilegia urbi confirmata sint. — 8. *Lanzichenechi* alemanni nihil secum deferant de iis quae cives spectant. 904.

8 novembris.

Ferdinandi Hungariae et Bohemiae regis edictum. (I. VII, 464, p. 297—298.)

Inc.: „Notificamus omnibus et singulis nostris subditis tam in spiritualibus quam in temporalibus, cuiuscumque gradus, status . . Vindobone, 8 novembris, 1527.“

Victoria apud flumen Tiza prope Tokai contra comitem Joannem Zyps memorata, nuntiat omnes Hungaros ac eidem comiti adhaerentes coram diaeta regali hungarica Budae comparuisse, ratamque habuisse eius electionem Posonii habitam die 16 octo-

1528.

bris in regem Hungariae, qui ritus 3 et 4 novembris habitus. Spondet Turcas a finibus imperii aversurum et christianitatem toto homine defensurum. Mandat ut pompis, missis, praedicationibus, pro praestitis beneficiis Deo grates agantur. 905.

1528. Joannes Hungariae rex principibus imperii, iuribus propriis in Hungaria regnum recitatis, iniurias sibi a Ferdinando Bohemiae rege illatas enarrat, eorum historiam a morte usque praecessoris sui Ludovici praetexens. (I. VII, 468, p. 298—302.)

Inc.: „Optime constare apud dominationes vestras credimus quemadmodum post acceptam illam calamitosam . . Tharnovie, . . aprilis, 1528.“ 906.

20 aprilis. Carolus V Lucenses hortatur consilio et favore adhaereant propriis agentibus qui Lucae sunt, brevi enim cohibiturus erit insanos conatus Clementis VII et Francisci regis, quorum primum ad pontificatum evexit, alterum e captivitate liberavit. Confidit eos iustam causam non ignoraturos, ac brevi arma pro imperio et contra infensissimos christiani nominis hostes moturos. (I. VII, 466, p. 263.)

Inc.: „Quanta benevolentia Clementem VII pontificem maximum, Francorumque regem prosecuti semper fuerimus . . Vallis-soleti, 20 april., 1528.“ 907.

mense maio. Joannes Hungariae rex, ad res proprias componendas mandat suo oratori Venetiis, excitet Venetos ad res Italiae stabiliendas ac Ferdinandi et Caroli fratrum progressus cohibendos; illi totis viribus obstandum ne fratri suppetias ferat. Urget eo in negotio de Venetorum salute ac propria agi; studeant Veneti comitatum Tyrolis et Carniam austriacae familiae sibi infensae subtrahere. Non dubitat Slavos et in Hungaria et in Transylvania ferdinandicae servitutis osiores. Addit regem Poloniae neutralitate postposita sibi auxiliaturum. Dolet de Carolo imperatore cui et fratri asserit imputanda quae damna christianae reipublicae impendent, praesertim ex Turcarum coeptis. (I. VII, 466, p. 192—194.)

1528.

Inc.: „Quod ad negotia nostra attinet scribimus satis diffuse ad illustrissimum dominium, quarum litterarum copiam . . . Tharnovie, . . maii, 1528.“ 908.

1528.
22 maii.

Idem protestatur coram Deo et caesarea maiestate, non sibi culpaē adiudicandum, si ad Hungariae regnum ab iniuriis Ferdinandi fratris vindicandum, bellum ei declarat. Quae hucusque gesserit ad haec pericula a christiana republica amolienda, enarrat. (I. VII, 468, p. 302—303.)

Inc.: „Post interitum serenissimi d. Ludovici, domini et precessoris nostri colendissimi felicis memorie . . . Tharnovie, 22 maii, 1528.“ 909.

22 maii.

Idem duci Venetiarum significat communem hostem Ferdinandum Bohemiae regem Hungariam armis turbare, quibusdam in id regnum iuribus sibi inique arrogatis: in patria libera, libero omnium consensu regem coronatum se valde mirari quod Ferdinandus regionem hostili caede madentem aggrediendam insumat, prece, pretio, promissionibus quosdam rebelles ad se alliciens. Rogat ut adiumento sit, nam Veneti quoque Ferdinandum in Foroiulii inimicum, et Carolum fratrem una cum Ferdinando sentientem in Italiae et reipublicae ruinam paratum, habent quos timeant. (I. VII, 466, p. 189—191.)

Inc.: „Miseramus anno superiore ad vestram illustriss. dominationem fidelem nostrum rev. Joannem Baptistam Bonzagnum . . Tharnovie, 22 maii, 1528.“ V. num. 901. 910.

10 septembris.

Christianissimi Francorum regis consilium adversus imperatorem electum, prorogati duelli auctorem. (L. XIV, 199.)

Inc.: „Anno a Christi opt. max. natali millesimo quingentesimo vigesimo octavo, IV idus septembr. in aula palatii regalis inclite Parisiorum urbis . .“ —

Historia agitur de *duello* a nuntio Caroli V Francisco Galliae regi proposito; item acta in consilio supremo Parisiis supra re eadem. Consilium editum est Parisiis, 1528, 4°. 911.

1528—1529.

1528.
15 septembris.

Officiales et conservatores libertatis senenses caesarem rogant ut filiam Ferdinandi Ptolomei Racanae in Apulia domini, recens demortui, eius haeredem constitutam, uni ex quatuor Ferdinandi nepotibus matrimonio iungat. (L. XI, 83, f. 237—239.)

Inc.: „Eos maiestati tue commendare cives quos ornat vite integritas, scientiae copia nec vulgaris doctrine splendor . . . Ex palatio Senarum, 15 septembris, 1528.“

Accedunt litterae eorundem cancellario imperatoris ut hoc quod rogant beneficium impetret, sic incip.: „Omnium rerum que in hominum vita consuetudineque versantur nihil pulchrius.“

912.

27 decembris.

Carolus caesar respondet officialibus baliae et conservatoribus Senarum, bono animo sint et. *si quid acerbius aut dictum aut factum ab eius agentibus factum fuerit, id in meliorem partem interpretentur.* (L. XI, 83, f. 239.)

Inc.: „Que de constanti vestra in nos et romanum imperium fide ac devotione multorum ore ad nos identidem perferantur . . Bononie, 22 decembris, 1528.“

913.

1529.
28 iunii.

Joannes Hungariae rex, Dalmatiae, Croatiae, universitati comitatus castriforensis significat pacem cum Turcis, absque ullo gravamine, pepigisse: eapropter cum compertum habuerit quosdam artibus Ferdinandi archiducis deceptos rebellionem moliri, admonet illico mittant nuntios qui fidelitatem et obedientiam profiteantur, alioquin sibi imputent quidquid mali iis in posterum illatum fuerit. (I. VII, 469, p. 251—252.)

Inc.: „Sciatis nos cum potentissimo cesare Turcarum pacem perpetuam, ut regnum hoc nostrum Hungarie cum partibus sibi subiectis . . . Ex Hippha, 28 iunii, 1529.“

914.

mense iunio.

Summarium pacis inter Clementem papam VII et Carolum V, Barcinone mense iunio anni 1529 initae. (I. VII, 417, p. 400—403.)

1529.

Inc.: „Fit liga et amicitia perpetua, remissis odiis et iniuriis antiquis . . .“

Agitur de familia de Medicis Florentiae regimini ac pontifice in locorum subreptorum dominium restituendis; obedientiae iuramento per caesarem eidem praestando; iuvanda expeditione, si opus erit, contra Ferrariae ducatum, arbitrio in Mediolani ducatum pontifici dato; distributione salis in eodem ducatu; Ferdinando Hungariae rege in foedus cooptando. Accedunt articuli de expeditione contra Turcas et de bulla cruciatae. **915.**

1529.

5 augusti.

Summarium capitulorum Cameraci pactorum inter Carolum V et regem Galliae, mense iulio, anno 1529. (I. VII, 417, p. 403—405.)

Inc.: „Sia pace fra le dette maestà et siano amici degli amici . . .“ finit: „a calende d'agosto si pubblicherà l'accordo.“

Foedere hoc, quod Galliae dedecori maxime vertit, Franciscus natos, vades datos, tunc recepisse confidit cum ingentem pecuniae vim caesari et Angliae regi exsolvat, urbes principes Neapolim, Mediolanum, aliasque in Italia et Gallia restituat, classem commodet, cautiones praebeat. Pactiones calendis augusti evulgandas decretum. **916.**

Caroli caesaris ad Hispanos de eius discessu oratio, a. 1529. (I. VII, 469, p. 16—19.)

Inc.: „Video, viri hispani, quam solliciti sitis, quam egre feratis me hanc expeditionem atque hinc abitionem moliri . . .“

Gratum se imperator Hispanis profitetur quod de eo discedente sollicitudinem significaverint, timent enim bella inter eos oritura, hostes paratos regnum aggredi, aliquid detrimenti Carolo imminere. Hispaniam utique, uxorem et filios, anxios subditos minime deseruisset, nec universae provinciae moerorem sprevisset, nisi imperatoris officium iter ad Italiam pacandam non modo opportunum sed necessarium testaretur. Cui itineri tria maxima impellunt: ardor religionis tuendae, pontificis votum, desiderium dignitatis suae conservandae. Mores ab eo esse in

1529.

pristinum revocandos, vim iustitiae restituendam, luxum cohibendum, modum ambitioni ponendum, tollendas haereses, superstitiones corrigendas. Urbes deflet direptas, oppida incensa, millia hominum caesa, omnia prostrata. Sui esse, Gallorum rege lacesitus antiquum imperio vindicare splendorem, quo loco *duellum* memorat Francisco propositum. Hortatur bono animo sint, quod hoc discessu longius imperium cum sui nominis laude erit aucturus.

A mense iunio naves pro discessu Barcinone paratae; rex promittebat adveniente augusto soluturum; die augusti duodecima Januam appellit. **917.**

1529.
23 septembris.

Commissarii et consilarii deputati ad bellum Carolo V enarrant Turcas magno copiarum et bellicorum tormentorum apparatu Vindobonam obsidere; civitatem non aequè instructam in proximo periculo versari, nec posse cito, ut rei gravitas postulat, muniri: suburbia iam iam in manus Turcarum casura; melius esse eorum magnam partem incendio delere: rogant enixe ut copias, arma, tormenta bellica illico mittat. (I. VII, 470, p. 192 — 194.)

Inc.: „Quemadmodum scripsimus proximis diebus vestre maiestati quia nos certissime obsidemur et detinemur per Turchum . . Viennae, 23 sept., 1529.“ **918.**

Summarium foederis alterius inter Carolum V et Franciscum regem Galliae, anno item 1529. (I. VII, 417, p. 394 — 398.)

Inc.: „Pax et amicitia perpetua in futurum sit inter dictos reges et praesertim a celebratione tractatus in oppido de Madrid, de anno 1526 citra . . .“

Foedus articulis 46 conclusum iam editum est. **919.**

mense aprili

Galliae rex mittit Germaniae principibus oratores qui testentur quam inique probis et calumniis eius nomen offundere mali homines in Germania tentarint. Memorat quae passus est ad pacem cum caesare componendam et liberos quos tenet obsides

1529.

redimendos. his propositionibus spretis, Turcas animum insumpsisse et reipublicae christianae fines esse transgressuros, cum aperto Germaniae periculo. Spondet se ingentibus copiis, germanicis rebus afflictis opem laturum, statim ac caesar condiciones oblatas acceperit, arma deposuerit, filios sibi reddiderit, pacem bello praetulerit. (I. VII, 468, p. 215—218.)

Inc.: „Mallem equidem, illustriss. principes, in tanta rerum perturbatione inque tanto Europe huiusmodi tumultu . .“ 920.

Carolus V Bononiae coronandus (921—927).

1529. De Caroli V adventu Bononiam triumphali, die 5 novembris, a. 1529, auctore *Antonio de Marsilio*. (I. VII, 470, p. 203—210.)

Inc.: „La intrata sopraditta fu alli 5 di novembrio, 1529, con l'ordine infrascritto et cominciò a hore 22 in zercha . .“

Eadem enarrat quae plures hac super re scripserunt, nisi quod ubi de variis equitum ordinibus sermonem instituit, fusiori descriptione eos persequitur. Addit insuper syllabum sacrorum lipsanorum arae maximae in ecclesia s. Petronii superpositorum, et verba adiuncta orationi et postcommunione in missa pro imperatore. 921.

15 novembris. *Hicronymi Bontempo*. Descriptio pompae solemnioris qua Carolus V Bononiam est ingressus. (I. VII, 470, p. 196—203.)

Inc.: „Alli 27 del passato scrissi come meglio potei a. v. s. ill. la entrata fece la santità di nostro signore in questa città . . Bononie, 15 novembris, 1529.“

Auctor effuso sermone narrat quae diebus Jovis et Veneris, quarta et quinta novembris, ea occasione acta sunt, ac primum quo ordine porta mutinensi exeuntes cardinales, quos singulatim

1529.

numerat, cum patriarchis, archiepiscopis, episcopis, summam octoginta, ultra milliarius constiterint; domicellus vero pontificis cum quatuorcentum equitibus bononiensibus, Rheni pontem transgressus iverit in occursum imperatoris ex Castrofranco venientis. Principis maiestatem antecedunt plures ordines equitum numero fere bis mille, cohortes levis armaturae, catafracti, manuballistarii, turmae regiae protectorum, equites singulares, pueri eminentes, rei tormentariae apparatus, vexilla quatuordecim. Carolus fulgide lorica, albo equo insidentem, plausus universos serena fronte excipientem principes et praelati ex Italia et Hispania circumstant, sexcentorum equitum agmine vestium splendore conspicuo insequenti. Ut ventum ad *Fornaces*, prima cardinalium salutatio, qua absoluta imperator ad monasterium cartusianense, milliario ab urbe, pernoctaturus devehit. Postridie rei municipalis curatores cum viginti quatuor ex primoribus iuvenum bononiensium ad portam civitatis sub tentorio offerunt claves urbis Carolo, cuius vestes aequae ac ephippiae auro coruscant et gemmis *che valevano in mondo*. Portam picturis imperatorum imagines et navium rostra ac gubernacula referentibus ornatam, signa et vexilla in viis excipiunt, epigrammata latina pontifici ac imperatori dicta, aulaea strata, buccinarum et campanarum clangor, populi frequentia ad octoginta hominum millia. Quadrivium prope palatium arcus triumphalis ex opere lateritio, statuis superpositis et laudibus Clementi papae VII, Constantino M., Sigismundo et Carolo V caesaribus, Ferdinando Hispaniae regi inscriptis exornat. Carolus, caesaris maiestate dimissa, obviam fit genibus flexis pontifici in palatio urbis maximo, eaque humanitatis et submissionis testimonia exhibet, ut adversarios quoque in lacrymas et admirationem trahat. Idem demum ubi in ecclesia s. Petronii aliquantulum ovans substitit, palatium sibi et pontifici paratum contendit.

922.

1529.

25 novembris.

Idem epistola data 25 novembris narrat quae ad eum diem Bononiae acta sunt, dona, pleraque in esculentis, imperatori a communitate bononiensi decima octava eius mensis oblata, adven-

1529.

tus et salutationes principum, vagos de futuris rumores, ludorum certamina parata. (I. VII, 470, p. 231—235.)

Haec omnia latius descripta a Caietano Giordani in opere: 'Della venuta e dimora in Bologna del sommo pontefice Clemente VII.' Bologna, 1842, p. 1—60. **923.**

1529.

mense novembri

Marci Maii. De triumphali Caroli V Bononiam accessu . . (I. VII, 470, p. 210—214.)

Inc.: „La partita dilo imperadore da Piasenza per Bologna . . Partito dunque da Piasenza a di 25 de ottobre cum ante et retroguarda.“

Auctor parum ab iis discrepat quae Marsilius et Bontempo enarrarunt; iter et eventus a Placentia, die 25 octobris usque ad locum *Fornaci* die 5 novembris breviter adiicit, satis se apostolicae sedi infestum obtestans, dum quo loco Carolum cum pontifice congressum nuntiât, cardinales *diavoli* appellat. **924.**

3 decembris.

Capitula inita ab duce Francisco Sfortia cum Carolo V Bononiae. (I. VII, 470, p. 320—328.)

Inc.: „Cum alias sanctissimus . . . Carolus . . . Franciscum Sfortiam Vicecomitem . . in ducatum et statum Mediolani . . . 3 decembris, a. 1529.“

Non obstantibus criminationibus iisque gravioribus in Franciscum Sfortiam, Carolus, suadente clementia, intercessione quoque accedente pontificis, eundem enixe rogantem in investituram ducatus mediolanensis, iuramento fidelitatis admissio, restitui sequentibus conditionibus indulget. 1. Franciscus realem possessionem Mediolani et Papiæ ac earum pertinentiarum assequatur, iuxta prioris investiturae formam. — 2. Solvat caesari, terminis statutis, tercenta millia ducatorum. — 3. Det cautionis titulo castrum Comi cum arce et castrum Mediolani. — 4. Offerat victualia et munitiones quae tercentis personis arcis Mediolani sufficiant. — 5. Solvat praedictam summam ad rationem quin-

1529.

gentorum millium ducatorum quolibet anno, securitatibus mercatorum datis. — 6. Francisco sine legitima sobole decedente, praefecti arcium et civitatum eas consignabunt imperatori, solutionum, si quae essent fiendae, obligationibus manentibus. — 7. Rebelles a tempore expulsionis Ludovici Sfortiae plenam indulgentiam consequantur, et patriae, famae, honoribus, bonis restituantur. — 8. Imperator sibi reservat arbitrium cum Mediolani duce tractandi de remunerationibus iis praestandis qui in mediolanensis ducatus vel acquisitione, vel recuperatione, vel conservatione deservierant. — 9. Quoad remunerationes quaedam in antecessum designantur; singulares vero constituuntur pro Antonio de Leyva et marchione Vastii. — 10. Capitula in primo conventu contenta de cessione ducatus Barri et distributione salis inviolata remaneant. — 11. Rex Galliae quoad defensionem ducatus Mediolani, in foedere barcinonensi censeatur inclusus. Accedunt nomina procuratorum, testium, notariorum, cum declaratione gratiarum quas Franciscus Sfortia caesari pro beneficio egit. 925.

1529.

23 decembris.

Capitula pacis conclusae inter summum pontificem, caesarem, Ferdinandum eius fratrem et illustriss. dominium Venetiarum ac illustr. ducem Mediolani. (I. VII, 785, f. 156—161, 186—187; 914, f. 26—34; 1217, f. 26—33, 70—71.)

Inc.: „Cum alias inter sacratiss. et invictiss. principem Carolum V divina favente clementia electum Romanorum imperatorem . . Bononie, 23 decembris, 1529.“

Accedunt eiusdem foederis confirmatio per Carolum V data Barcinone, die 26 aprilis, 1535, et per dominium venetum Neapoli, 10 febr., 1535. Compendium habes in codice 417, classis VII. mss. ital., p. 399—400.

Documentum integrum legere est in 'Dumont', Corps univ. diplom. IV, 2, p. 53—56; 'Lünig', Codex Italiae diplomat. III, 154—166; 'Gaetano Giordani' Della venuta e dimora in Bologna ec. 926.

Conventa singulatim iu foedere generali Bononiae a Carolo V cum legatis Alphonsi Estensis ducis Ferrariae. (I. VII, 470, p. 336—338.)

Duobus capitulis foederis barcinonensis, mense iunio eiusdem anni recitatis, videlicet. 1. *Pontifici restituantur Cervia, Ravenna, Mutina, Regium et Ruberia.* — 2. *Ducatus Ferrariae utpote ecclesiae feudum apostolicae sedi devolutum ob felloniam et rebellionem, sententia consistoriali obfirmatam, Alphonsi Estensis ducis, armis spiritualibus, vel, ubi effectum ea non sortiantur, etiam brachio seculari, imperatore opitulante, pontifici eque restitatur;* captum: Ferrariae dux illico restituat sanctae sedi Mutinam, Regium, Ruberiam; imperatori vero communitatem carpensem, nec non fructus exinde a dato termino perceptos ac pecunias promissas.

Gratiarum et submissionis officiis tum pontifici, tum imperatori praestitis, ferrarienses legati respondent neutiquam evinci posse pontificem civitatibus Mutinae, Regii ac Ruberiae spoliatum fuisse. Asserunt enim Ferrariae ducem eo facto, quod spolium dicunt, sibi recuperasse quae inique Julius II abstulerat. Siquidem, de voluntate Leonis papae X, earum terrarum possessionem apprehenderat, quod demonstrandam sumunt per litteras apostolicas ab ipso Clemente recognitas et publico notarii instrumento rogatas. Validitatem capitulorum foederis barcinonensis oppugnant, quod facta duce insciente, quod antilogiam in illis notent, quod domus Estensis per saecula ea loca possederit. Propterea idem legati supplices imperatorem rogant ut aliquam compositionem duci Estensi faventem facere curet.

Conventa desiderantur in 'Giordani'. 'Della venuta' ec. 927.

1530.

Carolus Romanorum rex Bononiae coronatur. (928—932.)

1530.

21 februarii.

Clemens papa VII concedit facultatem cardinali Willelmo Enchenvoer missam solemnem et divina officia in capella palatii bononiensis celebrandi die vigesima secunda februarii, ut et Caroli imperatoris inungendi atque imperii signa ei tradendi, sibi reservata impositione coronae ferreae, eius capiti. (I. VII, 470, p. 462.)

Inc.: „Cum die crastina qua erit *cathedra s. Petri* post missarum solemniam insignia regalia et imperialia . . Bouonio, 21 febr., 1530 “

Quae deest in Giordani. 'Della venuta' ec. habet Raynaldus §. 8. 928.

22 februarii.

Matthaeus Dandulus Laurentio equiti de Priolis enumerat viros principes, quorum vestes et ornamenta singulatim describit, coronationi praesentes, eorumque nominatim in accessu ordinem notat; caesaris quoque benignitatem cuique laeta fronte occurrentis summopere laudat. Aulae splendorem demiratus, caeremoniarum seriem minutatim ob oculos ponit, formulis ritualibus latinis recitatis iuramenti imperatoris, sacrae unctionis, impositionis coronae ferreae ac praesentationis insignium imperii. Idem fere eadem die Joanni patri scribit. (I. VII, 470, p. 455—462.)

Inc.: „Noi siamo qui tanti et di tante sorte che potremmo fare feste, consiglio et pregadi, et certo non solo laudati . . . Bologna, 22 febrajo, 1530.“ 929.

Caeremoniae in coronatione imperatoris in urbe Roma servandae, libro pontificali inscriptae. (I. VII, 470, p. 491—500.)

Inc.: „Notandum est quod cesar antequam coronetur imperiali diademate, sedet post primum episcopum cardinalem . . .“

Cum plura in nostris codicibus de Caroli V coronatione extant, eius ritum etsi cuique imperatori communem hic loci quasi

1530.

tractationis complementum paucis resumo. Tempus coronationis. — Adventus pontificis et caesaris ad ecclesiam. — Vestes. — Imperatoris iuramentum. — Caeremoniae ad capellam s. Georgii. — Inunctio ad capellam s. Mauritii. — Osculum oris et pectoris. — Missa pontificalis. — Insignia imperatori data. — Coronatio. — Litaniae pro imperatore. — Hic offert aurum pontifici. — Communio caesaris. — Indulgentia plenaria concessa. — Processio pontificis et imperatoris per urbem — Pontifex offert rosam imperatori ad s. Mariam in Cosmedin — Imperator creatur canonicus s. Joannis in Laterano — Convivium in palatio Laterano. Sequitur tractatiuncula de triplici imperatorum corona.

Huius ordinis caeremoniarum non tantum textus sed, et memoria desideratur in opere 'Pontificale romanum' a Catalano. Romae, 1738, f°. 930.

1530.

25 februarii.

Matthaeus Dandulus narrat Laurentio de Priolis fusius quae post coronationis ritum evenerunt. (I. VII, 470, p. 473—481.)

Inc.: „Io scrissi terza sera le cerimonie di la ferrea coronazione particolarmente assai, ma mi scordai . . Bononie, 25 februar., 1529 (more veneto).“

Quae biduo post coronationem memoratu digna occurrerunt diligenter notat Dandulus; et primo principum (quos inter Tridenti episcopus) adventum die vigesimatertia. Quod hac die a primoribus ex caesareis in suggestu eminenti comiter exceptus sit, narrat testis oculatus quomodo caesar ecclesiam maximam ingressus, canonicus s. Petri, intra missarum solennia a pontifice celebrata, sit renunciatus, ab eo pane eucharistico refectus, qua demissione post missam, pontifici equum adscensuro adstiterit, qua animi promptitudine plures in ecclesia s. Dominici equestri dignitate exornaverit, qua pompa remeaverit palatium, quo comitatu ad regias sederit mensas. Potior narrationis pars spectat ornatum ecclesiae et caenatorii, picturas, aulea strata, copiarum in platea maxima et rei tormentariae apparatus, vestium magnificentiam auro, gemmis, margaritis intextarum. Ubi de

1530.

comeatu sermo est, ordines varii numerantur, eorum indumentis descriptis: ii sunt apparitores et stratores, antistites caeremoniarum, campidoctores, magistri venationis, sacrae domus praepositi, magistri admissionum honorarii ec. **931.**

1530.
25 februarii.

Hieronymus Bontempo Stephano consobrino, de eodem. (I. VII, 470, p. 482—491.)

Inc.: „Eri mattina che fu alli 24, ad hore 13 se partissemo dal monasterio et io portava in mano la mitria . . . Bononie, 25 februarii, 1530.“

Cum pleraque iis consonent quae in epistola a Dandulo narrantur, non abs re puto narrationis adiunctis insistere quae temporum indolem redolent. Mitto aquilarum et leonum simulacra vinum in platea maxima e gutture fudentium, assatum bovem vitulo et pullis praegnantem, ebrios *lanzichenecos* ordini servando praepositos. Quod vero memoratu singulare exhibent oratores de iure praecedentiae vere certantes, dum sibi invicem capillos et barbam evellunt; aliqua ex contignationibus in ecclesia pro spectatoribus exstructis praeceps immodico pondere ruens, vulneratorum et morientium quoque eiulatu ritus sanctitatem funestante; podia pontis ad s. Petronium avulsa populi frequentia, cuius pars graviter laesa; plures praesertim pueri contusi, proiecram pecuniam colligendi gratia. **932.**

3 martii.

Ferdinandus Hungariae et Bohemiae rex rogat Jacobum de Nordis, decanum patriarchalem aquileiensem ut cruciatam promoveat in christiani nominis hostem, quod aestate anteacta tercentena millia Turcarum in Oriente ac aliis mundi partibus daeseverint; provincias Hungariae ac Germaniae incendiis, stupris, internecionibus, captivitate devastaverint, ac iam paraverint de novo in eas regiones irruere. (I. VII, 471, p. 93—94.)

Inc.: „Non dubitamus iampridem vestram devotionem intellexisse id quod toti orbi proh! dolor, manifestum . . . Prage, 3 martii, 1530.“ **933.**

1530.

Conventus Augustae Vindellicorum (934—936).

Confessio caesari exhibita in comitiis augustensibus vere anni 1530. (L. XIV, 201.)

Prooemium incip.: „Cum vestra cesarea maiestas indixerit conventum imperii Auguste, ut adhiberetur ad auxilium contra Turcam atrocissimum . . .“

Confessionem, cuius plures articuli subscripti a principibus Germaniae, adduntur: a. *Confessio opinionis sive resolutio intentionis Martini Lutheri in presenti imperiali dieta Auguste proponenda, XVII articulis comprehensa.* — b. Nomina aliquot principum et civitatum utriusque Germaniae confoederatarum in verbo Domini et libertate evangelica. — c. *Hec sentiunt de eucharistie sacramento ecclesiastici augustani dissentientes a Luthero.* 934.

1530.

16 iunii.

Orator venetus apud caesarem hunc rogat ne conciones prohibeat quibus manifestum Dei evangelium traditur, eo maxime quod concionatores populum quotidie hortentur ad orandum Deo pro felici statu christianae reipublicae, et contra impia dogmata *de sacramentis* Augustae diffusa religiose ingruant. Nullo modo imperator patiatur immutari promissa quae in edicto de concilio coadunando continentur. Obedientiam et gratum animum idem imperatori profitetur. (I. VII, 471, p. 194—196.)

Inc.: „De concionibus hic committendis deprecamur cesaream maiestatem cum summa reverentia ne velit eas prohibere . . . Auguste, 16 iunii, 1530.“ 935.

14 iulii.

Imperator pontifici significat electores et principes promptos in eius servitium siquidem esse, tepidos vero et infirmos in haeresibus et sectis lutheranis refutandis, praesertim Saxoniae ducem, quinimmo in opinionibus propriis defendendis pervicaciores, unde autumat concilium, quod aequè in bonorum ac malorum votis erat, citissime cogendum. Emolumenta in christianam rempublicam ex concilii convocatione profluentia enumerat. (I. VII, 471, p. 253—256.)

1530.

Inc.: „Benchè el rever legato ha scritta a vostra santità in che stato sono i negotii di questa dieta . . Augusta, 14 luglio, 1530.“

Lingua originali gallica dedit Carolus Lanz ex tabulario bruxellensi in 'Correspondenz des Kaisers Karl V' vol. I, p. 390—391.
936.

1530.
1 septembris.

Divisio et distributio ducatorum *longorum* quinque millium, assignatorum extorribus patavinis et vicetinis aliisque (singulatim nominatis) facta a Jacobo Banisio decano tridentino, ex mandato imperiali. (L. X, 309, n. 42.)

Inc.: „Carolus . . Recognoscimus . . quod cum ex federe cum ill. dominio Venetiarum anno 1523 percusso et nuper Bononie anno 1529 confirmato . . Tridenti, 1 septembris, 1530.“

Distributionem, qua Patavinis ducati 3250, Vicetinis 1750 sunt assignati, approbat Carolus Bruxellis, 28 februarii, 1531.
937.

21 decembris.

Imperatoris sententia, laudum et arbitramentum. (I. VII, 472, p. 486—488.)

Inc.: „In causa promissoria et arbitraria vertente coram nobis inter beatitudinem sanctissimi domini nostri Clementis VII . . Colonie, 21 decembris, 1530.“

Alphonsus Estensis Ferrariae dux, ex capitulis papae Hadriani VI tenebatur eidem offerre annuatim centum auri ducatos, unam libram argenti ac centum armigeros. Enatis super re dissidiis, compromissum facit uterque in Carolum V imperatorem, qui laudum pronunciat: 1. Pontifex in gratiam recipiat Alphonsum, quam iste supplex infra duos menses vel per se, vel per procuratores erit imploraturus. — 2. Alphonsus loco census dabit una vice septem millia ducatorum auri, terminis constitutis, et Mutina civitate pro cautione exhibita. — 3. Idem absolvatur a restitutione Mutinae, Regii, castrorum Ruberiae et Cotiniolae, in quae loca pontifex iura allegaverat.
938.

1531.

1531.
25 ianuarii.

Brodericus electus sirmiensis, a Venetiis Budam regressus, nuntiat Francisco de Nobilibus dicto Cherrae Venetias, res Hungariae prospere successisse, Joannem regem quinquaginta integris diebus Ferdinando regi castrum regium obsidenti obstitisse, quin immo hostes coactos recedere tali caede ut eorum duo millia fuerint in desiderio, ex iisque non pauci primarii. Laudat virtutem bellicam Aloysii Gritti nothi ducis Venetiarum, quem valde meritum rex Hungariae praefecit regno et comitem de Marmaros constituit: nuntiat eundem Constantinopolim missum ad inducias cum Turcis componendas. (I. VII, 472, p. 336—337.)

Inc.: „Ego post meum a vestra dominatione discessum, licet fuerim in multis et diversis difficultatibus . . . Bude, 25 ianuarii, 1531.“ **939.**

9 octobris.

Joannes Hungariae rex Paulo Casali Romam significat quid egerit in christianae reipublicae emolumentum, quod restituerit episcopo sirmiensi quaedam oppida; per Tranquillum Andronicum a Turcarum rege impetraverit partem Transylvaniae, Moldaviam et Valachiam ab armis infidelium liberari. Rogat ut fratri Gregorio Casali grates agat quod impigre et intrepide negotia hungarica apud pontificem commendaverit, ac urget ut cardinalibus quoque eum commendatum habeat, ulterius pro ecclesiae et christianae reipublicae emolumento se acturum spondens. (I. VII, 473, p. 228—229.)

Inc.: „Dedimus his diebus ad vos litteras referentes nos in iis que scripsit ad nos fidelis noster reverendus sirmiensis . . . Ex cenobio heremitarum prope Albam Juliam transylvaniam, 9 octobris, 1531.“ **940.**

5 novembris.

Ferdinandus rex Romanorum mittit Selymo imperatori Turcarum oratores Leonardum de Nogarolis camerarium et Josephum Aemberg viceregentem marescalciatus suae curiae, ut de concordia et amicitia cum eo contrahenda referant, quibus indubiam praestet fidem. (I. VII, 474, p. 454—455.)

1531.

Inc : „Post reditum oratorum nostrorum quos superiori anno ad magnitudinem vestram misimus . . Eniponti, 5 nov. 941.

1531.
5 novembris

Idem nuntiat Ibraimo Bassa misisse Selymo oratores amicitiam utilem utrique tractaturos, a qua Ibraimum non putat alienum; eum potius auctoritatem suam interpositurum sperat ut concordia isthaec feliciter inchoetur. (I. VII, 474, p. 455.)

Inc.: „Ideo eam in bonam amicitiam et concordiam cum serenissimo et potentissimo domino Selymo Turcarum cesare, amico nostro . . Eniponti, 5 novembris, 1531.“ 942.

25 novembris.

Joannes Hungariae rex conqueritur cum electoribus, principibus et statibus Germaniae quod, etsi pluries per oratores de propriis iuribus in Hungariae coronam a Friderico rege in dubium vocatis retulerit, iste tamen secretum foedus cum Turcis composuerit; horum incursiones Hungariae et Germaniae exitiales non destiterint. Rogat ut libera sui electione in regem Hungariae ac adversarii proprii obstinatione consideratis, quandam viam pacis amplectantur. (I. VII, 474, p. 601—603.)

Inc.: „Etsi persepe non solum litteris sed etiam nuntiis et oratoribus nostris ad privatas personas ex vestris . . Segeschivar, 25 novembris, 1531.“ 943.

1 decembris.

Bartholomaeus Fontius Martino Bucero clerico argentoratensi refert de rebus ecclesiasticis in conventu augustano agitatis, praesertim vero de sacramentis. (L. XIV, 201.)

Inc.: „Quum primas et ad te litteras obsignarem et tabellario traderem, Bucere vir utrumque rarissime, verebar. . . Auguste, calendis decembris, 1531.“ 944.

mense decembri.

Idem Hieronymum Marcello Venet. instruit de magistratibus augustanis recens electis, partim e *Zuinglianis*, partim e *Lutheranis*, partim e *Papistis*, deque forma regiminis. (L. XIV, 201.)

1531.

Inc.: „Magnifico padron, salve in Domino ut volo . . . Si vales bene est, ego valeo, et desidero intendere da novo se qualche cosa . . .“

Postscripto epistolam revocat Bucero datam. **945.**

1531.

17 decembris.

Martinus Bucerus respondet Bartholomaeo Fontio de re sacramentaria. (L. XIV, 201.)

Inc.: „Non licet iam fusius. Gloria et honor omnis Deo sit . . . Argentorati, 17 decembris, 1531.

De eucharistia haec habes: „Scio temere ne dicam impie a multis de sacra eucharistia disputatum.“ Bucerus Fontium appellat theologum eximium vereque pium. **946.**

1531—1544.

Notitiae et acta varia super quaestionibus territorii et vectigalium Marani, Gradi et Montisfalconis, agitatis inter rempublicam venetam et Austriae archiducatum annis 1531—1544. Documenta varia, numero plura itale data. (I. VII, 1008, f. 37—67, 75, 81, 84. **947.**

1531—1535.

Una breve narrazione della grandezza, virtù, valore et della infelice morte dell' ill. sig. conte Alouise Gritti del seren. sig. Andrea Gritti principe di Venetia, conte del gran contado di Marmaros in Ongaria, et general governatore di esso regno et general capitano dell' esercito regio appresso Sulimano imperatore de' Turchi et alla maestà del re Giovanni re d'Ungheria. (I. VI, 122, folia 49.)

Auctor Franciscus della Valle patavinus, Joanne Oddo eius avo incitante, die 21 iulii anni 1531 Constantinopolim cum Petro Zeno veneto ad Turcarum imperatorem oratore proficiscitur, ibique die prima octobris eius anni pervenit, Aloysii Gritti ministerio addictus. Quocum cum annum usque 1534 stetisset, eius incolatum Constantinopoli, dignitatem, luxum, ingressus triumphales in itineribus per Tragovistam, Brassoviam, Collusvar, Cibinum, Varasdinum, Pestinum, Budam, Strigonium, Taurunum

(Belgrad) qua Solimani locumtenentis, ac eius mortem Meghies describit, qua occasione locorum et personarum notitias ingerit. Auctor Veuettias repetens 14 iunii, 1535, enarrat duci Andreae Gritti, instante Matthaeo Dandulo ad concilium tridentinum oratore, historiam, cuius serius copiam facit comiti Rambaldo Colalto, Joanni Gritti potestati Tarvisii, ac demum Aloysio Pisani.

Edidit Joannes Nagy, a bibliotheca regia pestinensi, volumine tertio operis: 'Magyar Történelmi Tár.' Pesten, 1857, p. 9—60.
948.

1534—1535.

Fratris Augustini Musci, de successu expugnationis Megghes vel Meghies. — Item constitutio sive interrogatio a marescalco caesareae maiestatis sibi et Joanni Petro cremensi facta, post suum in Viennam redditum de Bnda. (L. X, 305, f. 61—70; I. VII, 802, f. 42—45, 46—50.)

Primum incip.: „Die prima martii, cum d. Antonio Gritti filio ill. dom. gubernatoris discessimus Buda, de mandato ipsius domini gubernatoris . . .“ Alteram partim itale, partim latine: „Gionti in la città de Vienna adi 3 de febraro la sera tardi Zuan Piero da Crema et mi insieme . . .“

Augustinus Museus, ordinis s. Augustini, annis 1524—1526 in monasterio s. Margaritae Tarvisii prior, ab Antonio Gritti episcopo agriensi ad se accitus, anno 1532 per Tridentum, Oenipontum, Augustam, Nurembergam, Vratislaviam, Cracoviam, Budam cum fratre contendit. Triennio apud illum immoratus, die prima martii, anni 1531, cum episcopo ac eius patre Aloysio, pro Turcis Hungariae governatore Buda discedit et Hungariam ac Transylvaniam menses sex pererrans, tandem extremo augusto Megghes ingreditur, unde, postquam Aloysio Gritti extremo septembri caput a Moldavis obtruncatum, ac urbs expugnata est, Budam repetit, annoque proxime insequente die tertia februarii Vindobonam cum Joanne Petro cremensi dicti episcopi procuratore concedit. Ambo in suspicionem adducti, quod Buda venissent, diebus februarii quarta et sexta a marescallo imperiali severius

1532.

interrogantur, donec Francisco Contareno ad Romanorum regem oratore adnitente, dimidio martio insequenti Venetias revertuntur.

Exemplum primum autographum idem Museum Vindobonae ex hospitio ubi diversatus, clam Contareno reddidit, dimidio februario. Narrationi de expugnatione Megghes praeit dedicationis epistola quae incip.: „Pheacum convivia interpretatur Proculus in *republica Platonis*, Deorum convocationem.“ Alterum exemplum propria manu exscripsit Contareno in epistolarum regestis, de quibus infra. Joannes Nagy edidit volumine quo supra, p. 61—81.

949.

1532.

Hieronymus Laschi, Joannis Hungariae regis orator, Germaniae principibus significat sibi a Ferdinando rege denegatum salvoconductum ad spirensis dietam profecturo. Rogat propterea ut imperatori et Romanorum regi incitamento sint ad bellum declinandum; hunc de errore evincant sibi Hungariae regnum uxorio nomine pertinere; Joannis votum id semper fuisse pacem servare, ita tamen ut diadema sibi sponte oblatum toto homine tueatur. (I. VII, 474, p. 10—12.)

Inc.: „Serenissimus princeps et dominus Joannes Hungarie, rex dominus meus clementissimus postquam multa fecisset et operatus esset . . .“

De auctore archiepiscopo gnesensi et primate Poloniae notitias ut et epistolas vel ei vel ab eo datas lege in 'Monumenta Hungariae histor.' Diplom. ann. 1441—1538. Pest, 1857, vol. 1, p. 89—112, 127—131, 146—147, 160, 262—271.

Diaeta spirensis die 14 septembris, a. 1531 habenda, Ratisbonam transfertur die 6 ianuarii, 1532.

950.

Articuli induciarum inter Joannem Hungariae et Ferdinandum Romanorum reges. (I. VII, 475, p. 418—419.)

Iis statuitur ab armis utrinque cessandum, milites a depredationibus prohibendos; cuilibet principi ius esse proprios subditos corrigere et punire; quibuslibet indultum sine salvoconductu

1532.

libere peragraré, emere, ducere, pellere utrinque: debitores ad commissarium principum in oppido Owar septima die februarii proxima congregandos ut actoribus satis fiat; possessiones nobilium post diem primam maii anni 1532 ab aliis occupatas, iis esse remittendas. Plura componuntur in dissidiis circa occupationem *castrorum, civitatum muratarum, castellorum, fortaliorum*, quae vel saeculares vel spirituales personas spectant. Comitatus de quibus non liquet ad quem principem pertineant, pareant regi cui comites subditi esse desiderant. De vectigalibus et induciis disseritur. Reus criminis laesae maiestatis dicatur qui hos articulos vel ex toto vel ex parte violaverit, executioni mandatis quae superiori anno a commissariis utriusque principis Strigonii deliberata sunt. **951.**

1532.
17 aprilis.

Caroli V mandatum sacri romani imperii electoribus, principibus, ac aliis statibus, eorumque oratoribus. (I. VII, 474, p. 105—108.)

Inc.: „Quod sua maiestas non sine magnis, arduis evidentibusque causis, clementi animi inclinatione ac desiderio . . . 17 aprilis, 1532.“

Cum pluribus extantibus causis, praesertim rumoribus de ingenti Turcarum expeditione futura, diaetam quam Spirae celebrandam die 14 septembris, anni 1531, Ratisbonam ad diem sanctum Epiphaniae anni 1532 transtulisset; cum praeterea dissidia in christianitate exorta Turcis animum addidissent ad Hungariam invadendam et Austriae archiducatum igne et gladio vastandum; cum denique per exploratores compertum habeat maiora Turcas ausuros, magnis copiis per Danubium permissis; Carolus V principibus et oratoribus mandat ut articulum de Turcarum tyrannide diligentius excutiant; perpendant quomodo *dissensio in fide catholica ad unanimum christianum intellectum* perducí possit; consilia de agendis ineant et imperatori referant, fidentes caesarem pro bono iustitiae et pacis quae meliora videbuntur et erunt operaturum. **952.**

1532.

1532.

6 maii.

Joannes Hungariae rex Sigismundo Poloniae regi asserit nihil a se praetermissum quod paci cum Romanorum rege componendae conducatur, imperatorem pro mediatione rogatum oratores hungaricos in id fratri suo missos prohibuisse nec ipsum Hieronymum Laschi vayvodam Transilvaniae admisisse. Quapropter iniquam caesaris voluntatem incusans, renuit mittere oratores Pataviam vel ad aliam civitatem Germaniae Ratisbonae proximior, confusus aequas pacis propositiones elusioni obiectas. Miratur quod pontifex vel ob beneficia Carolo gratus, vel sibi timens, postulet rem proprio iudicio subiici. Quid pro tranquillitate universa egerit, Sigismundum testem vocat, consiliumque de agendis deponit (I. VII, 474, p. 333—335.)

Inc.: „Vigesimaquinta presentis allate sunt ad nos littere maiestatis vestre quinta eiusdem date Cracovie . . . Ex Lipa, 6 maii.“ 953.

mense iunio.

Imperator Hungariae sortem a Turcis vastatae miseratus, accedente etiam cohortatione fratris sui *veri et legitimi regis et domini vestri*, nuntiat subditis regni Hungariae a comitiis electorum et principum imperii obtinuisse validum subsidium militum et pecuniarum contra Turcas, iis locis mittendum quae opportuniora Hungari monebunt. (I. VII, 474, p. 309.)

Inc.: „Postquam non sine magno animi dolore percepimus tribulationes, angustias et persecutiones quas ab immanissimo . . . iunii, 1532.“ 954.

mense iunio.

Idem cum credat, agitatis in imperiali consilio iis quae Hungariae rex pro pace habenda, imperii principibus proposuerat, nullo modo aut citius dissidium illud posse componi nisi antea fiant induciae, eas Sigismundo Poloniae regi, qua inter utrumque regem mediatore, annuit firmandas vel ad annum vel ad tempus a Poloniae rege indicendum. (I. VII, 474, p. . .)

Inc.: „Rescripsimus superioribus diebus ad ea quae serenitas vestra de componendo dissidio inter serenissimum . . . Ratisbone, . . . iunii, 1532.“ 955.

1532.

1532.

6 iunii.

Fontius Bartholomaeus significat Hieronymo Marcello Venet. quid actum usque ad eum diem in conventu schweinfordensi, quid ad praesens in augustano. (L. XIV, 201, f. 181.)

Inc.: „Gratiam et pacem in domino . . . Scripsi preteritis diebus ad prestantiam tuam pontificios et cesarianos nihil non tentasse in conventu illo schweinfordensi ut Lutheranos a Zuinglianis (ut vocant) seiungerent . . . Auguste, 6 iunii, 1532.“

956.

10 iunii.

Idem eidem refert quid in comitiis imperii Ratisbonae agatur. (L. XIV, 201, f. 184.)

Inc.: „Dominus tecum. Magne. . . Quoniam de norembergensi conventu, cuius acta non dubito quin ad te referri cupias, nihil dum certi aliquid auditur, scribam interim quid in comitiis imperii Ratisponam agatur. . . Auguste Vindelicor., 10 iunii, 1532.“

Has Fontii epistolas, ut et superiores, dissertatiunculas potius appella.

957.

10 iunii.

Joannes Rhodus decanus lubecensis significat Livoniam pacatam, festa more veteri celebrata; eius senatus secretarium a Schwinfort restitutum; Evangeliariorum et Zuinglianorum schisma propagari, halceburgenses canonicos in exilium actos; plures Lubecenses periisse Norvegiae contra Christiernum, cui tamen quinque naves ab iisdem captas, bugolemensem ecclesiam spoliata; depraedatos et sedibus pulsos episcopos octoniensem et burdegalensem. (I. VII, 474, p. 307.)

Inc.: „Prepositus regius pridem mihi scripsit totam Livoniam esse pacatam, dominumque suum . . . Lubece, 10 iunii, 1532.“

958.

15 iunii.

Joannes Tengfell nuntiat Aacharon de Nechach Ibraimum Bassà Ziolerum pervenisse, brevi Zerimnium adventurum Vindodonam contendentem. (I. VII, 474, p. 308.)

Inc.: „Hac hora venit erga me novus nuntius cui fides adhi-

1532.

benda est: certe dicit . . . Ex castro nostro Zugliche, 15 iunii, 1532.“ **959.**

1532.
20 iunii.

Electores, principes et status sacri rom. imperii subditis et incolis regni Hungariae nuntiant se, imperatoris votis obsequentes, copias auxiliares apparasse in Hungaria contra Turcas quam primum expediendas; unde confidunt Hungaros non passuros a fide abduci, immo operam daturus ut Turcis more maiorum obsistant. (I. VII, 474, p. 332.)

Inc.: „Sanctissima cesarea maiestas dominus noster gratiosissimus vobis in his comitiis imperialibus fide . . . Ratisbone, 20 iunii, 1532.“ **960.**

1 iulii.

Paulus Bacrig Romanorum regi refert per exploratorem rescivisse Turcarum caesarem Belgrado, eiusque milites Serimio iam consedissee, sibi que proposuisse Vindobonam obsidione expugnare: quibus viis id consecuturum speret, explicat. (I. VII, 474, p. 330—331.)

Inc.: „Istud revera maiestati vestre possum significare quod hodie quidam homo et familiaris meus ad me rediit. . . Ex arce Jauriensi, 1 iulii, 1532.“ **961.**

1 iulii.

Idem Joanni Raezianer et caeteris belli commissariis Vindobonae nuntiat caesarem Turcarum e Belgrado Serimium versus profecturum ut per Zalam Vindobonam contendat, quam sibi proposuit expugnare immensis terrae aggeribus in circuitu, vallis completis ad exemplum Rhodi insulae; quare *cito, citissime de opportuno remedio* curent. (I. VII, 474, p. 331.)

Inc.: „Notificamus dominationi vestre quemadmodum homo noster, quem Belgradum miseramus, rediit ad nos . . . Jaurini, 1 iulii, 1532.“ **962.**

15 iulii.

Thomas episcopus agriensis nuntiat domino Caziander Turcas Budam et Strigonium pervenisse, ac ultra progressuros; dissidia inter Joannem vaivodam et Ludovicum Gritti suborta de praesidio Budae. (I. VII, 474, p. 391—392.)

1532.

Inc.: „Veit nunc ex Buda servitor egregii Stephani Amadi, qui refert nomine domini sui . . . Posonii, 15 iulii, 1532.“ 963.

1532.

16 iulii.

Idem eidem significat Turcarum caesarem decrevisse, statim ac Budam octoginta millia equitum pervenerint, Austriam et Moraviam depopulari ac vastare; rem citissime regi communicet ut de Hasarcoibus conducendis consilium habeatur.

Inc.: „Quid novi heri ad nos allatum est dominationi vestre significavimus et auctorem etiam designavimus . . . Posonii, 16 iulii, 1532.“ 964.

mense iulio.

Propositio ab imperii principibus ac statibus facta caesari de concilio habendo. (I. VII, 474, p. 342—344.)

Principes animadvertentes quod 1. quae de auxilio contra Turcas imperator quaesierat iam peracta habeantur; 2. fidei dissidiis et incommodis in dies magis ingravescentibus, *omnis disciplina et obedientia, omnis virtus tam in spiritualibus quam in temporalibus* pessum eant; 3. frustra de ea re in comitiis Nurembergae, Spirae, Augustae inita sint consilia; de iis cupiunt edoceri quae apud pontificem de concilio certo loco, intra anni spatium cogendo egerit; rogat ut illud intra sex menses post finem comitiorum (ratisbonensium) indicetur et anno emenso celebretur; cui propositioni si pontifex vel nolit vel negligat accedere, caesar ipse, summa necessitate urgente, generale concilium vel saltem nationalem congregationem advocet, loco et tempore designatis.

Inc.: „Cum electorum legati, principes ac status de articulo auxilia contra Turcam concernenti, quem maiestas vestra . . .“

Propositionem dimidio iulio factam puto, quod die 26 eius mensis caesar in diaeta ratisbonensi promittat concilium intra sex menses indicendum. 965.

30 iulii.

Imperator scribit Sigismundo Poloniae regi supervacaneum esse respondere litteris adversarii (Joannis regis), quod plura in

1532.

iis falsa et indecora; pontificem de iure fratris proprii plenius instructum aequam sententiam daturum; adversarium exprobrat quod cum scripserit *serio tandem agendum*, non declaraverit ubi, quando, quibus modis id sit faciendum. Etsi minis Turcarum non deterreatur, tamen considerans omnia discordia dilabi, pacem et concordiam inter contententes firmiter stabiliendam desiderat: quae omnia Sigismundum latere non vult. (I VII, 474, p. 335—336.)

Inc.: „Legimus litteras serenitatis vestrae quas de negotio hungarico die 15 iunii ad nos dedit, et exempla quoque litterarum . . . Ratisbone, 30 iulii, 1532.“

Edidit Theiner 'Monum. histor. Poloniae', vol. II, p. 494—495.

966.

1532.

31 iulii.

Prantner refert Turcas, Danubio relicto. Styriam versus processisse, finitimas provincias vastare paratos; stratagemate contra callidos hostes agendum; Joannem vayvodam contra quosdam Nazaristas missum, caepisse ex Turcis captivos eosque Budae obtruncasse; Turcas desperatos quod, in insula Danubii propugnaculo extructo, ultra cum navibus transire nequirent. (I. VII, 474, p. 442.)

Inc.: „Quoniam dominatio vestra cupit certior fieri quis sit noster status, ipse aliud subiungere non possum . . . Posonii, 31 iulii.“

967.

22 augusti.

Nicolai Theupoli propriae ad caesarem legationis *relatio* Venetiis in senatu recitata, die 22 augusti, 1532. (I. VII, 873, f. 126—201; 911, f. 3—77; XI, 91, f. 82—125.)

Inc.: „Ho sempre stimato, seren. principe ed ill. signori, grandemente giovare nel governo delle repubbliche a coloro che in tale amministrazione . . .“

Relationis huius, utpote ex integro ab Alberi in 'Relazioni degli ambasciatori veneti' (Firenze, 1839, ser. I, vol. I, p. 31—140) exhibitae, aliquid perscribere supervacaneum puto: animadverto tamen orationis conclusionem, fusiori sermone in manuscriptis codicibus exaratam, ab editore florentino, quibusdam

ommissis datam: hoc ideo notandum censui quod ille eam partem, mihi certe pretiosam ob adiuncta quae oratorem, eius familiam, secretarium spectant enarrata, fere semper missam faciat, et scienter, causam interserens: „perchè tali conclusioni non ci sembrano dover gran fatto interessare i nostri lettori.“ Marinus Sanuto in *Diariis* ad hunc annum dedit fere integram nomine *Sumario*. (I. VII. 474, p. 186—206.)

Nicolaus Theupolus electus die 4 ianuarii anno 1530 orator ordinarius ad Carolum V, qua occasione Bononiam solemniter pergebat, hunc secutus est viginto octo mensium spatio. 968.

Praecepta clam data a Ferdinando Romanorum rege Hieronymo a Jadera, ad Suleimanum Constantinopolim legato misso, pro pace componenda et Hungaria sibi ex integro vindicanda. (I. XI, 16, fol. 1—12.)

Archetypum instrumentum a Ferdinando rege et Bernardo Clesio a secretis subscriptum, signo cereo munitum incipit: „Erstlich nach Ueberantwortung unsers Credenzbrief solle er vor aus unnser Fründschaft vnnd Gütwilligkait auch das wir im von Gott dem Allmechtigen Gesundthait seines Leibs unnd seiuer Seelen Seligkait wünschen . . Vindobone, 3 octobr., 1532.“

Ferdinandus urget de eius amicitia et benevolentia Sultanum certiore reddat, excuset extraordinariae legationis eiusque comitatus Budam et Sempronium versus, adversum successum; Sultani voluntatem diligentius perscrutetur; caute negotietur; a qualibet tractatione cum vayvoda abhorreat. His generatim indictis, praecipit Ferdinandus pacem cum Turcis, per decem annos post mortem cuiuspiam ex contrahentibus duraturam, componat, qua imperator, pontifex ac universa Italia includatur. Caeterum pars potior mandati eo se refert ut Hieronymus a Jadera toto homine Hungariam a manibus Turcarum, per pacta, redimat. Compensationis titulo pecuniae summam proponat a viginti millibus usque ad quinquaginta florenorum millia gradatim progrediens, opportunioribus terminis constitutis. Si vero Suleimanus

1532.

annuam pensionem praeferat, paulatim a summa minori viginti ducatorum millium ad maximam centum ducatorum millium, quatuor statutis terminis et post ratum habitum tractatum, exsolvendorum procedat. Pacta Sultano renuente, orator curet loca in Hungaria a Ferdinando possessa in integrum restituantur saltem eius dominiis contermina, Posonium, Ad Flexum, Sempronium, Claudia Augusta, Arabonia, Comorn. Negotio infecto, Strigonium vayvodae offerat; novas inducias proponat; pacem, mediantibus caesare, rege Poloniae et Saxoniae duce, ineundam asserat. Ibrahimi passa animum sibi devincat, eique promittat, pace inita, quatuor usque decem florenorum hungaricorum millia. Caeteris quoque negotio faventibus certam pecuniae vim designet, Sultano iura Ferdinandi in Hungaria, eius regionis momentis historicis evolutis, in mentem revocet.

Huius authentici documenti, quod ex libris Amedei Svajer augustani in s. Marci bibliothec. delatum est, ut pote deperditi, ita Antonium von Gévay taedebat: „Von der Instruction König Ferdinands I für Hieronymus von Zara war nur in den Beilagen unter num. IV abgedruckte Auszug.“ Gesandschaft König Ferdin. I an Sultan Suleiman I, 1533. Wien, 1838, a^o. Caeterum compendium lectu pag. 55, lineis 22 concluditur. 969.

1532.

2—3 novembris.

Theophilus Vincentius Calidonus prior s. Bartholomaei narrat pompam qua Carolus imperator Vindobona rediens, in domo Cassandrae de Sessis Dorici, vicentini districtus exceptus est; item munera splendidiora vini et victualium quae Veneti per oratores (omnes vicentinos) ibi nominatos caesari obtulerunt; ut et Caroli hospitium in domo Stephani Gualdi, ac demum eius recessum Mantuam versus. (I. XI, 143, n. 14.) 970.

2—3 novembris.

Stephanus Gualdus vicentinus narrat de imperatore, quomodo e Vindobona cum exercitu rediens, die secunda novembris a. 1532, ex villa Dorici vicentini districtus, in qua pernoctaverat, in Gualdi palatium Monticuli maioris (Montecchio maggior)

1532.

hora diei vigesima secunda declinavit, leporem in pomerio necavit, ficum suis manibus in huius horto decerpserit, comeditque crastina die ante discessum, equitibus lectis Antonio Porto, Joanne Tridentino, *Stephano Gualdo Francisci filio locique patrono*. Latine. (I. XI, 143, n. 3.) 971.

1532.
mense novembri.

Breviarium *relationis* quam Marcus Minio ex legatis ad Carolum V, Venetiis in senatu habuit mense novembri anno 1532. (I. VII, 475, p. 211—213.)

Inc.: „Come era stato con li soi collegi in una laboriosa legation, licet sia stata breve di zorni 18, ma per le fatiche haute . . .“

Cum anno 1532 ad finem vergente caesar ab austriacis provinciis per Italiam Hispaniam contendisset, die nona octobris Venetiis tres in senatu oratores, Laurentius Bragadenus, Marcus Minio, Marcus Foscari ad eum delecti qui itineranti gratularentur. Cui cum in via Sanctum Danielem versus in Foroiulii occurrissent, Marcus Foscari italiam habuit orationem. Legatus postquam narravit quomodo imperatorem familiariter cum eis versantem usque ad *insulam Della scala* deducerent, unde Mantuam versus ingressus est iter, imaginem imperatoris tum physicam tum moralem ob oculos ponit, quot calleat linguas edicit, quomodo hispanos et italos militibus alemannis praeferat. Refert insuper legatos venetos magno honore exceptos; oratorem Marcum Antonium Contarenum, capitaneum Antonium de Leva, Urbini ducem laudibus ab eo elatos; damna a militibus illata Chiussae et Spegnembergo ex integro resecta. De concilio cogendo, Lutheranis, navibus Barbariae. Ducis locumtenens Paulus Donato oratorem laudat. 972.

1532—1535.

**Concilii cogendi molimina. — Petrus Paulus Vergerius
nuntius apost. (973—977.)**

1532—1535.

Commercium epistolarum Petri Pauli Vergerii iunioris, annis 1532—1535, pontificii oratoris vel, ut aiunt, nuntii apostolici in Germania. (L. IX, 66—68; I. V, 63—65.)

Legatio duplex; prima de negotiis vel religiosis, vel politicis ad Ferdinandum tantum, qua Romanorum regem; altera ad hunc et universae Germaniae principes, concilii oecumenici cogendi gratia, ut rebus fidei in gravius adductis periculum remedium adhiberetur. Quas marciiani codices, latinas vel italas Vergerii epistolas numero fere bis centum per rudimenta exhibent, vel in penitiori Vaticani tabulario, vel alibi latent: primas pretiosiores iudico, quod, cum emendationem nullam passae sint, germana animi sensa utique indicent: ex earum numero recito quas Ferdinandus rex pontificibus Clementi VII et Paulo III dedit, vel Vergerii laudibus plenas, vel eius legationis confirmationem deprecantes, vel episcopatum iustinopolitanum ei valde merenti conferendum proponentes, omnes manu eiusdem Vergerii descriptas; utpote et illas quibus idem nuntius fratri Polae episcopo dat librum propriis laudibus inscriptum; sibi documenta familiam illustrantia ab eo mitti petit; a Carolo V ordini militum divi Jacobi de Compostella initiari postulat; abbatiam de Capornoch sibi tradendam efflagitat; episcopatum tergestinum, praevisa morte Petri Bonomo aetate grandioris, ambit. Etsi Clemens papa septimus Vergerii legationem instaurasset bulla diei 9 febr. 1532 data Bononiae Ferdinando regi (Membrana originalis cum plumbo appenso extat codice L. IX, 68), tamen epistolae non ultra triginta a mense iunio 1533 ad annum extremum 1534, Vindobona, Neostadio, Praga, Augusta Vindelicorum datae, inscriptae sunt Clementi papae, Ferdinando regi, Georgio ex marchionibus de Brandenburg, Aleandro archiepiscopo brundusino, capitibus

consilii decemvirum Venet., fratri Joanni Baptistae episcopo polensi, Francisco Burle ac Ambrosio Recalcato et N. Carnesecca, pontificis a secretis. Iis refert de itinere Clementis papae Massiliam, invitis imperatore et Romanorum rege; de hoc et caeremoniis in collatione baptismatis eius filio; Angliae regis a sede apostolica recessu; vayvoda Hungariae et Aloisio Gritti turbis prae-eunte; romano vayvodae legato Hieronymo Rorario; pace cum Turcis componenda; Fantino Molin e Venetiis, aeris simulati causa, Austriae in carcerem coniecto. Multa insunt de haeresibus Germaniam vastantibus; quomodo Monasterii Anabaptistae vel rebaptizati clerum persequerentur; res fidei, praesertim in Bohemia, in peius ruerent; sacerdotes numero pauciores ad miseram adducti sint conditionem. Philippo Melanchtono et Joanne Eckio collaudatis, Lutherum, cuius impietatem capitibus decemvirum Venetiis nuntiat, et Erasmus Rotterodamum atro pingit penicillo; Zuinglianos maximis turbis coagitari; Augustam Vindelicorum, Argentinam, Constantiam, Basilaeam, districtus helveticos a germana fide abhorrere; eapropter concilium illico cogendum pontifici renunciatum. Quae de Paulo Riccio ticinensi hac illac enarrat Vergerius, eo magis memoratu digna existimo quod papienses historicos utpote et alemannos prorsus effugerint. Anno enim aetatis vigesimo baptismate renatus, fidei vividioris argumento, opus ediderat: 'Confirmatio catholicae veritatis' (Papiae, 1507, 4°.); postmodum vero Ferdinandi regis medicus renuntiatus. ita religiosus tunc temporis concertationibus se immiscuit ut non una vice severioribus verbis a nuncio Vergerio reprehendi meruerit, praesertim quod eius opus 'Statera prudentum', quo concordiam inter Catholicos et Protestantes conciliandam insumerat, diaeta ratisbonensis ac Joannes Faber episcopus vindobonensis damnaverat: quo loci animadvertendum extare in alio codice (L. IX, 66) apologiam eiusdem Faber manu exscriptam contra Riccium incusantem viudobonensem episcopum de lutheranismo, huiusque Vergerio epistolas plenas querimoniarum contra *reiudaizantem Saulum Riccium*. Cum idem Riccius uni ex duobus filiis praeposituram redditus octingentorum florenorum

in Austria obtinuisset, alterum matrimonio locasset, dignitatem coadiutoris episcopi tergestini senio ingravescentis sibi conferri a rege postulat, 'Statera prudentum' libro revocato, ne eius censura confirmationi pontificiae esset impedimento. Tamen Petrus Bonomo episcopus, Riccii molestias conquestus, eum a rege nominatum renuit excipere, aequae ac anno 1533 Vergerio nuntio coadiutorem abbatem de Victoria proponenti obstiterat.

Pontifice Clemente VII kalend. octobris 1534 supremum diem obeunte, Vergerius die 12 decembris¹⁾ eius anni Romam revertitur voluntati obtemperaturus novi pontificis Pauli III, qui cum animadverterit eum germanicas res prorsus edoctum, denuo oratorem Ferdinando praemittit, addita insuper ad Germaniae principes legatione, qua locus, tempus, modus concilii oecumenici tenendi discuteretur. Bullam regi Romanorum datam die 10 februarii anni 1535 legere est in 'Raynaldi, annalium eccles.', tom. XIII; p. 380; recens vero in Sixt: 'Petrus Paulus Vergerius', p. 29; tres originales eadem die, primam principibus Germaniae generatim, alteram cardinali tridentino, extremam Wilhelmo, Ludovico et Ernesto electo pataviensi, ducibus Bavariae oblatas in nostro codice (L. IX, 68). Vergerius antequam Roma discedat, Ferdinando refert de pontificis indole eiusque voluntate plura praestandi quam aetas ferret: quomodo instet ut concordiam cum vayvoda Hungariae ineat; mittit litteras indulgentiarum apostolicas regi et reginae, proximo paschate valituras. Idem, itinere per Venetias instituto, maris tempestate propellitur ad oras Marani, quo loco gubernator imperialis Rorarium putans, carcerem minitatur: Labaci in aula episcopali basilice excipitur; extremo martio Vindobonam accedit.

Quo animi ardore concilii generalis convocationem assequendam insumpserit testantur petitiones Ferdinando factae: 1. Orator

1) „Il rever. nuncio pontificio è partito questa mattina . . .“ Sic Franciscus Contarenus legatus ad Ferdinandum regem. 12 dec. 1535.“ (I. VII, 802, f. 122.)

extraordinarius legationi comes addatur ut dignius ea tanta res promoveretur. 2. Imperatoris consilium de loco, modo, tempore adhibeat, ac proprium expromat. 3. Diligentius caveat ne ex dilato concilio aliquid orthodoxae fidei exitiale exsurgat. In aula regia occurrunt concilio acelines cardinalis tridentinus, langravius Assiae, dux brunsvicensis. Cum litteras commendatitias patentes a Ferdinando Vergerius ad omnes Germaniae principes obtinisset, medio aprili Vindobona, Othonello Vida a secretis relicto (quem tamen quandoque socium habet itineris), Salisburgum, Frisingam, Monachium, Augustam Vindelicorum contendit: ex eo actis valde confidit circuli bavarici principes sibi fautores; eos tamen, cum differant Monachium convenire, augusto insequenti in sancti operis prosecutionem monet. De Ratisbona lutherana desperat, etsi is senatus quaeque egerit, donis etiam oblati, ut Vergerio diversam ingereret sententiam. Plura scribit de Norimberga religiosis innovationibus data, de principibus metuentibus a sede pontificia vana legatione irrideri, de principe Heidelbergae cuius malas artes exprobrat, de ditissimo Bambergae episcopo, Joanne duce juliacensi, clivensi et montanensi. Vindobonam revertitur iunio incipiente, ad finem vergente novo se committit itineri, Monachium, Neoburgum, Eystat, Heidelbergam, Bambergam, Essen, Paderbonam, Coloniam, Confluentiam, Moguntiam, Dresdam, Pragam se conferens. Epistolae datae pontifici, regi Romanorum, Joanni Alberto, marchioni brandenburgensi, Philippo et Ludovico comitibus palatinis Rheni, cardinali salisburgensi, archiepiscopis et canonicis moguntinis ac coloniensibus, episcopis vindobonensi et agriensi, praesidi cancellariae regiae, Andreae Standmayer, cui defert vestium insignia a pontifice concessa, abunde satis ostendunt qui Vergerius operi incubuerit. Verona, Placentia, Taurinum, urbes a pontifice primum concilio tenendo propositae excipiuntur omnes. Mantuae ab eodem pontifice postea oblatae favent principes catholici, qui tamen, ubi imperatori et regi id visum, nutant consilio, dum ad comitia imperialia futura se referunt, ad disputandum de loco, tempore et modo concilii habendi. Caesar stabat pro Bononia, Placentia, Mediolano et

Mantua: Tridento rex et cardinalis tridentinus subscribunt: status Germaniae vellent Argentinam, Coloniam, Vormatiam, Constantiam. Haeretici student concilium in Germania habendum, quod assecutum putant dum die 21 decembris Smalcaldae conventum celebrant. Ea legatione dimidio octobri ad finem fere perducta, Vergerius parat Vindobonam reverti, quod irruptio multorum militum millium Monasterium versus impedit. Calendis decembris offert octo articulos ad principes electores Saxoniae, praelo commissos anno 1536 (S. l. et a. 4°). Denique die 7 decembris, sub vespere, Vindobonam remeat, unde Romam versus die 12 eiusdem discedit, non sine longa reditus spe, quam tamen Paulus III disiecit, cum die prima septembri anni proxime insequentis litteras revocationis Ferdinando daret. De Othonello Vida, qui ad extremum iulium 1536 apud regem loco nuntii stetit, nil extat quod referam.

Iisdem codicibus insunt epistolae in eamdem rem, fere omnes originales pontificum Clementis VII et Pauli III; Caroli V imperatoris; Ferdinandi Romanorum regis fere viginti ¹⁾; Henrici et Georgii, ducum Saxoniae; Joachimi, marchionis brandeburgici; Willelmi, comitis palatini Rheni; cardinalium Bernardi Clesii et Matthaei Langii; Christophori Welseri episcopi et Joannis administratoris ratisbonensis; Stanislai, episcopi olomucensis; Aegidii episcopi Chiemensis; Waltserii a Cronberg. His accedunt a. sexdecim Joannis Faber episcopi vindobonensis, datae Vergerio annis 1534—1536 ex Vindobona et Vratislavia, quibus sui apologia in Paulum Riccium calumniatorem interseritur. Faber insuper refert de libro Lutheri *Cacodaemon* a se latine translato; mittit librum a se editum, addens: *quidquid temporis rebus publicis et privatis suffurari possumus, id omne translationi quinque librorum Moysis accomodamus*; dat urbis et belli hun-

1) Harum aliquot praelo commissae sunt qua occasione Franciscus Joseph, Austriae imperator, Venetias visit. Venetiis, Antonelli, 1856, f^o.

garici notitias; caesaris victorias depraedicat; nuntiat mortem Erasmi Rotterodami (5 iulii, 1536). Reliqua animi in amicum Vergerium propensioris egregiam voluntatem testantur; nempe regem comitanti gratulatur de occasione videndi Silesiam; praebet consilium de vestibis sibi coemendis; quas Vindobonae reliquit, bene excussas loco tutiori apud se cum caeteris eius sarcinulis conservari. Monet de periculis quae eius nepotem iuniorem Vindobonae circumstant: viaticum Raphaeli et Laurentio Vergerii familiaribus sufficit, quod iter ad Vergerium commodius instituant; optimum vinum ex proprio cellario mittit; hospitium offert ei, Othonello Vida, et stabulario quoque ex Italia redeunti. — b. Joannis Cochlei, primum misniensis, postmodum vratislaviensis canonici, annis 1533—1541 ex Bambergae, Misnia, Vratislavia epistolae tresdecim, quibus insertum exemplum epistolae Jacobi Scotorum regis eidem Cochleo (1 iul., 1534). Mittit paulatim suos libros aere proprio impressos *de futuro concilio*, opuscula contra Lutherum et Philippum Melanchtonem, qui simulato nomine Alexii Scoti *assertiones* ediderat; nuntiat proxime a se edendam historiam antiquorum et novorum Hussitarum, cuius operis longioribus verbis praebet rationem; maecenates qui dent in sumptus pecunias dolet sibi abesse, etsi nuncio apostolico Venetias, episcopo Veronae aliisque opellas suas transmisierit. Urget pluries Vergerium ut summam a praeposito pragensi ideo testamento dispositam, pro imprimendis Ammalarii episcopi trevirensis operibus ac propriis in Lutheranos, sibi destinandam curet. — c. Joannis Eckii epistolae septem annis 1533—1535 Ingolstadii scriptae. Mittit duos tomos contra Lutheranos et homiliarium de sanctis tomum tertium a se conscriptos. Caeterum toto homine contendit ut eius in germanam religionem merita pinguioribus ecclesiasticis beneficiis rependantur, dum commendat ne obliviscatur sui, *si venerit aliqua vacantia ex diecesibus frisingensi ratisbonensi, eistettensi*; postulat praeposituram in Rastatt herbipolensis dioecesis, vel canonicatum ecclesiae collegiatae in Spalt, quem utpote ditiolem praefert; canonicatum ratisbonensem eius adversario Hunnio utique dandum, *quod ex-*

pectet pinguiorem; commendat nepotem Michaellem Knab pro canonicatu frisingensi. Concilium a centenis annis propositum minime futurum asserit. — d. Joannis Haneri epistolae tres ex Bambergam anno 1535. Hospes Vergerii dolet quod Bambergam cito reliquerit, nullo sibi otio dato bibliothecam invisendi; eam pulverulentam adeundi sibi facultatem ab episcopo impetret deprecatur; grates agit de spe data adipiscendi canonicatus ecclesiae collegiatae extra muros in Haugis herbipolensis dioeceseos: archiepiscopo moguntino cui dicavit librum *de novae legis sacrificio* commendari desiderat causam quam Romae habet pro beneficio consequendo definiendam. — e. G. Logii silesii epistolae quatuor Patavii datae anno 1534, fere ex integro rem litterariam spectantes.

Non abs re puto hoc loco advertere huius documentorum suppellectilis mentionem in appendice operis clarissimi Leopoldi Ranke: 'Deutsche Geschichte in der Zeit der Reformation', desiderari. 973.

Propositio ab imperii principibus et statibus imperatori facta de concilio habendo. (I. VII, 474, p. 342—344.)

Inc.: „Cum elector, legati, principes ac status de articulo *auxilio contra Turcas* concernenti, quem maiestas vestra . . 1532.“

Principes considerantes quod 1. quae de auxilio contra Turcas imperator quaesierat iam peracta habeantur; 2. fidei dissidiis et incommodis in dies magis ingravescentibus, *omnis disciplina et obedientia, omnis virtus tam in spiritualibus quam in temporalibus* pessum eant; 3. frustra de ea re in comitiis Norimbergae, Spirae, Augustae Vindelicor. inita sint consilia; de iis cupiunt edoceri quae apud pontificem, de concilio certo loco, intra anni spatium coegendo egerit; rogant ut illud intra sex mensium spatium post finem comitiorum (ratisbonensium) indicetur, et anno emenso celebretur; cui propositioni si pontifex vel nolit vel negligat accedere, caesar ipse, summa necessitate urgente, generale concilium vel saltem nationalem congregationem advocet, loco et tempore designatis.

1533.

Die 26 iulii caesar in diaeta ratisbonensi promittit concilium intra sex menses indicendum et post annum celebrandum. 974.

Ferdinandus rex Paulo papae III refert motus in Germania contra fidem catholicam impendentes iam conciliari, quod totum attribuit famae probitatis pontificis, et nuncii Vergerii ardori in negotio concilii promovendo. (L. IX, 67.)

Inc.: „Scribo nunc sanctitati vestre commotus atque impulsus magna vi . . . 1535.“ 975.

Paulus papa III Wilhelmo, Ludovico et Ernesto electo pataviensi, ducibus Bavariae. (L. IX, 68.)

Inc.: „Intendentes universale concilium celebrare, ad tollendas in fide catholica dissensiones . . Rome, 10 febr., 1535.“ 976.

Ferdinandi regis litterae patentes alamanica lingua, quibus Petrum Paulum Vergerium, nuncium apostol. ad Alemanniae principes proficiscentem enixe commendat. (L. IX, 68.)

Inc.: „Nachdem der Bäplichen Heiligkeit nuncius Petrus Paulus Vergerius protonotarius . . Vindobone, 16 aprilis, 1535.“ 977.

1533.

Caroli V imperatoris mandatum super negotio marchionatus Montisferrati, anno 1533. (I. VII, 476. p. 366—367.)

Inc.: „Cum semper fuerit cesaree maiestatis intentio quantum ad marchionatum et statum Montisferrati attinet . .“

Cum morte Georgii, Montisferrati marchionatus in imperialem potestatem, cui immediate subesse asseritur, restitutus sit; plures vero sese exhibeant qui ius in eundem statum sibi vindicant; imperator iustitiae conservandae, quietis eiusdem status et futurae pacis Italiae tenendae gratia, deputat novem praestantes viros quos nominat, ut ad se contententes evocent, et processus ex probationibus instructos caesareo consilio subiiciant, ut de eodem statu decernatur. 978.

1533.

1533.

27 februarii.

Capitula *ligae* Bononiae conclusae die 27 februarii a. 1533, in palatio pontificio. (I. VII, 475, p. 440—444.)

Pontifex et imperator conveniunt Bononiae, pacem inter christianos principes conciliaturi, ut tandem Italia pacata, communis fidei hostis coniunctis viribus reprimatur. Foederibus Matriti, Barcinones, Cameraci memoratis, argumenta excutiuntur quibus conventus bononiensis diei 23 decembris, 1529 effectum sortitus minime est. Eapropter pontifex et caesar ineunt foedus cum ducibus Mediolani, Ferrariae, Mantuae; cum rebus publicis senensi, lucensi, ianuensi, ac aliis Italiae principibus, pactis quae sequuntur: 1. Foedus 23 decembris, 1529 ex integro servatum ad omnes contrahentes extendatur. — 2. Antonius a Leyva sit *ligae* capitaneus generalis. — 3—4. Confoederati dabunt statim pro defensione centum et octo millia scutorum auri, casu vero belli octoginta quatuor millia unoquoque mense. — 5. Capitaneus et commissarii reficiant damnum illatum provinciis, quibus copiae morabuntur. — 6. Confoederati simbolam praebeant solvendis equitibus, peditibus et tormentis bellicis ad defensionem status Mediolani. — 7—8. Casu necessitatis, vigintiquinque millia scutorum auri, ultra summam mensilem, a confoederatis solvantur, qui ulterius se praestatueros spondent, ubi id res exigat. — 9—10. Nullus ex confoederatis opem inimicis praestet, secus contra eum quasi patriae hostem procedendum. — 11. Capitaneus et commissarii conferant cum personis sufficienti mandato munitis, super quibus erit consulendum et providendum. — 12. Huiusmodi defensio pro custodia et conservatione Italiae tantum habenda. — 13. Florentini foedere comprehenduntur quod eorum dux nepos sit pontificis. — 14. Confoederati favore ac armis quoque sedem apostolicam tuebuntur contra eos e confoederatis qui vel a Christi fide deficerent vel haereticis erroribus implicarentur. — Dux Sabaudiae foederi accedere valeat. 979.

1533.

21 martii.

Laurentius Tronus Marco Barbadico, capiti consilii decemvirum Venet., narrat qua pompa Margaretham decennem, Caroli V filiam, uno et dimidio milliaro ab urbe, nobilium ordines exce-

1533.

perint, et Veronam deduxerint die 18 martii. Nomina adstantium ex utraque parte, vestes, ornamenta pretiosiora minutatim describit, ut et caenam basilice in maximo palatio, ac choreas celebratas. Ludi et choreae diebus 19, 20 pariter habentur donec die 21 qui epistolam dat usque ad Villafranca Margaretham contendentem Mantuam deducit, ubi vespere eius diei sedisset. (I. VII, 475, p. 462—464.)

Inc.: „Dinotai a v. m. dil zonzer di madama Margarita fiola di la cesarea maestà, la vene adi 18 dil presente . . . Verone, 21 martii, 1533.“ 980.

26 martii.

Carolus V Sulimano sultano Schiach, Turcarum, Asiae et Graecie imperatori grates agit quod oratorem a fratre Ferdinando ei missum comiter exceperit, et pacis cum eo conciliandae spem dederit. (L. V, 58—59, n. 55.)

Inc.: „Quum ex litteris sereniss. principis domini Ferdinandi . . fratris nostri cariss. intellexerimus qua benevolentia . . Alexandriae, 26 martii, 1533.

Epistola edita in 'Princip. austriac. epistolae.' Venetiis, 1856, 4°. 981.

4 aprilis.

Ferdinandus Romanorum rex Hieronymo de Jadera, suo Constantinopoli oratori agenda cum imperatore Turcarum exponit. (I. XI, 16, f. 16—31.)

Inc.: „Wir haben durch deinen Sun Vespasianus de Zara, welcher am zwelften Tag des Monats Martii zu Lyntz erstlich bei Uns ankumen . . . Geben in unser Stat Wien, am vierden tag Aprilis MDXXXIII.“

Quae Ferdinandus promissa oratione mandat summatim refero. Pacem cum Turcis ineundam instet legatus; ideo Strigonium cedendum proponat, dummodo tamen exinde et ex Buda nullum christianitati damnum inferatur. — Id efficiat legatus ut Ibrahimus pascià vaivode (Zapolia) suadeat partem superiorem Hungariae, quam possidet, Ferdinando restituere, damno reffecto vel, locis aliis exhibitis, vel pacto annuo pretio a 20,000 ad 50,000

1533.

et 100,000 florenorum, additis oppidis pulchrioribus, quae incolat. Ubi propositum consequi nequeat, curet ne vaivoda Ferdinandi subditis molestiae sit vel Cibinio minitetur. — Si Hungariae universae recuperandae Aloysius Gritti manum efficacem praestet, triginta usque quadraginta millia ducatorum ei promittantur, vel quatuor aut sex aut octo usque decem florenorum millia annuatim donanda, quibus et oppidum munitum Clissae addatur, dummodo tamen Ferdinando Hungariae regi pareat. — Consilium Ibrahimi pascià Aloysium Gritti Transylvaniae vaivodam instituendi irritum faciat. — Omni ope enitatur ut pax perpetuo duratura firmetur, vel saltem ad quinque super viginti annos.

Authenticum hoc documentum eodem codice ms. de quo superius num. 969, desideratur in *Gevay. Gesandtschaft* ec. 982.

1533.

mense aprili.

Cagioni che mossero sultan Soliman gransignore de' Turchi a venir con tanti eserciti ai danni de Lamagna. (Catal. impress. Zan. I. 39, folia 70; I. VI, 276, f. 48—94.)

Inc.: „L'ambitione mortalissimo veleno delle humane menti accieca tutti li homeni . .“, finit: „Ma intendendo sua maestà . . posto regola et modo alle cose d'Italia, giunto a Genova la settimana santa del 1533 se imbarcò et in Spagna traghettando la dove dalla bella et savia imperatrice fo amorevolissimamente raccolto.“

Auctor morem gerens cuidam deprecanti ut de rebus turcicis scriptotenus dissereret, tractationem in duas sectiones partitur, quarum una de Turcis, altera de obstaculis imperatori factis ad Turcas imperii et Italiae finibus exterminandos. Prima demonstrandum enititur Solimanum II, procerum spretis consiliis, immo Ibrahimi pascià malis artibus abductum, ingenti exercitu in Germaniae damna per Hungariam venisse; nulla militari virtute praestare, etiamsi in castris bello adsit, cum, pugna fervente, in tentoriis iocis detineatur; eum summam rerum in aleam proiecisce, uti exemplo eius copiarum Vindobona anno 1529 praecipiter recedentium patefactum est; Turcas sive armorum vi, sive pugnandi peritia non eo metuendos ut de victoria in eos referenda

1533.

1533.

10 maii.

disperandum sit. Secunda curat evincere regem Galliae, copiis in Italiam invadendam saepe praemissis, ac Lutheranos religionis dissidiis toti Germaniae agitandae paratos, caesaris contra Turcas incoepa retardasse; imperatorem vires sine intermissione omnes contendisse in Vindobona non tantum sed et Neostadio, Graecio, Posonio a Turcarum aggressibus defendendis. Demum momentis expensis quibus hostium victoriae tribuendae sunt, orator exemplo Hungariae vastatae et malorum a Turcis appropinquantibus superstantium, Carolum hortatur ut impedimentis maior christianae reipublicae tuendae, per expeditionem, collatis ex universa Europa militum et aeris subsidiis, operam enixe adhibeat.

Orationem editam leges saeculo XVI, sub forma *octavi*, nulla addita vel urbis, vel impressoris, vel anni nota; denuo Bononiae, per Bartholom. Bonardum et Marcum Antonium Grassum, anno 1543, in 8°. hoc titulo: 'Discorso di M. Giovanluigi di Parma sopra l'impresa dell'Austria, fatta dal Granturco nel 1532.' 983.

Exemplum diplomatis quo Carolus V *motu proprio et sano accedente principum consilio*, Titianum Vecellium de Cadubrio, lateranensis palatii aulaeque imperialis comitem, eiusque successores instituit, iura et privilegia exinde manantia tribuit, facultate conlata notarios et tabelliones *per imperium et ubique terrarum* creandi, ac nothos legitimandi. (I. XI, 55, f. 20.)

Inc.: „Cum nobis semper mos fuerit, posteaquam ad huius cesaree dignitatis celsitudinem . . . Barcinone, 10 maii, 1533.“

Documentum hoc, quod authenticum Venetiis apud Catherinam Galeazzi-Zandonella extat, publici iuris fecit, cum versione itala, Joseph Cadorin, nuptiis celebrandis Cadorin-Benedetti (Venetiis, Cecchini, 1850, 8°.) ex quo Franciscus Beltrame edidit in opere: 'Tiziano Vecellio e il suo monumento' (Milano, 1853, ediz. sec. p. 71--73), italeque redditum opere eodem (Venezia, 1852, ediz. pr. p. 99—103). V. 'Cadorin Giuseppe.' Dello amore ai Veneziani, di Tiziano Vecellio (Venezia, 1833, p. 68). Illud bina excipiunt sequioris aetatis, quorum primo Titianus Faustum quondam Michaelis Vecellii creat notarium publicum

1533

(Plebis Cadubrii, 1 octobris, 1565), altero legitimat nothos clerici aquileienses Petri Constantini de Cadubrio, Antonium et Joannem Baptistam (Venetiis, 18 septembris, 1568). Illud (fol. 16 — 20) inc: „Preclara est omnino scribendi ratio et una omnium voce laudanda, quippe que ea omnia . . .“; alterum (f. 10 — 15): „Magnificus dominus Titianus Vecellius . . . Viso prius per eam et diligenter inspecto dicto privilegio et eius tenore pariter . . .“

984.

1533.

27 maii.

Albertus cardin. legatus, archiepiscopus magdeburgensis et moguntinus ec. Vincentium Pimpinellam, archiepisc. rossanensem ac nuncium apostol. ad Roman. regem rogat ut a pontifice dispensationem ab impedimento consanguinitatis impetret pro Georgio ex marchionibus de Brandenburg nupturo Aemiliae filiae Henrici Saxoniae duci. (L. IX, 66.)

Inc.: „Cum proximis diebus per charissimos cognatos nostros pro parte . . . Hallis, in arce nostra divi Mauricii, 27 maii, 1533.“

985.

2 iunii.

Henricus dux Saxoniae, eques provincialis Thuringiae ac marchio Misniae idem ab eodem postulat. (L. IX, 66.)

Inc.: „Nolumus reverendissimam paternitatem vestram praeterire nos ad intercessionem ill. principis catholici . . . Friburgi, 2 iunii, 1533.“ Subscriptio autographa.

Facultas eodem anno per oratorem Vergerium data. 986.

1 augusti.

Antonius Verantius, praepositus ac a secretis regis Hungariae nuntiat oratori Angliae Turcarum imperatorem cum rege Ferdinando pacem iniisse, conditionibus tamen huic faventibus; rebelles paulatim ad regem Hungariae rediisse. Tria prodigia eius temporis notat: quatuor cometas — aquarum colluvionem Hungariam, maxime Transylvaniam damnis coacervantem — cruorem ex arboribus defluentem. Regem cum exercitu Quinqueecclesias profecturum significat (I. VII, 476, p. 375—376.)

Inc.: „Nova quae habemus bona habemus, utinam bene cedant. Preteritis circiter quindecim diebus . . . Bude, 1 augusti, 1533.“

987.

1533.

1533.
27 augusti.

Paulus ab Oberstain praepositus ecclesiae vindobonensis et eius gymnasii cancellarius generalis refert pontifici de miserrima ac turbulenta eius *studii* conditione. (I. V, 65.)

Inc.: „Quamprimum ego preposituram ecclesie viennensis studii . . Vienne, 27 augusti, 1533.“ 988.

11 novembris.

Joachim, marchio brandeburgicus rogat Vergerium nuntium apostol., filiam Margaretam Joanni Anhaltiae principi matrimonio iungendam a tertio consanguinitatis gradu per pontificem expediri. (L. IX, 66.)

Inc.: „Quum ab ineunte etate, susceptisque regni mei habenis . . Ex arce coloniensi cis Spreuam, die Martini episcopi, 1533.“ 989.

11 decembris.

Regius locumtenens, cancellarius et consilarii regiminis Austriae inferioris significant Vergerio diremisse litem inter Andream Römer plebanum in Krembs, et Oswaldum Sturm presbyterum, super quodam beneficio obortam. (L. IX, 66, f. 1.)

Inc.: „Meminisse dom. v. rev. proculdubio dignatur quod ad eandem vigesima novembris dominos e medio nostri Collonitsch et Dobrohost doctores . . Vienne, 11 decembris, 1533.“ 990.

28 decembris.

Exemplum litterarum Caroli V imperatoris quibus, intercedente comite Guidone Rangonio suo capitaneo, *animo deliberato et sano accedente principum consilio*, Valerium Negronum comitis palatini titulo insignit, facultate data creandi publicos notarios et iudices ordinarios, nec non *ex illicito et damnato coitu procreatos* legitimandi. (L. V, 7, f. 8.)

Inc.: „Imperatoria maiestas tum vero laudis splendorem sibi comparat quum dignis hominibus virtuteque peditis . . Bononie, 28 decembris, 1533.“

Exemplum datum habent notarii tres, Carolus Blanco, Joannes Laurentius Georgius et Julianus, coram Jacobo Fasolo plebano s. Jacobi de Rivoaldo (sic) Venetiarum, iudice ordinario. Venetiis, 7 iunii, 1533. (Error fortasse irrepsit in anno.) 991.

1534.

1534. 18 aprilis.	Carolus V Bernardino de Meneses militi ordinis d. Jacobi mandat Justinopolim se conferat ad inquirendum de genere Vergerii petentis praefato ordini initiari. (L. IX, 68.) Inc.: „Notum tibi esse volumus quod ex parte Petri Pauli Vergerii illustris venete reipublice subditi . . . Toleti, 18 aprilis, 1534.“ 992.
23 iunii.	Joannes Eckius Bernardo Clesio episcopo tridentino, in curia regis Romanorum, desiderium aperit beneficio quodam ecclesiastico investiri. (L. IX, 66.) Inc.: „Posteaquam oleum et operam perdidimus in beneficio spirensi, scribo in presentia rev. patri . . . Ingolstadii, 23 iunii, 1534.“ 993.
1 iulii.	Jacobus Scotorum rex grates agit Joanni Cochleo de libro sibi dono dato. (L. IX, 66.) Inc.: „Pertulit ad nos, Cochlee doctissime, hic adolescens libellum quem in Alexandri Grati assertiones editum . . . Ex regia nostra sancto crucis (Holirood, Edinb.), 1 iulii, 1534.“ 994.
18 iulii.	Georgius dux Saxoniae, Henrici frater mittit Petro Paulo Vergerio summam petitam pro dispensatione. (V. num. 985, 986.) (L. IX, 66.) Authenticum inc.: „Accepimus litteras quibus dominatio vestra nos submonet ut quamdiu de remittenda summa quam frater noster . . . Dresde, 15 kal. augusti (18 iulii), 1534.“ 995.
1534—1536.	Regesta per compendium latine exhibita epistolarum veneti senatus ad Franciscum Contarenum oratorem ad Ferdinandum regem, a die 26 novembris, 1534 ad diem 30 martii, 1536. (I. VII, 802, f. 2—6) Commissionem oratori datam de solitis cum rege, familia, proceribus officiis; gratulatione ob nuptias archiducissae Annae cum duce Bavariae; rebus in conventu tridentino definiendis;

materia loci nuncupati *il Sagrà, rapresalcis*, confirmatione pacis ec., excipiunt epistolae referentes conventui tridentino missos Joannem Delphinum et Andream Rubeum a secretis, quibus data facultas ratificandi sententias Tridenti factas 16 iunii, cum reservatione recuperandi Bellogradum et Castrum novum a ducibus Saxoniae; quo super proposito pluries cum oratore actum. Instet Contarenus libertati donandos fratrem Augustinum et Joannem Petrum de familia Antonii Gritti (V. num. 948, 949, 963, 984); dissidia componat super domibus quas Theupolus Gradiscae possidet, ac salinis Augustini Quirini in territorio tergestino positis; damnis a comite Petro Crussich de Clissa Tragurio illatis; violentiis quibus capitaneus Gradiscae Aloysium Grimani Aquileiae potestatem persecutus est, et Nicolaus Rauber capitaneus Tergesti habitatores villae Cervicalis in Histria gravabat; vectigalibus abrogandis super bobus ex Hungaria, ferro ex Villaco, iisque Aquileiae innovatis. Demum mandat senatus gratulationis officia regi deferat ob captam Goletam, expugnationem Tuneti, fugam Barbarossae; doleat de morte ducis Mediolani, gratam habeat invitationem suscipiendi de sacro fonte infantem reginae, eique mille ducatorum munus porrigat.

Epistolas octodecim a die prima ianuarii ad quartam martii, 1535, utpote res Hungariae spectantes, protulit Joannes Nagy volumine tertio operis: '*Magyar Történelmi Tár.*' Pesten, 1857, p. 82—115. 996.

Regesta litterarum numero centum quinquaginta Francisci Contareni senatui veneto oblatarum a die 28 novembris, 1534 ad secundam aprilis, 1536, fere omnium ex Vindobona. (I. VII, 802, f. 18—130.)

Orator die quarta augusti anni 1534 electus, extremo novembri per Sacilum, Venzonum, Villacum, Feldkirchen, Sanctum Vitum, Frisacum. Vindobonam contendit. Primis statim epistolis refert de ponte Ledrae in Foroiulii reficiendo; episcopi bambergensis in Villacum iuribus, quae caesar sibi pecunia redimenda studebat; de Villaco iam flammis combusto ex diris cardinalis

1535.

Caletani, modo innovato; de ferro ex Carinthia cui vectigal a Venetis imponendum censet. Die decembris decimaseptima Vindobonam adveniens stupet spectaculum sibi a rege datum cursus in trahis lubricis; nuntiat partum reginae et dona huic offerenda; Ferdinandi filiam nuptam duci Bavariae; acta Monasterii per Joannem de Leyden *sartorem*, ac indolem et formam eius salvusconductus. Refert plura de Hungaria: internecone Aloysii Gritti; Augustini Musei Vindobonam adventu: Turcarum imperatoris legatione ad Ferdinandum; comite Philippo, palatino Rheni; Antonio Verantio; Hieronymo Adorno ticinensi, medico Joannis regis Hungariae; Joanne Faber episcopo vindobonensi, quem summe laudat; Hieronymo et filio Vespasiano, iadertinis, res bossinenses negotiantibus; Luthero adhaerentibus. Festive describit regis Ferdinandi palatium Neostadii, solemniore ac frequentes aulae venationes, publicas *investituras* ducum Saxoniae, Vittembergae et Luneburgae. Plures ex epistolis datae sunt Joanni Delphino, Andreae Rubeo a secretis, Mario Savorgnano, Matthaeo Avogaro Tridentum pro Venetis ad conventum profectis, res politicas, praesertim vero quaestiones de restitutione Bellogradi et Castrinovi in Foroiulii agitantibus. Sub initio octobris anni 1535 grates agit senatui ob redditum ei permissum; ianuario usque martium regem Salisburgum et Oenipontum comitatur, quoadusque, Carolo Capello succedente, primis aprilis diebus Venetias reddit. Omnia in libro manu oratoris exscripta. 997.

1535.

26 aprilis.

Confirmatio foederis bononiensis anni 1529. (L. X, 309, n. 43.)

Inc.: „Carolus . . . Quum superiori anno 1529, die 23 mensis decembris in civitate bononiensi inter felic. record. Clementem VII pontificem ac sereniss. principem Ferdinandum . . . Barcinone, 26 aprilis, 1535.“ 998.

21 maii.

Ferdinandus Romanorum rex capitaneo Gradiscae ac capitaneo ad S. Vitum in Flumine praecipit ut occasione alicuius insueti vectigalis de quo Veneti gravabantur, illud abrogent, ac illico

1535.

instruant num vectigalia imposita nova sint aut de antiquo servata. (I. VII, 802, f. 92—93.)

Inc.: „Commissarii nostri cause restitutionis venetice nos inter alia fecere certiores Venetos se aggravare . . . Vienne, 21 maii, 1535.“ 999.

1535.
21 maii.

Bernardus Clesius, episcopus tridentinus respondet Joanni Eckio, sacrae theologiae professori, *ubi crit*, super quibusdam quae ab eo petierat. (L. IX, 66.)

Inc.: „Binas vestras 25 preteriti et 4 maii datas eodem accepimus tempore. Ad primas parum est . . . Vienne, 21 maii, 1535.“ 1000.

26 iunii.

Paulus papa III laudat Joannem Eckium de praestitis in fidei catholicae emolumentum. (L. IX, 68.)

Inc.: „Littere tue nobis fuerunt gratissime. Non solum quod nobis id quod alioqui exploratum habueramus . . . Rome, 26 iunii, 1535.“ 1001.

11 iulii.

Compositio Tridenti die 17 iunii anni 1535 facta inter Ferdinandum regem Romanorum et rempublicam venetam super possessione locorum aliquot et iurium inhaerentium in Foroiulii. (I. VII, 785, f. 162—185; 1217, f. 38—64.)

Controversias de ea re usque a saeculo decimoquinto inter duos principes austriacum et venetum obortas, Gradiscae Foriulii die 12 novembris, 1533 tollendi causa ab utriusque procuratoribus conventum est. Cum vero principes super compositione approbanda dissiderent, die 11 iulii, 1535 statutum ut quae unus et alter approbaret obtinerentur, caetera agentibus definienda mandarentur et quidem Sigismundo de Thuno, Raimundo Dorimbergo, Antonio Quetta, Nicolao Basileo, Petro Alexandrino, Hieronymo Thoner, Hieronymo Atthimo ex parte archiducis; ex Venetorum Andreae Rubeo, Joanni Delphino, Jacobo Florio; iurisconsultis adhibitis pro rege Hieronymo Bladungo, pro Venetis Matthaeo de Advocatis, mediatore iurisconsulto et senatore medio-

1535.

lanensi Ludovico Porro. Longi dissidii causis et historia enarratis, enuntiantur primum quae sponte conventa sunt, dein quae loca et castra restituenda, quo modo patriarcha aquileiensis ad civitatem Aquileiae redintegrandus sit, quo iure loca, domus, possessiones, affictus, census, molendina, salinae, nemora, piscationes, venationes et quibusdam personis nominatis vel institutis applicanda veniant.

Compositio vel *sententia*, uti appellant, sic incipit: „Cum ad tollendas controversias quae in conventu tridentino coram magnificis arbitris et superarbitro inter sereniss. Romanorum regem . . .“

Uterque codex haec diversa manu habet sub fine: „Premissam sententiam arbitrariam contentam in foliis . . . presenti imputato ego Leonardus Agricola notarius utinensis collegiatus manu mea accurate descripsi ex alio exemplo inserto in libro sententiarum, manu s. ip. d. Antonii Belloni notarii itidem utinensis, penes me esistenti et in fidem cum signo subscripsi rogatus die ultimo aprilis, 1581.“ — Codici altero f. 72—74 inest epistola a quodam imperatoris ministro data oratori veneto in idem argumentum: ea inc.: „Sacra rom. maiest. . . iussit indicare et referre magnifico domino oratori ill. dominii Venetiarum quod . . . Vindobone, die 4 decembris, 1550.“ **1002.**

Goletae expugnatio. (1003—1005.)

1535.

14 iulii.

Duci Mantuae eius ad caesarem legatus Joannes Agnello refert de iis quae in expugnatione Goletae exercitus praestitit, et de coeptis Tuneto oppugnando usque a die 4 iulii. (L. VII, 877, f. 216—217.)

Inc.: „Non dirò a vostra eccellentia particolarmente tutto quello che sia acascato fra questo esercito . . . Goleta presso Tunisi, 14 luglio, 1535.“ **1003.**

1535.

1535.

23 iulii.

Carolus imperator narrat Ferdinando Romanorum regi ea quae Africae expeditionem obtingunt ab expugnatione Goletae ad diem vigesimam secundam iulii. (I. VII, 802, f. 104—105.)

Inc.: „Postquam vos de occupatione Golete certiore reddidi, ut mihi in animo erat versus Tunisium ire. . . Datum Tunisii, 23 iulii, 1535.“

V. 'Correspondenz des Kaisers Karl V, mitgetheilt von Dr. Karl Lanz', t. II, p. 186—204. **1004.**

Coeptum expeditionis tunetanae a Joanne Ambrosio novariensi de Viglevano, a secretis marchionis Finalii descriptum. (I. VII, 312, pag. 65.)

Inc.: „Correa l'anno della cristiana salute 1534 quando Sultan Sulman imperatore de' Turchi cum potentissimo . . .“
finit: „et se non serà (Carolus) impedito da altri, potemo esser certi de brevi veder lo effecto de questa sua sancta voluntà.“

Auctor qui sub fine fatetur vidisse quae enarrat: „mi ho trovato presente a tutta questa impresa et cum logio mio veduto“, ab expeditione Hadriadeni Barbarossae ortus, ingentes caesaris ad bellum apparatus belle exprimit (p. 3—15); inde sub diarii forma, quae evenerunt usque ad imperatoris reditum Neapolim (25 novembris) singulatim enarrat. Extremo folio extant delineatio Tuneti et quae Tunetum circumstant. **1005.**

mense augusto.

Orator apud Ferdinandum regem venetus ei significat venetum senatum, etsi sententia tridentina se laesum sentiat super facto Bellogradi et Castrinovi, commisisse Joanni Delphino ut eam ratificet et approbet; difficultates vero residuas ad rem bene componendam e medio tollat. (I. VII, 802, f. 98.)

Inc.: „Illustriss. dominium venetum audita pronunciatione sententiae facte . . Vindobone, m. augusto, 1535. **1006.**

4 augusti.

Philippus, comes palatinus Rheni, inferioris ac superioris Bavariae dux plura de concilio cogendo Paulo papae III scribit. (L. IX, 68.)

1535.

	Inc.: „Rediit rursus ad nos sanctitatis vestre nuncius dominus Petrus Paulus Vergerius, qui post diligentem suam admonitionem, qua nos ad futurum concilium . . . Ex arce mea Bruklangenfeld, 4 aug., 1535.“ 1007.
1535. mense septembri.	Capitaneus Pisini plura refert super dissidiis circa confinia in Histria, Venetorum ex parte Pigmenti, Austriacorum ex parte Pisini et territorii de Wolmbrod usque ad Waruth. (I. VII, 802, f. 120—121.) Inc.: „Capitaneus Pigmenti Venetorum subditus, contra omne ius et consuetudinem in Istria . . . m. septembri, 1535.“ 1008.
25 octobris.	Ferdinandus rex queritur cum Petro Crusich quod pacem cum Turcis compositam et bonae vicinitatis officia cum Venetis aspernatus, <i>caravanam</i> spalatensem ex Sibenico venientem, septem necatis hominibus sit aggressus, ac equos caeteraque ad castrum clissense ablata restituere denegaverit; unde mandat ut illico damna illata reficiat, ac in posterum qualibet simili violentia abstineat. (I. VII, 802, f. 113.) Inc.: „Exponi nobis fecit illustriss. venetum dominium per oratorem suum hic apud nos . . . Vienne, 25 octobr., 1535.“ 1009.
30 novembris.	Idem eidem praecipit protinus restituat mille boves, centum equos, quinque millia aliorum pecorum Morlachis ablata in loco Spico. (I. VII, 802, f. 119.) Inc.: „Proxime elapso mense octobri super querela ill. veneti dominii coram nobis . . . Viennae, 30 nov., 1535.“ 1010.
11 decembris.	Idem Paulo papae III enixe laudat Petrum Paulum Vergerium pro legatione sua <i>in negotio concilii</i> , eumque rerum germanicarum ita expertum ut nullus aequae idoneus ad id officium esse possit. (I. V, 65.) Inc.: „Rediit ad nos sanctitatis vestre nuncius rev. Petrus Paulus Vergerius a legatione sua . . . Vienne, 11 dec., 1535.“ Epistolam idem Vergerius sua manu scripsit. 1011.

1535.
12 decembris.

Ferdinandus rex Romanorum epistola. manu Christophori Castilegii a secretis eius hispanice descripta, Martino de Šalinas apud imperatorem agenti laudat Romam proficisciscentem Petrum Paulum Vergerium, quem pro opera strenue in Germania adhibita circa *concilium cogendum*, pontifici per caesarem commendari desiderat. (L. IX, 68.)

Inc.: „Pedro Paulo Vergerio, nuncio de nuestro muy santo padre, que era ydo por mandado . . 12 dec., 1535.“ **1012.**

Scripta pleraque tum authentica, tum per exempla, annis 1424—1535 quoad Bellogradum et Castrumnovum in Foroiulio. (I. VII, 802, fol. 98, 102, 103, 114; 994, folia 85.)

Anno 1498 Leonardus comes Goriciae cesserat Cormons, Bellogradum, Castrumnovum ac iura in Quadrivium Maximiliano regi qui statim duci Saxoniae, armorum imperialium in Foroiulii duci, pro debitis quinque supra sexaginta millibus *raines*, ea loca obligat, una cum futuro Goriciae dominio. Ea retinuit dux Saxoniae usque ad annum 1507 quo, Leonardo vita functo, comitatus Goriciae Maximiliano est assertus. Anno 1508 Veneti, pulsus Constantino Hernici et Francisco Houer Castrinovi et Bellogradi dominis, ea receperunt; paulo post caesarei Castrumnovum comitibus de Strassoldo, Bellogradum Brunoro de Portunaonis tradunt, donec Veneti iis anno 1514 ex integro potiuntur. Etsi in conventibus Veronae et Bruxellarum nulla quaestio de actis interesset, immo in vormatiensi (a. 1521) eorum locorum dominium Venetis assereretur, exorta postmodum lis de ducis Saxoniae iuribus vindicandis. Re in conventu tridentino (a. 1535) agitata, legatis venetis Joanne Delphino, Mario Savorgnano et . . Avogadro praesentibus, iudices arbitri constituti sententiam dicunt Venetis contrariam: eapropter respublica mandat legato Delphino ut eam sententiam ratificet et compositionem amicabilem proponat, quam, oratoribus caesareis id abhorrentibus, minime consequitur. Senatus venetus oratori suo Vindobonae, Francisco Contareno, rem cum aulia regia tractandam praecipit. Liquet ex actis in consiliis oblata quinque millia florenorum *rainensium*

a Venetis duci Saxoniae solvenda. Actus 22 maii, 1543, ut infra, innuit quaestionis solutionem dilatam.

Codex octingentesimus secundus continet commercium epistolarum oratoris veneti ad regem ea de re; documenta habet alter quae per summa capita enumero.

1. Instrumentum quo Henricus comes Goriciae et Tyrolis, tanquam marescalus domini veneti, genuflexus coram duce Venetiarum, in suggestu *de extra ecclesiam d. Marci inter portam magnam et portam adversus marzariam*, recipit pro se et fratre Mainardo feuda quae ipse et progenitores sui a camera aquileiensi (modo veneta) tenuerunt. 1 novembris, 1424 (f. 83—85). V. 'De Rubeis'. Monum. aquil. col. 1045; 'Candidus'. Comment. aquil. lib. VII, p. 69; 'Muratori' Script. rer. ital. tom. XXII.

2. Quidam venetus a secretis nuntiat Catherinae comitissae Cillii bene a senatu exceptum Theodorum eius nuncium. 13 iunii, 1472. (f. 53.)

3. Cum Catherina comitissa Cillii dono dedisset fratri despoto castrum coemtum Bellogradi, eique praefecisset capitaneum Olivinum, ut fratrem caecum, *dum in humanis ageret, ab insidiis comitum Goriciae* defenderet; senatus venetus, speciae tutelae, praecipit locumtenenti Foriulii ut, Olivino remoto, castrum administrandum insumat ac redditus ex integro comitissae Cillii exsolvat. In rogatis, die 25 augusti, 1477. (f. 54.)

4. Instrumentum quo Catherina comitissa Cillii *degens nunc in partibus Turcarum*, donat Matthaeo Spandonino equiti et comiti palatino, *ob amorem nepotis sue*, uxoris dicti Matthaei castrum Bellogradi. Constantinopoli, 9 dec., 1488. (f. 55—56.)

5. Constantinus Hernici postulat sibi dari a rege Romanorum ius redimendi aliquot castra comitatus Goriciae — Oeniponti, 19 martii, 1502. (f. 47.)

6. Communitas Civitatis Austriae refellit rationum momenta quibus Ludovicus Porro iudicaverat *nullum penitus in arcem Tulmini nobis ius competere*. 22 novembris, 1533.

7. Joannes Fridericus et Joannes Josephus Strassoldo senatum venetum rogant ut ipsis dominium Castrinovi ex iustitia asserat, quod castrum anno 1476, die 19 aprilis a Leonardo comite Goriciae Soldonerius et Odoricus de Strassoldo coemerant. Cum vero anno 1490, eis defunctis, Leonardus rem divenditam sibi violenter arripuisset, ideoque Joannes et Fridericus Soldonerii filii a caesareis (post provisorem venetum Georgium Cornelium dominis), pretio octingentorum florenorum aureorum *de Rens*, redimissent, ii instant ut iura propria in integrum vindicentur. 1535. (f. 13—14.)

8. Forma deveniendi ad executionem restitutionis Castrinovi et Bellogradi. (f. 31—32.)

9. Marinus Savorgnanus deputatus ad conventum tridentinum mittit legato veneto Vindobonam, cancellarium suum qui de actis referat. Tridenti, 20 aprilis, 1535. (f. 61.)

10. Joannes Delphinus nuntiat senatui, post arbitrorum sententiam ante tres dies missam, sibi esse nuntiatum caesarem cum duce Saxoniae res conciliasse ita ut uuum ex castris det armorum duci Martino Spuch, alterum Raimundo Doremberg. Tridenti, 22 iunii, 1535. (f. 12.)

11. Senatus venetus mandat legato Joanni Dandulo ratificet sententiam arbitrorum Tridenti. In rogatis, 5 iulii, 1535. (f. 48.)

12. Epistolae tres Joannis Delphini legato veneto Vindobonam missae diebus 21 aprilis, 8 et 30 iulii (1535) in re Castrinovi et Bellogradi. (f. 62—63, 65.)

13. Marinus Savorgnanus Venetiis, oratori veneto Vindobonae gratulatur quod quaestionem Castrinovi et Bellogradi ab eo definiendam senatus mandaverit. Venetiis, 24 iulii, 1535. (f. 61, 65.)

14. Commissarii regii coram senatu veneto conqueruntur quod quindecim dierum spatio Venetiis steterint quin negotiationi propositae post sententiam arbitrariam principium datum sit. (f. 33.)

15. Senatus respondet oratorem caesareum negotium Castrinovi et Bellogradi expediendum insumpsisse. De quinque conventibus Tridenti habitis disseritur. (f. 34—35.)

1536.

16. Joannes Delphinus a conventu tridentino redux refert senatui veneto quid egerit non tantum in re Castrinovi et Bellogradi, sed etiam de dissidiis ob confinia Isoutii. (f. 59—60.)

17. Rex Romanorum nuntiat legato veneto Castrumnovum et Bellogradum per arbitros tridentinos Saxoniae electori adiudicata, ex huius *cessione* sibi obvenisse: ubi Veneti *aliquid iuris* in ea *pretendant*, ad caesaris liberum arbitrium se referant. (f. 1.)

18. Orator venetus rogat regem sibi dari eius *cessionis* exemplum Venetias ad senatum mittendum. (f. 10.)

19. Oblata a veneto legato Vindobonae compositio amicabile, qua propositum quinque millia florenorum rainensium tantum duci Saxoniae solvenda, quod Goritia et Cormons in pignoratione Maximiliani comprehendantur. (f. 23.)

20. Franciscus Contarenus orator senatui significat dominum de Granvella sibi communicasse epistolam (*ma per esser in lingua francese non poti cusi perfettamenteamente intender*) qua caesar post sententiam arbitrariam innuebat *di rimettere la difficoltà di Belgrado e Castelnuovo a sua cesarea maestà*. 22 septembris, 1535. f. 18.)

21. Consultatio Venetorum de natura pignorationis Castrinovi et Bellogradi. (f. 25—27.)

22. Quaestio proposita utrum in pignoratione facta a caesare duci Saxoniae, Goritia vel ternum tantum castrum, Bellogradum, Castrumnovum, Cormons includantur. 22 maii, 1543. 1013.

1536.

17 aprilis.

Quidam epistola nobilibus viris . . . refert Carolum imperatorem Tuneto reducem, ea ipsa die coram pontifice, cardinalium collegio, praelatis, principum legatis, orationem habuisse qua convocationem generalis concilii ac bullas eapropter celeriter apparandas urget. (l. XI, 86, f. 56—68; 90, f. 62—82.)

Inc.: „Havendo la cesarea maestà deliberato de qui partire domani al tutto, questa mattina si è trovata alla presenza della santità . . . Roma, 17 aprile, 1536.“

Quae pericula christianae religioni instent ex mora, caesar patefacit, haeresim quotidie magis ingravescentem ac principum

1536.

dissidia praecipue incusans. Unde occasione arrepta, quid ille pro pace, quid contra Galliae rex egerit, probat. Tota fere oratione caesar in eo est ut, exemplis allatis, evincat regem Galliae malis artibus semper paci obstitisse.

Auctor addit sub fine, postridie eius diei, regis Galliae legatos caesarem convenisse, rogaturos num consulto belli singularis (duelli) cum Francisco II propositionem coram pontifice attigerit. Eadem die imperator, postquam pontificem et, cardinalem Farnesium munifice esset largitus, hora decimanona Montemrosolum versus inequitavit. **1014.**

1536.

10 februario.

Renovatio et approbatio foederis initi et pacis, post obitum ducis Mediolani, per illustriss. dominium Venetiarum. (I. VII, 785, f. 186--187; 1217, f. 70—71.)

Quod foedus Bononiae die 27 decembris anni 1529 percussum, post mortem Clementis papae VII Barcinone renovatum, idem post mortem ducis Mediolani, Neapoli, die 10 februarii, 1536 approbatur.

Inc.: „Cum de anno 1529 die 23 mensis decembris in civitate Bononie pax et fedus . . . Neapolis ec.

Protulit Sudendorf 'Registrum oder merkwürd. Urkunde für die deutsche Gesch.' vol. III, p. 213—215. **1015.**

mense martio.

Nicolaus Visentinus (Hallis vitrarius) supplex Ferdinandum regem deprecatur ut per venetum oratorem Franciscum Contarenum impetret relaxationem affinis suis Danielis Zabarella iam viginti annos carcere Venetiis detenti, eo pacto ut salvoconductu per integrum annum ad res suas curandas obtento, postmodum relegationis poenam in insula ultra mare sustineat. (I. VII, 802, f. 130.)

Inc.: „Sereniss. maiestatem humiliter certiore facio, quod Daniel Zabarella ex Padua, affinis meus . . .“

Raymundus regius consiliarius epistolam hanc mense martio dat oratori Contareno ut Venetias ad senatum mittat. **1016.**

1536.

1536.

mense iulio.

Compendium *relationis* Marci Antonii Contareni, Venetiis in senatu recitatae mense iulio anni 1536, cum redux a legatione apud Carolum imperatorem esset.

Inc.: „ . . . che sua intentione era di dire le cose più importanti della sua legatione, lassando le altre a dietro . . . luglio, 1536.“

Marcus Antonius Contarenus die 16 iunii, anni 1531 apud imperatorem missus, ea legatione sex supra quinquaginta mensium spatio functus est. Etsi pigeat plura oblivioni mandasse quod litterarum regesta, ante discessum Africam versus, igni traderet, ne in alienas manus exciderent, tamen ternum egregium imperatoris facinus, nempe in Hungaria contra Turcas, in Barbaria et in Gallia describendum ab origine sumit. Quoad primum narrat mense februarii anni 1532 Ticini adiisse imperatorem, qui ingentes belli apparatus ad Turcas ab imperii finibus arcendos cogebat; Turcas terrore percussos ab Hungaria descivisse; imperatorem per Forumiulii, Mantuam et Januam, mense novembri eius anni Barcinonem triumphii ritu contendisse. Quoad alterum. disserit de maxima classe quam caesar ornandam ab autumnno anni 1534 ad aestatem anni 1535 sumpserat; declarat quomodo Goletam die 8 iulii appulsus duobus mensibus, pluribus obstantibus, victoriam retulerit, quam successu Tuneti absolvit. Extremum quod attinet, id esse imperatori consilii Galliam armis contendere, ne Gallus aequae armis potens imperio noceat. Haec excipiunt notitiae de gravioribus impensis ab exercitu et praesertim a classe imperatori illatis, de equitum ordinibus et auri copia ex Peruvio in Hispania, sumptu domus imperialis, caesaris morali caractere et bona in Venetis voluntate. 1017.

12 augusti.

Ferdinandus rex Paulo papae III Vergerium episcopatui iustinopolitano promovendum commendat. (L. IX, 68.)

Inc.: „Venit huc fama quod vacaverit episcopatus civitatis Justinopolis, que est patria . . . Hyspruch, 12 aug., 1536.“

Membrana auth. edita est in 'Principum austriacorum epistolae.' — Venet. 1856, 4°.

1536.

Die 4 maii 1536 Vergerius episcopus Modrussae in Croatia dictus, 6 septembris eius anni, Justinopolis. **1018.**

1536.
26 augusti.

Idem denuo pontifici Vergerium commendat, cuius apud se triennio nuncii merita depraedicat. (L. IX, 68.)

Inc.: „Iamdudum optavimus nobis occasionem dari qua potuissemus rev. devot. sincere nobis dilecto . . . Insprugg, 26 augusti, 1535.“

Membrana originalis edita in 'Principum' ec. ut supra. **1019.**

26 augusti.

Idem Ambrosium Recalcatum primarium pontificis a secretis rogat ut Vergerio in adsequendo patriae suae Justinopolis episcopatu adiumento esse velit. (L. IX, 68.)

Inc.: „Cum non ignoremus vos multum et gratia et auctoritate vestra valere apud sanctiss. dominat. . . . Insprugg, 26 augusti, 1536.“

Editam leges in 'Principum' ut supra. **1020.**

Ternum italum epigramma (sonetto), versibus similiter desinentibus, Carolo ex Italia, post copias in Gallia fusas, Hispaniam novembri anni 1536 revertenti.. Primum habet auctorem anonymum; alterum Hannibalem Caro; tertium Laurentium Medicem. Secundum in caesaris laudem, iam typis editum incip.: „Dopo tante onorate e degne imprese“; quae supersunt „Dopo si triste e scellerata impresa“, contumeliosa. (I. VI, 128, f. 80—81.) **1021.**

10 decembris.

Ferdinandus rex cardinali Laurentio de Campegio, episcopo praenestino commendat Vergerium episcopum iustinopolitanum, Romam propediem reversurum, quem in rebus suis apud pontificem adiuvari velit. (L. IX, 68.)

Inc.: „Intelleximus rev. devotum sincere nobis dilectum . . . Vienne, 10 dec., 1536.“

Edita eodem opere. **1022.**

1536.

1536.

Successo delle cose trattate dopo la morte di Francesco Sforza duca di Milano, con Carlo V et altri principi pertinenti a quel stato. (I. VII, 785, p. 210—254; 1279, f. 150—220.)

Inc.: „Morto il duca di Milano, di subito il conte Massimiano Stampa che era castellano per nome di esso duca, dichiarò di tenere esso castello . . .“

Francisco Sfortia demortuo (autumno anni 1535), Paulus prognatus Neapolim ad imperatorem pro ducatu adipiscendo contendens, Florentiae propinato veneno ab Alexandro Medici, uti creditur, occubuit. Maximianus vero Stampa Mediolani castrum, quod pro imperatore tenuerat, Antonio de Leyva gubernatori designato cessit. Haec inter Carolo V Neapolim ex Tuneto redeunti plurimorum principum legati, quos inter quatuor veneti, obviam processerunt, victoriam gratulaturi. His caesar foedus ob mortem ducis Mediolani interceptum renovandum, antequam de novo eligendo ageretur, proponebat, quod, etsi non aperto sermone, facto tamen renuebatur. Quid pontifex, rex Galliae, Ferdinandus rex, Veneti egerint ut novus dux Mediolano daretur, quomodo in eo renunciando sententiae discreparent, dum in album filii regum Romanorum et Lusitaniae ac duces aurelianenses et angoulemenses referebantur; quam partem Veneti amplexandam insumerent, consiliis in senatu frequentibus toto anno 1536, pluribus in tractatione disseritur. **1023.**

Venetiis in Senatu disputatur num caesari aut Galliae regi adhaerendum (1024—1026).

Oratione di *Marco Antonio Corner* al senato nella quale consiglia a continuare la confederatione con cesare, et non attendere alle proposte fatte dal re di Francia, d'entrare con lui in lega. (I. VII, 783, f. 308—312.)

Inc.: „Chi consiglia le cose gravi et importanti deve portar l'animo in modo libero da tutte le passioni . . .“

Exponit auctor refutanda quae a Gallis, publicae violandae fidei gratia, proponuntur, ideoque nec bellum Carolo V indicendum, nec pacem cum Solimano servandam, quanquam sint qui id consulant nimio Turcarum metu perterriti: proavos reipublicae fines utique propagasse, armisque obtenta tenuisse, pronepotes vero temporum angustia coactos, Ravennam et Cerviam pontifici, loca in Apulia imperatori cecidisse: non armis, sed artibus in praesentiarum Venetis dimicandum: caeteros Italiae principes in eos concitatuos foedus cum Gallia, quae, mediolanensi ditione sibi subdita, amicos desereret. Quod denique accedit paci cum Carolo V tenendae ait esse bellum in Turcas, cui fovendo minime conferunt dissidia principum christianorum et Galliae longinquae voluntas, plurimum vero imperatoris potentia ac eadem cum Venetis rerum conditio. **1024.**

Oratione di *Luigi Emo* nel senato, nella quale consiglia a procedere riservatamente nel rispondere al re di Francia intorno alla proposta della lega, non escludendolo affatto d'ogni speranza. (I. VII, 783, f. 312—315.)

Inc.: „Ho osservato nella lunga et ornata oratione de m. Marco Antonio Cornaro che per ritrovare materia d'impugnare . . .“

Auctor Marco Antonio Cornelio contra Galliae regem oranti in senatu respondet propositum foedus non manifeste refutandum, quod eo modo Francisci indignatio in Venetos conversa: parcius re, verbis generosius cum Gallis procedendum, quibus non animus hostilis aperiendus, sed potius indicandum quae caesari officia praestanda sint, eo magis quod rumores in vulgus prodierint Carolum et Franciscum foedus Venetis exitiale inituros. Ancipiti Venetorum consilio regis iter retardatum iri, sumptibusque parsum quos copiae ex pactis caesari suppeditandae et in Turcas iussae reipublicae inferent: hanc illud magni interesse ut Gallia et imperium aequa lance ad trutinam revocentur, quod pluries a Venetis iam praestitum. **1025.**

1537.

Discorso d'incerta persona che si finge d'esser cittadino e consultore veneziano, se la signoria di Venezia deve collegarsi col re di Francia, lasciando l'amicizia di Carlo V imperatore, fatto in tempo che Janusbey, ambasciatore turco si trovava in Venezia. (I. XI, 2, f. 158—180.)

Inc.: „Cosa molto nuova e strana mi pare, sereniss. principe, che ogni giorno si ritorni a prendere per mano . . .“

Cum Janus bey Turcarum ad Venetos legatus, reipublicae primoribus suaserit Gallorum regis propositum foedus caesaris amicitiae esse anteponendum, Caroli V historia universa ad trutinam revocata nititur evincendum nihil reipublicae tutelae ac dignitati magis conferre quam pacem cum imperatore continuatam. **1026.**

1537.

18 iunii.

Summarium treguae initae Niciae inter Carolum V et regem Franciae, de anno 1537. (I. VII, 417, p. 405—406.)

Inc.: „Tregua per dieci anni in amplissima forma, per tutti li lor sudditi. . .“

Documento induciarum decennialium die 18 iunii anni 1537 pactarum inest tantum elenchus statuum induciis conclusorum. V. num. 1033. **1027.**

Monita cardinali Alexandro Farnese ad Carolum caesarem in Gallia, anno 1537 deputato a pontifice data. (I V, 62, f. 153—169.)

Inc.: „Monsignor rever. legato deve andar diritto a ritrovar il re dove sarà, et perchè non essendo ancora arrivato l'imperatore . . .“

Paulus III cardinali nepoti commendat: Galliae regi (quem statim invisat) referat se nihil in ea legatione acturum, nisi eius nutu; eadem caesari repetat; gratuletur utrique de bona voluntate in pacem componendam et ecclesiae bonum promovendum; asserat de animis utriusque concordibus nec dubium quidem inesse pontifici, quem eorum votis obsequentem habent

1537.

urgeat continuationem generalis concilii; in Nicaea proposita firmanda curet. **1028.**

1537.

Consilium cardinalium Casparis Contareni, Joannis Petri Caraffa, Jacobi Sadoleti, Reginaldi Poli; ac praelatorum Friderici Fregoso, Hieronymi Aleandri, Joannis Matthaei Giberti, Gregorii Cortez, Thomae Badia, de emendanda ecclesia romana, pontificis Pauli III iussu, anno 1537, conscriptum. (L. IX, 181, f. 46—55.)

Inc.: „Tantum abest ut verbis explicare possimus quam magnas gratias respublica christiana Deo optimo agere debeat . .“

Consilium istud saepius excusum (V. 'Brown Fascicul. rerum expetendarum et fugiendarum', Londini, 1690, vol. II, p. 230—236) ideo retuli quod actis in concilio tridentino inscribatur. Additur foliis 56—65 oratio eorundem, ut puto, cardinalium pontifici de curiae romanae emendatione, contra rerum compositionem ab eiusdem datario propositam, quae incip.: „Vix dici potest, beatiss. pater, quam magna animi sollicitudine laboremus . . .“ Idem argumentum foliis 66—80 excusum in oratione Paulo papae III, sub titulo: 'Sixti IV pontificis compositionum defensio', quae incip.: „Cum multa, Paule optime, pro christianae reipubl. salute et ornamento a te fuerint cogitata, prudenter ac divinitus instituta“ **1029.**

Jacobi Sadoleti oratio ad principes et populos Germaniae, ut a lutheranis erroribus abhorrentes in germana verae ecclesiae fide consistent. (L. IX, 181, f. 111—141.)

Inc.: „Maxime erat optandum, principes populiue Germaniae, ut nos cuncti qui christianam fidem profiteamur . . .“

Orationis sine nomine auctorem ex eius verbis f. 122 infero: „Quibus ego gravaminibus sive adeo postulatis in conventu publico Augustae annis abhinc decem circiter editis, cum ego tunc abessem ab hac urbe, atque in ecclesia mea carpentoractensi residerem . . .“; annum vero ex verbis „propinquo in conventu Vicetiae“ (indicto mense octobr. 1537). **1030.**

1538.

1538.

8 februarii.

Summarium *ligae* inter Paulum III, Carolum V et Venetos contra Turcas. (I. VII, 417, p. 406—407.)

Inc.: „Pontifex promittit in expeditione tam offensiva quam defensiva facienda contra Turcas . . .“ Romae, 8 februarii, 1538.

Edita *liga* in 'Annales Baronii', 1538, p. 470—471.

Capitulis statutum quid aeris, equitum peditumque, triremium a singulis foederatis expeditioni in Turcas tribuendum sit, quid a statibus qui *ligae* accedent; capitaneos generales renunciandos, terrestrem Urbini ducem, navalem Andream Doria; victualia ex locis, ubi exercitus habet castra, sumenda; lites pontificis arbitrio componendas. **1031.**

17 iunii.

Carolus imperator in protectionem et *salvamguardiam* specialem recipit monachos ordinis Montis Oliveti et eorum bona, poena statuta in eos qui damna dictis monachis intulerint, decem marcarum auri puri. (Zan. L. 190, f. 431.)

Inc.: „Etsi cesarea benignitate nostra omnes subditos nostros, quos sacrum ambit imperium . . . Apud Villamfrancam Nicee, 17 iunii, 1538.“ **1032.**

Orationes ac notitiae de rebus imperii, sumptae ab epistolis (dispacci) quas legati ad conventum nicaeensem Nicolaus Teupolus et Marcus Antonius Cornelius senatui veneto obtulerunt. (I. VII, 1235, f. 27—43.)

1. Oratio de pace ad Carolum imperatorem inc.: „Mi è, cesare invittiss. di summo contento il parlar della pace . . .“ f. 27. — 2. De actis a Carolo V, ac de iis quae coniiciendum erit acturus, f. 30. — 3. Quae Paulus papa III cum venetis legatis de induciis a Carolo V et Francisco rege initis disputaverit, f. 33. — 4. Quo modo veneti oratores pontificem hortati sint ut pacem inter imperatorem et Galliae regem componendam curaret, f. 35. — 5. Oratio Caroli V coram in conventu nicaeensi habita, de pace cum rege Galliae et de bello

in Turcas, f. 37—39. — Eiusdem cum venetis legatis colloquium de pactis conciliationis cum rege Galliae, f. 41—43.

Relationem conventus nicaeensis senatui veneto a Nicolao Teupolo datam leges in 'Thesoro politico' Coloniae 1593; 'Philippi Honorii Thesaurus polit.' (cum versione latina.) Francofurti, 1617, p. 477—500; 'Dumont', IV, II, p. 172. **1033.**

1539.

Documenta quae pontifex Paulus III aptiora putat ut caesar rem in Germania publicam feliciter gerat, per Marcellum Cervinum de Montepessulano in Hispaniam anno 1539 delata. (I. V, 62, f. 251—267.)

Inc.: „Sono molte cause per le quali mossa la santità di nostro signore è di costante opinione . . .“

Commentario duobus supra triginta capitulis digesto pontifex instat: a. comitia Francofurti inita facienda; — b. de Saxoniae electore diffitendum; — c. Lutheranos ad tempus catholica *liga* excludendos; — d. hos nullo modo ferendos ne quid detrimenti imperium patiatur; — e. *nihil nunquam nebulosius esse actum quam quod actum est per lugdunensem et regis commissarios in eis comitiis*; — f. foedus catholicum augendum; — g. in regis Romanorum ditone hispanos et italos milites congregandos, ad expeditionem turcicam paratos; — h. cavendum vel per legatos, vel alio modo ne lutheranismus Poloniae fines excedat, neve caesaris soror Maria lutheranis clam faveat. **1034.**

1540.

21 septembris.

Caroli V. edictum (itale versum) in haereticos praesertim anabaptistas. (I. XI, 143, n. 19.)

Inc.: „Alli miei amati et fedeli cancellier . . . Ancorchè per provedere debitamente alli errori, abusi et heresie, le qual da longo tempo . . In Bruselle, 21 settembre, 1540.“ **1035.**

4 octobris.

Eiusdem decretum (itale) contra haereticos, aere alieno gravatos, monetas imminuentes, contractus illicitos exercentes, quos poenis opportunis puniri praecipit. Praeterea de controversiis

1540.

inter iudices ecclesiasticos et laicales, testamentis, notariis, stipendiis, matrimoniis occultis, delectu officialium rei publicae. (I. XI, 143, n. 20.)

Inc.: „Carlo per la divina . . . Essendo noi al presente venuti nelli nostri paesi da basso per provvedere et mettere ordine . . . Bruselle, 4 ottobre, 1540. **1036.**

1540.
mensae octobris.

Summarium legationis germanicae, seu *relatio* quam Petrus Mocenigo orator coram senatu Venetiis habet. (I. VII, 1231, f. 242—247, 261.)

Inc.: „Io mi sforzerò, principe sereniss., exponer a vostra serenità le cose che mi pareno degne di scientia, di quelle di questa mia legation de mesi 28 . . ottobre, 1540.“

Orator, cuius electionem historici nostri ad diem 26 maii 1537 referunt, anno 1538 Venetiis cum filio discessit, uti ex prooemio: „Ai 9 di marzo del 1538 io mi partii di questa terra et gionsi a Genova a 24 aprile.“ Auriæ navigio inde profectus Nicaeam contendit, quo loco, mense iunio cum imperatore convenit. Dehinc per Massiliam et Provinciam, Hispaniam accedit. Demum Gandavi illum excipit (28 april., 1540) Franciscus Contarenus successor (7 aug., 1539). Momenta praecipua relationis iis resumuntur: Conventus Nicaeae — Hispaniae geographica, statistica, politica descriptio — Minuta caesaris effigies, non tantum qua corpus, sed qua ingenium, habitus, mores attinet. — Sub fine auream catenam dono datam pretii quatuor centum ducatorum poscit a senatu sibi concedi. **1037.**

29 octobris.

Carolus imperator Venetos deprecatur ut septuaginta quinque millia ducatorum, regi Romanorum iamdiu debita, cito eius legato Didaco Urtado de Mendoza numerent, quod ea summa idem rex suo regno Hungariae recuperando egeat. (L. X, 309 n. 47.)

Versio incip.: „Già sapete come noi havemo renuntiato et deputato al seren. re de Romani.. li 100^m. ducati delli 200^m... Bruselle, 29 ottobre, 1540.“ **1038.**

1540—1541.

Franicsci, Contareni veneti ad caesarem legati, epistolae ultra octoginta senatui veneto datae ex Gandavo, Antuerpia, Meclina, Bruxellis, Brugis, Haga comitum, Traiecto, Valentiana, Namurco, Lucemburgo, Divoduro, Spira, Nuremberga, Ratisbona, Oeniponto, Tridento, a die 28 aprilis, 1540 ad 13 augusti, 1541. (I. VII, 802, f. 144—193.)

Orator (idem qui annis 1534—1536 ad Ferdinandum regem) mense martio vel incipiente aprili 1540 verosimilius electus (epistolae quaedam ab initio desiderantur), Gandavi cum praecessore Petro Mocenigo, Marino Justiniano et procuratore Antonio Capello, illo ad Ferdinandum, hoc extraordinario ad Carolum V legatis, caesarem et Ferdinandum fratrem convenit. Paulo post Mocenigo et Capello aureo torque donati per Gallias Venetias contendunt, Justinianus Ferdinandum ad diaetam spirensensem comitatur. Cum caesar Gandavensibus numero tercentis quinquaginta nudipedibus, subucula tantum indutis, fune ad collum alligata, sibi pro tribunali sedenti veniam impetrantibus eam indulserit, capite aliquibus obtruncato; castrum in media urbe, ecclesia s. Bavonis (cuius sacra lipsana in ecclesiam s. Joannis delata) eversa, construi iubet aere urbis, opera cuiusdam Donà fabrorum tignariorum Corcyrae magistri. Senatui relatis adduntur: de imperatoris querela quod Venetorum plures Luthero faverent; eius triumphali ingressu Hagam comitum, Nurembergam, Ratisbonam; iuribus in ducatum Gheldriae; ingenti aeris vi ex Belgii et Hollandiae provinciis per eum exacta; quomodo frequentes podagrae dolores caesarem impediunt quomodo vel id petentes alloquio admittat, vel res expediat, vel Valentianae festum aurei velleris in aedibus d. Pauli celebret. Narrat praeterea legatus quid in bimestri colloquio Vormatiae ab Eckio pro catholicis, Melanchtono pro protestantibus disputatum sit; quomodo Ratisbonae continuatam concertationem Eckii tertiana interceperit, conciliatione inter partes minime obtenta. Viros summos Venetias adeuntes commendat; Nurembergam describit; refert de visitatione cubi- culi Erasmi Roterodami; machinationem ad aquas sublevandas a se Brugis inspectam Venetiis imitandam proponit, aqua pota-

1440—1545.

toria ex maiori Medoaco (Brenta) per canales subterraneos in lacunam derivata. Fratrum Marci et Philippi mortem conquestus, itinerum defatigationem ac aetatem ingravescentem incusans, pluries rogat revocari, donec senatus mense decembri anni 1540 Contareno Marinum Justinianum, iam ad regem Romanorum legatum suffici mandat, qui tamen dimidio augusti anni 1541 nondum ad aulam accesserat. Undecim extremis e Ratisbona epistolis subscribit quoque Franciscus Sanudo, Marino Justiniano successor ad Ferdinandum datus. **1039.**

1540—1545.

Plura sparsim de occupatione Marani. (I. VII, 783, f. 328, 334—337; 785, f. 275, 279—280.)

Legatus caesaris Venetiis ubi intellexit Maranum iam a Beltrame Sanchia, anno 1540 ad finem vergente, occupatum, diebus 2 et 4 ianuarii, 1541 conqueritur reipublicae, praesertim quod rumor increbuerit consultationes ea de re Venetiis habitas in domo Luciae Vicentinae, paraeciae s. Joannis novi (in oleo). Instat ut respublica Marano recuperando imperatorem adiuvet: postridie rem urget: mittantur e Venetiis qui Maranum adeant: commeatus et epistolarum commercium ad eum locum non prohibeatur; si Veneti intentionem Marani occupandi communicassent, se paratum (dummodo imperatori simulacrum marmoreum prope pontem Rivoalti erigant) pretium solvere: his non obstantibus, quaeque illum adhibiturum ut Maranum ab Austriae archiduce Veneti habeant. Querelas die 4 iannarii anni 1545 denuo senatui iterat legatus caesareus.

Codice 296, classis VI mss. italorum, f. 12 inest exemplum verborum gallicorum quae continet instrumentum quo rex Galliae Petro Strozzi Maranum largitus est anno 1543. **1040.**

1541.
28 februarii.

Bernardus Urbanus refert Hermannu Cruyserio ad Galliarum regem oratori clivensi de Petro Paulo Vergerio in lutheranismo prono. (L. IX, 68.)

1541.

Inc.: „Quum non ita pridem Vormatiae resarciende religionis gratia ageremus, relatum est mihi eo loci d. a Grandvelle et plerosque alios subornasse falsam . . . Ratisbone, 28 febr., 1541.“

Auctor praesens dietae vormatiensi, die 14 ianuarii huius anni inceptae, falso putat lutheranismi notam Vergerio inustam.

1041.

Conventus ratisbonensis (1 aprilis usque ad finem iulii).*

(1042 — 1045.)

Responsiones quae iudicio meo (nempe Casparis cardinalis Contareni ad conventum ratisbonensem oratoris) videntur posse fieri ad interrogata nomine sanctiss. domini nostri super materia germanicae nationis et extinctionis haeresis. (L. IX, 181, f. 93—96.)

Inc.: „In primis videtur mihi rogandum et exortandum esse cesarem per sanctiss. dominum nostrum, etiam . . .“

Auctor instat decreta in conventu vormatiensi revocanda, spirensem impediendum. De eo sic in 'Annal. eccles.' Lucae, 1755, vol. XIII, p. 567: „Contarenus qui caesari valde gratus erat, etiam post pacem a Venetis cum Turcis sancitam, et qua ratione cum Germanis agendum esset apprime callebat, amplissima potestate a pontifice instructus est ut haereticos ad fidem catholicam pelliceret.“

1042.

1541.
28—30 aprilis.

Casparis Contareni Alexandro cardinali Farnesio duplex epistola Ratisbonae data qua de actis in conventu ratisbonensi, caesare, Echio, archiepiscopo moguntino, aliisque minoris ponderis. (I. XI, 86, f. 1—5.)

Prima inc.: „Per l'altre mie alligate a queste di questo medesimo giorno . . . 28 aprilis“; altera: „Havendo per li qui alligati scritto quando v. s. reverend. vedrà, con questa gli

1541.

1541.

1 maii.

diró . . 30 aprilis.“ Utrumque edidit Quirinus in ‘Epistolarum Reginaldi Poli’, Brixiae, 1748, part. III, p. CCLIII — CCLVI, ex codicibus ms romanis. **1043.**

Agitata in ratisbonensi conventu anno 1541 *de iustificatione, fide et operibus*. (L. IX, 181, f. 98—110.)

Duplex tractatio quarum quae incipit: „Accepi litteras tuas que mihi fuerunt gratissime tum quia docte et ingenue“ auctorem habet Casparem Contarenum. Eam habent editiones eius operum parisiensis (1571, p. 588—596), veneta (1589, p. 588—596), ut et collectio epistolarum Reginaldi Poli (Brixiae, 1748, par. III, p. CIC — CCXXI. Singulare est quod exemplar editionis parisinae, Jacobi Contareni testamento in scrimnia bibliothecae palatinae Venetiarum anno 1593 inlatum habet emendationes manu exaratas quas posterior veneta. Typis editis tamen deest prooemium epistolae cuius dedi initium: eapropter incipit opella: „Quoniam in omni disputatione primum oportet disquirere ac plane percipere.“ Altera tractatio incip.: „Nulli christiano dubitandum est post lapsum primi parentis, omnes homines..“

1044.

27 iulii.

Statuta et conventa sub fine diaetae, uti appellant, ratisbonensis, ab imperatore edicta. (I. VII, 873, f. 44—73.)

Inc.: „Nos Carolus . . recognoscimus . . quum nos cesareo nobis cum animo sepe summaque cura, diligentia ac necessaria sollicitudine . . Ratisbone, 27 iulii, 1541.“

In generali congressu electorum, principum, praelatorum, comitum, baronum, oratorum civitatum imperii et mandatariorum Caroli V imperatoris nomine, captum ut ea de quibus a theologis catholicis et protestantibus dissensum est, decisioni futuri concilii vel synodi nationalis germanicae, vel diaetae imperii intra menses octodecim celebrandae subiiciantur. Praeunt enarratio rerum a Carolo gestarum in reipublicae christianae emolumentum, nec non expositio causarum, quibus supereminet Turcarum reprimendorum necessitas, pax Europae universae concilianda,

1541.

sua religioni libertas ac tutela restituenda. Tota tractatio manu coeua latine exscripta tribus super octoginta capitulis distribuitur; germanice autem edita est a Joanne Christiano Lünig in 'Des Teutschen Reichs-Archiv', Leipzig, 1713, vol. I, p. 644—661: sic autem incipit: „Wir Carl der Fünft . . . Bekennen und thun kundt allermänniglich, nachdem wir in unserm kaiserlichen Gemüth zu mehrmalen . . .“

1045.

1541.

mense iulio.

Negoziato di lega et di pace fra l'imperatore Carlo V et Francesco re di Francia, con altre particolari proposte di monsignor Ardinghello, nunzio di Paolo III a quella corona. (I. VII, 528, f. 247—268.)

Inc.: „Sire. La santità di nostro signore mi ha commesso che io saluti et benedica in suo nome la maestà vostra . . .“

Nicolaum Ardinghellum, Alexandri Farnesii cardinalis a secretis Paulus papa III ad Franciscum Galliae regem anno 1541 consulto mittit ut Georgium austriacum, patrum caesaris, archiepiscopum Valentiae, captivum in libertatem vindicaret, specie vero rerum pacis et concilii tractandarum. Legatus tribus, uti vocant. *audientiis* negotium pertractat: prima disserit de pacis cum Carolo V emolumentis, deque eam impellentibus causis; altera de induciis servandis et de archiepiscopo valentino; tertia de concilio coegendo, terna proposita urbe, Ferraria, Mantua, Cameraco.

Tractatum *de negotiatione sua pro pace incunda inter Carolum V et Franciscum regem*, Romae in tabulariis burghesianis latere asseruit capite XVI libri IV suae 'Istoria del concilio di Trento' Sforza Pallavicinus, qui materiam hanc fusius pertractavit. Ex tabulariis parisiensibus edidit primo, cum versione gallica, non sine mendis, Nicolaus Tommaseo in 'Relations des ambassadeurs vénitiens'. Paris, 1838, tom. I, p. 3—117.

1046.

1541—1542.

1541.

ante octobrem.

Marini Justiniani, relatio suae ad regem Romanor. Ferdinandum legationis Venetiis in senatu habita. (I. VII, 873, f. 294—341.)

Ins.: „Tra le buone institutione delle quali i nostri santissimi precessori . .“ Ante mensem octobris, 1541.

Cum Eugenius Alberi hanc relationem volumini secundo primae seriei: ‘Relazioni’ ec. Firenze, 1840, p. 117—158, inseruerit, non refert enarrare quae orator senatui communicat de Germaniae provinciis; de familia Caroli V imperatoris; fidei concertationibus inter catholicos et protestantes; eorum principum in religionis negotio nutantibus sententiis; pace cum Joanne Hungariae rege; iis quae probabilius in Germania eventura autumat. Id tamen animadvertendum venit lectionem codicis praeferendam ob nomina quae editor florentinus, teutonicae linguae certe ignarus immutata dedit, aut quae indolem venetam non sapiunt, ut cum scribit *ingozzata* (p. 122) pro *hausto* (sic) latina voce in codice adhibita. Adde quaedam in impresso desiderari quae in codice rei historicae fusius declarandae mire inserviunt.

Justinianus mense decembri anni 1540 ad caesarem orator Francisco Contareno suffectus, post augustum proxime insequentis anni legationem ad Ferdinandum adit, mense octobri eius anni moritur. **1047.**

1542.

Nicolaus Ardinghellus, nomine cardinalis Alexandri Farnesii, episcopum niceensem, pontificium in Gallia legatum edocet de actis apud caesarem pro pace cum Galliae rege concilianda; nec non de auxiliis conlatis quoad occupationem ducatus mediolanensis, belgicas provincias duci aurelianensi tribuendas, captivos hispanos, maxime archiepiscopum valentinum, relaxandos, aliaque eiusmodi. (I. XI, 86, f. 46—55.)

Epistola inc.: „Alli 12 del presente arrivò il Montepulciano essendosi partito dalla corte della maestà cesarea alli 27 del passato . . Roma, 21 febbraio, 1542.“ **1048.**

1543. Exemplum instrumenti inter caesarem et ducem Wilhelmum ducem Cliviae et Juliae, ante oppidum Venloe, 1543. (I XI, 143, n. 22.)

Cum Wilhelmus Carolo caesari se submittens supplicaret ut illi omnem offensam condonaret, eumque in suam gratiam reciperet, terras suas haereditarias ac subditos, intercessione principum, denuo recuperat, conditionibus tamen apposis de renuntiandis in perpetuum ducatu Gheldriae et Zutphaniae, castro Aremberg, oppido Amersfort ac dominio Rauenstein. **1049.**

1543—1545.

Epistolae ultra biscentum quas veneti ad Romanorum regem legati Bernardus Naugerus et Dominicus Maurocenus senatui veneto dant, a die 17 septembris ad 25 decembris anni 1545. (I. VII, 992, 993.)

Uterque codex, ille pluribus, iste, cui authenticum regestorum characterem indiderim, una manu conscriptus habet litterarum repetitum exemplar.

Naugerius die 14 iulii orator in senatu dictus, commissione Carpineti in itinere die tantum 14 septembris, 1543 excepta, per Tridentum, Memmingam, Montem Hannoviae, Valencianam Bruxellas contendit, quo loco pluries cum caesare convenit. Mense ianuario anni 1544 per Vormatiam et Coloniam, imperatorem ad Spirae conventum comitatus, senatum de actis in comitiis edocet, ac praecipue de bello ab imperii principibus in Galliam pacto. Idem praestat a die martii undecima ad nonam iunii eiusdem anni, una cum Dominico Mauroceno, qui regem Romanorum ad conventum sequutus fuerat. Die decima iunii Carolum Spira Divodurum versus recedentem consequitur Naugerus, qui ab ea die usque ad dimidium maium anni 1545 dat Divoduro, Mursiponto, S. Desir, Cameraco, Crepy, Gandavo, Bruxellis, Melclina, Antuerpia, Colonia agrippinensi, senatui epistolas, quibus quae bellum, vel imperii cum exteris principibus nexus propius attingunt referuntur. Carolo et Ferdinando die 16 maii Vormatiam solemniter ingredientibus, Naugerus et Maurocenus principum comites, coeuntes, hinc una senatui dant ad extremum iulium

litteras. Mauroceno die trigesima iulii cum rege Vormatia discedente, quae supersunt, epistolas unus Naugerus ex Vormatia, Colonia, Bruxellis, Meclinia, Gandavo, Brugis, Antuerpia, Silva ducis conscribit. De caetero litterarum datarum segetem non absolutam puto quod Naugerus in *relatione* insequenti quatuor supra triginta mensium legationem innuat. 1050.

1544. Panegyrica oratio in honorem Caroli V imperatoris anno 1544 habita. (I. VII, 873, f. 2—3; XI, 143, n. 24.)

Inc.: „Non si può già negare, anzi confermar bisogna, che da Augusto sin qua non mai sia stato . . .“, finit: „poi che in voi, per voi et sopra voi si farà un sol pastore et uno ovile.“

Auctor Caroli gesta depraedicat in eoque totus est ut incusationes ei datas tanquam imperium universum inhianti refellat, iis in medium allatis quae pro religione tuenda, pace Italiae servanda et Turcis ab eius finibus deterrendis gessit. 1051.

Discorso di m. *Claudio Tolomei* sopra quello che potesse fare Paolo III par salute di se, delle cose sue et dello stato suo, l'anno 1544. (I. VIII, 9, folia 30.)

Inc.: „In tutti i tempi devono i prencipi savj con maturo consiglio discorrer le cose loro et prudentemente risolversi. . .“

Auctor id sumpserat demonstrandum bello inter Carolum caesarem et Galliae regem nefas pontifici neutri parti adhaerere, quin potius eum gravioribus momentis adduci ut a Francisco I. staret. Pax eo temporis inita sermonem, quem caeterum auctoris fama, acre iudicium, sententiarum libertas ac vis eloquii commendant, est frustata. Animadvertendum quod aequo nimis pontifici in principum status dominii tribuatur. Opellae etsi ineditae plura extant in bibliothecis exempla. 1052.

Acta super gravioribus finium dissidiis inter Toblacum (Toblac) ditionis austriacae et Aurontium venetae in Cadubrio. (I. VII, 1008, f. 3—36.)

1544.

Documentis partim authenticis, f. 13—20 utrinque oblati, addantur a. instrumentum concordiae inter commissarios Sigismundi comitis Tyrolis et Nicolai Troni ducis Venetiarum, Braunekii factae die 22 iulii, 1471, consentientibus procuratoribus monasterii in Symerburg, dioecesis brixinensis, ad quaestiones inter communitates Ampitii et Marebii super finibus cum Venetis, radicitus removendas, f. 21—23; b. summarium iurium productorum hinc inde ex processu actitato, occasione confinium montis de Misurina, inter subditos domini veneti de Aurontio Cadubrii ac subditos regios de Doblaco, coram iudicibus delegatis in anno 1544, p. 24—33. **1053.**

1544.

24 augusti.

Pauli papae III admonitio Carolo V imperatori. (L. XIV, 79, f. 153—186; 171, f. 216—223.)

Inc.: „Carissime fili . . . Ex edicto maiestatis tue acta conventus tui spirensis cognovimus, de quibus cum nostram sententiam dissimulare . . . Datum Rome, apud s. Marcum, 24 augusti, 1544.“

Carolus imperator cum in spirensi conventu quaedam cum lutheranis tractasset quae dignitati et auctoritati sedis apostolicae adversabantur, pontifex has litteras sub forma brevis caesari scribit, reprehendens quod laicus de spiritualibus iudicasset, quod sedis apostolicae tantum sit de rebus religionis definire. Exempla offert ex scripturis et historia profana quibus evincatur reges manus religioni admoventes vel violenta, vel ignominiosa morte obiisse. Sub fine Deum adprecatur caesarem ab iniquarum conciliis revocet. Raynaldus in ‘Annal. ecclesiast.’, Lucae, 1755, tom. XIV, p. 70—73, diversas prorsus litteras monitorias recitat.

1054.

25 augusti.

Responsum Caroli V imperatoris litteris Pauli III papae convocatoriis ad concilium tridentinum celebrandum. (L. XIV, 230, f. 130—141.)

Inc.: „Reddidit nobis nuntius sanctitatis vestre exemplum bulle quam calend. iunii proximis . . . Datum in oppido nostro Montisoni, die 25 augusti, 1542.“

Paulus papa III bulla undec. calend. iunii Romae data (quae in codice legitur, p. 120 — 130) concilium tridentinum indixerat a calendis novembris proximis celebrandum. Caesar cui invitationis epistola data est, postquam pontificis studia in reipublicae christianae concordiam, principum conciliationem, morum et religionis integritatem laudasset, se quoque in ea incubuisse toto homine affirmat. Concilium tamen neutiquam coagendum putat, nisi antea tot christianitatis calamitatibus medella adhibeatur, pax et tranquillitas universo restituatur orbi.

1055.

1544.

18 septembris.

Summarium articulorum pacis initae inter caesarem et Gallorum regem, de anno 1544. (I. VII, 417, p. 407—414.)

Inc.: „Che sarà fra li sudditi principi, loro successori et sudditi pace . . . Crespy, 18 settembre.“

Articulis quinque supra quinquaginta actum de locis post inducias niceenses bello quaesitis mutuo restituendis, vadibus dandis, bello in Turcas, subditis mutuo redintegrandis, nuptiis ducis aurelianensis cum caesaris filia natu maxima, vel secundo loco genita fratris Ferdinandi, denique de accessione principum eidem tractatui.

1056.

Concilium tridentinum (1057—1104).

1545—1563.

Concilii tridentini versio itala presbyteri Andreae Bianchini veneti, in utroque iure doctoris. (I. II, 7, folia 465.)

Auctor volumen a se exscriptum, corio rubro vitulino auro ornato basilice compactum dedit a. 1774, epigraphe operculo superiori inscripta: *ser. venetae reipublicae opus pontificio diplomate com-*

mendatum; inferiori: *Orthodoxiae robur ac firmamentum*. Sub fine leguntur, ut in editis, bullae pontificum, nomina concilium adeuntium, index sessionum. Rudem stylum sic tuetur auctor in principio: „Debbo poi liberamente confessare di non aver istudiato eleganza di stile, nè sceltrezza di parole, poichè trattandosi d'un libro di tanta gelosia ed importanza, ho creduto meglio attenermi scrupolosamente alla lettera.“ **1057.**

Senatus venetus proprio Romae legato significat desideriis cardin. Sforza Pallavicini petentis propriae *concilii tridentini historiae* venditionem Venetiis permitti, obstandum, quod auctor reipublicae venetae ac nominatim Paulo Sarpi iniuriam ingerat. (Riserv. 91.)

Inc: „Avemo in vostre lettere una distinta particolar relazione delle istanze fattevi e dei desiderj del p. Sforza . . . 22 giugno, 1658, in Pregadi.“ **1058.**

Notae sexaginta quatuor morales, censoriae, historicae ad inscriptionem, epistolam ad lectorem, approbationem et capita tredecim introductionis ad *historiam concilii tridentini* p. Sfortiae Pallavicini, Stanislai Felix coloniensis opera typis evulgatae (1664). His additus est libellus continens discussionem quatuor iudiciorum iam impressorum de eadem p. Pallavicini *historia*, una cum incommodis ab ea romanae ecclesiae illatis ac inferendis, ac illius pariter commodis, quam subsequitur exceptio contra accusationem *historiae Petri Soave polani*, eiusdem accusationis confutatio. (I. V; 15, f. 1—60.) **1059.**

Antonii Milledonne. Historia del concilio di Trento, e prima un ristretto di tutti li concili generali. (I. V, 4, folia 285; 5, folia 189; 47, folia 78; 84, p. 1—117; 115; VII, 1790, p. 219.

Operis occasionem et indolem auctor sic indicat in prooemio: „Poichè non posso mancare di obbedire a quei signori i quali amo et reverisco sommessamente, che mi hanno comandato a scrivere l'istoria del sacro concilio celebrato in Trento

(quella però del tempo che vi sono stato segretario con li clarissimi ambasciatori della seren. signoria di Venezia) io la dividerò in due libri. Nel primo si tratterà sommariamente delli concili che sono stati fino al presente, nel secondo di questo ultimo di Trento. Et perchè questa seconda parte è il principale soggetto, interserirò in essa l'historia universale di quelle cose che sono occorse in tal tempo, degne di memoria . . . Se non vi sarà purità della lingua, vi sarà certo la verità delle cose, havendo io havuto commodità di saperle, nè essendo in me passione . . .“ Liber secundus inc.: „Crescendo tuttavia la setta di Lutero, et essendo già gran parte della Germania . . .“

Hoc compendium citat errate Curayer in prooemio versionis gallicae historiae concilii trident. a Paulo Sarpio. Codex penultimus habet fragmenta eius historiae cum additamentis historicis manu fratris Pauli Sarpii, qui librum in suos usus convertit, historiae concilii tridentini exarandae. Exemplum secundum fusius datum ac in textu originali. Bina exempla saeculo decimoseptimo exscripta. Sub fine ultimi codicis p. 171 — 219 extat vita auctoris ab anonimo a secretis concilii decemvirum exarata.

1060.

Historica et formalis descriptio totius oecumeneici concilii tridentini, per *Joannem Baptistam Fiklerum*, eo temporis Joanni Jacobo (Khüen de Belasy) archiepiscopo salisburgensi, sedis apostolicae legato a secretis ad idem concilium. (I. X, 166, f. 1—14.)

Index actorum concilii tridentini, manu eadem auctoris.

1061.

Declarationes quorundam concilii tridentini decretorum ab illustr. et reverend. dominis cardinalibus sacrae congregationis eiusdem concilii. (L. IV, 75, folia 556.)

Exposita respondent instar annotationum verbis aliquot capitulorum sessionum quartae usque septimam, decimae tertiae, decimae quartae, vigesimae primae usque vigesimam quintam. Materies fere tota *de reformatione* non congruenter exhibita

- est, ita ut sessio quarta usque septimam foliis 1—53, decima tertia et decimaquarta 54—81, vigesima prima usque vigesimam tertiam 82—215, vigesimaquarta 217—397, extrema 398—556 comprehendantur. **1062.**
- 1546—1547. *Francisci Romaci Castillionci*, magistri generalis ordinum praedicatorum animadversiones in *consultationes germanicas super negotio religionis* caesari exhibitas qua occasione (puto) Romaeus, nutu pontificis, ad synodum tridentinam anno 1546 se contulit, ibique usque ad prorogationis declarationem remansit. (L. XIV, 58, f. 218—221.)
- Inc.: „In primis offendor in prologo cum dicit sic in titulo de ceremoniis: *si quid forte irrepsisset, quod causam daret superstitioni* . . .“ **1063.**
- 1560—1564. Veneti senatus epistolae fere centum equitibus Nicolao a Ponte et Matthaeo Dandulo ad concilium tridentinum legatis, a die 2 martii, 1560 ad 6 octobris, 1564 datae, de rebus idem concilium spectantibus. (I. VII, 1657, folia 186.)
- Iis interseruntur epistolae latinae quaedam ducis Venetiarum ac italae eiusdem senatus legato veneto Romae. **1064.**
- 1561—1564. Exempla epistolarum latinarum et italarum quas dederunt Pius papa IV, Ferdiuandus I imperator, Carolus Gallorum et Philippus II Hispaniae reges; cardinales Ludovicus Simoneta, Carolus Boromaeus, Hercules Gonzaga, Hieronymus Seripando, Carolus a Lotharingia, Hieronymus a Morone; episcopi Carolus Vicecomes et Paulus Giovius; oratores comes lunensis et Melchior Lassi: item consultationes, decreta, explicationes, monita, narrationes historicae; omnia de re concilii tridentini. (I. V, 16, f. 1—269.)
- Codex noster, saeculo decimoseptimo exscriptus ex codice olim apud Petrum Gradonicum Venetiis, de quo fusius Fusca-

1561—1562.

renus in *Letteratura veneziana*, sub initio quarti libri. Horum maximam partem habent codices 48^u et 49^u eiusdem classis.
1065.

Caroli Vicecomitis epistolae vigintiquinque Carolo cardinali Borromaeo Romam datae Tridento a die 2 octobris, 1561 ad vigesimamnonam ianuarii, 1562 (itale) de re concilii, sessionum historiam contexentes. (I. V, 16, f. 168—226; 49, f. 2—62.)

Codici extremo desunt duodecim epistolae quae primo insunt.
1066.

1562.
18 februarii.

Carolus Gallorum rex nuntiat patribus in sacro concilio tridentino congregatis victoriam in *scelestos religionis osores*, hortaturque dent operam emendationi morum ac disciplinae in ecclesia ut sui regni procellae placentur. (I. V, 16, f. 228—230; 49, f. 207—209.)

Inc.: „Non dubitamus, sanctissimi patres, quia nobis chariss. nostrique amantiss. consobrinus noster cardinalis Lotharingie . . Datum in civitate Carnutorum, 18 februarii, 1562.“ **1067.**

8 martii.

Ferdinandus imperator conqueritur cum Pio papa IV, *nil proponi aut tractari* in concilio quod a romana curia speciatim haud imponatur, ac ob id quidam sectarii iniuriam maiestati caesaraee faciant. (I. V, 16, f. 3—5; 49, f. 70—71.)

Inc.: „Secundo congressi inter duos nuncios sanctitatis vestre et nos super negotio sacri huius concilii. . . . Eniponti, VIII idus martias, 1562.“ **1068.**

22 martii.

Philippus II Hispaniae rex legato suo Vargas Romae praecipit instet apud pontificem pro continuatione concilii tridentini. (I. V, 16, f. 230—231; 49, f. 210—211.)

Inc.: „Presupuesto pues todo lo suso dicho y el intento que en este punto se eleva y tiene lo que queremos 22 martii.“ **1069.**

1562.

1562. 2 aprilis.	Instructiones domino de Lausac, aliisque ad tridentinum concilium legatis a Galliae rege datae. (L. IV, 92, f. 411—414.) Inc.: „Che gli ambasciatori subito che fossero arrivati a Trento, domandassero et instassero . . . 2 aprile, 1562.“ Legati octodecim articulis ea urgent praecipue quae integram libertatem, minime pontifici et Romae obnoxiam, attingunt. 1070.
14 maii.	<i>Carolus</i> cardinalis <i>Borromaeus</i> commendat concilii tridentini legatis Carolum Vicecomitem, ad concilium qua sui vicem gerentem missum. (I. V, 16, f. 16; 49, f. 89—90.) Inc.: „Monsignor Visconte exhibitore oltrechè è prelato domestico di nostro signore . . . Roma, 14 maggio, 1562.“ V. num. 1076, 1092. 1071.
26 maii.	<i>Guidonis de Faur</i>, domini de Bibrac, legati galli oratio dicta in congregatione generali concilii tridentini. (L. IV, 92, p. 431—441.) Inc.: „Voi havete, signori, nelle lettere che vi habbiamo presentate per parte di sua maestà cristianissima . . . 26 maggio, 1562.“ Ubi orator merita regis Galliae in concilium coegendum laudavit, urget pacem inquirendam et ecclesiam in membris reformatam. Textum latinum lege in ‘Oratio habita a Guidone Fabro’. Ripae, 1562, 4°. quae incip.: „Legationis nostrae, patres amplissimi, habetis . . .“ 1072.
7 iunii.	Postulata a legatis caesareis in concilio tridentino quoad reformationem, nomine imperatoris, articulis viginti. (L. IV, 92, f. 415—416.) Inc.: „Che il concilio cominci dalla riforma delli costumi, e primieramente da quella della corte di Roma . . . 7 giugno, 1562.“ Habes latine in ‘Concilium tridentinum’ Patavii, 1563, hoc initio: „Constitutum nobis oratoribus . . .“ 1073.

1562.

	<i>Melchior Lussi</i> orator helveticus, dum merita Helvetiorum in ecclesiam, patribus concilii deprædicat, instat ut omnem operam ponant ad eam repurgandam. (I. V, 16, f. 107—109; 49, f. 335—339.) Inc.: „Quando tanto turbine atque intemperie, illustr. rev. patres, omnia nunc sacra profanaque, summa cum ignominia..“ 1074.
1562. mense iulio.	Hispaniae rex Ferdinando de Avalos, marchioni Piscariae significat quid illi agendum in factis continuationis concilii et residentiae praelatorum (ab hispano itale). (I. V, 16, f. 1—2; 49, f. 66—68.) Inc.: „Ancora che si sia ricevuto la vostra lettera di XI di giugno, non se risponderà per hora...“ (puto sub initio mensis iulii, 1562.) 1075.
1 iulii — 5 decem	<i>Caroli</i> cardin. <i>Borromaei</i> epistolae quatuordecim Romae datae, a die 1 iulii ad quintam decembris anni 1562 Carolo Vicecomiti Tridentum, de re concilii tridentini (itale). V. num. 1071, 1092. 1076. Articuli duodecim de reformatione principum, a patribus concilii tridentini propositi, renuentibus vero principum legis, minime admissi. (L. IV, 92, p. 451—454.) Articuli eo tendunt ut clerum principibus saecularibus nulla in re obnoxium prædicent. ‘V. Du Pin. Bibl. eccl.’ t. XV, p. 328-329. 1077.
22 septembris.	Questus <i>Arnaldi Ferrerii</i> (du Ferrier) legati gallici, in congregatione generali concilii tridentini, die 22 septembris, contra articulos reformationis principum. (L. IV, 92, p. 455—458.) V. ‘Du Pin. Biblioth. eccles.’ tom. XV, p. 330. V. num. 1082. 1078.
22 novembris.	Henricus dux brunsvicensis nuntiat Othoni Truchsess cardinali, episcopo augustano, pergrate notitiam accepisse de concilio incoepto, archiepiscopum bremensem invitasse ut cum eo catholicam sententiam in eodem concilio tueretur, Rodolphum Halverum

1562.

vicecancellarium suum quamprimum ob id missurum, episcopum hildesmensensem commendat, ita ut eius litterarum expeditioni in curia faveat. (I. V, 49, f. 340—341.)

Inc.: „Accepimus ante paucos dies litteras tue dilectionis quas propria manu in causa concilii ad nos scripsit . . . Holnozsdena, 22 novembris, 1562.“ **1079.**

1562.
mense novembri.

Cardinalis Lotharingiae nunciat Brixia legatis concilii tridentini iter suum Tridentum versus ad concilium, cui iidem adventum bene ominantur. Legatorum consultatio quomodo ille excipiendus et quo modo congregationibus admittendus: mense novembri, 1562. (I. V, 16, f. 60—63; 49, f. 254—258.) V. num. 1083. **1080.**

23 novembris.

Gallorum rex patribus in concilio congregatis allegat causas cur distulerit praelatos suos ad concilium mittere; cardinalem lotharingium missum commendat. (I. V, 16, f. 227—228; 49, f. 204—206.)

Inc.: „Etsi ea fuit Dei optimi maximi voluntas ut iam inde ab ineunte etate nos ad tanti huius regni imperium . . 23 novembris, 1562.“

Itale edita est in 'Litterae Caroli Gallorum regis'. Venetiis, 1562, 4°. **1081.**

23 novembris.

Arnaldus Ferrerius Galliae legatus orationem in congregatione generali concilii dicit. (L. IV, 92, p. 443—445.)

Inc.: „Noi non habbiamo che aggiongieri o che levare, illustriss. signori e sapientiss. padri, da ciò che avete fino ad ora ascoltato dal sig. cardinale di Lorena . . . Trento, 23 novembrie, 1562.“

Auctor urget ecclesiam reformandam, iuxta contenta in scripturis, conciliis et patribus. Eodem codice, p. 446—448 extant excerpta alterius eiusdem legati orationis in idem argumentum.

1562—1563.

1562.
23 novembris.

Edita primum latine in 'Litterae Caroli regis Francorum . . .'
Brixiae, 1562, 4°. V. num. 1078. **1082.**

Cardinalis Lotharingiae oratio episcopis in concilio congregatis, de pace tenenda ac reformatione ecclesiae et morum disciplina provocanda.

Inc.: „Le lettere hora lettevi sono state ordinate dal cristianissimo re Carolo, d'autorità della christianissima regina madre . . . 23 novembre, 1562.“

Latinam leges in 'Litterae Caroli regis Francorum' Brixiae 1562, ut et responsum eidem, sanctae synodi nomine, factum a Mutio Calino archiepiscopo iadrensi; denuo in 'Concilium tridentin.' Patavii, 1564, 8°. V. num. 1080. **1083.**

20 decembris.

Claudius Fernandez Quingnogni comes lunensis nuntiat Herculi Pagnano Tridentum, se a Philippo II designatum oratorem ad concilium tridentinum: quid interea illi agendum de residentia praelatorum et continuatione concilii, quam urgeat (ex hispano itale). (I. V, 16, f. 2—3; 49, f. 68—69.

Inc.: „Ho risposto poco fa ad una sua, vengo ora a rispondere all' altra ricevuta li XV del presente . . . Augusta, 20 dicembre, 1562.“ **1084.**

1562—1563.

Varia turbate de actis in concilio tridentino annis 1562—1563, quorum magnam partem scripsit manu propria *Rupertus Costaguti*, ordinis servorum s. Mariae, postea episcopus Sancti sepulchri. (I. V, 15, p. 1—320.)

Insunt notitiae historicae, acta in sessionibus, epistolae, orationes, aliaque eiusmodi. **1085.**

Legatorum concilii tridentini epistolae quadraginta Carolo cardin. Borromaeo, Tridento datae annis 1562—1563, de re concilii (itale). (I. V, 16, f. 5—10, 63—101, 119—122; 49, f. 72—79, 258—333, 341—350.)

1563.

Legati sunt cardinales Hercules Gonzaga, Hieronymus Seripandus, Stanislaus Hosius, Ludovicus Simoneta, Marcus Siticus de Altemps. **1086.**

Pauli Jovii episcopi nucerini epistolae quatuor Carolo Vicecomiti datae Tridento diebus 19 ianuarii, 21 februarii, 20 aprilis, 1562; 11 ianuarii, 1563, de rebus concilii tridentini (itale). (I. V, 16, f. 10—15, 29—30; 49, f. 80—89, 110—112. **1087.**

Caroli Vicecomitis episcopi albintimiliensis epistolae viginti tres Tridento, Carolo cardin. Borromaeo Romam, a die 22 octobris, 1562 ad mensem integrum martium 1563 itale datae. Liber secundus, cui interseruntur epistolae cuidam Bondoni. (I. V, 48, f. 56—149.) V. num. 1095. **1088.**

Hieronymi Seripandi cardinalis epistolae quinque Tridento Carolo Borromaeo Romam, a die 16 iulii, 1562 ad 17 maii, 1563, de re concilii datae. (I. V, 16, f. 35—60, 103—107; 48, f. 1—53; 49, f. 211—253. **1089.**

1563.

Postulata reformationis cardinalibus in concilio tridentino proposita a Galliae legatis, sub initio anni 1563 (itale). (L. IV, 92, p. 417—424.)

Capitulis 34 ea quaerebantur quae concessa auctoritatem apostolicam omnino everterent. — Ea habes latine in opere: 'Petitiones Caroli noni'. Patavii, 1563, 4°.

V. 'Du Pin. Biblioth. eccles.' tom. XV, p. 278—280. **1090.**

9 ianuarii.

Pius papa IV commendat legatis concilii tridentini ut auctoritatem pontificiam tueantur et a dissidiis in re concilii caveant. (I. V, 16, f. 28—29; 49, f. 109—110.)

Inc.: „Vedrete quanto mons. Borromeo vi scriverà. Noi di più ve dicemo che per questa materia . . Roma, 9 gennaio, 1563.“ **1091.**

1563.

1563.

9 ianuarii.

Carolus cardin. *Borromacus* iisdem legatis quaedam emendanda advertit in quibusdam canonibus eiusdem concilii, praesertim de primatu papae et residentia praelatorum, super quibus cardinalis Lotharingiae non convenerat. (I. V, 16, f. 26—28; 49, f. 106—109.)

Inc.: „S'è atteso tutti questi giorni a pensare come si potesse accomodare la forma del settimo canone . . . Roma, 9 gennaio, 1563.“ V. num. 1071, 1076. **1092.**

20 februarii.

Ferdinandus I. imperator nuntiat iisdem eorum epistolam accepisse; grates agit quod de coronatione filii sui Maximiliani gratulati sint; laudat acta in concilio pro reformatione morum et disciplinae; significabit in posterum per oratorem suum Gregorium episcopum quinquecclesiensem quid agendum in re. (I. V, 16, f. 101—103; 49, f. 334—335.)

Incip.: „Reddidit nobis devotus nobis dilectus Joannes Franciscus episcopus Commendonus vestr. reverent. litteras ad diem 28 proxime elapsi . . . Isprug, 20 febr., 1593.“ **1093.**

13 aprilis.

Hieronymi cardin. *Morone* oratio dicta cum ad concilium tridentinum accederet, qua occasione loco Herculis cardinalis Gonzaga orator suffectus est. (I. V, 16, f. 262—264.)

Inc.: „Quo in statu sit respublica christiana, patres rever., omnibus perspicuum est . . . die Martis, 13 aprilis, 1563.“

Edita est sub titulo: ‘Verba prolata ab ill. dom. Joanne cardin. Morone.’ Ripae, 1563, 4°. V. num. 1097, 1098. **1094.**

Caroli Vicecomitis episcopi albintimiliensis epistolae decem Tridento, cum aliquibus cuidam Bondoni insertis, Carolo cardin. Borromaeo Romam, ab aprili, 1563 (itale). Liber tertius. (I. V, 48, f. 149—196.) V. num. 1088. **1095.**

15 iunii.

Epistola data Bernardo cardinali Naugero oratori ad concilium tridentinum. (I. XI, 94, f. 82—91.)

Inc.: „Assai conosco che rimosse dalla superbia quelle figli-

1563.

uole, da vossignoria ill. tanto biasimate, invidia et contentione.. Roma, 15 giugno, 1563."

Auctor venetus urget Naugerum ut toto homine potestatem pontificiam (*qua quidem sublata corrui omnis machina*) tueatur, quippe quod salus reipublicae venetae ei cohaeret, atque ob id ingruit in cardinalem Carolum a Lotharingia et Antonium Augustinum episcopum ilerdensensem, eam potestatem impugnantes. **1096.**

Hieronimi cardin. *Morone* epistolae tres Tridento datae anno 1563 Carolo cardin. Borromaeo Romam, itale, de re concilii. (I. V, 16, f. 109—114, 128—137, 139—146.) V. num. 1094, 1098. **1097.**

1563.
29 novembris.

Summa rationum adductarum pro fine concilii, in congregatione publica habita Tridenti die 29 novembris, 1563, per cardinalem Moronum. Narratio historica itale ab anonimo data. (I. V, 16, f. 258—262.) V. num. 1094, 1097. **1098.**

Julii Poggiani disputatio de tridentino concilio, quo exacto orator retrospicit quid in eo actum, Deoque grates pro beneficiis exinde ecclesiae collatis dandas asserit. (I. V, 16, f. 264—269.)

Inc.: „Vere hec dies aliam vitam affert, fratres, alios mores postulat, est enim concilii tridentini auctoritate correcta . . .“ **1099.**

Agitata in consilio caesareo, praesidentibus Friderico Stafileo, reginae Bohemiae confessore et Drakowits quinquecclesiensi episcopo, super capitulis concilium tridentinum spectantibus, anno 1563 (itale). (L. IV, 92, p. 423—424.)

V. 'Du Pin. Biblioth. eccles.' tom. XV, p. 285. **1100.**

1564—1588.

Elucidationes quorundam locorum concilii tridentini, ab illustriss. dominis cardinalibus congregatis emissae ac concessae diversis episcopis et praelatis. (L. IV, 106, folia 240.)

Praeunt quingentae ordinationes ac responsiones praelatis factae super materiis ecclesiasticis ex variis concilii tridentini

1546.

sessionibus desumptae (f. 1—110); eas excipiunt responsa praelatis annis 1564—1576. Tertio referuntur *elucidationes super concilio tridentino per illustr. ac reverend. eius interpretes ad instantiam diversorum episcoporum et aliorum praelatorum in ordine sessionum positae*, quarum extremae datae annis 1570—1588. **1101.**

Elucidationes aliae ab iisdem, numero octingentae septuaginta septem, manu Aemilii Flori iuris utriusque doctoris exscriptae. (L. XI, 15, f. 23—275.)

Praeunt *index et repertorium libri*. Conveniunt plerumque cum codice praecedenti, cui tamen plura desunt. **1102.**

1567—1695.

Decreta congregationis cardinalium interpretum sacri concilii tridentini, data annis 1567—1695, nullo ordine chronologico, sed per saltum. (L. IV, 26, folia 398.) **1103.**

Allegata quibus concilium tridentinum in Gallia minime receptum fuit. (L. IV, 93, p. 459—461.)

V. 'Du Pin. Biblioth. eccles.' tom. XV, p. 381. **1104.**

1546.

26 iunii.

Summarium capitulationum inter Paulum III et Carolum V Romae initarum, contra haereticos et protestantes Germaniae. (I. VII, 417, p. 414—415.)

Inc.: „Che se sua maestà non li può ridurre all'obbedienza della santa sede, al mese di luglio prossimo cominci l'impresa..“ (26 iunii, 1546).

Pontifex spondet caesari pecuniae, peditum equitumque vi, suppetias iturum, si bellum in protestantes sit declarandum. **1105.**

11 octobris.

Carolus imperator Sigismundo regi Poloniae roganti ut imperii rebelles in eius gratiam reducat, respondet iustis causis arma in eos, praesertim in Fridericum, *qui se ducem Saxoniae*

electorem vocat, et Philippum assertum Hassiae lantgravium sumpsisse, quod nemo ignoret eorum conatus, violentias, calamitates ecclesiae illatas.

Inc.: „Que vestra serenitas ipsius ad nos litteris quas oratori suo magnifico sincero nobis dilecto Acatio Rome . . In castris nostris ad Apmanshofeu, die 11 octobris, 1546.“ **1106.**

Bernardi Naugerii relatio suae legationis ad imperatorem, Venetiis in senatu recitanda anno 1546. (I. VII, 377, f. 37—60; 873, f. 206—293; 908, p. 3—64; 909, f. 3—29; 917, f. 135—169.)

Inc.: „In questa relatione che è l'ultima parte della legatione mia, seren. prencipe, conosco dover haver . . .“

Bernardus Naugerus die 14 iulii, 1543 ad Carolum V orator missus omnibus legationis partibus egregie functus est, quippe imperatori per Belgium et Germaniam comes, Spirae ad diaetam imperii et Divoduri cum Dominico Mauroceno interfuit, ac dissidia cum republica, ex libera oppidi muniti Marani possessione (Marani negotium et a legato Marino Cavalli serius anno 1550 pertractatum) enata composuit, itaque ut caesar discedentem anno 1546 equitem renuntiaverit ac aurea catena donaverit.

Relationem quam quadruplex codex marcianus integram, non-gentesimus vero octavus per compendium exhibet, edidit Alberi in 'Relazioni' ser. I, tom. I, p. 289—368, ita tamen ut vel partes non semper breviores passim desiderentur. Desunt in impresso a. enumeratio aliquot expensarum domus caesareae in Hispania — b. *Paghe de' colonnelli tedeschi, del fante, dei capitani a cavallo, degli Spagnuoli, degli Italiani*, — c. nomina gubernatorum provinciarum in Flandria, — d. pericope qua de testamento Gheldriae ducis sine filiis demortuo, eiusque mandato duci Clivii, aliaque non minoris ponderis. Nostros codices pretiosiores reddunt variantes lectiones; exemplo sint:

Codd. mss. „Dagli eserciti . .
son venute le prese dei re, dei
pontefici, lo spavento di Italia .“

— „Sono armati d'alcuni ar-
chibusetti che si scaricano
da se.“

— „Alemanni bassi.“

— „Granvella . . . cerca d'in-
trattener cesare fuori di
Spagna.“

— „Maria (Flandriae praeses)
femina che ha dell'uomo assai.

Impr.: „Dagli eserciti . . .
sono le imprese così nominate.“

— „Sono ancora armati d'ar-
chibugio.“

— „Fiamminghi.“

— „Granvella . . . cerca d'in-
trattener cesare.“

— „castissima femina.“

Caeterum Naugerius belle per anacephalaeosim retulit in pro-
oemio a se pertractata: „Considererò brevemente due cose ne-
cessarie, l'una le forze di quel principe dal quale io ritorno (nella
qual parte si diranno tutti gli stati suoi, le entrate, le spese,
le qualità de' capitani di terra e di mare, come siano uniti fra
loro e divisi, come grati a sua maestà, le condizioni de' suoi
soldati, fortezze, artiglierie e monizioni; commemorando di questa
parte i successi di quelle azioni che sono avvenute nel tempo
della mia peregrinazione di 34 mesi); l'altra le condizioni e le
qualità dell'animo che sua maestà ha verso tutti i principi fedeli
ed infedeli, e massimamente verso vostra serenità (ove toccherò
alcune cose della natura, qualità ed animo de' suoi consiglieri, e
dei modi con i quali si può sperare d'essere loro amici); le quali
cose tutte mi sforzerò di raccontarle et dirle minutamente con
tanta brevità che spero non eccedere lo spazio di 3 ore . . .“
Sub fine de secretariis venetae legationis Formento, Donino, Da-
burti, Buonriccio, Tramezzino, et de se ipso disserit. **1107.**

1547.

Summarium foederis inter Carolum V et Ferdinandum regem
cum principibus Germaniae, Augustae in conventu imperiali, anno
1547. (I. VII, 417, p. 415—416.)

Inc.: „Liga per singulos annos observetur, et si que discor-
die inter eos . . .“

1547.

Anno incipiente 1547, Augustae Vindelicorum conventum de circulis et quarteriis in toto imperio constituendis, ordine ac constitutione eorum circulatorum, nec non ligae iuribus et officiis. **1108.**

Summarium induciarum quinquennalium inter reges Ferdinandum et Solimanum Turcarum, de anno 1547. (I. VII, 417, p. 417.)

Inc.: „Controversie tam de timaris ac baronibus, quam de bonis et castellis Petri Pereni ac Valentini Theorech...“

Earum induciarum indole definita, de principibus in ea comprehendendis, de latronibus et transfugis decretum. **1109.**

1547.

21 aprilis.

Gratulatio victoriae in pugna qua Joannes Fridericus dux Saxoniae a Caroli V exercitu captus est, non procul ab oppido Mülberg, die 21 aprilis, 1547. (L. XI, 74, f. 1—12.)

Inc.: „Diurni doloris ac sollicitudinis nostre, cesar, quantum ex presentibus reipublice christiane calamitatibus...“

Qui scribentem in huius bibliothecae regimine antecessit, vir doctissimus Jacobus Morelli codicem hunc ms. apud Nanios extantem sic describit: „Ab homine disserto et latini sermonis haud leviter perito ea prodiit: is attamen qui fuerit, nec ex ipsa oratione, cuius inscriptio in codice nulla est, nec aliunde mihi cognoscere licuit. Caesarem sic etiam alloquitur: Non tu igitur pios modo Germanie populos, cesar, tutos incolumesque prestitisti, sed Galliam etiam profecto et Italiam, et hanc in primis urbem, atque amplissimi sacerdotii sedem, cuius illi (principes) semper se infensissimos hostes esse professi sunt, ab imminentibus calamitatibus maximis liberasti“¹⁾. **1110.**

mense septembri.

De coniuratione Placentiae. (I. VII, 877, f. 254—293.)

Inc.: „Colui che l'istoria maestra chiamò della vita, mostrò

1) Codices manuscr. latini biblioth. Nanianae. Venetiis, 1776, p. 94.

1547.

quelle cose principalmente . . .“, finit: „tarda interpretatione veramente per lui, ma se finta ingegnosa, se vera mirabile.“

Placentiae coniurationem anno 1547 habitam, ibi ubi de historia Caroli V sermo est, minime praetereundam censeo. Cum enim tunc temporis fama percrebuisset Petrum Aloysium Farnesium una cum Paulo III pontifice moliri Mediolani dominatum vel per se vel per alios imperatori surripere, referunt Ferrantem Gonzaga Mediolani gubernatorem Joanni Anguissola placentino, auctori coniurationis principi consilium de Farnesio occidendo ingessisse (Augustinus Landus Farnesium 10 septembris interfecit).

Anonymi et inediti huius tractatus, cuius exemplaria plura in tabulariis Placentiae et alibi quoque extant, auctoremprehendimus *Julianum Goscellinum* a secretis Ferrantis Gonzaga, quod in plerisque apographis, non vero in marciano, sub initio legatur: „Io del vero informato veracemente a' posteri il narrerò più appieno e per avventura con più ordine che nella vita non feci di don Ferrante Gonzaga.“ Vita autem haec proprio auctoris nomine publici iuris facta est Mediolani anno 1574, Venetiis anno 1579, continet vero compendiosi forma eundem tractatum paginis 43—56; causis et momentis praecipuis eiusdem coniurationis, quae in apographo sunt, silentio obrutis. Ampliorem eius tractationis usuram fecit Christophorus Poggiali in opere: 'Memorie storiche di Piacenza.' Piacenza, 1761, tom IX *passim*.
1111.

1547.

14 octobris.

Ferdinandus rex prohibet ab illicito mercimonio *mercatores et negotiatores qui mercaturas a mari et ad mare exercent*, et praecipue qui *publicis viis et itineribus Labacum, Goritiam, Tergestum et terram Fuminis Sancti Viti versus* utuntur. (I. VII, 873, f. 5, 15.)

Inc.: „Quamvis cuilibet vestrum probe constet per quas publicas vias et per que itinera vobis et omnibus aliis antiquitus . . Vienne, 14 octobris, 1547.“

Cum occasione pestis in ducatum Carniolae et Tergestum annis 1543 — 1544 grassantis. mercatores viam frequentarent versus oppidulum Sancti Joannis sub castro Duini, sane cum imminutione redditus impositionis *quarantesimae* fisco devolutae; Ferdinandus iubet *veteres et non prohibitus vias* a negotiatoribus esse percurrendas. **1112.**

1548.
18 ianuarii.

Caroli V monita filio Philippo facta. (I. VI, 185, f. 1—58; VII, 872, f. 19—36; XI, 33 ad finem.

Textus hispanicus in altero codice incipit: „Hijo, por que de los trabajos passados se me han recrescido algunas dolencias . . .“ versio itala in caeteris: „Figliolo, perchè dalli travagli passati et da alcuna infirmità che mi da molestia . . Ex Augusta Vindellicorum, 18 ianuarii, 1548.

Carolus qua rex (il *rey* subscribit) cum nuper ingravescente morbo morti fuisset proximus, quasdam, sine ordine, status administrandi normas praebet, iis praesertim insistens quae religionem spectant, nempe quae electionem pontificis, cum eo dissensus pro feudo regni neapolitani et monarchiae Siciliae, concilium coegendum, collationem dignitatum ecclesiasticarum et beneficiorum. Imperatorem consiliarium adhibeat, confidat ducibus Florentiae, Ferrariae, Mantuae, Januae, non item Galliae regi; declinet bellum et belli causas; inducias cum Turcis ineat. **1113.**

Contareni Laurentii reducis a legatione ad Ferdinandum Romanorum regem anno 1548, *relatio* Venetiis in senatu. (I. VII, 580, f. 1—120; 909, f. 49—152.)

Inc.: „Se tutte le operationi nostre sono indirizzate a qualche fine et che a quello debba principalmente attendere . . .“

Orator ad Ferdinandum dimidio anno 1546 Bernardo Naugero suffectus, re patria praeclare Vindobonae gesta usque ad dimidium annum 1548, notitiam praebet senatui eorum omnium quae vel pristinae vel praesenti provinciarum archiducatus Austriae subditarum conditioni illustrandae conferunt. Habsburgicae familiae historiam ab origine usque deducens, provincias paulatim

adnexas Austriam, Styriam, Carinthiam, Carniolam, Lincium (quod Austriae proximum, non partem considerat), Tyrolim, Bohemiam, Moraviam, Silesiam, Lusatiam, Hungariam, in iisque urbes praecipuas enumerat, earum fines, incolarum indolem, castra munita, vim militarem, caeteraque huiusmodi describens; quin et annonam, vectigalia, iudicia summo digito attingit. Potiorem tamen enarrationis partem Germaniae eiusque politicae constitutioni tribuit, iis quae ad status finitimos referuntur in tractationis argumentum perductis. Plurimi facienda ea sibi in scribendo sumpta ab auctore facultas de bello germanico anni 1547 libere indicandi; sententias enim de primoribus eius aetatis, institutionibus, gestis, intentionibus interserit.

Huius *relationis* breviarium edidit, narrationem integram putans, Eugenius Alberi in 'Relazioni' ser. I, vol. I, p. 369—469, mendis scatens, ut ex. gr. *Murano* semper loco *Marano*, et aliquot locis mancum, praesertim qua religionem spectat. Primus codex alteri antefereendus. **1114.**

1551.

Marini Cavalli relatio suae ad imperatorem legationis, Venetiis in senatu lecta. (I. VII, 907, f. 1—12; 908, p. 65—112.)

Inc.: „Havendo io da render conto della mia legation, la quale è stata all'imperatore, che è tanto prudente . . .“

Eugen. Alberi ex codice florentino familiae Capponi, quem purioris lectionis gratia depraedicat, protulit relationem ser. I, vol. II, p. 193—223, eo tamen mancam ut integra ex nostris codicibus folia desint. Non ibo inficias plura ex omissis, mutatis mutandis, frequentius in aliis *relationibus* occurrere (exempli gratia profero quae de origine domus austriacae, imperii finibus, dominiis quae caesari propria vel quae sibi obventura), ea tamen diversimode enarrata momentum augent historicum. Quae vividioribus coloribus in narratione universa describuntur, sunt: enumeratio reddituum ex Hispania, Indiis, Neapoli, Sicilia, Mediolano, Belgio; florentissimum provinciarum imperatori subditarum commercium; plura quae Hungariae reginam Mariam, Belgii praesidem attinent.

Editor florentinus errate animadvertit Marinum Cavalli Nau-
gerum in legatione exceperisse, quod iste anno 1546 dignitate
legati excesserit, Cavalli vero menses tantum viginti septem (ut
in utroque marciano codice, dum in impresso septemdecim nume-
rantur) apud caesarem stetit, ab anno scilicet, ad summum, 1548.

1115.

1551—1553.

Petri Camaiani exempla epistolarum fere sexaginta pontifici,
Joanni Mariae cardinali del Monte, Joanni Angelo cardinali de
Medicis, ac Julio Canano, a secretis pontificis, annis 1551—1553
datae. (I. VI, 139, f. 21—210.)

Die tertia octobris anni 1551 pontifex Petrum Camaianum,
sibi a secretis, ad Carolum V legat eo ut Octavius Farnesius
Parmae ducatu amoveatur, sibi que suppetiae ad bellum prose-
quendum ferrantur. Epistolarum pars potior data est anno 1551
Oeniponti ab ianuario ad maium; iunio et iulio a Villaco et
Brixina; Augustae Vindelicorum, Argentinae, Spirae, Bruxellarum,
ab augusto eius anni ad augustum proxime insequentis. Cama-
ianum medio augusto 1553 excipit legatus Hieronymus Dandinus
episcopus imolensis, cuius aliquot in codice epistolae datae Bru-
xellis. Camaianus februario anni 1552, episcopus fesulanus
renuntiatus, a legatione redux sedem ingreditur.

1116.

1552.

Othonis Trusches ex baronibus de Wartburg, cardinalis epi-
scopi augustani duplex epistola, itale, Julio papae III, qua, cum
significavit se bello pulsum ad amicum archiepiscopum salisbur-
gensem confugisse, Augustae Vindelicorum confinia ab inimicis
vastata, proprium Dilingae castrum direptum, graviora religioni
et bonis moribus damna illata conqueritur. Prima epistola data
est Salisburgi 10 maii, 1552. (I. VI, 139, f. 301—302, 305—306.)

1117.

6 novembris.

Galliae rex statibus Germaniae conqueritur de foedere quod
suorum praedecessorum merito et proprio, inter Galliam et im-
perium romanum intercesserat, malis caesaris artibus intercepto.
Eapropter cum imperator gravi morbo laborans morti sit proxi-
mus, suadet: ab eius consiliis abhorreant, pacem cum Gallia

ineant, belli declinationem eorum utilitati cessuram putantes. (I. XI, 86, f. 7—11.)

Inc.: „Noi non dubitiamo che voi sapete benissimo la grande et perfetta amicitia, lega et conventione . . . Da Reinz, 6 novembre, 1552.“ **1118.**

1553.

Otho Trusches, qui supra, Julio papae III significat non tantum utile sed et necessarium ex collegio cardinalium ad proximum procerum et principum imperii conventum, negotiorum praecipue religionis et pacis causa cogendum, legatum mittat. (I. VI, 139, f. 302—304.)

Inc.: „Cum multa sint que multorum hodie suspensos animos tenent, ut quid in hoc imperiali . . . Dilinge, 20 iunii, 1553.“ **1119.**

1554.
6 iunii.

Caroli V imperatoris testamentum, hispanice. (I. VII, 913, f. 3—29.)

Inc.: „En el nombre de Dios . . . Nos don Carlos . . . Conociendo que no ay cosa mas cierta a los hombres que la muerte, ni mas yncierta que la ora della, queriendo hallarme y estar prevenido . . . Brussellas, 6 iunio, 1554.“

Testamentum (f. 3—18) iam notum excipiunt a. codicilli in monasterio s. Hieronymi de Yusto, die 9 septembris, anni 1558 (f. 18—27); b. epistola Philippi II regis ad curatores ex testamento super eodem negotio, data Bruxellis die 22 martii, 1559, quae incipit: „Vuestras cartas de treynta de octubre del ano passado y diez y quince de henero deste presente havemos recebido . . .“ (f. 27—29.) **1120.**

Conditiones et pacta apposita investituris regni neapolitani factis a Julio papa II in favorem regis Ferdinandi de Aragonia et successive a Leone papa X in favorem Caroli V imperatoris. (I. VII, 915, f. 28—39.)

Inc.: „Quod non faciant colligationes contra romanum pontificem aut ecclesiam romanam. — Quod non recedant ab obbedientia pape . . .“

Promissiones ad iura pontificia semper et ubique sarta tecta tuenda, sub poena excommunicationis, sex supra viginti capitulis concluduntur (f. 28—34). His spondent ex una Ferdinandus, Joanna, Carolus reges; ex altera parte promissa recipiunt Julius II, Leo X, Julius III, pontifices. **1121.**

1554.
30 maii.

Carolus V revocat concessionem Senensibus per Carolum IV anno 1347 factam, propriae reipublicae administrandae, eiusque dominium in filium Philippum II ac successores transfert. (L. X, 111, folia membr. 1—3.)

Inc.: „Quum inter alia privilegia per serenissimos quosdam predecessores nostros romanorum imperatores . . . Bruxellis, die 30 maii, 1554.“

Documentum authenticum cum duobus ut infra num. 1128, 1130, ex autographo sumptum, firmat Franciscus Vintha volateranus, die octava decembris, 1559. **1122.**

1555.

Caroli V imperatoris monita Philippo filio data, cum imperii summam ei traderet. (I. VI, 185, f. 117—176; VII, 873, f. 32—36.)

Incip.: „Mi sono risoluto, figliuol diletto, di venire ormai all' effetto di cedere nelle mani vostre l'amministrazione . . .“, finit vero in primo exemplari: „che siccome la guerra a fine di onesta pace si deve generosamente fare, così nella pace a fine di sicura guerra vivere providentemente si deve“; in altero vero, cui secunda et tertia pars deest operis: „ma dall' ingegno et costumi et altre conditioni loro si hanno nelle esecutioni delle facende i ministri ancora a considerare.“

Insunt tantum quae tempore pacis observanda, eaque se referunt ad salebrosam vastissimi imperii administrationem; ad iustitiam, honestatem ac praesertim suimetipsius victoriam in eo regendo necessariam; ad religionem semper et ubique tuendam, nec non obedientiam summo pontifici praestandam. Illustria praecessorum facta et propria tanquam speculum sibi ob oculos ponat: dominii oblectamentis graviores curas opponat; aleae plenum

1555.

vectigalium imponendorum studium. Animadvertat Hispaniae dominationem, utpote antiquam, retentu facilem, non ita Flandriae, Italiae, Germaniae. In ministrorum delectu eorum dotes, quas enumerat, perpendat, uec facile mutet. Tandem egregia pacis oblectamenta commendat.

Diem supremae huic potestati filio conferendae sunt qui assignent vigesimam quintam octobris, anni 1555; ea contra Prescott: „Il est etrange que la date precise d'un evenement aussi connu que l'abdication de Charles-Quint soit un sujet de desaccord entre les historiens.“ Histoire du regne de Philippe II. Paris, 1860, tom. I, p. 27. 1123.

Normae tempore belli a principe tenendae, quas Carolus V Philippo filio una cum regiminis summa tradidit. (I. VI, 185, f. 59—114.)

Pars altera monitorum quae precedunt incipit: „Vengo ora, figliuolo mio diletteissimo, a ragionare con voi d'alcune pertinenze del tempo della guerra . . .“

Ubi conditiones praecipuas pro statu conservando ac ordine augendo adverterit, cui perturbando confert bellum, eius causas imperator ab insolentia Turcarum in dies succrescente et christianorum principatuum invidia maxime repetit. Quapropter exercitus instruendi leges; peditum et equitum numerum deligendum; disciplinam militarem tenendam, cuius vis in obedientia; aequam cohortium et alarum distributionem; iterata armorum exercitia persequitur. Nec mittit quae ad impedimenta, annonam comparandam aut conservandam, aut renovandam, equos currus, castra ponenda pertinent. Dum de castellis munitis peragit, saepius ea resarcienda, re frumentaria providenda, fidis praesidiis obfirmanda, instruenda probatis praefectis. Quae sint artes belli, quod diligenter, prudenter, vigilanter inchoandum, militari virtute, abhibito praesertim strategemate, persequendum et finiendum edocet. In proeliis iuste committendis sumptibus lautioribus non parcat; magistratum in castris constituat cui milites vendant praedas, ex eoque manubiarum censum, ubi placuerit, exigant,

1555.

aut haeredibus testamento relinquant. — Turcas hostes assiduos metuendosque compescendos per bellum partim offensivum, partim defensivum, terra tantum non mari commissum, per partium studia eos inter concitata, admonet. — Austriacae domus amicus concors, patrum imperatorem futurum revereatur. — Pronam in Gallos Italarum voluntatem, eorum principum foedera, Mediolani et Neapolis nisus in antiquam autonomiam recipiendam, ea esse quae bellum cum Gallia aleae plenum faciunt. — Urget demum Senas recuperandas, Venetos amicos habendos, quos, si hostes, improvviso assultu, utpote bello dessuetos, percellendos. — Quae imperator asserit ea roborat exemplis ex antiquitate desumptis, ad quae frequenter alludit, ut et ad proprios memoriales libros.

1124.

1555.

1 decembris.

Aloysius Lippomanus e Venetiis, episcopus veronensis, orator apostolicus ad regem Poloniae, episcopum vratislaviensem obiurgat quod, cum Gedanum se contulisset ut falsos concionatores (lutheranos), mandato Poloniae regis, inde eiiceret, rem ita cum eo senatu composuit, ut *concionatores predicationes suas non intermitterent*. (I. V, 16, f. 270—271; 49, f. 120—123.)

Inc.: „Significaverunt mihi gravissimi viri hisce proximis preteritis diebus dominationem vestram . . . Vilne, 1 decembris, 1555.“

1125.

22 decembris.

Episcopus vratislaviensis (*Balthasar de Promnitz*) respondet Lippomano oratori sibi apposita falsitatis nota inurenda, propterea-que se pontifici minime deferendum esse. (I. V, 16, f. 272—279; 49, f. 123—134.)

Inc.: „Legi litteras rever. domin. vestre ut singularibus erga me benevolentie eius notis respersas, ita acerbis . . . Valborie, 22 decembris, 1555.“

1126.

24 decembris.

Paulus papa IV Aloysio Lippomano mittit breve exprobratorium episcopo vratislaviensi offerendum, quod haeretica labe

1556.

sit pollutus. Instat ut in cracoviensem episcopum inquirat, ac de utroque referat. (I. V, 16, f. 287--288.)

Inc.: „Gravissime antea commoti que de venerabili fratre episcopo vratislaviensi ad nos delata fuerunt . . . Rome, 23 decembris, 1555.“

Edidit Theiner 'Monum. histor. Polon.' vol. II, p. 588, quo loco pag. 580—591 plura passim de rebus a nuncio peractis.

1127.

1556.
11 ianuarii.

Carolus imperator Philippo filio inuovat vicariatus senensis possessionem, cum iure transferendi in haeredes. (L. X, III, f. 4—5.)

Inc.: „Quum superiori tempore ex certis rationabilibus causis animum nostrum moventibus et precipue pro publico bono . . . Bruxellis, 16 ianuarii, 1556.“ V. num. 1122, 1130. 1128.

5 februarii.

Induciae quinquennales a Carolo V cum rege Galliarum die 5 februarii, 1556 in abbatia vauzellensi pactae. Narratio. (I. XI, 131, f. 113—116.)

Inc.: „Quantunque da certi anni in quà sia stata guerra tra l'imperatore e il re di Francia, et che per procurarci pacificatione et pervenire . . .“ 1129.

17 aprilis.

Carolus imperator Philippo filio dat potestatem vicariatum senensem alteri in feudum concedere, vel libere in illum transferre. (L. X, 111, f. 5—8.)

Inc.: „Cum alias ex certis . . . principem et filium nostrum carissimum et post eum, filios et descendentes . . . Bruxellis, 17 aprilis, 1556.“ V. num. 1122, 1128. 1130.

17 aprilis.

Aloysius Lippomanus mittit pontifici processum episcopi vratislaviensis. (I. V, 16, f. 287.)

Inc.: „Mitto sanctitati vestre parvum processum quem de eius mandato . . . Lovitii, 17 aprilis, 1556.“ 1131.

1556—1557.

1556.

18 iunii.

Idem mittit testium depositiones in episcopos vratislavien-
sem et cracoviensem Paulo papae IV. (I. VI, 16, f. 288—289.)

Inc.: „His litteris annexe erunt nonnullae testium deposi-
tiones contra vratislaviensem episcopum . . Lovitii, 18 iunii, 1556.“

1132.

20 iunii.

Vratislaviensis et pomeranus episcopus respondet pontifici se
nunquam *hereticorum sinagogas* fovisse, nihilque commune
quoad haeresim cum Frisio libri haeretici editore habuisse. (I. V,
16, f. 289—292; 49, f. 148—151.)

Inc.: „Litteras beatudinis vestre paternas et amantissimas
ad me scriptas exosculatus sum et lego libentissime . . Hyessul-
kovii, 20 iunii, 1556.“

1133.

1557.

Friderici Baduarii a legatione ad Carolum imperatorem et
Philippum Hispaniae regem reducis, *relatio* Venetiis in senatu
recitata. (I. VII, 783, f. 446—515; 873, f. 344—417; 888,
f. 137—241; 909, f. 167—205.)

Inc.: „Dio volesse, seren. prencipe, illustr. e sap. signori,
che siccome ho diligentemente procurato di ben intendere le
cose . . .“

Fridericus Baduarius die 29 martii anni 1554 ad Carolum V
legatus venetus ordinarius, eo missus ut Senensium negotiis fa-
veret ac mitioribus cum Julio II pontifice consiliis adhibitis
pacem ecclesiae restitueret, eo munere functus est usque dum
imperator Hispaniam secessit, quo tempore iussus est apud Phi-
lippum II eius filium, Hispaniae regem immorari. Propterea
relatio duplex: ea qua de legatione ad Carolum, Germaniae
natura et divisio, ut in caeteris; officia et iura imperatoris; eius
familiae membra; principes varii; rei politicae, militaris, navalis
conditio excutiuntur. Sub fine huius partis momenta evolvuntur
de recessu imperatoris, quibus Mignet optime usus est operi:
‘Charles Quint, son abdication, sa retraite, son sejour et sa mort
au monastère hiéronymite de Yuste’ conscribendo. — Parte altera

1557.

quae incipit: „Sarà ora da me fatta quella più diligente esamina-
zione del serenissimo re di Spagna, figliuolo . . .“, vivendi
forma Philippi II et familiae minutatim offertur; domus interioris
ordo exhibetur; Ruy Gomez et reliqui principi viciniore deline-
antur; regni indoles physica et moralis nec non rei administratio
publicae, eaque varia in variis provinciis describitur; de terrestri
et navali militia ac armis narratur; demum regionum eidem
Hispaniae regi subditarum notitiae dantur.

Relationem mensibus iunio vel iulio anni 1557 habitam edidit
utique universam Eugenius Alberi in 'Relazioni', ser. I, vol. III,
p. 175—330, non tamen sine omissionibus (exemplo sit arti-
culus de expensis legationis, sub fine) ac erroribus, praesertim
in lectione nominum germanorum, ita ut novam editionem appa-
randam opportunum putem. Eam gallice enucleavit M. Gachard
in 'Relations des ambassadeurs venitiens.' Bruxelles, 1856, 8°. p. 1—94, textus fragmentis ac notis additis. **1134.**

Pauli Theupoli *relatio* in senatu Venetiis lecta postquam
a legatione ad Ferdinandum Romanorum regem redierit. (I. VII,
377, f. 1—33; 580, f. 121—207; 873, f. 420—518.

Inc.: „Ancora che il re de' Romani sia degno per li molti
grandi et potenti stati et regni da lui posseduti et governati . .
12 ottobre, 1557.“

Eugenius Alberi extremam huius *relationis* partem protulit
in 'Relazioni' ser. I, vol. III, p. 145—174, nempe quae in codice
altero, f. 183, quae in tertio, f. 493 ad finem, animadvertens:
„ci siamo arbitrati a pretermettere la prima parte, descrittiva
degli stati di Ferdinando, siccome quella che non contiene par-
ticulare alcuno che non sia toccato nella relazione precedente e
in quelle che seguono.“ Reapse non diffitendum censeo plura
esse in ea descriptione quae in caeteris Germaniae offeruntur,
tamen non eo omittendam quod, cum auctor penitus quam
alii materiem suam introspeciat et verbis fusioribus pertractet,
historiam imperii breviatam et regnorum praesertim Bohemiae et
Hungariae plenius illustret. Caeterum quod in parte edita laudes

sunt imagines Ferdinandi archiducis et familiae eius universae; orator enim ea arte qua Veneti excellebant, tum corporis tum animi notas vividiori penicillo oculis ita depingit ut spiritum molem agitantem putes.

Ex duobus codicibus manuscriptis altero et tertio, ad finem saeculi decimiseptimi exscriptis, extremus copia rerum enarratarum praestat alteri, cui deest pars de Bohemia, Moravia, Hungaria foliis 151—160 in illo contenta.

Paulum Theupolum die 21 maii anni 1554 legatum missum suffecit Leonardus Mocenicus, die 28 novembris 1556 ad id munus electus. **1135.**

. . . *Delphinus*, episcopus suffraganeus argentinensis instruit rever . . . Caraffa de actis in conventibus francofurdiensi, pataviensi anno 1553, augustensi a. 1555, ratisbonensi a. 1557 ac colloquio extremo vormatiensi. (I. VI, 310, f. 51—64.)

Inc.: „La presente scrittura è solo per informar vossignoria illustriss. di quanto è venuto a notitia sopra il fatto così della cessione . . .“

Auctor momenta evolvit praecipua quibus caesar imperio se abdicavit, ac sancit *omnia ea quae in francofurdiensi conventu hoc super negotio, inscia sua sanctitate, acta sunt, irrita nulliusque valoris esse censeri debcant*. Tum causas exquirat propter quas Caroli propositum usque ad annum 1557 dilatum est: ideo acta in conventibus francofurdiensi, pataviensi, augustano, ratisbonensi, vormatiensi praesertim de rebus religiosis ad trutinam revocantur. **1136.**

Caroli V obitus (21 septembr. 1558), laudes. (1137—1140.)

1558.

Senatus venetus, epistola per oratorem suum Philippo II Hispaniae regi data, luget mortem imperatoris. (I. XI, 73.)

Ea incip.: „Che così grande e così virtuoso principe et im-

1558.

perator, com è stato il sereniss. padre di vostra maestà sia mancato . . . Datum in nostro ducali palatio, 1558.“ **1137.**

Poemation (vers. 171) in obitum Caroli V. (L. II, 150, f. 56-60.)

Incip.: „Postquam devictis minimo vix sanguinis haustu

(Quod mihi musa refer) libicae cum gentibus orae“

finit: „Et recolet rursus terras Astraea relictas

Aurea Saturni referens iam saecula terris.“

Auctor sine nomine, certe foroiuliensis.

1138.

Sigismundi Guindani Austriados libri V. (L. XII, 107.)

Si nondum edito in honorem Caroli V poemati excutiendo diutius immorabor, non improbabit certe qui sciat hoc uno exemplari marciano illud inesse. Quo fato nescio, coevi scriptores Franciscus Zara ¹⁾, Ludovicus Cavitellus ²⁾, Antonius Campo ³⁾, ea in urbe ubi latin. sermonis lepores magno in honore semper habiti sunt, Guindanum cremonensem vix nominant. Taceo de Arisio qui a Campo prolata ⁴⁾ recitavit. Uberioris segetis spe illectus, per litteras sciscitatus sum Franciscum Robolottum cremonensem, patriae historiae interpretem eruditissimum, apud quem schedas asservari sciveram, quas Vincentius Lancetti ad opus, iam partim typis editum ⁵⁾ absolvendum congesserat. Sors tamen neutiquam favit, Lancettus enim a Campo et Arisio non unguem transversum recessit. Dum animo confido auctoris nomen luce aliqua in posterum iri suffusum, ad opus ipsum digredior.

Auctor a Maximiliani Romanorum regis obitu (1519) orsus, partim fusiori, partim continenti sermone ea enarrat quae a Carolo,

1) Epist. fam. Francisci Zavae libri VIII. Cremonae, 1569, f. 119^b.

2) Annales quibus res ubique gestas memorabiles a patriae suae origine ec. Cremonae, 1588, f. 326^b.

3) Cremona fedelissima città ec. Cremona 1585, p. XXXV.

4) Cremona literata ec. Parma, 1706, tom. I, p. 225.

5) Biografia cremonese. Milano, 1822, tom. III, 4°.

praesertim in Italia gesta sunt, quod propositum primis statim carminibus enunciat:

„Castalio furor igne calens, molesque beati
Numine feta viri iubet ordiar aurea magno
Caesare ab Austriada de ferri asserta rigore
Saecula, et excidiis orbem, Gallumque receptum
Conflandae sub foedus opis: post bella per ambos
Concita et Insubrum magnos post bella tumultus.“

Quando conventus de novo imperatore eligendo Francofurdiae fuerit coactus; quas artes Franciscus Galliae rex, ut supremam eam dignitatem assequeretur, adhibuerit; quomodo legati ab Hispania, quorum princeps Mercurinus Gattinara (quem vates modo *Mercurium* modo *Hermetem Catinarium* appellat) dirimuerint litem, libro primo enarratur.

Libro secundo comes palatinus Rheni Barcinonem, gratissimum nuncium allaturus profectus, Carolum imperatorem renuntiatum alloquitur. Ille regiae domus magnificentiam demiratus, graecae et romanae historiae fastos depictos legit, quos inter:

„Annibal interea superans juga celsa Pyrenes
Alpis inaccessae, dorsumque quod itala gallo
Abscidit arva solo, fastu ducebat ovanti
Arma per Insubres, atque inter amoena Ticini
Praedia et Eridani dextro non omine pugna
Scipio commissa, turmis fugiebat abactis.“

Regalis convivii pompa et triduana theatri, venatus ac hastiludii oblectamenta recitantur.

Libro III. Apparatu itineri ingrediendo Aquisgranum (*dixere Vergerum quod veteres primi*) versus instituto, mater ancipitem Carolum sic alloquitur:

„Te precor extremo hoc ego glorier, annue dono
Per quaecumque suis pia iura parentibus arcto
Insinuant sobolem vincto, perque ubera quondam
Nostra alimenta tui et communia sanguinis oro,

Ante meos obitus, supremaque fata relictam
Soleris . . .“

Ille vero primum sancti Jacobi de Compostella aedes, peregrinus
divinam opem accedit rogaturus, dein mari se committit:

„Carbasa ventus agit mitis distenta, triremes
Certatim scindunt undas et caerula ferro
Aequora convellunt.“

Antonam in Anglia adventans, Henricum regem convenit. Verge-
ram appulsus et a cunctis ordinibus festanter exceptus, Fran-
ciscum Sfortiam praesentem, cui Mediolani dominium Galliae
rex surripuerat, consilio et opera adiuturum promittit.

Libro IV. „Sabloneta parens Gonzaga Aloysius ortus
Stirpe cremonensi“

rediens Vergera Barcinonem, reginae enarrat itineris casus ac
singulares coronationis ritus ac pompam.

Libro V. Ubi de Vormatiae conventu disserit et quaestiones
de religione attingit, vates Jovis alitem de Carolo maximam
imperii prosperitate moliente vaticinantem inducit, et Vulcano
arma praecipientem, quibus caesar religionem tueatur, Turcas
Europa avertat, pacem Italiae asserat.

Libro VI. Vulcanus parat arma, divina arte caelata et vario
miranda thoreumate, quibus addit pretium series insculpta histo-
riarum. Mercurius Vulcanum adit arma iam absoluta accepturus,
quae Astreae pro cesare deferat.

Libro VII. Astrea Antuerpiam accedit *arma duci latura
ducum*. Caesar cum Leone pontifice societate inita, Mediolani
dominium Francisco Sfortiae restituendum molitur, quod et asse-
quitur, nam Prosper Columna Mediolano potitus Gallos Italia
exterminat. Parma et Placentia pontifici restituta.

Libro VIII. Bello cum Gallis iterum anno 1522 instaurato,
ad locum quem *indigenae patrio dicunt sermone Picocham*,
Columna Lautrecum fudit.

Libro IX. Idem Gallis subrepta Janua urbe, cui Adornum praeficit, paulo post mortem obit. Carolus Launoïus suffectus funeris pompas duci invicto decernit. Frequentes in tota Lombardia, Novarae, Alexandriae, Viglevani, Abigrassi, Binaschi, Mottae, Garlaschi, Trumelli, cum hoste congressus accurate exponuntur.

Libro X et XI. Borbonius, cui delatum caesarei exercitus imperium, Massiliam obsidet, qua praeceps paulo post aufugit ob Gallorum ingentes belli apparatus prope Avenionem. Bellum ticinense vividiori penicillo, splendidisque carminibus ob oculos ponitur:

„Irrupere uno tunc omnes agmine: pugna
Acrior increvit, totoque licentius arvo
In mortem immissae ferro immittuntur habenae.“

— — — — —
„Ut propius commissa manus, fragor ingruit idem
Hastarum attritu, plumboque per agmina pulso,
Qui solet adversis nemorosa per ardua rupto
Flatibus involvi sub turbine . . .“

Lbro XII. Launoïus, etsi vi impari, bellum feliciter absolvit, Francisco rege captivo Davali opera abducto. Is, classis praefecto Andrea ab Auria ianuensi, Barcinonem transiicitur, et paulo post Matritum. In regium mancipium caesaris benignitas depraedicatur, qui, pacis conditionibus, incipiente ianuario anni 1526 edictis, Franciscum in libertatem asserit.

Libro XIII. Hugo de Moncada ab Hispania Romam missus ut pontificem a foedere cum Venetis et Mediolanensibus coacto deterreat, pacemque cum eo conciliet. Proposito infecto, urbem aggrediuntur caesarei qui, ubi Borbonius primo statim assultu interficeretur, Romam efferatim capiunt militari licentiae devotam.

Libro XIV. Galliae et Angliae reges foedus in Carolum ferunt, exercitui Lautrecum imperatorem praeficientes. Vates fusiori carmine pugnam describit qua Andreas ab Auria supremus navarcha, Januae dominationem Gallis restituit.

„Inde globos alii, gravidas flagrantis et ollas
Coniecere picis, cuius restinguere flammās
Attactu implicitas valuit vis nulla liquoris.

— — — — —
Infecere salis proiecta cadavera vultum
Sanguine: lamentis stridentibus horruit aer.“

Hispanae res in Italia prosperum tandem eventum sortiuntur.
Caesarem Barcinone in reditu festanter exceptum et iam uni-
versae Italiae paci apparandae discessum mollientem sic Isabella
coniux alloquitur:

„Dulcis amor coniux, mea viscera cara, meaeque
Deliciae, ante tuae haec matrisque et coniugis ora
Excidere ore queunt? nobis aliena relictis
Hinc efferre pedem poteris ne in regna? recessit
Anxia quo nostri quondam tibi cura? paternis
Extera praetuleris? tellus tibi gratior ulla
Esse potest quam quae tumulo patris ossa recondit?

— — — — —
Iam victus miserere, precique haec munera flenti
Des animae spes alma meae, des aequa parenti.“

Libro XV. Carolum remorantem Jupiter per somnium,
Astrea ministra, increpat, suadetque arma a Vulcano oblata
tranquillitati Italiae conciliandae vertenda. Caesar per Michaelē
Maium oratorem anno 1529

(„Lapsaque tercentum cum quinīs saecula lustris
Intactae celebrem post partum Virginis annos
Quatuor addiderant“)

nunciat pontifici se Italiam adventurum. Brevi, utraque classe,
hispana et januensi comitantibus, Januam appellit, unde ab ora-
toribus Clementis repetita vice excitus, Bononiam properat.

Libro XVI. Triumphalis in urbem ingressus pompam, pon-
tifice occurrente, recitat Guindanus, ut et acta cum Clemente
de eradicandis haeresibus et de rebus Italiae. Pontifex Carolo
coronam imponit.

Libro XVII. Caesar splendidiori apparatu urbem excurrit, ipsemet pecuniam populo distributurus:

„Absistit nec dextra prius quam straverit omnem
Aere viam, et toto vas esset inane metallo.“

Mensae basilice primoribus instructae, quibus expletis bini oratores pro Sfortia mediolanensi ducatu restituendo Carolum obsecrantur, qui votis obsequutus Mantuam concedit, ibique Friderico Gonzagae petenti, ducis confert dignitatem. Marmioli, quo triduo substitit, caesar delicias demiratus, per Tridentum, Polzanum, Brixinum, Oenipontum, Vindobonam contendit. Cum fratre Ferdinando de imperio a Turcarum incursu tuendo congressus, Passaviam, Ratisponam, Augustam, Belgas invisit, unde ad spirense concilium advolat. Astrea per somnium admonente

„Ipse viam mensus Spira redit austria regna
Praepete secessu,“

atque ingentes militum copias ex universo instruit imperio.

„Auxilium Belgae tulerunt, comptique Sicambri
Cimbrorum postrema cohors, Morinique britanno
Gens vicina mari bello huic sua tela ferebant,
Mota omnes idem simul ardor agebat in arma,
Admovet Oceano plaga quos simul ultima Rheni,
Quos alit aequa polo tollens seque Asia saxis
Scrupea et ad montes quae tracta recedit Anobos
Ultra Albim positos ac vesperis axe Visurgim
Spectantes.“

Libro XVIII. Ob Solimani fugam bello nullo suscepto, cesar Bononiam comiter a pontifice exceptus remeat, unde parvis itineribus Parmae, Sancti Donini, Buseti, Cremonae, Laudis Pompeiae dies aliquot immorans, Mediolanum contendit. Eius ad urbem accessus triumpho par. Mediolanensi in arce, quam auctor *tarpeiam* appellat, Italiae negotiis cum senatu agitatis, caesar Franciscum Sfortiam (cui Viglevani deliciis agens Christernam neptem promittit sponsam) ac familiam mediolanensi ducatu investit. Barcinoni, quo biennio abfuerat, restitutus comiter excipit regem

Muleassem, quem *tuneteis excussit finibus hostis Ariadenus*.
 Belli difficultatibus a Nazariae duce obiectis maior, cohortibus
 ex Hispania, Germania, Italia delectis, apparat classem in
 Aenobardum

„ — — — patriis Maramaldus in agris
 Convocat ingentes auro ad vexilla catervas;
 Agmen agit peditum fluvii comes accola Sarni.
 Acer Alarco manu, fulmenque Salernus in armis
 Finarii princeps, Carettus, Spinula et heros
 Augusto cum fratre ligur Baptista, potensque
 Vi dextrae ac Malatesta fide, multique per omnem
 Belligeri Italiam, longo quis dextera bello
 Non obscura fuit, nec honos inglorius armis . .“

Libro XIX. Ingentes belli apparatus quoque hostes insumunt.
 Caesar, pacis propositionibus spretis, Gulettam obsidet: ancipitem
 primum, tum caesareis propitium pugnae exitum, Guleta capta,
 hostium caedes aut fuga coronat.

„Hi veniam genibus, gestuque precantur inermi
 Tendentes pro voce manus, vitamque sequestram
 Sunt visi obsequium pietatis et aere pacisci.
 Haerentes odiis alii, vitamque perosi
 Se gaudent mucrone peti; de culmine multi
 Murorum saltu sese in praerupta dedere
 Stagna sui immemores; miseri per inane natantes
 Effugium salis mortemque bibere sub undis,
 Aut caeci terrore natant dum stagna retenti
 In vada falluntur limo haud obeunda palustri.“

Libro XX. Copias victoria in certamen alacriores factas ad
 Tuneti oppugnationem Carolus invitat; Aenobardi exercitum de-
 sperato impete sibi occurrentem penitus fudit, Tunetumque
 hostibus vacuum pompa triumphali accedit, in miseros ac sup-
 plices misericordia usus, decem servorum millibus in libertatem
 assertis.

Libro XXI. Urbis tunetanae primo sub ingressu adspectus.

„At pavidae attonitam matres errare per urbem

Per delubra deum, pueros trepidasque puellas

Implicitas dextris passu haud aequante trahentes.“

Postquam cum Muleasse pristinae dignitati restituto pacta christianae reipublicae utiliora iniisset caesar et Gulettam reparandam iussisset, classe Messanam primum, ubi Sfortiae obitus et Gallorum in mediolanensem ditionem molimina ei deferuntur, dein Neapolim, mox Romam: qua occasione splendiores universae civitatis apparatus pro Carolo splendide excipiendo.

Libro XXII. De rebus Italiae componendis tractaturi Romam adeunt regis Galliae legati, quorum efflata ita caesaris animum movent ut Franciscum in singulare certamen provocet. Cui declinando etsi pontifex nil intentatum prospero successu relinquat, tamen concordia neutiquam restituta. Caesar trans Apuae colles et Parmam profectus

Castra movet celerans qua culta Placentia montes

Hinc videt, inde Padum, properantique agmine nullum

Intermittit iter, donec cum gente receptus

Dicta ab Alexandro consisteret hospes in urbe.“

Levam ducem Vercellis accitum quid actum exspostulat; quid agendum supersit consilio capto deliberat caesar.

Libro XXIII. Carolus Pedemontem invadens. Sabaudiae ducis ditionem paulatim sibi subdit; inde Antipolim petit, quae urbs *victa fores aperit*. Galliae fines transgressus Massiliam obsidendam parat, quam et improvise assultu tenere frustra molitur. Bellum hispanicum et ancipites Januae sortes Carolum de repente in Italiam revocant. Tandem Paulus pontifex rite timens, Turcarum potentia succrescente, res Italiae in peius ruituras, Carolum et Franciscum in decennale foedus consociat, tranquillitatis iamdiu exoptatae restitutor. Hic colaphon poemati imponendus sub fine libri nunciatur:

„Plaudere iam secura potes terra omnis, et omnes

Vivere felices populi: exoptata tot annos

Iam redit illa dies saturnia ab auspice caelo
 Per vates promissa viris: vetus exolet aevi
 Iam rubigo mali ferrique oblita rigores,
 Aurea in hac regum nunc pace renascitur aetas."

Libro XXIV. Turcarum motus ad adriatici maris fines Veneti compescere aggrediuntur. Gandavum in Belgis rebellem caesar severioribus poenis mulctaturus, iter ab Hispania ingreditur et per Gallias, ubi basilice a Francisco rege exceptus, illuc tendit:

„Primores urbis laqueati colla volutis
 Funibus et fuso dominum fleta ora rigantes
 Supplicibus cum voce, genu pro pace fatigant.

— — — — —
 Parce viris et parce bonis: stent caetera iussu
 Fixa tributa tuo, servantque novata perennes
 Cuncta modos, utcumque nores, utcumque petuntur.
 Redditus his caesar clemens ait: unica fratrem
 Vicisti germana tuum: tibi cedere soli
 Ira potest: tua sit servatae gloria plebis.

Extremum hunc poematis librum (cui deest pars potior, foliis quibusdam deperditis) complent poenae quibus Gandavenses afficiuntur.

Si rerum enarratarum materiem diligentius inspectem, non ibo inficias Guindani coevi poema historiae eius saeculi illustrandae plurimum conferre: ita enim studiose accurateque singulas quasque tenuiores notitias, quae vel personas, vel loca, vel res, praesertim Italiae spectant, exhibet, ut satietatem quandoque ingerat. Eapropter grandiore vim et poeticae facultatis copiam saepius ii desiderabunt qui castigatae narrationi, nec iniuria, fulgentes in carmine imaginum colores praeferunt. Quod mythologiae usum, is est in poemate modus a quo toto caelo Riccardus Bartolinus in suo *de bello norico*, aequè *Austriados* nuncupato, distat.

Caeterum habeo quod improbem vocabula aevi sequioris saepius adhibita, diversis vocibus easdem propositiones recoctas, modicam

membrorum ut et carminum cohaerentiam, stili negligentioris hac illac vestigia. Quid quod particula coniunctionis *que* sexto casui (quod auditu iniucundum) frequenter adnectitur, exempli gratia: *splendoreque, terroreque, aexque*, et crebra litterae vocalis elisio sub fine versus cum prima subsequentis, quod parce admodum apud melioris notae scriptores usuvenit, auctoris vitio vertenda. Adde quod, etsi Virgilium attente legisse et in sanguinem, prope dicam, convertisse frequenti exemplo Guindanus testetur, pluries tamen stili turgore saeculi decimi septimi propinquantis ampullas praenuntiat, Lucanum induisse visus: quod non tantum ex forma, verum etiam ex conceptu elucet, puta quando mare militi comparat: *Militis aequorei miseri occubere sub armis*, vel aliis modis: *Infecere salis proiecta cadavera vultum sanguine — Urbis et obsessor famis est obsessus ab ira — parcae ut parcat anona — flumina regis Eridani*. His non obstantibus, fatear necessest loca splendidiora eaque plura minime poemati deesse, ut documento sunt carmina in schemate oblata. Utinam manum extremam operi, in eius commendationem, auctor imposuisset, quod mors vetuit, ut infra dicturus sum.

Nunc de externa poematis historia. Antonius Campo etsi Guindano coaevus, triplici errato, quod et in editione altera¹⁾ denuo confirmatum est, haec scripsit loco superius citato: „Mori nel fine di quest' anno (1551) Sigismondo Guindano nostro cittadino, poeta molto eccellente: haveva questi composto dodeci libri di fatti di Carlo V imperatore in versi heroici, imitando con molta felicità il prencipe de' poeti Vergilio, ma ricevè egli poco o niun frutto delle molte sue fatiche, perciocchè avendo mandato a presentare quella bellissima opera scritta a penna, il cui titolo era *Austriados*, all' istesso imperatore Carlo, non vi ebbe da quel prencipe solito ad essere liberalissimo con tutti i virtuosi, premio alcuno, essendoli stata presentata poco avvedutamente da chi ne ebbe la cura, in tempo che sua maestà era

¹⁾ Milano. Bidelli, 1645, p. 172.

occupatissima nella guerra d'Allemagna, laonde il Guindano male avventurato, ritrovandosi povero e non potendo perciò far stampare la predetta opera, vinto da estremo dolore la gettò al fuoco, ed egli pochi giorni dopo infermatosi mancò di questa vita, uomo per l'eccellenza dell'ingegno degno veramente di miglior fortuna.“ Ex eo quod Bartolinus paulo ante memoratum poema suum in honorem Maximiliani I imperatoris in duodecim libros partitus sit, causam repeto quamobrem Campo coaevus, Guindani operi eundem assignarit librorum numerum. Cur autem commentitiam de Caroli imperatoris refutatione historiolum protulerit non liquet, nisi opinari velimus vel Guindani intentionem librum suum Carolo offerendi iam in vulgus ~~statam~~ fuisse, vel poematis tunc temporis, uti putabatur, deperditi argumentum deprehensum, quod altera de opere igne absumpto fabella innuitur.

Saeculi decimi octavi initio, cum Franciscus Arisius cremonensis eadem quae Campo pronuntiaverit ¹⁾, auctores diarii veneti ²⁾ codicem hunc manuscriptum apud Apostolum Zeno asservari nuntiarunt, epistolamque dedicationis ediderunt, quam, utpote operis fata nova luce affulgentem, et ipse profero: „Serenissimo Vincentio Gonzagae, duci Mantuae IV Joannes Parolus Cremonensis S. P. D. Dum rerum a Carolo V imperatore divino consilio et incredibili virtute gestarum magnitudine et gloria recens omnium animos summo stupore cum veneratione coniuncto mirum in modum cumaret, utraque re permotus etiam Sigismundus Guindanus poeta cremonensis ingenium et studium suum omne contulit ad eas heroicis versibus celebrandas et immortalitati consecrandas. Sed cum acri studio et cura diligenti opus illud suum limare et perpolire instituisset, morte interceptus quod voluit efficere non potuit. Id cum postea in manus meas pervenerit, tibi potissimum, serenissime dux, non sine aliqua mea in te observantia et pietatis significatione offerendum et dedicandum

1) Cremona literata. Parma, 1706, tom. II, p. 226.

2) Giornale de' letterati d'Italia. Venezia, 1713, tom. XIII, p. 216—220.

esse duxi; cum mihi penitus persuadeam nemini melius quam tibi posse commendari, tum propter affinitatem quae tibi cum tanto imperatore intercedebat, ob matrem tuam feminam lectissimam, et omnis memoriae omniumque saeculorum sapientia et sanctitate facile principem Eleonoram austriam, quae nuper fato functa, relicto nobis omnibus summo sui ipsius desiderio, ad caelestes choros migravit; tum propter genus quod ducis a Federico illo primo Mantuae duce, tuo proavo, viro omnibus virtutibus imperatoriis et bellicis laudibus clarissimo, cuius memoria et multorum aliorum ex tua familia virorum militari etiam gloria praestantium et illustrium in plurimis huius operis partibus, summa cum illorum laude celebratur. Cum autem certo sciam hoc opus ob argumenti tam sublimis gravitatem tibi fore gratissimum, ego etiam quodam modo gloriabor me illius auctori non parum gloriae attulisse, quod tibi potissimum illud traderim et dedicarim, qui cum ab illis summis heroibus ortum ducas, quorum laudes in eo comprehenduntur et divinarum eorum virtutum viva imago sis, et opus ipsum et auctoris famam et hanc meam in te observantiam tui clarissimi nominis splendore in perpetuum illustrabis."

Antequam manum ab opere dimoveam, quaedam de historia et habitu codicis adiungere opportunum duco. Codici sub forma maiori quam dicunt *in folio* quatuor centum quinquaginta duobus foliis chartae crassioris compacto unicus amanuensis viginti duo millia, plus minus, carminum exscripsit, isque non certe peritus, ita enim mensuram scripturae errores excedunt ut quandoque difficile sit sensum exerere. Annum quo codex descriptus definire difficile est, non item tempus, quod ex forma characteris et ex verbis in dedicationis epistola: *Eleonoram austriam quae nuper fato functa*, principio saeculi decimi octavi incidit. Codicem vero unde sumptum nostrum exemplar quis proferat? Antonius Dragoni, canonicus cremouensis spectatissimus, quem hac super re fueram per litteras sciscitatus, respondit testimonio clarissimi Vincentii Lancetti fisus, eius poematis exemplum in scrimniis bibliothecae primum egregii iuriconsulti comitis Joannis

Jacobi Torresini, serius doctoris Julii Bonelli, aequae cremonensis delituisse: addidit tamen illud desiderari in librorum thesauris marchionum Bergonzi Parmae et Antonii Pallavicini Cremonae, quibus, haereditatis inre, Bonelliana collectio inserta est. Nec magis profuerunt investigationes in bibliotheca marchionis Aroldi-Torresini-Erizzo Cremonae institutae, ob quas Francisco doctori Robolotto me gratum obtestor. Porro codicem hunc, utpote unicum pretiosissimum, bibliotheca palatina s. Marci sibi arrogavit, iussu Francisci I imperatoris, cum universa fere caenobii s. Dominici (*delle zattere*) Venetiarum, cui Apostolus Zeno propriam librorum suppellectilem legaverat, ei cessit. **1139.**

Del modo che ha tenuto l'imperatore (Carolus V) per farsi arbitro d'Italia. (I. VII, 873, f. 102—103.)

Inc.: „Haveva la fortuna adoperate tutte le sue forze per far signor d'Italia l'imperatore, dandoli la vittoria di Milano . . .“

Auctor coevus coelo tenus imperatorem extollit, qui cum, per Mediolani victoriam et pontificem ac Galliae regem captivos, Italiae imperium facile consequi posset, maluit pacis artibus arbitrium (quod nunquam bello obtinuisset) in Italiam adipisci, sibi omnium voluntatibus et benevolentia devinctis. **1140.**

1559.

Christophori Schierlii iuriconsulti, de forma regiminis reipublicae norimbergensis. (L. X, 302, f. 3—10.)

Inc.: „Non est hec norica respublica multum antiqua, quia principatum hunc Germaniae civitatum hominum memoria assecuta est, benignitate scilicet divina et cesarea . . .“

Auctor norimbergensis tractatiunculam octodecim capitulis conclusit, disserens de senatu; magno consilio; electoribus; magistris civium; magistratibus senatoriis; quinqueviris; praefectis rei bellicae, provincialis, tutoriae; sindicis civitatis; administratione iustitiae; iuriconsultis. Idem sub forma epistolae quae incipit: „Desiderat amplitudo tua . . . quemadmodum respublica nostra regatur reddi certior . . .“ dicavit Antonio Perrenoto

episcopo atrebatensi, anno 1559, *labores et operas meas duorum ferme dierum, quas . . . manu mea semel tantum scripsi, vix relegi. Prout quodque verbum in buccam venit, ita in calammum incidit.* 1141.

1561.

Liber quem recentiores *Album* dicunt, Henrici Piperiti, ecclesiarum gustroviensium pastoris, cui admiratores et amici Henricus Moller et Albertus Lemrigerus amburgenses; doctores Justus Jonas, Caspar Crucigerus, Joannes Major, Paulus Crollius, Victor Ottingerus, Forsterus, Joannes Hermann, Joannes Schneideweyn; Georgius Rosfelt neapolitanus; luneburgenses Hieronymus Henninges, Lambertius et Jacobus Callenius; Michael Hadererus, oldenburgensis; Chromus Rudnigerus pampergensis; Eusebius Menius, philosophiae decanus; Hieronymus Schyrlentius lipsiensis; Joachimus Mylius graboensis; Georgius Legelmeister reva-
liensis; Joannes Diverus silesius; Georgius Gudonus, Joannes Richoff, Philippus Zolius, Bartholommaeus Schönborn, Jacobus Kruegerus, Derleus Roschius, Joannes Durevus, epistolas, loca ex auctoribus, versus, sententias, hebraice, graece, latine, alemannice, anno plerumque 1561 inscripserunt. (L. XII, 232, n. 11.) 1142.

1562.

Jacobi Superantii, qua legati veneti ad Ferdinandum I imperatorem *relatio* Venetiis in senatu recitata. (I. VII, 909, f. 206—245.)

Inc.: „Fra tutte le cose che portano beneficio al governo di stato, quelle sono giudicate più utili che dimostrano le qualità delli regni.“

Auctor die nona maii anni 1559 a senatu veneto ad imperatorem legatus missus, Venetias anno 1562 ineunte rediens, rei gestae rationem senatui refert. Ab austriacae domus origine, eiusque per coniugia incrementis orsus, non secus ac qui praecesserunt, imperatorem ac singula familiae membra, tum qua vitam privatam attinet, tum qua publicam, ob oculos ponit; ministros et consiliarios cuiusque ordinis, caesarem circumstantes; consilia varia et quae in iis tractanda. Regionis imperatori subditae fines ac partes designat, qua occasione Hungariam, Tran-

sylvaniam, Bohemiam, Silesiam, Moraviam, Lusatiam, Austriam, Tyrolim, praesertim quoad mores et instituta, describit. Germaniam per partes scrutatus, indolem populorum generatim, tum singillatim principum, archiepiscoporum, episcoporum, ordinis teutonici; eorum cum imperatore nexus; provinciarum redditus, sumptus, rei militaris vim, caesaris cum principibus exteris vincula. Turbas in electione regum Navarrae et Hungariae attingit. Qua protestantium negotium profuso sermone pertractat, haeresim lutheranam in sex supra sexaginta dissidentes societates dispergitam enunciat. Superantii legationem adeo Ferdinandus probavit ut equitem, veneta republica annuente, renuntiaverit.

Eugenius Alberi edidit in 'Relazioni', ser. I, vol. VI, p. 123—160, locis communioribus missis, ex codice riccardiano n. 1964, marciano melioris certe notae penitus neglecto. **1143.**

1563.

Excerpta ex epistolis quas Joannes a Lezze et Michael Surianus senatui veneto dederunt quo tempore Vindobonam legati extraordinarii anno 1563 profecti sunt, ad gratulandum Maximiliano recens Romanorum regi renunciato. (L. VII, 1235, f. 64—65.)

Maximiliano die 25 octobris anni 1562 Francofurtiae regi delecto, legatio sub initio anni 1563 gratulata est. **1144.**

1564.

Ferdinandi archiducis Austriae epistolae novem, germanice cum versione itala, ad baronem Franciscum a Turre, oratorem caesareum et archiducalem apud Venetos in 'Evangelium s. Marci' (ex codice ms. foroiuliensi) datae Pragae mensibus maio usque novembrem, anni 1564. (L. XIV, 47, f. 315—331.)

Has epistolas (quibus additum testimonium Caroli IV imperatoris de codice eodem: „Vidi librum 'Evangeliorum sancti Marci' de sua propria manu . . .“ Justus Fontaninus exscribendas curavit e tertio volum. ms. in f^o. epistolarum baronis Francisci Turriani ex comitibus Vallissaxinae, penes comitem Philippum a Turre. Sex, quae scilicet magis intererant, ab Justo Fontanino sibi communicatas edidit latine, cum notis eiusdem, Mont-

- fauconius in 'Diario italico', p. 57—59; iterumque protulit Flaminius Cornelius in 'Ecclesiae venetae illustratae', tom. X, p. 281; universas, cum versione itala, Carolina de Alborghetti in 'Documenti storici delle famiglie comitali Strassoldo e Della Torre', Venezia, 1863, p. 39—53. **1145.**
1564. Excerpta ex litteris Michaelis Suriani, Leonardi Contareni, Marini Cavalli, Aloysii Mocenici, Vindobona senatui veneto, mensibus iulio usque octobrem anni 1564 datis, cum legati extraordinarii missi sunt ut Maximiliano ad imperii dignitatem evecto gratularentur. (I. VII, 1235, f. 66—69.) **1146.**
1565. Scriptum senatui veneto oblatum de locis Foriullii potioribus muniendis, aggressionibus alemannicis ac turcicis arcendis. (I. VII, 1008, f. 129—135.)
Inc.: „Havendosi a parlar del modo d'assicurarsi della patria del Friuli, la qual intendo quel pacse ch'è compreso tra il mar . . .“ **1147.**
1568. Philippi II Hispaniarum regis monita Joanni austriaco data. (I. VII, 995, f. 1—3.)
Inc.: „Hermano, Demas de las instrucciones que os han dado en lo que toca al cargo de capitan general de la mar . . . Aranjuez, 23 madio, 1568.“
Missis quae ad classis praefectum pertinent, ea rex proxime attingit quae hominem religiosum, bene moratum, principem spectant. Eapropter urget: Deo in omnibus confidat, saepius confessioni et communioni accedat, missam audiat quotidie, praebeat exemplo: hoc si praestet, *es el fundamento del credito y estimacion de los hombres.*“ Sit benignus, pius, modestus, temperans; nominis dignitati consulat, a ludo abhorreat; nemini contumeliosus sit, sermone comis et congressu. **1148.**
1570.
13 maii. Hieronymus Altanus q. Blanchini de comitibus Servaroli, comes palatinus, creat, ex indulto Friderici imperatoris, tabellionem

1572—1574.

imperialem Franciscum de Zaghis de Fagnigola, notarium apostolicum, ac investit more solito, cum annulo, penna et calamario. Actum rogat presbyter Valterius q. Vendramini de Polis, notarius et iudex ordinarius. (L. XIV, 102, n. 583.)

Membrana authent.

1149.

1572.

Maximilianus II imperator Thomam Rangonum, dictum philologum ravennatem, comitem sancti romani imperii instituit, privilegiis additis tabellionatus exercendi, nothos legitimandi, sex auratos equites ac totidem nobiles singulis annis creandi, doctores renuntiandi ec. Anno 1572. (L. XIV, 282, sub fine.)

Inc.: „Noverit integritas tua cesaream maiestatem nostram tuis bonis operibus motam tum in erigendo collegia studiosis, tum in nubendis virginibus . . .“

Exemplum chartae. antiquum extat sub fine codicis ms., pretiosiora Rangoni documenta continentis.

1150.

Tunetum captum et deperditum (1151—1155).

1573—1574.

Relatione di Tunisi et Biserta, con l'osservation delle qualità et costumi degli abitanti, fatta l'anno dell'impresa di esse per il serenissimo sig. don Giovanni d'Austria, l'anno 1573. (I. VII, 933, f. 233—240; XI. 146, f. 106—107.)

Inc.: „Il territorio di Tunisi è bellissimo, pieno d'olivi, dattoli et tutti altri frutti, terreni benissimo coltivati . . .“

Auctor (genere certe langobardus, quod observata cum patriis conferat), perbrevisiter urbe tunetana ac castro munito descriptis, fanum maximum depraedicat, cuius quatuor pretiosiores columnas secum detulit Joannes ab Austria. Ubi hunc narravit die 21 octobris Caput Carthaginis, *antiquitates* demirandi, ac venandi causa, petiisse, die 22 filium regis excepisse, 26 vero a Mauris

Kippozoritanis (de Biserta) muneribus cumulatum; regionis et incolarum indolem, nec non instituta religiosa, domestica, bellica illustrat.

Relationem consequitur numerus triremium (107), navium (31), militum (27,000), quibus facinus tunetanum perfectum est. **1151.**

1574.

Narratio expugnationis Tuneti et Guletae per Turcas, a iulio ad dimidium septembrem anni 1574. (I. VII, 933, f. 241—263.)

Inc.: „La fortezza nuova che si cominciò in Tunesi era di sei baloardi di 18 canne di Napoli . . .“

Gabriel Serbellonus, oppidis Tuneti et Guletae praefectus, ab historia orsus novi oppidi muniti Tuneti (quod die undecima novembris anni 1573 inceptum, pluribus vitiis obnoxium declarat), primum totam provinciam viceregis tripolitani gentibus sub fine iunii circumventam, dein ingentis turcicae classis adventum describit. Hostes dimidio iulio oppugnationem cum essent aggressi, die decimatertia septembris arces occuparunt, magna Christianorum clade. Auctor belli captivus Constantinopolim mittitur, unde anno proxime insequenti historiam eius belli singillatim enarrat. **1152.**

1574.

Exemplum litterarum *Sinan Bassae*, rei maritimae praefecti ad Turcarum imperatorem de Guletae et Tuneti expugnatione, in latinum sermonem conversarum. (I. VII, 933, f. 265—277.)

Inc.: „Die 12 iulii in insulam Gnido devecti sumus. Postridie cum Aphrice ora se nostro conspectui aperuisset . . .“

Commentarium diurnum oppugnationis Guletae et Tuneti narrationi Serbelloni fere ex integro respondet, nisi quod hic diem quo in arcem Turcae irruerunt, decimum tertium, Sinan Bassà decimum quintum septembris asserat. De Serbellono legitur: *Gulete quoque praefectus vicus in potestatem venit.*

Caeterum versionem ex turcica lingua valde commendat elegans latinae usus. **1153.**

1573—1575.

1575.

Jacobus Malatesta comiti Francisco Landriano respondet aegre tulisse nuncium sibi ab eo datum mense decembri anni 1574 de Tuneto et Kippo Zarito (Biserta) in Barbaria, oppidis munitis a Turcis in Christianos devictis, simulque eventus causas enarrat. (I. VII, 187, f. 14—16.)

Inc.: „Dal Cairol di Milano mi fu mandato del mese passato una di vossignoria ill. fatta in Genova . . . Bergamo, 12 marzo, 1575.“ **1154.**

1573—1574.

Hodaeporicum *Hicronymi Lippomani* pro Venetis in Poloniam legati missi, gratulatum Henrico Valesio ad regiam dignitatem Galliae recens evector. (I. XI, 28, k. 149—183.)

Inc.: „Partimo li 20 decembre dell' anno 1573 di n. salute, di Venetia et lasciato prima Murano, poi Mazzorbo et Torcello nelle lagune pervenimmo alla Fossetta . . .“

Scriptor anonymus ex legationis comitatu, ut docet contextus, narrat die 20 decembris viam ingressum oratorem (die 20 septembris eius anni electum), et magnis itineribus per Carinthiam, Stiriam, Austriam inferiorem, Moraviam, extremo ianuario anni proxime subsequentis attigisse Cracoviam, unde extremo novembri remeat Venetias. Regionum corographiam, etsi continenti sermone, diligenter satis describit. Plura de Carinthiae fodinis; minores vicos illic et in Styria, Turcarum incursu arcendo munitos; eo lutheranam religionem radices altius egisse. Die prima ianuarii anni 1574 Neumarkt (quo loco integram noctem in medio foro adulteram faeminam cavea conclusam asserit) discedens orator, Saifler palatium venatorium a Ferdinando II exstructum admiratur, inde per Idunum (Judenburg) et Sanctum Michaellem, archiducem visendi gratia, contendit Graecium, quod aeque describit, ac *Nove civitatis* (Neustadt) ecclesias et valla. Oratorem Vindobonae portenta detinent, praegrandis elephas, gigas polonus, ursus humanam cervicem referens in diversorio ad insigne cervae. Vindobona die duodecima ianuarii excedens, per Kleinkirchen et Slankoviam (Austerlitz) Olumucium die 26

- petit, ubi episcopum (Joannem XVII Grodetzki) recens defunctum adhuc inhumatum narrat. Moraviae universae et Olumucii in laudes effusus, Opaviae (Troppau) in Silesia dira precatur, quod hospitium denegaverit. **1155.**
1574. Idem anno eodem 1574, legationis suae relationem praelongam coram Senatu Venetiis legit, qua historiam Poloniae ab antiquioribus temporibus narrat, eiusque regni topographiam et statisticam, uti dicunt, longe fusiori sermone quam in hodaeporico evolvit. (I. VII, 879, f. 1—94.)
- Inc.: „Poichè io sono stato ambasciatore per la serenità vostra et eccellenze vostre al sereniss. Enrico re di Polonia, et hora anco re di Francia . . .“ **1156.**
1575.
21 maii. *Maximilianus II* imperator cardinalium caetum hortatur ut deinceps ab instituto ducibus Ferrariae et Mantuae *serenissimi* et *altitudinis* titulos tribuendi abstineant, ne simultatibus inter Italiae principes fomentum addatur. (I. VII, 417, p. 343—346.)
- Inc.: „Intelligimus nonnullos s. romane ecclesie cardinales illustri Alphonso II duci Ferrarie, Mutine, Regii, ec, ac Guilielmo duci Mantue . . . Prage, 21 maii, 1575.“ **1157.**
- 27 iulii. *Joannes Moronus*, nomine cardinalium, respondet: Ferrariae et Mantuae duces caesaris cognatos, ab eo privilegiis specialibus decoratos fuisse, propterea aequum visum illos a minoribus principibus discernere, quin se quoque putasse hoc gratius caesari futurum, eius tituli revocationem ab eorum ducum decore immutato minime dissociari. (I. VII, 417, p. 345—346.)
- Inc.: „Da Roma mi fu mandata pochi dì sono copia delle littere scritte da vostra maestà per la revocatione de' titoli . . . Janue, 27 iulii, 1575.“ **1158.**
1576. Relatio legationis ad Joannem de Austria, neapolitani regis vices pro Hispania gerentem, qua Hieronymus Lippomanus vetustus menses novem anno 1576 functus est. (I. VII, 633; 877.)

1576—1578.

f. 63—134; 885, p. 681—856; 909, f. 246—267; 911, f. 79—100.)

Inc.: „Quando io fui mandato dalla serenità vostra e dalle vostre eccellenze sign. per ambasciatore al sig. d. Giovanni d'Austria, non pensai già che mi convenisse . . .“

Orator tractationem, qua summam rei publicae administrandae scientiam aperit, bifariam dividit, primo enim de regni indole ac partitione; populis; regiminis forma, constitutione, ministris, consiliariis; introitibus, vectigalibus, expensis; offensionibus ac defensionis rationibus initis: dehinc de Joanne de Austria ac de exercitu disserit.

Relationem edidit Eug. Alberi ex codice ms. florentino *Capponi* in 'Relazioni', ser. II, vol. V, p. 265—311, eo tamen mutilam ut quandoque germanus sensus desideretur, quandoque compendium, non absoluta textus compages legatur. Eam etsi nec imperium nec Austriae archiducatum pertinentem hic locandam censui quod Joannis de Austria historiam nova luce perfundat. **1159.**

Monita data Annibali Capuensi, nuncio apostolico Florentiae, legato vero extraordinario a Gregorio XIII Vindobonam misso, qua occasione, puto, Rodulphus II imperator renuntiatus est. (I. XI, 15, f. 3—7.)

Inc.: „Io sono di parere che vossignoria illustr. scriva con ogni commodità di messo, avvisando dove ella capita di luogo in luogo . . .“

Aulae romanae instructiones generatim se referunt ad naturam epistolarum pontifici exscribendarum, ad earum brevitatem, stilum, frequentiam, regesta tenenda, exemplum duplex, tabellarios. **1160.**

1578.

15 iunii.

Gregorius papa XIII instituit notarium et familiarem suum, comitem Hieronymum Purliliarum legatum a latere apud Rodulphum secundum, imperatorem electum, facultatibus variis collatis quoad res et personas, in iis quae ad visitationes sacras, concilii

1578—1579.

tridentini observantiam, disciplinam, mores se referunt. (L. XIV, 201, f. 147—151.)

Bulla inc.: „Romanum decet pontificem suos ad remota procul nuntios, privilegiis apostolicis, quantum fert temporis et locorum ratio, cumulate prosecui . . . Rome, 15 iunii, 1578.“ **1161.**

1578.
24 septembris.

Fridericus archid. Austriae ducem Venetiarum hortatur ne eius subditi impedimenta ponant mercatoribus frumenta a regno Apuliae et agro Piceno ad Carsos et Histriam deferentibus. (L. X, 309, n. 48.)

Inc.: „Ordinamus ut in castella et oppida nostra in Carsis et in Istria . . . Grecii, 24 septembris, 1578.“ **1162.**

1579.
12 februarii.

Carolus archidux Austriae commendat Gregorio XIII pontifici suum pincernam Raymundum comitem a Turre, eo ut ab impedimento solvatur, nexus sanguinis ergo, cum sibi matrimonio iungendam desideret Ludovicam Mattiae Hofferi, capitanei Duini. (L. XIV, 48, f. 246—247.)

Inc.: „Viros egregios pietate, litteris et moribus, nec non splendore familie ornatos beatitudini vestre dilectos esse . . . In civit. Grecensi, 12 febr., 1579.“

Exscripsit sua manu Justus Fontaninus ex apographo apud Ludovicum a Turre, edidit vero cum versione itala Carolina Alborghetti in 'Documenti storici delle famiglie comitali Strassoldo e Della Torre.' Venezia, 1863, p. 53—57. **1163.**

27 maii.

Relatione dell' eccell. sig. d. *Felippo Prencestain*, imperiale ambasciatore della maestà cesarea al gran prencipe di Moscovia. (I. VI, 187; VII, 528, f. 142—158; 915, f. 111—139; XI, 96, f. 50—74, 239—262.)

Inc.: „Ho vicevuto le lettere di vossignoria ill. scrittemi alli 3 del mese passato qui in Lovitio di Polonia . . . Di Lovitio, 27 maggio, 1576.“

Codex quingentesimus vigesimus octavus ac exemplum alterum codicis nonagesimi sexti habent hoc principium; caeteri,

aliquot missis lineis, incipiunt: „Mi è stato di gran contento che vostra eccellenza abbia auto a caro quel poco di ragguaglio che le detti delle cose di Moscovia . . . Di Lovitio, 27 maggio, 1579“ (ut ex aequo).

Relatio respondet ex ungue impressae in 'Tesoro politico novamente impresso', Colonia, 1598, tom. I, p. 459—478, et cum versione latina in 'Philippi Honorii thesaurus politicus.' Francofurti, 1617, p. 280—292; latine tantum referunt. a. Joannes Zernegh in 'Historia rerum gestarum inter Ferdinandum et Johannem Hungariae reges.' Amstelod. 1662, 12°; b. Rudolphus Coronini in 'Operum miscellaneorum'. Venetiis, 1769, p. 304—314: uterque loco Prenestain legatum Joannem Coblenz a Prossek anno 1576 innuunt.

1164.

1580.

Notitia de controversia sociarum civitatum hansae teutonicae cum sereniss. dom. Elisabetha Angliae regina, ad illustrem principem dominum Alexandrum (Farnesium), Parmae Placentiaeque ducem, belgicarum provinciarum, regiae catholicae maiestatis nomine, gubernatorem et capitaneum generalem. (I. XI, 28, p. 297—311.

Inc.: „Multo tempore ante Henricum III, Angliae regem, sub initium anni Domini 1260, mercatores Alemannie . . .“

Auctor, quem Alexander Farnesius, litteris Montibus Haunoviae datis die 26 octobris anni 1580 huic notitiae offerendae fuerat hortatus, narrat *libertates ac liberas consuetudines*, domui Teutonicorum Londini, *Gildehallae* nuncupatae, in universa Anglia antiquitus attributas, singulari diplomate anno 1260, pluribusque aliis ultra annos tercentos privilegiis fuisse confirmatas. Cum vero post annum 1558, Anglorum ins monopolii in anglicanis mercibus sibi vindicantium opera, libertatibus et privilegiis societatis eiusdem, maxime vero concordiae traiectione contraria prorsus statuerentur et re effectum sortita essent, idem Farnesio petenti proponit, Anglorum commercio impedimenta ponantur, praesertim societate inita ab Hansa teutonica cum Hispaniae et Poloniae regibus.

1165.

1582.

1582.
13 martii.

Joannes Tautscher episcopus labacensis, visitator apostolicae provinciae aquileiensis constitutus, nuntiat capitulo aquil. crastina die Aquileiam venturum. (L. IX, 128, f. 329.)

Inc.: „Cum illustrissimus . . . Gregorii papae XIII nuncius cum potestate legati de latere . . . Goritie, 13 martii, 1582.
1166.

13 martii.

Ei capitulum respondet gratum eius adventum futurum. (L. IX, 128, f. 329.)

Inc.: „Certiores nos fecit dominatio vestra rever. se cum mandato . . . Aquil., 13 martii, 1582.“ **1167.**

15 martii.

Joannes qui supra, capitulum admonet visitationem *in tempus magis commodum* differendam. (L. IX, 128, f. 329^b.)

Inc.: „Accepimus litteras reverend. dominat. vestrarum quibus nobis responderunt . . . Goritie, 15 martii, 1582.“ **1168.**

Capitulum aquileiense respondet quemdam auctoritate apostolica missum ad id fuisse, ut ecclesiam aquileiensem visitare. (L. IX, 128, f. 329^b.)

Corrige 'Verzeichnisse der deutschen Bischöfe'. Minden, 1854, quo loco p. 50 auctor Joannem die 20 maii episcopali munere constitutum asserit. **1169.**

Quomodo et quare Gebhardus Truchsess e Waldburgo, archiepiscopus coloniensis a religione catholica ad Calvinismum transfugerit. (I. VI, 79, f. 61—64.)

Inc.: „Non fu solo Henrico VIII re d'Inghilterra che agli incanti d'una lusinghiera beltà, obblatosi di se stesso . . .“

Auctor ab historia defectionis Henrici VIII originem sumens, enarrat archiepiscopum Agnetis de Mansfeldio, puellae e monasterio eductae amore captum, eam sibi connubio per concionatorem Brokerum iunxisse; sede eapropter pulsum confugium in Anglia rogasse, quod Elisabeth regina negavit, subsidio tantum

per oratorem suum Hagae Comitum dato, una cum epistola quae in opella legitur.

Notum puto Truchsessium promissis fisum, annuam sibi oblatam pensionem reiecis-
 se, unde Joannis Casimiri calvinistae ope
 aegerrime vixit. **1170.**

1583.

M. Antonii Barbari procuratoris notitiae senatui veneto exhibitae dum commissarius a Foriulii finibus esset reversus.
 (I. VII, 1217, n. 13.)

Inc.: „Affine che del negotio per il quale io Marcantonio Barbaro procur. sono stato mandato per la sereniss. signoria et il sig. Vido Dorimberg . . .“

Auctor, bellis cum patriarchis ac pactis usque ad medium saeculum decimum sextum memoratis, graviora expendit momenta quae ad confinia inter Venetos et Austriacos se referunt, vias animadvertit quae Austriacis in Foriulii apertae easdem pandi et Turcis, ut ex horum incursum historia patefit; quapropter Utini novis moenibus, propugnaculis et fossis instruendi opinione reiecta, montes prope Isontium, Brazzanum, Strassoldum, Sanctum Heliam, quasi a natura parata praesidia, munienda proponit.

1171.

1587.

m. iulio.

Forma capitulationis proposita a *Ferdinando* Austriae archiduce, comite Tyrolis, Venetis, *circa remissionem et persecutionem hannitorum et aliorum sceleratorum utrinque servandam.*
 (I. VII, 352, f. 6—8; 1109, f. 6—9.)

Ferdinandus Venetorum votis indulgens, offert Vincentio Gradonico legato ad caesarem pactionem novem capitulis, quam ratam habendam orator senatui Venetias transmittit, mense iulio, anni 1587.

1172.

23 iulii.

Carolus, archidux Austriae, comes Tyrolis, Joanni Grimano patriarchae aquil. dum significat libenter intellexisse redactum in suam potestatem ac carcere detentum *hereticum omnium perversissimum* Petrum Kuplenikh, suadet *ne nimis tenaciter contra illum procedat.* (L. IX, 128, f. 90.)

1587—1589.

Inc.: „Reddite sunt nobis vestre rever. dominat. littere que nobis perlectu vel ob id precipue incundissime fuere . . . Graz, 23 iulii, 1587.“ **1173.**

1588.
1 augusti.

Vitus a Dorimbergo, caesaris a secretis, Vincentio Gradonico apud eund. caesar. oratori dat scriptum memoriale in usum commissariorum ex utraque parte archiducali et veneta, finium dissidiis avertendis inter Albonam et Lipoglavum, Pisinum et marchionatum Pietra Pelosa. (I. VII. 352, f. 142—144.)

Inc.: „Che li commissari nominati dall' una et l'altra parte debbino quanto prima convenuti di un giorno . . 1 agosto, 1588.“ **1174.**

1587—1590.

Poloniae res — Maximilianus archidux Austriae.
(1175—1181.)

1587.

Notitia disceptationum quae anno 1587, quo actum Varaviae de rege Poloniae eligendo, obvenerunt. (I. VII, 877, f. 334—351.)

Stephano Bathori anno 1586 demortuo, regalem dignitatem inter caeteros sibi quoque demandari petebant Ernestus, Matthias, Maximilianus Austriae archiduces, annitentibus imperatore, Hispaniae rege, pontificis ad diaetam oratore, Christophoro Sboroschi e Poloniae proceribus. Quid, fratribus renuentibus, egerit Maximilianus ut coronam assequeretur, auctor (quem ducis Mantuae ablegatum fuisse ex adiunctis liquet) profuso sermone edisserit, usque ad eius captivitatem. Plura de hac re in epistolis Vincentii Gradonici oratoris ad senatum venetum, quae subdo. **1175.**

1587—1589.

Regesta litterarum quas Vincentius Gradonicus, Matthaeo Zane pro Venetis ad caesarem legato suffectus, dat senatui veneto ex

1587--1589.

Oeniponto et Praga, a die 7 iulii a. 1587 ad octavam maii, 1589. (I. VII, 352, folia 396; 1109, folia 161.)

Quasdam sub initio duo legati Zane et Gradonicus, sub fine Gradonicus et Joannes Delphinus successor una subscribunt. Agitur in iis de confiniis austro-venetis, bannitis et transfugis, re Escocorum. Verum ea de quibus fuse et copiose legatus in epistolis disserit, sunt quae ad Austriae archiducem Maximilianum ac eius molimina ut Poloniae rex renuntiaretur, se referunt: eapropter codicibus iisdem plura insunt ex authenticis documenta desumpta, quae lucem plurimum argumento affundunt. Ea sunt:

1. Theodorus magnus princeps Moscoviae Maximiliano gratulatur de regia dignitate collata, hortaturque cito Poloniam adveniat. Incip.: „Intelleximus cum singulari animi gaudio ex magnis legatis nostris quos ad conventum varsoviensem ablegavimus... Moscovie, anno a condito mundo 7096 (1587) septembris.“ (I. VII, 352, f. 4—5.)
2. Propositiones a Poloniae legatis Maximiliano statim post obitum Stephani Bathori factae. Confirmatio virium et conditionum in electione novi regis Varsaviae utrinque propositarum. Articuli legum et libertatum iisdem dominis legatis a proceribus regni Poloniae et magni ducatus Lithuaniae oblatis, Olomucii, 27 septembris, 1587 (cod. 352, f. 29—34; 1109, f. 157—161).
3. Conditiones post bici-nense praelium Maximiliano a Poloniae cancellario traditae die 24 ianuarii 1589. Inc.: „Prelio ita, quemadmodum Deo visum fuerat, perfecto, sereniss. archidux. (cod. 352, f. 239—240; 1109, f. 97—98.)
4. Transactio pacis inter caesarem et regem Poloniae per legatos, data Rithum et Beudzini die 9 martii, 1589 (cod. 352, f. 230—237, 269—277; 1109, f. 95—96). Transactionem caesar die 3 aprilis, 1589 ratam habuit.
5. Nuncium ad caesarem missum a cancellario Poloniae ad sexaginta millia florenorum ungarorum inter episcopos, nuncios aliquot terrarum et mareschalcum magnum Opalniski numerata esse, et palatino cracoviensi villas quasdam concessas esse ut sibi in clausione Maximiliani assere-rentur. Inc.: „Heri 30 martii maiori parte senatorum cancellarii

Poloniae prensationibus et versutiis tandem victa . . . 1 aprilis, 1589.“ — 6. Officium liberi baronis de Osterga legati poloni ad caesarem, quo dolet de dissidiis inter caesarem et Poloniae regnum, pacis capitula ex parte regis confirmat, ac sperat pacem inter domum Austriae ac regnum Poloniae perpetuo futuram. Inc.: „Ea rerum humanarum sors est atque conditio, ut nihil in illis tam firmum, tamque stabile, quod aliquando . . . m. aprili, 1589.“ (cod. 352, f. 247—250). — 7. Officium cardinalis Razivil et palatini Cracoviae, legatorum polonorum eidem caesari, eadem quae superius confirmantes. Inc.: „Etsi superiorum temporum dissensionem fato potius aliquo quam a mutui animi alienatione aliqua invectam . . . 24 iunii, 1589.“ (cod. 352, f. 263—264.) — 8. Historia declarationis Maximiliani archiducis iusiurandum in conventis promissum dare abnuentis, quo tempore a captivitate redux per Uratislaviam, Bittonium concessit. Eius repulsae momenta expenduntur. Inc.: „Venuto in Polonia il rumore dell' incursione de' Turchi, comosse il cancelliere il negotio di ricondur il ser. eletto re Massimiliano“ (It. VII, 186, f. 125—130). — 9. Narratio liberationis seren. Maximiliani. Inc.: „Allato in Poloniam rumore de irruptione Turcarum et Tartarorum, cancellarius de deducendo ad confinia ser. electo rege Maximiliano . . m. septembri, 1589.“ (cod. 352, f. 310—312.)

Spartae huic historicae penitus illustrandae conferunt documenta hac super re ex 'Codice diplom. regni Poloniae et magni ducatus Lituaniae'. Vilnae, 1758, tom. I, p. 235—272, 281—287.

1176.

1588.

Episcopus cuiavensis in Polonia Rodulphum II imperatorem deterret a tradenda sôrore cuidam ex inimicis regis Poloniae, proptereaue istius amicitiam illi asserit. (I. VII, 352, f. 153—154; 1109, f. 72.)

Inc.: „Dominus meus invictissimus ac potentiss. princeps orbis terrarum, cum resciret episcopum romanum ad maiestatem . . . 1588.“

1177.

1588.

Rodulphi II proposita quinque articulis in conventu ordinum regni Bohemiae, quoad irruptiones a Tartaris et Polonis in Silesiam factis. (I. VII, 352, f. 86—87, 94—96.)

Inc.: „In primis sacra cesarea maiestas gratias agit obedientibus et fidelibus huius regni statibus . . . a. 1588.“ **1178.**

Responsum datum caesari in eodem conventu. (I. VII, 1109, f. 44—47.)

Inc.: „Inprimis quo ad excursiones per Taftaros et Polonos in Silesiam factas et damna per eosdem illis locis inlata . . .“ **1179.**

1588—1589.

Rodulphi II, Sigismundi Poloniae regis, Hyppoliti cardinalis Aldobrandini epistolae quinque latine super induciis inter imperium ac Poloniae regnum, a novembri anni 1588 ad integrum mensem ianuarii 1589 constituendis, ut pacis negotium commodius tractetur. **1180.**

1590.

Oratio qua legatus Andreae cardinalis Bathori Sigismundum deterret a Transylvaniae principatu Maximiliano austriaco tradendo. (I. XI, 28, p. 313—318.)

Inc.: „Mirabitur forte seren. celsitudo vestra quod post tam longum ac diuturnum silentium, nunc demum illustr. cardinali subierit . . .“

Cum opinio obtinuerit Sigismundum transylvanum, Turcarum, Austriacorum, caesaris vicinitatem pariter metuentem, de commutando principatu cum possessionibus in Bohemia apud Maximilianum II egisse, orator profert nullum exinde emolumentum, quin potius damnum principem consequuturum; familiam bathoream ab annis ducentis occupasse Transylvaniam; minime pusillo animo patiatur principatus in novercae manus deveniat; regnum a maioribus legitime traditum sapienter moderetur; aliquid esse causae cur Maximilianus Transylvaniam incertam et inquietam, patrimonio certo et tranquillo, quod aequè Ernesto et Matthiae archiducibus adscriptum foret, praeponat; demum cardinalem

1592—1594.

episcopatum varmiensem ac praeposituram michoviensem sponte patruo oblaturum, eius desideriis explendis.

Caeterum constat Sigismundum in nationis conventu principatum detulisse Andreae nepoti, cui Michaelis vaivodae et Georgii Bastae armis petito tandem anno 1599 caput obtruncatur. **1181.**

1592.
10 decembris.

Ernestus archidux Austriae, comes Tyrolis, patriarchae aquil., Goritiae comitatum visitaturo, commendat requirendos esse sibiue significandos haeretica labe aspersos *tam ex nobilibus terre Goritiae quam aliis Raiferbergi et Vipaci*, ut in illos condigna poena statui possit. (L. IX, 128, f. 88.)

Inc.: „Accepimus non sine animi displicentia quod aliqui tam ex nobilibus . . . Grecii, 10 decembris, 1592.“ **1182.**

1593.
20 iulii.

Idem laudat Franciscum Barbarum patriarcham aquileiensem, pro gestis in visitatione comitatus goritiensis, monetque suo locumtenenti serio iniunxisse ut brachium saeculare contra haeretica labe inquinatos et inobedientes impartiri non recuset. (L. IX, 128, f. 89.)

Inc.: „Ex litteris . . labores suos in visitatione goritiensi laudabiliter peractos . . Eberstorf, 20 iulii, 1593.“ **1183.**

1593—1594.

Epistolae (dispacej) ultra bis centum quas *Thomas Contarenus*, venetus ad Rudolphum II imperatorem orator, fere omnes ex Praga et Ratisbona, senatui veneto a die 8 octobris anni 1593 ad 22 novembris a. 1594 dedit, quibusdam insertis status inquisitoribus et capitibus decemvirum Venetiarum, provisorii generali Palmae, magno Hetruriae duci. (I. VII, 1065—1066.)

Volumina duo, f^o.: tertium, uti e contextu patet, desideratur: desiderantur quoque inserta documenta, quorum frequens in epistolis mentio.

Contarenus Joanni Delphino in legatione suffectus, Vindobonam praecipue mittitur ut de non intermissis Uscoccorum depredationibus conqueratur ac ratisbonensi conventui adstet. Quae senatui identidem refert, sunt de variis belli hungarici in Turcas

1594.

conditionibus; auxiliis in teterrimum hostem vel ab equitibus teutonicis, vel ab imperii, vel ab Italiae principibus praestandis; de iis quae singulari ausu Vindobonae parata sunt ad Turcas arcendos, summo armorum praefecto designato Ferdinando archiduce. Hic loci, ubi de propugnaculo quod terra aggeratum Vindobonae exstruxit Laelius Spanocchi senensis (qui castris Hungariae muniendis praefectus, in itinere Vindobona Pragam versus, curru exiliens, aprili 1594 periit) disserit, animadvertit: „In diverse parti non vi sono cortine, se non di muraglia antica et senza terrapieno, alcuni ballovardi sono di terreno senza incrostatura di pietra, et perciò facilmente possono essere rovinati o dalla zappa o dalla pioggia: gli orecchioni delli ballovardi sono piccoli et non cuoprano le cannoniere, sì che non possono essere imboccate: la fossa è stretta et le spalle dei ballovardi s'estendono così fuori che lasciano pochissima distanza dalli suoi corpi alla controscarpa.“

Conventum ratisbonensem dissidiis Catholicos inter et Protestantes amovendis indictum, horum malis artibus quotidie magis dilatatum, quoadusque mense maio anni 1594 coeunt principes, caesare die 18 eius mensis magna pompa accedente. Rebus plerisque infectis, recessus a comitiis die 19 augusti denunciatus non tamen effectum sortitur, quod, imperatore remanente, principes quoque et legati immodicis sumptibus adesse cogerentur. Quae ulterius orator attingit sunt: a. Archiducalium austriacorum querelae de castro munito Palmae a Venetis in Turcas recens aedificato. — b. Uscocorum motus. — c. Processus comitis Ardec ob ammissum Giavarinum. — d. Facta Ernesti archiducis austr. in belgicis provinciis. — e. Tartarorum cum Turcis in Christianos societas impedita.

Orator Valerium Antelmi sibi a secretis, senatui veneto eodem munere adiungendum proponit: grates agit de pecunia dono missa.

1184.

1594.

Considerationi della guerra d'Ungheria contra il Turco, dell'ill. sign. *Tommaso Contarini*. (l. VII, 704, f. 1—46.)

Inc.: „Prima li Tedeschi sono discordi tra di loro nelle provvigioni della guerra, come si è veduto nel difendersi dai Turchi . . .“

Quae auctor biennio Vindobona senatui veneto aliisque, per litteras, de bello hungarico communicaverat, dissertatione resumit: Alemannos imperatori diffidere; imperii et Italiae negotiis obesse auctam, caesaris tarditate, celeritatem Turcarum; hos per Temenum (Temeswar) et Hungariam in Vindobonae expugnationem contendere, per Croatiam vero, Forumiulii et Italiam universam bello sibi subigere paratos; eapropter Italiam Germaniae in bello consociari esse necesse. Ubi hungarici et turcici exercitus rationem variam in peditatu, equitatu, armis, tormentis bellicis, curribus, commeatu, habitu, vestibus animadverterit; alemannicas, hungaricas, italas copias turcicis praestare testatur. **1185.**

1595.

Descrizione del lungo et travagliato viaggio che hanno fatto li cento italiani o pur toscani, eletti dal seren. di Toscana et dal medesimo mandati al principe di Transilvania, nel quale è anche il successo della guerra fatta felicemente questo anno contro il Granturco et a Sinan suo Bascià. (I. VI, 108, f. 38.)

Inc.: „Se mai azioni alcune politiche et militari, havendo riguardo al principio, al mezzo et al fine loro . . .“

Ferdinandus I, magnus dux Etruriae, mense iulio anni 1595 centum milites, praefecto Sylvio Piccolomineo, ad Sigismundum Bathori Transylvaniae principem legatos cum muneribus misit, eius connubium cum Maria Christina austriaca gratulatuos, reapse vero ut ferrent cum imperialibus in Turcas suppetias. Auctor, qui rei bellicae peritus gestis adfuit, ubi itineris per Ferrariam, Tridentum, Hallam ad Oenum, Vindobonam, Hungariam superiorem et Pannoniam inferiorem difficultates attigit, eorum adventum die 28 septembris a. 1595 ad fines Transylvaniae enarrat, ac proinde ostendit quid adiumenti ex iis militibus anno proxime insequenti Transylvaniae princeps sumpserit, dum Tergovist, Thyanum (Bucharest), Giorgiù in Turcas expugnavit. **1186.**

1595—1597.

1595.
6 decembris.

Diploma teutonice scriptum, quo Rodolphus II imperator Georgium Pirkhel Venetiis degentem, ob egregie praestita in favorem imperii et domus austriacae, in nobilium ordinem refert, perpetuo iure pro haeredibus utriusque sexus valituro. (L. V, 58—59, n. 46.)

Inc.: „Rudolff der Ander . . Wiewol wir aus römischer kaiserlicher Höhe und Wirdigkeit, darein wuns der Almechtig, nach seinem göttlichen Willen, gesetzt hat . . . Prag. 6. Dec. 1595.“

Membranae folio maximo, lineari pictura concinne ornatae, cuius gentilitia insignia, in ipso documento minutatim quoque descripta, prophana abscidit manus, idem subscripsit Rudolphus.

1187.

1596.

Thomae Contarini equitis, oratoris pro Venetis ad caesarem, *relatio* propriae legationis Venetiis in senatu recitata. (I. VII, 912, f. 114—170.)

Inc.: „I regni e stati dell' imperatore non sono sicuri dai nemici, perchè non hanno fortezze fondate . . .“

Thomas Contarenus, die 30 aprilis a. 1692 orator ad caesarem dictus, legationem germanicam pro hispanica (cuius *relatio* oblata anno 1593) distulit. Legatus in Germania ante mensem octobrem a. 1595, non tantum, redux sub fine anni 1596, quae historiam eius temporis, quam quae ad diversorum eius regionis statuum indolem, religionem, vim militarem, redditus tam singulatim quam comparate attinent, senatui veneto refert. Edidit Alberus in 'Relazioni', Firenze, 1862, ser. I, vol. VI, p. 193—248 ex musaeo corario veneto. (Filza B, 3. 5.)

1188.

1597.
31 octobris.

Franciscus Barbarus patriarcha aquil., Georgio Stobaeo episcopo lavantino gratulatur quod ab arcanis caesaris factus sit: nuntiat iter Romam proxime se instituturum. (L. IX, 128, f. 330.)

Inc.: „Accepto nuncio de vestre rever. domin. promotione apud sereniss. Ferdinandum archiducem . . . Utini, 13 octobris, 1597.“

1189.

1597—1599.

1597.
31 octobris.

Georgius episcopus lavantinus, dum agit grates Francisco Barbaro patriarchae aquil. quod de eius promotione laetatus sit, tempora muneri proprio obeundo difficiliora scribit. (L. IX, 128, f. 330^b.)

Inc.: „Allevarunt me non parum, illustriss., littere verentem ne non recte fecissem . . Grecii, prid. cal. nov. 1597.“ **1190.**

1598.
28 martii.

Rodulphus imperator Raymundo comiti a Turre, Goritiae marescalco haereditario et ad pontificem oratori mittit *instructionem*, quomodo prudenter se gerere debeat, iubetque statim Romam proficiscatur. (L. XIV, 48, f. 247^a.)

Inc.: „Expeditis tandem iis que nostra hactenus consilia tardarunt, mittimus instructionem . . Prage, 28 martii, 1598.“ **1191.**

28 martii.

Idem Clementi papae VIII commendat litteris fiducialibus oratorem suum Raymundum comitem a Turre, qui gratuletur de rebus ferrariensibus compositis, et exponat quae ad salutem publicam pertinent. (L. XIV, 48, f. 247^b.)

Inc.: „Mittimus ad sanctitatem vestram magnificum, fidelem, nobis dilectum Raymundum comitem a Turre . . 28 martii, 1598.“

Utramque a Justo Fontanino, ex apographo apud Ludovicum a Turre exscriptam, edidit Carolina de Alborghetti, cum versione itala, in: 'Documenti storici delle famiglie comitali Strassoldo e Della Torre'. Venezia, 1863, p. 57—60. **1192.**

1599.

Franciscus Barbaro patriarcha aquil. conqueritur cum Georgio episc. lavantino, quod capitaneus Tulmini vim intulerit archidiacono capituli aquileiensi visitatione ordinaria dioecesim lustranti. (L. IX, 128, f. 330—332.)

Inc.: „Iam tertio ad vestr. rev. dominat. confugio, opem implorans contra vim a capitaneo Tulmini . . (maio vel iunio) 1599.“ **1193.**

1600—1604.

1600 (?).

Hugonis Blotii oratio ad Rodulphum II imperatorem, pro domibus suis. (L. XI, 125, p. 44.)

Praefatio inc.: „Quod satellites et apparitores tui, sacratissime cesar, me hisce diebus . . .“; epistola ad lectorem: „Si cui forte hec nostra oratio acerbior paulo visa fuerit . . .“; oratio vero: „Cum multa divinitus, Rodulphe cesar auguste, imperator iustissime . . .“

Hugo Blotius Delfensis (e Delft), primus anno 1576 praefuit bibliothecae caesariae vindobonensi quae, Lambecio teste, *quantum sub eius prefectura numero et excellentia librorum crevit, tantum etiam fulgere cepit gloria utilitatis quam inde percepit res litteraria*¹⁾. Quod libros nimis liberaliter commodasset, complures ex iis disperierunt, ipseque *in non levem offensionem in aula incurrit*. In oratione (quam in eius mss. codicibus bibliothecae caesar. vindobon. desideras) acrius conqueritur de metatore aulico seu, uti appellant, *magistro quarteriorum*, quod iuribus suis in binas domus offecerit. Addit se in neutra sua domo, *sed in vili quodam horti mei suburbani tugurio latitantem; nam quo minus me ad augustam maiestat. tue bibliothecam recipere queam, impedit stabuli et celle vinarie defectus.* **1194.**

Saeculum XVII.

Rerum germanicarum compendium, austriacarum praesertim, ineunte saeculo decimoseptimo, consilio decemvirum Venetiarum sub firma epistolae transmissum. (I. VI, 186, f. 230—239.)

Inc.: „La Germania è la più grande e la più popolata provincia d'Europa . . .“ **1195.**

1604.

Capitulum Civitatis Austriae grates agit Georgio episcopo lavantino quod, auctoritate sua apud Ferdinandum archiducem,

1) Commentariorum de biblioth. caesar. vindob. Vindobonae, 1766, lib. I, col. 88—89.

sibi adiumento fuerit, de quo certius factum est per orationem a quodam ex propriis canonicis coram Ferdinando habitam. (L. IX, 128, f. 332.)

Inc.: „Valde nos affecit, ut debuit, canonici nostri nuper hinc reversi . . In Civitate Austrie, 9 iulii, 1604.“ **1196.**

1607.

Relatio *Francisci Superantii*, legati pro Venetis Vindobonam ad imperatorem anno 1607 missi. (I. VII, 696, f. 35.)

Inc.: „Quanto sono stati più grandi et più varj gli accidenti che sono occorsi et nel paese et fuori, nel tempo . . .“

Etsi orator, Petro Duodo suffectus, initio statim asserat quatuor annis id muneris obiisse, tamen patet e contextu orationem in senatu anno 1607 tantum habitam, quam tripartitam sic dividit ut primo de Turcis Hungariam vastantibus ac de profligatis eius regionis conditionibus; secundo de religionis in Germania dissidiis, ex Hussitarum, Luteranorum, Calvinistarum, Anabaptistarum sectis; extremo de imperio, caesare et eius familia, imperii principibus, ducibus, administris, re militari, impensis, tributis. Quod singillatim annotat auctor, aerumnosas domus austriacae in bello sortes, subditorum defectionibus, rebellionibus hungaricis, frequenti ministrorum mutationi, ducum in pugnis imperitiae, aeri publico dissipato tribuendas; partim quoque Rodulpho imperatori (cuius solitariam vitam agentis naturam, habitusque insolentes quasi acupingit). Cum lites de confinibus, acta ad Uscoccos exterminandos, Pauli V pontificis interdictum leviter attigerit, sub fine proprium a secretis Joannem Girardum patera argentea ab imperatore donatum laudat. **1197.**

1608—1609.

Viaggio per Francia, Fiandra, *Germania*, fatto dall' eccell. s. *Zorzi Zustinian*, nel ritorno a Venezia dall' ambascieria ordinaria in Inghilterra, l'anno 1608.

Inc.: „Havendo l'illustr. et eccell. sig. Giorgio Giustinian mio signore finito il tempo della sua ambascieria . .“ (1608—1609).

Quidam ex legationis comitatu narrat oratorem extremo novembri anni 1608 Londino discedentem, per Cantuariam, Caletum,

1609.

Dunikerkam, Brugas, Antuerpiam, Rotterodamum, Lugdunum Batavorum, Amstelodamum, Traiectum ad Rhenum, Arnhemum, ad arcem Schinchencans (quam minutatim describit) in Cliviae ducatum die 31 decembris advenisse. Cliviam metropolim eiusque familiam principem ac rem militarem; Coloniae ad Rhenum cathedralem ecclesiam, in eaque corpora magorum ac caput d. Ursulae (quod in ecclesia s. Simeonis Venetiis asservato comparat); Confluentiam; Moguntiam; Francofurtum; Hanoviam; Ottimburgum (quo loco sagae, archiepiscopi moguntini iussu, igni traditae); Curiam regis badensis; Merghental (ubi palatium Maximiliani austriaci archiducis demiratur); Norendorfium; Augustam Vindelicorum, qua continenti, qua fusiori sermone describit. Augustanae urbis armamentarium ac Maximiliani imperatoris monumentum oenipontanum longa oratione exprimit.

Opus iis qui odaeporica vel nationalia, vel singularum provinciarum aut urbium Germaniae colligunt, lectu necessarium puto.
1198.

1609.
27 septembris.

Franciscus Maurocenus, cum legatus in Galliam anno 1609 proficisceretur, narrat duci Venetiarum se honorificentissime in palatio eius ducis fuisse exceptum, qua occasione plura de urbibus Ulma et Stugardia, nec non de castro munito Asperg. (I. VII, 1114, f. 125—127.)

Inc.: „Arrivai l'altro ieri in questa città, essendo stato incontrato da sua altezza, dal sig. di Layming . . Stucard, 27 settembre, 1609.“
1199.

m. octobr. nov. dec.

Exemplum undecim epistolarum quas itale Paulus Sarpius Francisco Priolo legato ad caesarem veneto, dum Pragae esset, dedit, a die decima sexta octobris ad decimam octavam decembris, anni 1609. (I. XI, 42, f. 2—19.) Edidit Joannes Selvaggio in 'Raccolta delle opere di F. Paolo Sarpi'. Napoli, 1790, vol. XII, p. 257—296.)

1609—1610.

Auctor legatum instruit de actis eorum dierum politicis, plura interserens de rebus Germaniae, maxime de *confessione bohémica*, Christiano principe Anhalti, ducatu Cliviae, Leopoldo Austriae archiduce, conventu principum protestantium Hallis Sueviae. 1200.

Quaestio Juliaci, Cliviae et ducatus Montani (Berg).

(1201—1208.)

1609—1610.

Versio itala protestationis qua Ernestus marchio Brandeburgi, dux Borussiae, et Wolfgangus Willelmus palatinus Rheni, dux Bavariae, administri electoris brandeburgici et palatini Neoburgi pronuntiant status principatus Cliviae ut et comitatus Marchae ac dominii Rauenstein sponte legitimis haeredibus subesse, quibusdam conditionibus additis. Duisburgi, 14 iulii, 1609. (I. VII, 1114, f. 180—181.) 1201.

1609.

30 iulii.

Exemplum epistolae itale versae Leopoldi archiducis Austriae statibus Hollandiae, qua, dum avi sui Rodulphi imperatoris iussu, castrum munitum Juliaci occupasse testatur, admonet ne principes Brandeburgi et Neoburgi, potestati supremae rebelles, consilio aut opere adjuvent, quin immo a quibusdam agendis absterreant, quoadusque germana successionis iura edicantur. Juliaci, 30 iulii, 1609. (I. VII, 1114, f. 182—184.) 1202.

1609—1610.

Regesta epistolarum ex integro quas eques Franciscus Priolus, orator ad caesarem dat senatui veneto, omnes e Praga, a die 9 septembris 1609, ad 10 maii 1610. (I. VII, 660, fol. 113.)

Priolus die sexta iunii anni 1609 Marino Cavalli legato suffectus, diem obit in legatione supremum 23 maii 1610. Itinere serius instituto per Grignum, Brixiam et Halam Tyrolis, Passaviam, Vindobonam minime visit, quod Rodulpho esset molestum. De quibus frequenter in epistolis actum, sunt reli-

1609.

gionis dissidia; negotium politicum Juliaci, Cliviae et ducatus Montani (Berg); Donaverdae (Donauwörth) urbis quaestiones.

1203.

1609.

Acta Philippi Ludovici comitis palatini Rheni, super negotio Cliviae et Juliaci, anno 1609, mense septembri usque decembrem. (I. VII, 1114, f. 121—123, 129—134.)

Cliviae et Juliaci duce defuncto, Philippus Ludovicus iuribus Wolfgangii filii in eum ducatum vindicandis, mittit Venetias Daniele ab Hutten legatum, qui die 19 septembris, a. 1609 in senatu mutua sui principis cum republica benevolentiae testimonia renovari, ac ea iura fulciri desiderat. Respondet dux se in spem erigi res voto successuras, quod denuo a senatu confirmatum die 24 eius mensis, torque biscentum ducatorum eidem legato dono data. Cum interim Leopoldus dux Austriae Juliacum occupasset, idem legatus iterum Venetias repetit, die 16 decembris anni eiusdem, apud senatum instans pro auxiliis praestandis, praesertim pecuniae vi. Senatus primum per consiliarium Andream Gussonum, dein decreto 19 decembris dat verba officiosa. V. Rousset. *Histoire de la succession aux duchés de Cleves, Berg et Juliers*. 1204.

28 novembris.

Philippus Ludovicus duci Venetiarum exponit difficultates in dies succrescentes super ducatu iuliacensi, ac rogat ut responsa eam causam faciliorem reddant, ad iura Wolfgangii filii in eundem ducatum vindicanda. (I. VII, 1114, f. 131—134.)

Inc.: „Quas dilectio vestra presentium exhibitori . . Danieli ab Hutten, Venetiis nuper discedenti litteras . . Neoburgi ad Danubium, 28 novembris, 1609.“ 1205.

19 decembris.

Leonardus Donato dux Venetiarum, Philippo Ludovico dolet molestiam ipsi parari in possessione ducatus iuliacensis, confidens aliquid excogitatum iri, quo huiusmodi difficultatibus opportune provideatur. (I. VII, 1114, f. 133.)

1610.

	Inc.: „Accepimus excellentie vestre litteras, que nobis de eiusdem salute atque incolumitate . . . Venetiis, 19 decembris, 1609.“ 1206.
1610. 3 maii.	Wolfgangii Willelmi epistolae binae autographae datae Düsseldorfio die tertia maii a. 1610, de iuribus propriis in Juliaci ducatum et de conflictu ea super re cum Ludovico archiduce Austriae. (I. VII, 1114, f. 173—176.) Epistola prima duci Venetiarum incipit: „Intelleximus antehac pergrato animo tam ex litteris serenitatis vestre quam ex relatis Danielis ab Hutten . . .“; altera Thomae Contarini ad Belgas legato: „Nullum nobis est dubium, ill . . . , quin cum comitatu tuo Vesalium iam dum perveneris . . .“ 1207.
1 septembris.	Capitula tredecim a principibus Brenoburgi (Brandenburg) et Naburgae claustralis (Neuburg) militibus ac incolis Juliae Clivorum asserta, dum de castri muniti deditione ageretur. (I. VII, 934, f. 259—260.) Inc.: „Havendo li prencipi di Brandenburgh et Neuburgh già da principio promesso al fu re di lodevol memoria l'invincibil Henrico . . . 1 settembre 1610.“ 1208.
1610. mense martio-iulio.	<i>Thomae Contareni</i>, veneti extraordinarii ad Belgas legati, epistolae viginti septem duci veneto datae a die 23 martii ad 11 iulii a. 1610 Bolzano, Oeniponto, Augusta Vindelicorum, Faignem, Heidelbergae, Francofurdio, Colonia Agrippina, Düsseldorfio, Vesel, Arnheмо, Traiecto ad Rhenum, Aia Comitum, Lugduno Batavorum, Augusta Taurinorum, quibus quinque diversorum interseruntur. Eas profero quod maximi momenti historiae germanicae illustrandae sint. Contarenius enim narrat conventus quos habuit cum cardinali episcopo tridentino, archiduce Maximiliano Oeniponti, palatino Rheni electore Heidelbergae, marchione Brenoburgi et comite palatino Naburgae claustralis, qui

1552—1618.

omnes hospitem basilice exceperunt: addit vero notitias de opificiis serici Roboreti, in damnum industriae veronensis institutis; nundinis francofurdiensibus (qua occasione syllabum offert alieno aere gravatorum); rebus ducatus Cliviae; statu religionis. (I. VII, 1114, f. 52—110, 188—190. **1209.**

1610.

21 maii.

Dona quae sacrae caesareae maiestati a Persarum regis legato allata sunt, sui regis nomine. (I. XI, 142.)

Inc.: „1°. Magnus topazius qui assimilatur cuidam mostarde . . . 21 maii 1601.“

Reliqua sunt: aureus crucifixus; tres cultelli ex ferro damasceno; lignum indicum; fel pelicani; topazii tres; ametista; arcus persicus; adamantes orientales; frusta rhabarbari; lapis albus contra contagionem; clenodium cum tribus gemmis orientalibus, tribus adamantinis, quatuor rubinis, *triginta millibus talcrorum aestimatum*; cornu serpentis. Finit elenchus: „Alias etiam res pretiosas habuit legatus persicus offerendas cesari, sui regis nomine, quas illi Moscovitae et Poloni surriperunt.“ **1210.**

1552—1618.

Veneti et archiducuales in Foroiulii — Uscocchi.

(1211—1233.)

1552—1554.

Excerpta ex epistolis equitis *Michaelis Suriani* legati ad Carolum V, senatui veneto, annis 1552—1554 datis de re Uscocchorum. (I. VII, 1235, f. 44—46.) **1211.**

Opinio de emolumentis in rempublicam venetam profluentibus ab obtento et servato dominio Goriciae et Gradiscae. (I. VII, 1217, f. 180—195.)

Inc.: „Ecco sodisfatto il desiderio che ha vossignoria ch'io dica l'opinion mia intorno l'utilità che mi persuado . . .“

Emolumenta auctor ex soli natura et commercio enumerat; metallorum fodinas et pascua in montibus; loca fructibus consita, oliveta, cannabeta in collibus; segetes et nemora in planitie;

1567.

Goritiam urbem praeterea populi frequentia et nobilium ac divitum splendore adauctam; commercium, id maxime quod *transitus* dicunt, a Germania ad provincias transmarinas, florens; militum inde delectum plurimi aestimandum; faciliorem finium evigilandorum curam. Dissertatiunculam, ex rerum adiunctis, dimidio saeculo decimosexto puto exaratam. **1212.**

1567.
mense aprili.

Hieronymi Lippomani relatio senatui veneto data de actis Goritiae quo mense aprili a. 1567 ad Carolum Austriae archiducem legatus missus est. (L. XIV, 52, f. 178—217.)

Inc.: „Se ben la causa principale che ha mosso la serenità vostra et le signorie vostre eccellentissime . .“

Narrat orator Carolum die duodecima aprilis Goritiam accessisse, ibique eum comiter adeo excepisse ut proprium pro hospitio palatium cesserit, die decimaquinta epulis illum adhibuerit. Die quarto emenso Gradiscam Carolum comitatur et remeat Venetias. Magnam orationis partem tribuit adiunctis quae Caroli eiusque ministrorum indolem; comitatus pompam; Styriae, Carinthiae, Carniolae situm minutatim quasi in imagine offerunt.

Caeterum quae orator egerit Andreas Maurocenus egregie, ut solet, breviter complectitur: „Carolus archidux Austriae . . . ad Stiriam, Carinthiam, Carniolam, quaeque illi Italiae proximae ditiones obvenerant, invisendas profectus, cum ad loca Foroiulio atque Histriae proxima pervenisset, Hieronymus Lippomanus Joannis filius, officii causa, legatus ad eum mittitur, ut in finitimam reipublicae provinciam accessum gratuletur, qui Carolum Goritiam conveniens, mandatum sibi a senatu legationis munus obiivit, multa vero de Uscocchorum gente conquestus, qui Senia, Bucharo, Flumine, atque aliis sibi subiectis oppidis excepti praedas conveherent, maria infesta redderent, in omnis generis mortales saevirent; petiit ut tot flagitia non inulta passus, efferam gentem in alias terras amandaret, aut debitis eisdem gravissimis poenis coerceret: ad finium quoque controversias definiendas, senatus nomine, Carolum est adhortatus ut, dissidiorum amputatis causis, firmior in dies inter illam ac rempublicam amicitia

coalesceret. Carolus perditos ac sceleratos homines odisse, deque iis dignas poenas sumpturum pollicitus, seque ad finium contentiones tollendas paratum esse testatus, legatum, quem perhonorifice susceperat, dimisit.“ Historiar. venetar. part. I. **1213.**

1576.

Aloysius Zorzi senatui veneto momenta potissima evolvit quibus evincatur Archiducuales Austriae plura in illius confiniis loca usurpasse, praesertim insulas Sancti Petri et Sancti Viti; qua occasione Marani historiam a Petro Strozzi per Gallos, anno 1543, Alexandro Bondimier traditi attingit. Instat ut senatus damnis ingruentibus obveniat. (I. VII, 914, f. 104—110.)

Inc.: „Havendo la serenità vostra commesso a me Alvise Zorzi, venuto ultimamente proveditor di Marano . . 1576.“

Commissionem Aloysio Zorzi datam a duce Aloysio Mocenigo anno 1573, editam leges ex codice ms. Emman. Cicogna, ob lauream Rainerii Aemilii Astori veneti. Venetiis, 1855, p. 11, 8°.

1214.

1580.

22 octobris.

Orationes binae Venetiis in senatu dictae de Flumine urbe vel obsidenda, vel non. (I. VII, 1235, f. 277—285.)

Ea incipit: „Se molto tempo avanti si fossero fatte le provisioni necessarie per reprimere l'insolenza di persone tanto ardite et scelerate come sono Uscocchi . . .“; altera: „Se fusse cosi facile trovar la provvision, come non é difficile conoscer l'inconveniente che perturba le cose . . 22 octobris, 1580.“

Auctor primae sententiae, ubi Uscocchos nullo iure vinctos asseruit, quod omnia diripiant, obstantes internecent, finitimorum domus et possessiones vastent incendiis, commercium maritimum infestent, Fluminis oppugnationem tentandam infert. Cum iam Seniae obsidendae in supremis senatus consiliis captum fuerit, nihil id prodesse, nisi Flumine quoque obsessio, ostendit. Huius loci commercio Seniam altam, Uscocchorum depredationes Flumine divenditas; ab iis victualia caeteraque vitae necessaria hic comparata. Senia tantum expugnata, Uscocchos (quibus brevi piratae erunt praesto) minoribus navigiis maria excursuros, unde Turcis animum additum sinum hadriaticum classe ineundi, indeque

deperditum antiquam Venetorum in *golphum* ius. Tot declinandis periculis obsidendum Flumen, cuius expugnatio non adeo belli sumptus auctura, Turcis grata, Archiducalibus exitialis, maris commercio propitia.

Tribus resumuntur momentis quae alterum oratorem deterrent a Flumine obsidendo: 1. rem esse iniquam, quod ea urbs in Venetos nullo modo hostiliter egerit; — 2. inopportunam, ita enim flumianicus sinus extenditur ut aegre ab hoste concludi, praesertim quod ex locis mari proximis suppetiae obsessis afferri possint: adde quod venetae naves tutandis reipublicae oris ad Cretam usque prolatis necessariae sint, nec earum quae supersunt numerus duplici obsidio tenendo sufficiat. Quid quod, hieme appropinquante, sinum flumaticum procellae vehementius agitant, unde remigum (*galeotti*) morbi ac mortes frequentiores; — 3. exitialem, quod Veneti, commercii, praecipue victualium beneficia ex Flumine profluentia sibi ipsimet denegarent; quod denique domus austriacae nulla ratione habita, Philippi Hispaniae regis, caesaris, archiducum Ferdinandi et Caroli conterminorum similitates in se concitarent.

Conventum in senatu de Flumine non obsidendo. 1215.

1585—1587.

Decreta, nomine caesareo, Pragae data annis 1585—87 super excursionibus et depredationibus Uscocchorum, supremo imperatoris a secretis Obernburger (latine). (I. VII, 913, f. 177—186.)

Rodulphus II imperator, cum apprime deprehenderit Uscocchos et Venetos mutuis damnis et usurpationibus, offensionis causam perpetuam sibi invicem praebere, vel navigiis praedatis, vel remigibus captivis abductis, vel salinis eversis, vel locis ad oras sinus hadriaci obsessis, eoque amicitiae ac bonae vicinitatis vincula inter Austriae domum ac rempublicam venetam soluta, spondet naves ab Uscocchis praedatas restituendas, vel damnum reficiendum; captivos libere dimittendos; facinoris auctores puniendos; locorum capitaneos qui ab officio vel defecerunt vel defecturi erunt, amovendos. Haec caesar Matthaeo Zane veneto ad eum oratori instat referenda, unaque requirit ut Veneti triremes Seniam ob-

sidentes revocent, commeatum et victualium importationem ne impedian, captivos restituant, Caroli archiducis bannitos non recipiant, aliaque eiusmodi. Foliis 183—185 extant binae epistolae Matthaei Zane senatui ea super re.

Materiem hanc Vincentius Gradonicus in epistolis senatui veneto ex Praga annis 1587—1589, qua ad caesarem orator, datis fusius pertractat. V. num. 1176. **1216.**

1599.

Relatione dell' ill. sig. *Nicolò Donato*, ritornato dal suo generalato contro Uscocchi, l'anno 1599. (I. VII, 915, p. 231-285.)

Inc.: „Breve et debile relatione haverà vostra serenità dalla provedaria general da mar in golfo et in Dalmatia. .“

Auctor quatuordecim mensium spatium, qua provisor generalis maris adriatici et Dalmatiae, emensus, narrationem in duas partes dividit, quarum prima de Uscocchis (f. 231—258), altera de Dalmatia (f. 258—285). Ubi venetae reipublicae iam octoginta annos infestos Uscocchos asseruerit, enuntiat qui ii sint, quos situs incolant, quid armis valeant, quibus levioribus cymbis utantur, quot numero Senia ad praedandum exeant. Minime fidendum destruantur ab Archiducalibus, quibus in Turcas sunt propugnaculo. Nec minus putandum Turcas iis debellandis paratos, a quibus annum duodecim usque scutorum millium vectigal exigunt. Uscocchis delendis provisor opinatur Seniam aut evertendam aut in reipublicae ditionem redigendam; castris Serissae reliquias ad canalem *Morlacca* solo aequandas; construendas turres ad freta Gliubae et S. Marci, qua facilis ad Histriam et Dalmatiam accessus, nec non in insula Sancti Petri de nimbis; navibus leviores cymbas sufficiendas, easque paucis at bene institutis remigibus ac militibus creditas. **1217.**

1600—1617.

Discorso sopra la pace o la guerra tra la casa d'Austria et il Turco. (I. VII, 11, f. 446—451.)

Inc.: „Molti hanno opinione che tra la casa d'Austria et il Turco sia per succeder o tregua o pace. .“

Ab induciis vel pace Austriacorum cum Turcis reipublicae christianae excidium futurum auctor infert, hi enim numero su-

periores, Flumine, Senia, Clissa occupatis, Italiam totam aggredi minitarentur. Eapropter ad regnum neapolitanum, cum eoque Italiam, ab incursionibus Turcarum tutandam, Seniam autumat Hispanis dandam, cui proposito imperator et Austriae archidux adhaereant necessest, quod hic et status haereditarios ita quodammodo muniat, et gravi impensae triginta millium florenorum quoquo anno pro Seniae praesidio exsolvendae parcat. Quod executioni mandandum existimat, etsi Turcae, ubi rem resciverint, ea castra munita subvertere insumerent, aut bellum inter Hispanos ac Venetos super hadriatici mari dominio foret futurum. 1218.

1601—1062.

Relatione de' successi di Segna 1601 e 1602, et della morte del commissario Rabatta, all' illustr. sign. Giusto Antonio Belegno, capitano contro Uscocchi, et eletto governor delle sforzate. (I. VI, 65.)

Inc.: „È collocato Segna nel lito del mar adriatico nelle gengive del regno di Croazia, metropoli dell' antica Liburnia . .“

Auctor a regionis, quam Uscocchi habitabant, situ orsus, causas eius domicilii stabiliendi, efferam incolarum indolem, dissidia inter Ferdinandum Austriae archiducem, cuius imperio parebant, et Venetos describit. Quid, Dalmatiae praeside Philippo Pasqualigo, Marcus Antonius de Dominis, episcopus segniensis annis 1598—1601, et Josephus Rabatta, Ferdinandi consiliarius, vicedominus in ducatu Carniolae et commissarius ei negotio deputatus (nempe Uscocchorum audaciae quotidie succrescenti reprimendae), usque ad proditoriam eius internecionem die extremo decembris anni 1601 egerint, compendioso sermone enarratur, iuxta historiam *degli Uscocchi* Minucii pluries editam. 1219.

1614.

Manifesto della repubblica di Venezia contro l'archiduca Ferdinando, pubblicato l'anno 1614. (L. XIV, 52, f. 218—227; I. VII, 1780; 1847, f. 2—5, 8—10.)

Inc.: „Ancorchè sia notissimo a ciascuno la giustizia della causa che tiene la repubblica di Venezia nella presente controversia . . .“

Auctor in eo totus est ut teterrima Uscocchorum flagitia Ferdinando Austriae archiduci ac caesari ea permittentibus tribuat.
1220.

1614.

Risposta in difesa delle ragioni dell' arciduca Ferdinando contro il manifesto pubblicato dalla repubblica, per occasione della guerra presente. (L. XIV, 52, f. 230 — 235; I. VII, 11, f. 463 — 469.)

Inc.: „La repubblica di Venezia è sempre stata solita a governarsi con tanto artificiosa politica, se però politica . . .“

Auctor asperioribus verbis fallaciae adiudicat quod in opella *Manifesto* demonstrandum insumitur, Uscocchorum depraedationes publice, etiam Vindobonae, divenditas; earum Echenbergum participem factum; quid quod et donaria honoratioribus ex curialibus data. Hac illac Venetis obtrudit quod specie vindictae in Uscocchos, Austriacos in Foroiulii aggressi sint; mare hadriaticum, manifesta communium iurium usurpatione, *Golfo di Venezia* nominaverint; Tergesti occupationem, exercitus Fabio Gallo praefecto, frustra tentarint.
1221.

1615.

Marci Antonii Contareni scripta varia senatui veneto super dissidiis cum Archiducalibus in Foroiulii, anno, puto, 1615. Autographum. (I. VII, 1235, f. 1—6.)
1222.

1615.

Breve narratione del successo, cause et occasione della guerra tra la repubblica di Venetia et Ferdinando archiduca d'Austria. (I. VII, 11, f. 451—460.)

Inc.: „Li disturbi che li Uscocchi habitatori della città di Segna in Croatia sudditi della corona d'Ungheria . . .“ (1615.)

Eadem historia Uscocchorum quae a Paulo Sarpio nomine *Supplimento dell' Historia degli Uscocchi* edita est, eo modo eoque consilio enarratur ut evincatur Venetos Uscocchorum violentias ac caedes praetexentes, sibi regionis archiducalis in confinibus Seniae occupationem proposuisse, etsi contrarium marchioni de Bedmar Gallorum Venetiis legato asseruerint.
1223.

1616.
22 martii.

Marchio dominus Andreas Manriquez litteris fiduciariis gubernatoris Mediolani, excellentissimo collegio Venetiis oblati, coram proponit lingua hispanica, dissidia belli, Gradiscae causa, inter rempublicam venetam et Archiducalia componenda. (I. VII, 1059, f. 212—213.)

Perbrevis oratio itale versa incip.: „Il marchese don Andrea Manriquez di Casa, mandato dal sig. governatore di Milano, essendo venuto . . . 22 marzo, 1616.“

Senatus mense eodem respondet, nihil obstantibus gravioribus damnis ab Austriacis Venetis illatis, quidlibet se praestaturum ut denique quae iamdudum in votis pax obtineat. Incip.: „Sono così manifeste le ragioni della repubblica ne' correnti negozi, et così giustificate appresso tutti li principi . . .“ **1224.**

18 iunii.

Relatione delle ragioni de' signori Arciducali, tradotta dallo spagnuolo in italiano. (I. VII, 873, f. 83—101; 1847, f. 11—21.)

Inc.: „Sono gli Uscocchi una certa sorte d'huomini che vivono nella riviera del mare adriatico . . .“; sub fine vero: „E quanto si sa fino alli 18 zugno, 1616.“

Versio operis Manuelis de Tordesillas: *Relacion verdadera de lo que ha passado entre la serenissima republica de Venecia y el serenissimo archiduque Ferdinando, sobre el hacho de los Uscoques subditos de su alteza: y las razones que por las partes se alegun, y lo sucedido en la guerra ec.* En Madrid, por Juan Sanchez, 1616, f. 28, 16°. **1225.**

29 iunii.

Consiglio di Tarquinio Pinazzo per la reduttione delle due guerre d'Italia a vera pace et quiete, fatto a di 29 di giugno, 1616, all' ill. et rev. monsignor Visconti arcivescovo d'Andri-nopoli, destinato nuncio apostolico appresso la maestà dell' imperatore. (I. VI, 186, f. 257—277.)

Inc.: „Li scrittori che ci fan sapere la vita et le attioni del magno Alessandro, confessano . . . Roma, 29 giugno, 1616.“

Duo bella, de quibus in titulo, sunt pedemontanum inter Hispaniae regem et ducem Sabaudiae, foroiuliense inter Venetos

1616.

et Ferdinandum Austriae archiducem. Pacem auctor cum demonstraverit a Deo iussam, ab hominibus desideratam, societatis custodem et altricem, humanae rationi consonam, quatuor in dissertatiuncula pertractat: 1. quis concordiae inter dissidentes auctor esse possit et debeat, — 2. quod pacis negotium antea componendum, pedemontanum an foroiuliense; — 3. qui modi, quae conditiones unius; — 4. qui et quae alterius.

Autographum e Roma mense decembri anni 1616 per epistolam accepit consilium decemvirum Venetiar., a quo serius in bibliothecam hanc palatinam illatum. 1226.

1616.

15 octobris.

Scrittura degli Austriaci mandata alle tre leghe de' Grisoni et a Svizzeri, in lingua tedesca, e fatta tradurre in italiano dal chiar. d. Zambattista Padavin segretario veneto, ambasciator a' Grisoni. (I. VII, 214, f. 122—132.)

Inc.: „Sono più d'anni cento che per legittimi titoli il contado di Gorizia ed altre signorie, città et terre situate nel Friuli . . 15 ottobre, 1616.“

Respublica veneta bello cruento contra Austriae archiducem implicata, suppetias per oratorem suum petierat, dimidio martio anni 1616, a tribus ligis Curiovallis, quas Austriaci praesenti oratione ab auxilio praestando deterrent. Excussis quae super finium dissidiis inter Austriacos et Venetos, ac pacis compositionibus Bruxellis anno 1516, Vormatiae 1521, Bononiae 1529, Tridenti 1535 acta sunt, auctor historiam Uscocchorum ab anno 1590 ad 1616 deducit. Uscocchos quidem damna graviora Venetis intulisse, sed a Ferdinando archiduce pluries in eos severioribus poenis eapropter animadversum. Uscocchos invisos Venetis, quod isti sinus hadriatici dominationem sibi arrogent; Seniam munitam propriae temeritati freno esse hi animadvertant; hos saeculo decimosexto ad finem vergente oppidum munitum Palmae constituisse; ann. 1611 Archiducalium merces in Albonae nundinis usurpasse; 1613 navis senianae remiges internecasse, quod iterum factum anno 1614; 1615 Campi Caulini arcem tentasse,

Ottocaz evertisse, Tergestum adortos; anno demum proxime in-
sequenti impetum in Gradiscam fecisse. **1226.**

1616.

Esame de' futuri successi del moto della guerra de' Venetiani
contra l'arciduca Ferdinando d'Austria, fatto da Tarquinio Pinazzo
al sig. cavalier Pizzo. (I. VI, 186, f. 241—255.)

Inc.: „La risposta alla domanda fattami da vossignoria che
li dica qual fine haver possa . . 1616.“

Tractationem in quinque capita auctor partitur: primo domus
austriacae historia summatim enarrata, archiducem Ferdinandum
iure haereditatio partem Foriulii occupasse evincit qua Veneti
bellum cum eo habent, Uscocchorum gratia; — secundo dissidiorum
causas remotiores et recentes enumerat, nempe occupationem
Marani; ius in mare adriaticum; iurisdictionem meri et mixti
imperii in patriarchatum aquileiensem, patriarchae assertam;
servitia ab Uscocchis imperio praestita; impedimenta libertati
imperialium a Palmae castro munito illata; — tertio, ut pro-
positum illustret, *quanti sit eius regionis occupatio*, dat schema
historicum a primis incolis, et vias in Foriulii hostibus irruen-
tibus germanis et turcis apertas; — quarto fines ob oculos ponit
quibus varii Europae principes, praesertim finitimi uni vel alteri
parti favent; — ultimo loco proponit quid opportunius ab utra-
que amplexendum. **1227.**

Verità mantenuta nelle ragioni della serenissima repubblica di
Venezia contro la *risposta* dell' autore incognito. (I. VII, 11,
f. 470—477.)

Inc.: „O panni, o porpore di principi honorati ma non punto
felici, ben disse colui . . .“

Exemplo principum qui malis consiliariorum artibus veritatem
ignorant, inducit auctor Ferdinandum assentatoribus perditum,
qui haereticos quidem propulsavit, non aequè Uscocchos, dum
utrique bulla *In coena Domini* eadem poena damnantur, quin
etiam hi asperiori, quod praedones semper et ubique exterminandi
sint. Immanitatis quoque notam inurit Uscocchis, quas archi-

ducales ad Turcarum fines tuendos adhibeant. Falso demum gravari Venetos quod Tergestum (cuius primores lucri desiderio archiducalibus favebant) occupandum cogitaverint. **1228.**

Concionis in senatu veneto actae pars qua orator evincendum nititur Uscocchos et bannitos, milites nullatenus esse conducendos, quod quidam, earum virium infirmandarum causa, proposuerunt. Momentis ex pessima perditorum hominum fide, conditione Dalmatiae, opinione universa huic deliberationi contraria, statuit auctor nihil boni ex Uscocchorum et transfugarum servitio dimanaturum. (L. XIV, 165, f. 116—121.) **1229.**

Transfugae duplex responsum cuidam interroganti de loco Segnae et Uscocchis. (I. VII, 877, f. 352—361.)

Epistola incip.: „Sebbene le dimande fattemi da vossignoria circa li moti presenti potessero ridursi a tre o quattro capi . .“

Ubi auctor oppidum Segnae descripsit, singulis capitulis edisserit qui et quot numero sint Uscocchi; a quibus et quomodo regantur; quae emolumenta et damna archiducalibus inferant; qui illis faveant, qui adversentur; num imperator et archidux in eorum depredationes consentiant; cuius indolis sit Ferdinandus; num eorum tutelae gratia bellum reipubl. venetae sit commissurus; quae tot malis remedia adhibenda. **1230.**

Ragioni con le quali si dimostra la temerità et ingiustitia dell' armi venetiane contro Uscocchi et archiducali. (I. VII, 11, f. 460—463.)

Inc.: „Veniam ora brevemente all' espeditione de' signori Venetiani. La guerra adunque di questi . .“

Potissima rationum momenta haec adduntur: bellum non tantum Uscocchis sed et Archiducalibus anno 1542, aperte vero 1615, a Venetis inlatum; Uscocchorum commercium impeditum vel saltem vectigalium gravitate imminutum; ius sibi a Venetis arrogatum dominationis in mare hadriaticum. **1231.**

1617.

1617.
26 septembris.

Pacis tractatus inter Ferdinandum II Bohemiae regem ac Venetos Matriti conclusus, mediante Hispaniae rege. (L. XIV, 52, f. 3—6.)

Inc.: „Cum adeo manifesta toti mundo sit iusta intentio et scopus quem catholica sua maiestas . . Matriti, 26 septembris 1617.“

Comes Franciscus Khewenhüller caesaris et Ferdinandi, ac Petrus Gritti Venetorum oratores, Matriti convenientes, statuunt praesidium germanicum imponendum Segnae; locum huic vicinum Venetis (qui occupata durante bello restituant) dandum; commissarios instituendos qui de Uscocchis expellendis sententiam ferant; expulsos nunquam recipiendos; captivos utrinque libertati donandos; ab hostilitatibus, durante tractatu bimestri, ac pace conclusa, omnino absistendum, rebus de caetero in pristinum statum restituendis. Tractatui vindobonensi (quem integrum hic, ut et in 'Istoria della contea di Gorizia'. Gorizia, 1855, vol. IV, p. 96—98 a G. D. Della Bona oblatum habes) articulis septem anno 1612 concluso vis integra asserta. Ediderunt fusiori sermone Lünig in 'Codex Italiae diplomat.' vol. II, cod. 2033—2036, ut et Dumont in 'Corps diplomat.' II, 304. 1232.

1617.

Quaedam de bello Gradiscae et Foroiulii inter rempublicam venetam et Austriacos, anno 1617 (itale). (I. VII, 887, f. 314—334.)

Joannes Medices a novem mensibus exercitus veneti dux generalis, a. nuntiat senatui veneto sibi grave esse de exercitus conditionibus referre, victui necessaria deesse, milites ob negata stipendia aufugere; hostium motus verosimilius designat; pedites mille e Lombardia sibi suppetias mittendas desiderat (ex castris Faræ, 29 aug. 1617); — b. provisorii generali exercitus Petro Barbadico proponit quosdam e militibus dimittendos; Carsi confinia occupanda; equitatum in stationes immittendum (Faræ, 8 octobr. 1617); — c. eidem alia quaedam proponit ad prosperum belli successum. 1233.

1610—1614.

Tractatio super eo quod dedeceat Venetos alemannis militibus Philippi III hispani transitum per proprias terras Mediolanum versus denegare. (I. VII, 1217, f. 92—105.)

Inc.: „I signori Veneziani hanno degenerato assai dalla solita prudenza loro, circospetione et considerazione . .“

Auctor, manifesto Hispaniae obsequio, evincendum nititur inique Alemannos a venetis finibus Mediolanum versus prohibitos, quod nullum Hispaniae bellum indictum, quod cum Austriacis Veneti amice vivant; id verosimilius egisse quod post interdictum timerent pontificem Hispanos in Venetos haereticorum fautores excitaturum. Ne velint diffidere Hispanis; caveant divinae ultionis pericula Gallorum exemplo obfirmata, quorum reges quamplures proditione interierunt. Teneant, Hispaniam modo potentem, a Mauris expeditam, tercentum millibus passuum cum austriaca domo Venetis conterminam; religionis columnam, qua eversa pontifex periet, *canibus* (Hispanis) qui ovile tueantur abeuntibus. Huic si adhaereant, Turcarum timore solutos; si adversentur, excidium patriae advocaturos. 1234.

Dominium maris hadriatici (1235—1250).

1563—1690.

Etsi anno 809 a victoria in Pipinum, iterumque in Othonem a. 1177, Veneti ius in mare hadriaticum sibi arrogarent, seriusque annis 1563, 1579, 1599, 1600; tamen anno 1617, post pacem Matriti cum Austriacis conciliatam, controversia ingravescit, quae toto fere saeculo decimoseptimo identidem resumitur. Venetis adversantur scriptis editis Ligures, Neapolitani, Angli, unde ea de re scriptorum series praelonga; Blondus, Sigonius, Sabellicus, Sansovinus, Baronius, Faroldus, Justinianus, Bardus, Ludovicus Rotelli, Cornelius Frangipane, Fortunatus Olmo, Felix Cantelorus, Petrus Giannone. Qui huiusmodi historiae tanquam fundamento innixi, de maris dominio egerunt, sunt Paulus Sarpius (sub nomine quo-

que *Francisci ab Ingeniis*), Fulgentius Micantius, Angelus Matthaeacius, Nicolaus Crassus, Cirillus Mechele, Julius Pacius a Beriga, Theodorus Graswinkel, Willelmus Welwood, Joannes Palazzi, Marcus Antonius Pellegrini, Franciscus Zamboni de Silviis, Rapicius, Jacobus Chizzola, Petrus Zambone, Petrus Baptista Borgo, Joannes Augustus de Berger, Ugo Grotius, Stilianus Mastraca, Horatius da Feltri: ut antiquiores iurisconsultos, Venetis manus victas dantes, praetermittam, nempe Albericum de Rosate, Bartolum, Baldum, Angelum Bottarium, Bartholomaeum Salicetum, Selinum Sardeum, Paulum de Castro, Angelum Aretinum, Jasonem, Bartholomaeum Cepolla, Laurentium Colca, Joannem ab Imola, Aegidium Bosco, Julium Forestum, Joannem Beitachinum, Benvenutum Inaccia, Martinum Laudensem, Franciscum Balbum, Nicolaum Tristavium, Angelum Mussium, Joannem Jacopum Marta, aliosque. **1235.**

1422—1460.

Series documentorum ad iura Venetorum in mare hadriaticum evincenda. (I. VII. 924, f. 51—66.)

Insunt: a. Series scriptorum ea iura asserentium (1121—1561). b. Consilium Raphaelis Fulgosii et Raphaelis de Curris declarantium *gulphum* esse Venetorum. Inc.: „Ad illud videtur breviter dicendum Anconitanos non posse vi pactorum existentium inter eos et dominos Venetos portare merces . . .“ (1422) — c. Instrumentum concordiae cum patriarcha aquilensi. Inc.: „Pateat omnibus hoc publicum instrumentum inspecturis quod cum hoc sit quod . . . 28 iunii 1445“ — d. Epistolae tres Ferdinandi regis Siciliae Pascali Maripetro, duci Venetiarum, 1°. incip.: „Cum triremes magnificorum virorum Francisci de Ortona militis et Matthaei Joannis secretarii, et consiliariorum nostrorum . . . In castris apud Fontem populi, 9 sept. 1458;“ 2°. „Superioribus diebus non unis litteris, dux inclyte, celsitudinem vestram certiore fecimus nos triremes aliquot nostras . . . In castris apud Sarnum, 25 iulii 1460;“ 3°. „Reddite nobis sunt littere quibus vehementer permoti sumus quod intellexerimus illustr. dominationem vestram mole-

1563—1579.

	stissime ferre . . In castris prope Barolum, 20 aug. 1460“; — e. Epistola Maripetri Ferdinando, quae inc.: „Nuper variis nunciis et subditorum nostrorum querelis facti sumus certiores nonnullas triremes . . Venetiis, 27 iulii 1460.“ 1236.
1563. 14—15 iulii.	Allegationes in conventu foroiuliensi prolatae a doctoribus Rapicio tergestino et Chizzola veneto, illo parti caesareae, isto venetae faventibus, qua occasione quinque commissarii utrinque electi ad iura in hadriaticum mare paciscenda. (I. VII, 336, f. 3—21; 924, f. 31—43.) Inc.: „Havendo l'illustr. dominio, per il longo possesso et perpetua defensione del mare et golfo adriatico, acquistato il dominio . . . 14—15 iulii 1563.“ 1237.
14—15 iulii.	Summa disputationum in eodem conventu a iureconsultis Rapicio et Chizzola habitarum, ita tamen ut quae a Rapicio breviori sermone, a Chizzola ex integro exhibeantur. (I. VII, 212, f. 164—180.) Inc.: „Deve prima sapersi che le ragioni e fondamenti cesarei saranno rapportate con brevità e solo la sostanza delle medesime ragioni . . . 14—15 iulii 1563.“ 1238.
1579. mense septembri.	De iurisdictione reipublicae venetae in mare hadriaticum, tractatus <i>Francisci Vianello</i>, contra pactionem anno 1510, Julio secundo pontifice assertam, uti referunt. (I. VII, 924, f. 15—27.) Inc.: „Il dominio et la omnimoda giurisdizione della serenissima signoria di Venezia sopra il golfo è antiquissima et indubitata . . .“ Auctor huius tractatus propria manu conscripti, consilio decemvirum Venet. mense septembri a 1579 exemplar obtulit, ut ex eius nota diei 5 octobris anni 1581. 1239. Oratio in senatu veneto habita ad reipublicae iura in mare hadriaticum, contra asserta anni 1510 capitula, tuenda. (I. VII, 924, f. 45—48.)

1599—1600.

1599.
19 iunii.

Inc.: „Volesse Dio, seren. principe . . che l'impero del golfo acquistado da questa seren. repubblica fin dal principio della sua fondation . .“

1240.

Risolutioni de' dottori legisti intorno le controversie fra la seren. casa d'Austria e la seren. repubblica di Venezia, cioè se li signori Veneziani sono patroni del mare adriatico, e se possono mettere gabelle et dazii a' naviganti sottoposti al dominio d'essa casa d'Austria. (L. XIV, 28, p. 77—166.)

Inc.: „Se vorremo diligentemente considerare tutto quello da che sempre universalmente s' ha conchiuso che si conosce . . . Pago, 19 zugno 1599.“

Justus Fontaninus, quem codex spectabat, erratim asserit tribuendum Paulo Sarpi textum, quem Nicolaus Crassus latinum dedit sub nomine *Francisci de Ingenuis*¹⁾, codex enim ab impresso toto coelo differt.

1241.

De iure Venetorum et iurisdictione maris hadriatici, *Angeli Matthaeacci* iurisconsulti, comitis et equitis palatini, in patavino gymnasio professoris. (I. VII, 212, f. 180—184.)

Inc.: „Totius iuris immortalem ac nobilissimum splendorem ipsam esse equitatem, ex his quae discussa fuere . .“

Oratio, anno 1617, post mortem auctoris, edita poesim sapit.

1242.

1600.

Bartholomei Sylvatici iurisconsulti et equitis, responsum pro seren. dominio veneto ad probandam antiquissimam iurisdictionem, quam semper exercent in sinu hadriatico, et quod nulla possit allegari pactio, per quam dicatur quod huic iuri cesserit. (L. IV, 88, f. 159—172.)

1) De iurisdictione ser reipublicae venetae in mare hadriaticum. Epistola ad Liberium Vincentium Hollandum et Laurentium Montinum Romanum. Eleutheropoli, 1619, 4°.

1618.

Inc.: „Cum seren. respublica veneta dominium suum temporale a solo Deo recognoscat, sine iniuria sedis apostolice et imperatorie maiestatis constanter asserit . .“

Auctor opellam novem capitulis distributam, cum duobus aliis, volumine elaganter compacto et inscripto: *Tractatus iurisdictionis secularis in personas, loca et res ecclesie et missas*, senatui veneto obtulit ante mensem novembrem anni 1600, quod extet ad finem codicis decretum senatus diei 27 ianuarii 1601 (cum nota m. nov. 1600) de catena aurea pretii biscentum ducatorum Sylvatico eapropter donanda. **1243.**

Pauli Sarpii servitae sermones tres de dominio reipubl. ven. in mare hadriaticum (pluries editi). (I. VII, 212, f. 105—136; 641; XI, 69, f. 78—100.)

Primus incip.: „Il dominio della seren. repubblica di Venezia sopra il mare adriatico è così celebre e famoso . .“; alter: „Havendo esplicato nella prima scrittura che il titolo di dominio di vostra serenità . .“ tertius: „Oltre la consideratione del dominio del mare in generale . .“ **1244.**

De iurisdictione reipublicae venetae in mare hadriaticum. (I. VII, 924, f. 1—13.)

Inc.: „Questo ardito per non dir temerario tentativo del sig. duca d'Ossuna vicerè di Napoli, anzi così hostile invasione . .“

Auctor Venetorum partes sequutus in Ossunam Neapolis viceregem, cuius opere classis hispana sinum hadriaticum ingressa est, invehit. **1245.**

1618.

22 aprilis.

Horatius da Feltri duci Ossunae, de dominio a Venetis in mare hadriaticum sibi temere arrogato. (I. VII, 212, f. 154—164.)

Inc.: „Se volessero i signori Veneziani appagarsi in questa loro asserta possessione del mare adriatico, di quella . . Neapoli, 22 aprilis 1618.“ **1246.**

1637

1637.

15 augusti.

De libertate maris hadriatici. (I. VII, 212, f. 137—153.)

Inc.: „In due maniere s'acquistano le giurisdizioni et s'inducono le servitù, o con titolo di chi have autorità . . .“

Auctor, Venetis infestus, pontifici et imperatori (due lumi in terra) omnia iure subesse in universo orbe asserit. **1247.**

Scipionis Feramosca tractatio autographa super opere Theodori Graswinckelii: 'Vindiciarum maris liberi' (editi serius Hagae comitis 1652—1653, 4°). (I. VII, 1891, f. 21—24; XI, 68, f. 103—111.)

Inc.: „Merita gran laude il sig. Theodoro Graswinkelio, il quale ha tanto a cuore le ragioni di vostra serenità . . . Vicenza, 15 agosto 1637.“

Quod Graswinckelius opus manuscriptum reipublicae venetae transmiserat, senatus vicentino Feramosca dedit excutiendum, qui opinionibus Seldeni et Grotii ad trutinam revocatis, evincit Graswinckelium, Venetis secundum, dignius materiem tractasse.

1248.

Francisci Zamboni de Silvii, vicentini sermo de dominationis iure reipubl. venetae in mare hadriaticum seu *gulphum* Venetiarum (argumentis praecipue erutis ex lege naturali et romana, historia sacra, mithologia). Capitula quatuor. (I. VII, 212, f. 185—198.)

Inc.: „Il grande Iddio havendo con l'ineffabile sua onnipotenza creato il mondo e disposto la terra, l'acqua, l'aria, il cielo . . .“

Opus Venetiis editum anno 1686, 4°.

1249.

Responsum a Petro Giannone iurisconsulto neapolitano iis datum qui caput primum libri XIII eius 'Istoria civile del regno di Napoli' arguerant, quod asserta Neapoletanorum iura in mare hadriaticum propugnasset, qua occasione historiam pactorum cum Friderico caesare et Alexandro III pontifice executit. (I. VII, 1527, f. 390—400; 1529, f. 61—84.)

1618—1619.

Inc.: „A pari della sua cordialità ed affezione, che non tras-
lascia in tutte le occasioni ricolmarmi de' suoi favori . . .“

Opella pluries post auctoris mortem edita. **1250.**

1618—1620.

Turbæ bohemicæ. (1251—1259.)

1618.

9 iunii.

Apologia pro societate Jesu ex Bohemiae regno, publico de-
creto, proscripta. (I. VII, 1221, f. 58—123.)

Inc.: „Signatum et expeditum fuit in arce pragensi 9 iunii
hoc ipso anno labente 1618, sub nomine trium unitorum sta-
tuum . . .“

Die nona iunii, anni 1618 decretum in arce pragensi,
nomine trium unitorum statuum, corpus et sanguinem Christi
sub utraque specie sumentium, statutum ac typis editum socie-
tatem Jesu regno in perpetuum exterminandam, duodecim accu-
sationis titulis allatis, quos auctor novem capitibus diluere ag-
greditur, ubi *causam et argumentum scriptiois* explicuit, ac
decretum ipso iure irritum asseruit. Jesuitas nunquam pacem
turbasse aut dissidia excitasse; minime satagere ut regna mundi
romanae sedi subiiciantur; nunquam conscientiis hominum fuisse
domiuatos, vel eos ad illicita compulisse; insignia quaeque bona
ad se non traxisse, nec saeculari administrationi manum admovisse.

1251.

1619.

Trattato in 4. parti diviso sulle vertenze della Germania per
titoli e pretese delle due case d'Austria e privilegi contrarj alle
pretese della suddetta casa all' impero germanico, con le sor-
genze differenti sulla religione. (I. VI, 318 folia 130.)

Fusiori huic operi ab initio mutilo turbæ in Bohemiae regno
anno 1619 motae dant originem. Auctor austriacae domui ad-
versus evincendum nititur eam germanico imperio perpetuo asse-

1619.

quando omnem movisse lapidem, in idque plurimum emolumentum ex religionis dissidiis ab usque saeculo decimosexto consecutam.

1252.

1619.

m. aprili.

Provisiones Ferdinandi II Austriae imperatoris, qua regis Bohemiae, in idem regnum, mense aprili anni 1619 factae (itale ex alemannico). I. VII, 873, f. 16—29.)

Cum die 29 iunii anni 1617 Ferdinandus archidux Austriae coronam Bohemiae Pragae suscepisset, nationis privilegia confirmaverat ac iuramento promiserat se publicae administrationi minime vacaturum, usquequo imperator vixisset. Eo demortuo die 20 martii anni 1619, idem Ferdinandus in eius locum suffectus, Bohemiae et Pragae gubernatoribus ac personis e tribus statibus Pragae congregatis, per litteras, Matthiae mortem, proprium ad imperium accessum ac sua iura in regnum Bohemiae nuntiat; nationis privilegia se ex integro servaturum asserit; invitat ut, armis depositis, regnum tandem tranquillitati restitatur.

1253.

1619.

Schema duodecim exercituum ex Germania, Flandria, Hispania, bello paratorum anuo 1619, causa rerum bohemicarum et hungaricarum stabiliendarum. (I. VII, 877, f. 362—374.)

Qui exercitibus praesunt sunt Mauritius nassoviensis, Aloysius de Valasco, Joachimus brandenburgensis, Ambrosius Spinula, Joannes Georgius de Jegerdorff, dux Saxoniae, comes Turrianus, Maximilianus dux Bavariae, Christianus anhaltensis princeps, Bonaventura de Longavalle, Joannes Prainerius, Gabriel Bethlem princeps transylvanus. Prospectus hoc habet sibi proprium quod vis peditatus et equitatus, rei frumentariae et tormentariae, nec non vehiculorum copia exhibeatur; quinam sit cuiusque ducis princeps in bello gerendo finis enarretur; demum iudicium de futura uniuscuiusque conditione depromatur. Notitiae duplex accedit epistola die 18 aug. ex Alba Julia, coronae et regni bohemicum directoribus data, illa itala ex latino a Marco Hieremia

1619.

vaivoda, haec latina a Transylvaniae principe. Documentum coevum itale scriptum quidam Venetus in castris degens misit sub forma epistolae cuidam e familia Contarena Venetias. 1254.

1619.

16 novembris.

Declaratio palatini Rheni, imperii electoris: quare Bohemiae coronam sibi oblatam sumpserit, cum eaque regionum ei annexarum dominium (itale ex alemannico). (I. VII, 1720, f. 1—21.)

Inc.: „Noi Friderico . . . facciamo offerire a tutti li potentati, elettori, principi et stati la nostra buona volontà, amicitia et pronti servitii . . . Ex oppido pragensi, 7 novembris 1619.“

Fridericus V, Rheni palatinus, statim ac mense novembri anni 1619 Bohemiae rex coronatus est, iuris sui ad regnum defensionem vulgat. Momenta quibus Fridericus insistit, sunt miserae eius regionis conditiones teterrimo religionis bello tribuendae, quo in Lutheranos saevire, eorum ecclesias occludere, arma quae in Turcas parata in Bohemos convertere. Tot averuncandis calamitatibus se a natione ultro electum, quo tempore religio catholica ferme in Bohemia defecit; pacem ac libertatem conscientiae propugnaturum promittit.

Binae versiones inter se differunt. Confer *Lipowsky Fcl. Jos.* Friedrich V Kurfürst von der Pfalz und König von Böhmen. München, 1824, 8°. 1255.

Instructiones secretissimae gallo, britanno, batavo *Friderico V, comiti palatino, electori datae.* (I. XIV, 78, p. 241—252, 257—283.)

Prima inc.: „A fidelissimo tuo educatore, exercitato milite et versatissimo politico documenta non quotidiana cape. His servatis te servulis . . . His tu cesarem compesces, cesar eris . . .“; altera ex belgica in latinam linguam conversa: „Juri prensantem, plausi crescenti, instruxi regnantem, sequor exulem . . .“

Anonimus Fridericum vix regem coronatum instruit quibus artibus regnum tenere deceat. 1256.

1620.

1620.

Edictum quo Ferdinandus II imperator, cum Friderici V declarationem exprobat, sibi ius in Bohemiae regnum affirmat, novam palatini electionem et coronationem initam plane asserit, dolet caedes perpatratas; germanam religionem Protestantium, Coclestinorum praecipue impietate proculeatam, subditorum arma in arcem quoque imperialem Vindobonae conversa: se quaeque praestaturum ut qui a debita fide defecerint graviter puniantur, ac privilegia imperii et domus austriacae sarta tecta serventur. (I. XI, 2, f. 219—226.)

Inc.: „Sebbene non abbiamo mai dubitato essere ormai a tutti sufficientemente noto et palese tutto quello . . .“ 1257.

1620.

Oratio qua disputatum num religionem reformatam profitentes possint recta conscientia in austriacam partem contra regem Bohemiae descendere an non. (I. XI, 142, n. 6.)

Inc.: „Di tutti i giudizj humani non ve n'è alcuno che resenta manco la corruzione dell' uomo . . .“

Auctor a Ferdinandi regis actis et agendi finibus infert Reformatos conscientiae refragari dum ab Austria sunt, ac finit epiphonemate:

„Nulla fides, pietasque viris qui castra sequuntur.“ 1258.

25 octbr. — 9 nov.

Relatione distinta d'ogui particolarità seguita nel successo della presa di Praga. (I. VII, 1233, f. 153—160.)

Inc.: „Dopo d'essersi trattenuti gli eserciti dell' imperatore Ferdinando II, et della lega catolica sotto Pilsen . . .“

Continuato sermone enarrat auctor anonymus quomodo Caesariani Bohemos rebelles apud Pagoniz (*città lontana cinque leghe da Praga, celebre per la buona birra che vi si cuoce*) insecuti sint, cum iis apud Stellam pugnam consererent; demum die nona novembris noctu Pragam oppugnaverint.

Rei historiae universae barbarum bohemicarum lucem affundunt, ante Linowskum, opellae: a. Jus haereditarium et legitima successio in regno Bohemiae Ferdinandi II austriaci, nunc imperatoris augusti et Hungariae Bohemiaeque regis ec. Augustae

1620.

Vindelicorum, 1620, 4°. — b. Vera relatione della gran giustitia seguita per ordine della sacra cesar. maestà, alli 21 giugno 1621 nella città vecchia di Praga ec. tradotta dalla lingua alemanna. Milano, 1621, 4°. — c. Violenti imperii imago a L. Annaeo Seneca in persona Friderici palatini Bohemiae et patriae exulis in scenam producta. Accessit M. Annaeus Lucanus Proteus, de bello bohémico. S. l., 1621, 4°. **1259.**

1620.

26. iunii.

Jacobus Britanniae, Franciae et Hiberniae rex Lothario de Metternich, archiepiscopo trevirensi ac electori conqueritur, *palatinatum dotalitium filie nostrae fundum bello vexari, nullamque pacem honestam censer, nisi que cum generi nostri excidio et dedecore coniuncta.* Per legatos Eduardum Convay et Vichardum Vecton vehementer deprecatur paci Germaniae universae studeat restituendae. (I. VI, 297, f. 162—163.)

Inc.: „Nisi constaret eam vobis esse prudentiam que sine monitore aversetur male sana consilia . . . Datum Grenovici, 26 iunii 1620.“ **1260.**

25 augusti.

Huic elector respondet caesarem in francofurtano conventu proxime praeteriti anni quaeque egisse *ad componendas amicaliter controversias*; de invadendo palatinatu rumores incertos; se pro virili acturum ut pax promoveatur et pericula romano imperio impendentia avertantur. (I. VI, 297, f. 163.)

Inc.: „Ex litteris regie vestre dilectionis ad nos 26 iunii, et per eiusdem legatos vestros . . . Treviri, 25 aug. 1620.“

1261.

9 novembris.

Pauli Minii veneti notitia, in collegio veneto duci data, eorum quae in itinere aliquot annis per Germaniam, Bohemiam, Hungariam, Transylvaniam, Valachiam, Moldaviam, Poloniam, de natura et regimine eorum statuum, originis et finis commotionis germanicae illustrandi gratia, speculatus est. (I. VII, 336, p. 297—300; 1217, f. 82—89.)

Inc.: „Il lungo, faticoso et periculosissimo peregrinaggio ch' ho convenuto fare io Polo Minio, servitor devotissimo di vostra serenità . . . 9 novembre. 1620.

Edidit Fr. Firnhaber in 'Notizenblatt. Beilage zum Archiv für Kunde österreich. Geschichtsquellen'. Wien, 1854, p. 243—250.

1262.

1621.
28 martii.

Francisci a Dietrichstein, cardinalis, episcopi olomucensis mandatum, iussu Ferdinandi II imperatoris, Brunae, die 28 martii 1621 factum, quo non tantum turpes patribus societatis Jesu notae inustae diluuntur, verum etiam pristinas domus cum bonis eorum mobilibus et immobilibus, iis restituendas indicitur. (I. VII, 877, f. 382—383.)

Latinum documentum, ex quo italum codicis marciiani, editum est Augustae Vindelicorum, typis viduae Sarae Mangin, eodem anno.

1263.

1622.
23 octobris.

Instructio doctori Leoni Allatio, graecarum litterarum in bibliotheca vaticana interpreti data, quo tempore Germaniam missus est ut heidelbergensem bibliothecam, a Bavaria duce Maximiliano pontifici Gregorio XV donatam, reciperet et ad vaticanum palatium transferret. (I. XI, 89, f. 29—38.)

Inc.: „Poi che il sereniss. sig. duca Massimiliano di Baviera, saputo il desiderio di nostro signore d'haver la biblioteca palatina . . . Roma, 23 ottobre 1622.

Allatio mandatum: cito discedat; per breviorum Maximilianum Monachii conveniat; curet bibliothecam ex integro sibi statim tradi; quam Monachium primum, dein Romam, per Bononiam et Florentiam, praesidio contra haereticorum nisus impetrato, deducat. Mitto reliqua, quod documentum latine ediderint Michael Fridericus Quade (Greifswalde, 1708, 4o), Baumgarten (Nachrichten von merkwürdigen Büchern, 3. Theil.), Gerdes (Miscellanea groningensia, tom. IV, part. 1). A. Friedrich thesaurum deperditum conquestus, scribit: „Diese Instruktion . . . enthält ausser den Regeln für die Uebersendung, den Auftrag

dem Kurf. von Baiern zum Gegengeschenk ausser etlichen Reliquien und einem Ablass, den päbstlichen Segen und die Versicherung zu überbringen, dass er auf Verlangen auch noch andere geistliche Wohlthaten alsogleich erhalten werde.“ Geschichte der nach Rom entführten Heidelberger Bibliothek. Karlsruhe, 1816, 8°. p. 40. **1264.**

1627.

Forza Virginii doctoris et equitis varia, partim authentica, super finibus Foriulii, in dissidiis inter rempublicam venetam et Austriacos, annis 1625—1627 eapropter obortis (itale). (I. VII, 1008, f. 107—119, 182. 184.)

Insunt: a. notitia de quaestionibus finium cum Rabatha capitaneo Gradiscae; — b. charta topographica eorum finium, die 10 iulii 1617 impressa; — c. duplex exemplum *relationis* in eandem rem senatui veneto oblatae ab auctore, qui nuntiat absolutum volumen *delle ragioni pubbliche in materia de' confini*. (Venet. 4 iulii, 1635.) Codicis folio 182 habetur exemplum senatus consulti veneti (26 decembr. 1636), quo Michaeli Priolo et Georgio Contareno iussum, referant de opere eodem; f. 184 ducis Venetiarum epistola Aurelio Volpe Gradi cancellario, pro bene patriae praestitis super quaestionibus superius enunciatis. **1265.**

1628.

Relazione dello stato e forze della Germania e de' principi d'essa. (I. VI, 64, f. 1—69.)

Inc.: „Il presente imperatore Ferdinando è figlio dell' arciduca Carlo di Gratz, che fu il minor figlio dell' imperator Ferdinando primo . . .“ (1628).

Habes historiam domus imperialis f. 1—15; regni Daniae, f. 15—20; archiepiscopatus moguntini, f. 21—22, coloniensis, f. 22—24, trevirensis, f. 25—27; palatinatus Rheni, f. 27—33; ducatus Bavariae, f. 33—38; Saxoniae, f. 38—47; brunsvicensis, f. 47—52; langraviatus Assiae f. 52—56; archiepiscopatus salisburgensis, f. 57—60; consiliorum imperialium secreti, aulici, bellici, cameralis, ecclesiastici, hungarici, bohemici, f. 60—68.

Germanicae historiae studiosum hae notitiae plurimum intersunt, quod auctor anonymus, certe italicus, principum et ministrorum imaginem, habitus, indolem diligentioribus animadversionibus retulerit, statuum impensas ac redditus, rerum gestarum fines, aliaque eiusmodi, partium studio procul, persecutus sit. 1266.

1629.
7. septembris.

Narratio data per epistolam amissae Vesaliae (Wesel in Westphalia) ac belli negotiorum, viris memoratis comite de Montecucoli, Wallensteino, Joanne Arnaldo de Metternich, Bethlem Gabor. (I. XI, 28, p. 530—531.)

Inc.: „Bien es de creer lo mucho que por ay abran sentido la perdida del Wesel en esta conjuntura, que cierto es . . . De Bruselas, a 7 de 7mbre de 1629.“ 1267.

1630.

Pacta induciarum ad diem 15 octobris 1630, inter caesarem, regem Hispaniae et Sabaudiae ducem super ducatibus Mantuae et Montis ferrati. (I. XI, 28, p. 726—728.)

Inc.: „Havendo sua maestà cesarea e le due corone alle paterne istanze fatte dalla santità di nostro signore . . .“ 1268.

Causae quibus sereniss. et potentiss. princeps ac dominus d. Gustavus Adolphus Svecorum, Gothorum et Vandalorum rex, magnus princeps Findlandiae, dux Esthoniae et Careliae, nec non Ingriae dominus, tandem coactus cum exercitu in Germaniam movere, Stralsundi excussae, mense iulio anni 1630. (I. 28, p. 823—838.)

Inc.: „Vetus verbum est, neminem diutius pace frui, quam vicino suo placuerit . . .“

Asserit auctor pacis osores, postquam Germaniam coedibus et incendiis vastarent, Sveciae securitati insidias struxisse. Ab anno 1627 repetens, quo Sveciae cum republica polona bellum intercesserat, memorat litteras ad Transilvaniae principem interceptas, paci cum Polonis ineundae impedimenta inlata, svecici regni commercia imminuta, Stralsundo praesertim damna graviora indicta, Bohnholmo insula occupata, unde Gustavus coactus

1630—1632.

bellum ingredi ut *civitati stralsundensi et mari balthico, regno-que Svecie securitas* restituatur. **1269.**

1630. **18 iulii.** Conditiones deditionis arcis mantuanae Portus, articulis decem conclusae, quibus definitur de Carolo I duce, eius familia, subditis, praesidio, caesarei exercitus ingressu. (I. XI, 28, p. 708—710.)

Itali documenti (dati Portu, 18 iulii 1630) exemplo subscribunt dux Carolus, Jo. Ba. Aldringher, Matthias de Galasso. **1270.**

26 decembris. Nuncium de recessu Alemannorum ab obsidione Mantuae pridie habito, quem anonimus reipublicae venetae subsidiis adscribit. (I. XI, 28, p. 702.)

Inc.: „I Tedeschi pensando ai casi loro, si sono ritirati fuggitivamente . . . Mantova, 26 decembre 1630.“ **1271.**

1632. **20 ianuarii.** *Gustavus II*, rex Sveciae baroni Horn, summo militiae in Germania magistro, et foederatis catholicis inducias quindenae concedit. (I. VI, 297, f. 170.)

Inc.: „Ricercati caldamente dal re di Francia nostro caro fratello . . . 20 gennuajo 1632.“ **1272.**

5 februarii. Ferdinandus II imperator Ludovico XIII Galliae regi, ubi retulerit quae pro pace impetranda inter belli turbas egerit, hanc sibi in votis perpetuo asserit. (I. VI, 298, f. 1—6.)

Inc.: „Si eque ut animum ita imperium pacatum habere in potestate nostra . . . Vienne, 5 febr. 1632.“

Epistolae compendium dat caesar his verbis: „Recognoscere severitatem vestram cupimus quae prima horum metuum origo, qui progressus fuerint, queque ex quibus deinceps continua quadam serie bella propagata sint.“ **1273.**

Quidam sine nomine Albertum Wenceslaum Eusebium de Wallenstein austriacorum armorum imperium denuo anno 1632

resumentem, turgidiori stylo usus, perpetuo laudat elogio. (I. VII, 873, f. 37—38; 1921, f. 190—191.)

Inc.: „L'avviso che voi, ser. prencipe, haveste riassunto il comando generale et perpetuo di tutti li eserciti dell' august. casa d'Austria . . .“ **1274.**

1634.

Litigio seguito in Parnaso sopra l'ingresso del Wallenstein. (I. XII, 154, p. 65—86.)

Auctor ducem de Wallenstein (cuius acta in bello quod appellant *triginta annorum* ad trutinam revocat) laudat quo tempore copiis caesareis ante recessum praeerat; proditorem et imperio ruinam parantem dicit. postquam arma anno 1632 resumpsit. Eum pingit epigrammate:

„Quest' è Wallestein ch' ai fati e stelle
Tanto credè che si scordò di Dio,
E contro il suo signor fatto rubelle
La giurata sua fe' pose in obbligo:
Uscito poi in mezzo all' armi imbelle
Pagò del suo fallir condegno fio;
Chè Dio permette alfin che 'l traditore
Provi d'ultrice man santo rigore.

Refutanda insumuntur quae de Wallensteino Maiolinus Bisaccioni asseruerat in 'Commentario delle guerre successe in Alemagna'. Venetia, 1633. 1637, 4°. **1275.**

1637.

14 martii.

Elector brandeburgicus Sveciae reginae, iura propria in Pomeraniae ducatum asserit, eumque sibi restituendum petit. (I. VI, 298, f. 19—22.)

Epistola ex alemaunico versa inc.: „Nous offrons pour toujours a votre royalle dignité . . . Custrin, 14 de Mars 1637.“ **1276.**

Pomeranicus locumtenens, nomine Christinae reginae negative respondet. (I. VI, 298, f. 22—25.)

1637—1638.

Inc.: „Ex habito cum ordinum utriusque Pomeraniae deputatis magnificis, generosis ac nobilibus Paulo Vamitz . . . colloquio . . .“ 1277.

1637.

16 maii.

Christina Sveciae Georgio Wilhelmo electori brandenburgico argumenta exponit quibus Pomeraniae ducatus possessionem refutandam putat. (I. VI, 298, f. 27—30.)

Inc.: „Reddite nobis sunt littere vestre date Custrini die 14 martii nuperrime elapsi . . . In arce nostra stokolmensi, 16 maii 1637.“ 1278.

1 augusti.

Notitia Philippo IV Hispaniae regi Romae data ab eius legato, de iis quibus caeteri legati, praesertim caesareus et gallicus, Urbani papae VIII interitum proximum putantes, operam dederunt ut cardinalium in futuro conclavi pro electione novi pontificis degentium suffragia cardinalibus propriae nationis secunda haberent. (I. VI, 303, f. 105—141.)

Inc.: „Le macchine e trattati seguiti durante l'indisposizione di sua santità, o vera, o che desse ad intender per tale . . . 1 agosto 1637.“ 1279.

1638.

7 aprilis.

Regina Sveciae respondet ducibus Leobergi (Lauenburg) super caesaris propositione de pace cum ea concilianda. (I. VI, 298, f. 50—54.)

Inc.: „Excurrit nunc multum temporis ex quo generalis noster campi marescallus dominus Baverius . . . Stokolme, 7 aprilis 1638.“ 1280.

Elencus eorum omnium quae in Brisaci montis, per Bernardum Vinariensem anno 1638, expugnatione reperta sunt, vel rem tormentariam, vel nummariam, quadrifariam spectantia, scilicet: a. apparatus bellicus, b. thesaurus ad Lotharingiae ducem pertinens, c. thesaurus in aedibus urbanis, d. thesaurus in castro munito. (I. VI, 297, f. 172—173.)

Inc.: „Ventotto pezzi d'artiglieria, i quali tirano in 65 libbre l'uno.“ **1281.**

1638.

Martius Ginetti cardinalis, sedis apostolicae legatus ad futurum Coloniae Agrippinae de pace componenda conventum, refert congressui cogendo difficultates, aequae a Gallis, Austriacis, Hispanis, Svecis oppositas; si diutius Coloniae immoretur, exinde pontificem non parum dignitatis ammissurum, principes vero emolumenta ad bellum persequendum consecuturos. (I. VI, 296, f. 89—92; XI, 28, p. 755—765.)

Inc.: „Già sono alcuni mesi che celebrassimo l'anniversario del nostro arrivo in Colonia . . .“ (1638).

Lectio in duobus codicibus varia versionem iunuit, a latino fortassis. **1282.**

1640.

Disquisitio iurium praecedentiae inter legatos electorum imperii ac reipublicae venetae. (I. VII, 150, f. 248—253; XI, 2, f. 112—121.)

Praeit epitome argumentorum quibus electorum legatis ius illud tribuitur. Momenta desumuntur ex comparatione inter electores et rempublicam venetam instituta, nempe ex praecellentioribus eorum privilegiis; ex eo quod germanam regum personam gerant; quod semper ius istud servarint; ex exemplis; ex rescriptis pontificiis. Electorum legatis respondet Joannes Delphinus per quendam a secretis venetae legationis Vindobonae: a. electores a saeculo X institutos; b. eos nunquam ea libertate, qua Veneti, gavisos; c. reipublicae dignitatem vere regiam esse, quod Cretae et Cypri regnorum possessio comprobat; d. rescripta pontificum et principum Venetis favere. Cum, his non obstantibus, asseruerint electores, occasione data, non lingua utendum, sed manus conserendas, Veneti legati imperii conventibus adesse renuunt. Oratio electorum incip.: „Essendo per la bolla d'oro assai noto a che alto grado o dignità siano i signori elettori . . .“; Venetorum: „Perchè i principi, l'azioni de quali non hanno dopo Dio altro giudice che l'opinione del mondo . . .“

1283.

1640—1641.

1640.**11 februarii.**

Virginus Sforza eques Riccardo comiti de Strassoldo narrat concessionem feudi Strassoldo in Foroiulii ab Austriae principibus factam; item liberam oppositionem electioni patriarchae aquil., a quodam Strassoldo canonico eiusdem ecclesiae. (L. XIV, 81, p. 370—372.)

Inc.: „Nelle mie inquisizioni delle antichità del Friuli, trovo che i primi che avessero feudi . . . Utini, 11 februarii 1640.

Epistola edita in 'Documenti storici delle famiglie comitali Strassoldo e Della Torre.' Venezia, 1836, p. 12—13. **1284.**

30 novembris

Idem eidem refert de infeudatione principum austriacorum in favorem familiae Strassoldo, praesertim vero de origine eius castri, quod a decimo usque saeculo in via *Stradalta*, contra Hungarorum irruptiones erectum asserit.

Inc.: „Fra poco verrò a mostrarmi servidore non infruttuoso di vostra signoria illustrissima ed avrò meco le note autentiche delle infeudazioni . . . Utini, 30 nov. 1640.“

Editam leges eodem opere, p. 13—14.

1285.**6 decembris.**

Scipionis Fieramosca tractatio de regio titulo quo rempublicam venetam ornari maxime decet, de precedentiae inre coram imperii electoribus. (I. XI, 69, f. 1—13.)

Inc.: „Obbediente ai comandi della serenità vostra, discorrerò delle regie ragioni della seren. republ., benchè sì alto lavoro . . . Venezia, 6 decembre 1640.“ **1286.**

1641.**24 iulii.**

Franciscus de Souza Continius custos maior arcis de Sousel et legatus extraordinarius Joannis IV Lusitaniae regis in partes septentrionales, eius nomine, ordinibus sacri romani imperii et eorum legatis, Ratisbonae congregatis conqueritur principem Eduardum brigantium violenter in Germania captivum detineri, etsi per septennium, suis sumptibus, strenue pro Germania dimicaverit. Fusius de causis captivitatem progredientibus, quarum potissimam dissidiis inter reges Lusitaniae et Castellae tribuit. (I. XI, 28, p. 767—770.)

1641—1643.

	Inc.: „Notorium est, sacri . . . Principem Eduardum brigantinum, qui fideliter imperio servierat . . . Holmie, 24 iulii 1641.“ 1287.
1641. 31 octobris.	<i>Joannes Alder Salcius</i> legatus svecicus domino de Lutzaun legato caesareo, de pace componenda. (I. VI, 298, f. 80—81.) Inc.: „Nuper in Sveciam notum feci excellentiam vestram accepisse desideratos hactenus salvosconductus . . . Hamburgi, 31 octobris 1641.“ 1288.
25 decembris.	Praeliminaria pacis inter caesarem et reginam Sveciae componendae, legato Conrado a Lutzaun interveniente. Hamburgi, 25 dec. 1641. 1289.
1642. 1 februarii.	Declaratio Ferdinandi III imperatoris ad regem Daniae super tractatu praeliminariu pacis cum regina Sveciae, Hamburgi composito. (I. VI, 298, f. 86—91.) Inc.: „Utrasque dilectionis vestre 19 novembris et 20 decembris anni proxime elapsi datas litteras rite accepimus . . . Vienne, 1 februarii 1642. 1290.
m. novem. et dec.	Notitiae sub forma ephemeridum Venetias missae mensibus novembri et decembri anni 1642 ex Colonia Agrippinensi, Spira, Stutgardia, Vindobona, Praga, Lugduno, Svevia, de rebus bellicis, praesertim ad Rhenum. Opellae pars potior respicit Bavariae ducem, cuius fines in agendo, factaque ipsa severius expenduntur. (I. VII, 877, f. 376—381.) 1291.
1643.	<i>De la Haye</i> gallus ad aulam constantinopolitanam orator suadet principi Georgio Rakoschi, duci Transylvaniae, ut oratorem viserio mittat rescindi gratia num opportunum sit Hungariae bellum denunciare, an non. (I. VII, 1099, f. 85.) Inc.: „Nil aliud litteris serenitati vestre datis 10 augusti respondere possum, nisi viserium perlubenti animo semper audisse . . .“ 1292.

1632—1645.

1632—1650.

Conventus et pax westphaliensis. — Monasterium et Osnabruga. (1293 - 1307.)

1632—1645.

Plusieurs pièces attenant à la paix de Münster. (I. VI, 298—299.)

Exempla documentorum quae ex parte regni Galliarum ad compositionem pacis monasteriensis se referunt. Ea sunt epistolae et responsa principum ac legatorum, tractatus, propositiones, declamationes, animadversiones, specimina historica, salvusconductus, poemata in argumentum, ab anno 1632 ad 1645.

Volumina duo sub forma folii, egregie compacta, quae Galliarum legatus, puto, Aloysio Contareno pacis sequestro (e cuius bibliotheca in palatinam d. Marci devenerunt) dedit. **1293.**

1643.

23 iunii.

Ferdinandus III imperator, ad pacis compositionem cum Gallis, Monasterii Westphalorum die 11 iulii 1643 ineundam, potestatem tribuit Joanni Ludovico comiti in Nassovia, et Isaaco Volmann doctori, qui ibi cum Gallorum legatis ea super re conferant. (I. VII, 1099, f. 146—147.)

Inc.: „Nos Ferdinandus . . . Postquam ab aliquo tempore primum inter dominum patrem nostrum . . . Vienne, 23 iunii. 1643.“ **1294.**

23 iunii.

Idem (supposito nomine *Curtius*) dat legatis Vichardo comiti ab Auersperg et Joanni Crano mandatum, ad tractandum cum Sveciae legatis de pacis redintegratione. (I. VI, 298, f. 125—126.)

Inc.: „Postquam ab aliquo tempore primum inter divam parentem nostram et principem Gustavum Adolphum . . . Vienne, 23 iunii 1643.“ **1295.**

29 iulii.

Legati svecici Oxenstiern et Joannes Salvius comitem ab Auersperg et doctorem Cranum Osnabrugam pro pace tractanda invitant. (I. VI, 298, f. 58—61.)

Inc.: „Quantis bellorum calamitatibus imperium iamdiu immersum . . . Osnabruge, 29 iulii 1643.“

Legati caesarei praescientes epistolam conditiones imperio hostiles continere, eam refutarunt. **1296.**

1643—1650.

Epistolarum plus tercentarum exemplum, quas, a die 8 augusti 1643 ad 4 iunii 1650, senatus venetus Aloysio Contareno equiti, oratori ad conventum monasteriensem dedit. (I. VII, 1105—1106.)

Volumina duo, quorum primo insunt epistolae annorum 1643—1646, alteri reliquorum 1647—1650. Epistolis praeposita est commissio diei 16 iulii anni 1643, cuius potiora capitula haec: a. pax universa stabilienda; b. abitus non differendus; c. iter brevius tenendum; d. qui sint ab oratore visitandi; e. quomodo ei agendum cum nuntio pontificis, cum imperii electoribus, cum *plenipotentariis*; f. quale eius pensum; g. quod stipendium, quae donaria.

Quod ex documentis insertis maxime historiae interest est narratio rebellionis a Thoma Aniello, vulgo *Masaniello*, mense iulii anni 1647 Neapoli ductae, ut et expositio capitulorum populi neapolitani privilegia confirmantium. (vol. II. f. 70—85.)

1297.

1643—1649.

Regesta litterarum *Aloysii Contareni* senatui veneto, cum legatione extraordinaria ad monasteriensem conventum, pacis universae Europae restituendae mediator, annis 1643—1649 fungeretur. (I. VII, 1098—1104.)

Nemo est qui, historiam ubi e limine salutaverit, nesciat pace westphalica triginta annorum bello finem factum, universae Germaniae tranquillitatem restitutam, politicam rerum compagem novam in Europa fundatam. Magni operis molimentum etsi sint qui comiti de Trautmannsdorfio tribuant, tamen in prooemio westphalici tractatus haec leguntur: „Tandem divina bonitate factum est ut, annitente seren. republica veneta, cuius consilia difficillimis christiani orbis temporibus publice saluti nunquam defuere . . ., interventu et opera illustrissimi et eximii senatoris

veneti domini Aloysii Contareni equitis, qui mediatoris munere procul a partium studio, totos ferre quinque annos, quibus impigre perfunctus est . . .” Eapropter epistola diei 6 octobris anni 1648 senatui data (I. VII, 1103, f. 277) rite scripserat: „*Te Deum laudamus*. Oggi alle due dopo mezzogiorno è stata sottoscritta la pace d'imperio dai plenipotenziarj dell'imperatore, delle due corone collegate, e poi dalli deputati dei stati dell'impero stesso . . . con che si è dato fine ad un periodo senza esempio nel mondo, *e di dodici anni d'impiego*, compresi li sette primi consumatisi nell'aggiustamento dei preliminari, che piaccia a sua divina maestà sigillare con le sue benedizioni, a sollievo dei bisogni presenti di cristianità in particolare.”

Actorum in epistolis fere nongentis rationem abs re foret hic pertractare. Quae digna memoratu occurrunt sunt documenta inserta, epistolae principum, rerumpublicarum, legatorum, virorum a secretis, itale, latine, gallice, hispanice; monitiones (avvisi) oratori datae; singulorum foederum propositiones universim apparentes. Nec pretio suo caret hoc scire quod orator in tanta studiorum et opinionum agitatione, etsi gravioribus animorum componendum curis fuerit distentus, tamen, Dominico Condulmerio sibi a secretis adiutore, Venetorum fortunae in oriente deiectae relevandae sollicitam operam impenderit. Cum enim eo tempore Turcae mari potentes excidium Venetis minitarentur, Eduardum Van der Planchen, Aurantii principis machinatorem, et Lucam Vaestringken monasteriensem, in servitia reipublicae suae, magno proposito stipendio, induxit; praefectos militum, lectas copias pedestres, magnum ballistariorum numerum, tormenta bellica, pulverem pyrium Coreyam, Zacinthum, Cyteram, Cretam transmisit; ac aliquot mensium spatio bellicas naves optime instructas in eundem finem reipublicae locatas habuit.

Ingentem epistolarum, non tantum suarum sed et multorum, ut superius innui, segetem voluminibus orator data opera digessit ut „possino servire come di processo verbale in un tanto maneggio alla posterità.” V. *Relatio* n. 1307. Sub fine extremi voluminis extat fasciculus sumptuum quas a die prima aug. 1649

1644.

	ad 27 maii 1650 orator a Monasterio Venetias versus, per Flandriam et Galliam, egit. 1298.
1644.	Ambassade de Münster, contenant les depesches de la cour, commençant le 2 ^e avril 1644, et finissant le 9 ^e decembre au dit an. (I. VI, 300, f. 252.) Exempla epistolarum septuaginta gallice et latine, quas Galliarum regina, cardinalis Mazzarinus et dominus de Brienne legatis ad conventum monasteriensem, pro pace componenda, d'Avaux et Servien dederunt. 1299.
6 aprilis.	Galliae legati electorum palatinum ad conventum monasteriensem invitant, ut deputatos paci generali conciliandae mittat. (I. VI, 298, f. 55—58.) Inc.: „Ut pridem Gallie et cupide pacem tota christianitate sancitam voluerit . . . Monasterii, 6 aprilis 1644.“ 1300.
29 novembris.	Legatus svecicus conventum francofurtensem hortatur ut imperii principes mittat Osnabrugam, qui colloquiis pro pace intersint. (I. VI, 298, f. 130—131.) Inc.: „Quo loco fuerint tractatus pacis usque ad preteritum Michaelis, id retulimus . . . Osnabruge, 29 novembris 1644.“ 1301.
4 decembris.	Propositio plenipotentiariorum Ferdinandi III imperatoris, pro ineunda pace universali, Monasterii Westphalorum facta. (I. VII, 873, f. 519.) Inc.: „Augustissimus imperator . . . hoc unicum cure ac cordi habuit qua ratione, via ac modo . . . 4 decembris 1644.“ Paci ratishonensi, quae anno 1630, suffragantibus imperii electoribus, inter Ferdinandum II imperatorem et Ludovicum XIII Galliae regem composita est, tanquam fundamento insistentes, pacem futuram legati promittunt statim ac domus austriaca et confoederati in antiqua iura restituantur. 1302.

1644—1648.

1644.
4 decembris.

Proposition de los plenipotenciarios de España sobre el tratado y conclusion dela paz. (I. VII, 873, f. 520—521.)

Inc.: „Aviendo el mismo curso dela guerra continuado (non sia grave sentimento del re nuestro señor) las hostilidades . . . Munster, 4 di diziembre 1644.“

Eadem fere in medium afferuntur quae a caesaris legatis prolata. **1303.**

1645.
m. septembris.

Imperatoris instructiones mediatoribus pacis westphalicae componendae, quibus ea continentur quae propositionibus regni sveici respondeant. (I. VII, 1100, f. 295—299.)

Inc.: „Qua intentione vel studio corona Svecie arma in imperium intulerit, plenipotentiarii cesarei supervacaneum existimant . . . m. septembri 1645.“ **1304.**

m. septembris

Eiusdem instructiones iisdem super ea re, ad normam eorum quae propositis a Gallis respondeant. (I. VII, 1100, f. 299—302.)

Inc.: „Cum absolutis iampridem preliminaribus, commutatisque utrinque mandatis . . . m. septembri 1645.“ **1305.**

1648.
11 iunii.

Responsum caesareum ad propositiones Gallorum quod pacis compositionem Osnabrugae die 24 octobris anni 1648 habitae inter imperatorem, domum austriacam ac confoederatas ex una parte; ac regem Galliae, reginam Sveciae ac confoederatos ex alia praecessit. (I. VII, 873, f. 74—81.)

Inc.: „Cum absolutis iampridem preliminaribus communitatis utrinque mandatis, sive plenipotentiiis inter plenipotentiarios cesareos et gallicos . . . 11 iunii 1648.“

Octodecim propositionibus plenipotentiarii galli imperialibus proponunt ab hostilitatibus quaque ex parte desistendum; captivos restituendos; pacem et amicitiam integrandam; quae discordiae semina adhuc superesse possent oblivioni mandanda; Germaniae principibus omnium privilegiorum ac iurium, quibus ante bellum fruebantur, usum largiendum; imperii consuetudines ac leges, quae praesertim in *bullae aureae* continentur, servandas; commer-

1650.

cium terra marique instaurandum. Cum plenipotentarii imperiales in sibi proposita fere ex integro conveniant, statuunt in posterum de restitutione locorum et militum dimissione agendum; eoque Monasterii et Osnabrugae executioni mandanda spondent.

Tractatio haec iis addenda quas Lünig edidit in 'Teutsches Reichs-Archiv', vol. II, p. 831—902, 911—950; vol. IV, p. 1560—1562.

Caeterum instrumentum pacis monasteriensis capitibus septemdecim, articulis vero 120, conclusum die 25 octobr. 1648, pluries editum leges. **1306.**

1650.

Relatio legationis extraordinariae quam ad conventum monasteriensem, paci universae stabiliendae, annis 1643—1649 gessit Aloysius Contarenus, ab eodem anno 1650, publice in Senatu recitata. (I. VII, 1107, 1580.)

Inc.: „Le histoire dei secolì andati, seren. principe, senato augustiss., nè quelle forse dei venturi produrranno un general congresso come quello . . .“

Eam orator bifariam dividit, qua nempe pacem imperii perfectam, qua nondum pactam inter Galliam et Hispaniam respicit. Ubi continenti sermone historiam sui Monasterium adventus mense novembri anni 1643 enarravit; legatorum singulorum nomen, characterem, auctoritatem, in rebus agendis peritiam describit; conventum sub invocatione spiritus sancti die 10 aprilis anni 1644 apertum refert; causas, congressus definitionem retardantes enumerat; perpetuas Gallorum cum Hispanis contentiones; bellum Sveciae in Danimarcam; germanicos principes conventui adstantes. Quos ex oratoribus, cum liberis mandatis ad conventum praemissis, splendidiori elogio prosequitur, sunt Oxenstierna, Trautmaunsdorffius, dux de Longavilla. Caeterum veritatis strenuus assertor aequa iudicii lance res ponderat publicas, audentius significans quibus dominiis pax fuerit gloriae, quibus vituperii. Pace monasteriensi emolumentum duplex consecutum animadvertit. primum quod imperatores in posterum non voluntati et arbitrio, sed imperii legibus parere cogantur; alterum

1644.

quod veneta respublica, pacis sequestra, Europae totius gratam laudem demereatur, vacnam siquidem laudem, quod plures sint qui belli Venetis a Turcis inlati atrocitatem horrescant, nullus qui armis opituletur. Sub relationis fine Gregorium Barbadicum et Petrum Duodo operam dantes in actis vel exarandis, vel itale vertendis; Andream Rubeum a secretis; Dominicum Condulmerium, Donninum et Ciera coadiutores commendat. Edidit Nicolaus Papadopoli nuptiis celebrandis Comello — Dei Totto (Venezia, Antonelli, 1864, p. 103, 4°).

Relationis compendium sex foliis contentum legere est in codice marciano. (I. VII, 392, f. 387—392.) **1307.**

1644.

4 iunii.

Cardinalis de Harrach Francisco Mauroceno gratulatur de patriarchatus veneti dignitate ei delata. (I. X, 34, f. 5.)

Inc: „Non poteva vostra signoria illustrissima comunicare l'avviso della sua degna elezione . . . Roma, 4 giugno 1644.“ **1308.**

15 septembris.

Riccardus comes de Strassoldo supplex ab imperatore Ferdinando III mareschalatum Goritiae sibi deponit, vacantem causa rebellionis comitum a Turre de Bohemia (L. XIV, 48, f. 227—229.)

Inc.: „Convenne alli signori conti della Torre di Germania, per occasione della religione, vender i beni che havevano nel contado di Gorizia . . . Vienna, 15 settembre 1644.“

Epistolae authenticae Ferdinando III datae inscripsit notas cancellarius imperialis. Accedunt documenta annorum 1476, 1484, 1533, 1546, 1643, 1644. Eam editam leges in 'Documenti storici delle famiglie comitali Strassoldo e Della Torre'. Venezia, 1863, p. 31—32, 8°.) **1309.**

mense octobris.

Imperator, cum domus austriacae merita in schismatis reprimendi et germauae religionis fulciendae negotio depraedicaverit, supplex per oratorem, recens electum pontificem Innocentium X rogat ut, paci inter catholicos principes promovendae, assiduam

det operam, ac opportunam pecuniae summam ei mittat, ut in Turcas *eorumque mancipium* Transylvaniae principem bellum felici exitu perducatur. (I. VII, 876 ad finem.)

Inc.: „Non dubita sua maiestà cesarea che pienamente non sappia quanto sinora in danno di tutta la christianità . . .“ (octobri 1644.) **1310.**

1651—1653.

Itineris ab illustrissimo principe Ruperto, principe palatino ad Rhenum, confecti, ad insulas maris atlantici et Indiam occidentalem brevis narratio, quam scilicet in modum diarii conscripsit *Henricus Fermesius* anglus, gubernator navis praetoriae sub auspiciis eiusdem principis militantis, in latinum sermonem conversa, et ad sereniss. principem Ferdinandum II magnum Etruriae ducem dicata. (L. X, 110, f. 5—49.)

Inc.: „Julii 7°. anno Domini 1651. Rupertus princeps palatinus ad Rhenum omnes navium duces sub auspiciis suis militantes ad concilium advocavit habendum in nave pretoria, que dicta est *Constans reformatio* . . .“; finit: „Moram itaque traxi per aliquot mensium spatium in portu predicto Penbefe. Laus Deo.“

Completi itineris a mense septembri a 1651 ad martium 1653 commentariolum. Ferdinandi ducis iussu, ex anglico sermone latine reddidit et quidem eleganter L. D. anglus, cuius ad Etruriae ducem epistola: „Nihil quidem hominum ingenio et indoli magis insitum esse a natura videtur . . .“ Pisis. calend. aprilis anni 1659 scripta, cum elegiaco carmine quod praefationis loco incipit:

„Accipe, sed facili dextra vultuque sereno . . .“ **1311.**

1652.

16 martii — 5 april.

Epistolae duodecim *Ferdinandi* imperatoris, *Elconorae* imperatricis, *Leopoldi* Austriae archiducis, *Ferdinandi Mariae* Bavariae ducis, *Wolfgangii Wilhelmi* comitis palatini, cardinalis *de Harrac*, *Maximiliani Henrici* episcopi hildesiensis et archiep. coloniensis, *Joannis Philippi* comitis de Schönborn episcopi herbipolensis, *Caroli Casparis* archiepisc. trevirensis, Petro Otho-

bono, de cardinalatu ei delato gratulantium, fere omnes autographae, a die 16 martii ad 5 aprilis anni 1652 datae. (I. X, 34, 35.) **1312.**

1654.

Casparis Lonigo doctoris, in capitulum quartum pactorum mense ianuario anni 1654 initorum inter electores imperii et Ferdinandum IV caesaris filium, quo tempore is rex Romanorum electus est (itale). (I. XI, 12, f. 1—35.)

Tractationi turbate excussae praeit duplex exemplum eius capituli. Illam excipiunt: 1. 'Della causa impulsiva de scriver in questa materia e delli costumi della nazione germana', f. 3—8. — 2. 'Dell' origine, intelligenza e nobiltà della bolla d'oro di Carlo IV imperatore', f. 9—35.

Caeterum neminem latet Ferdinandum regem Romanorum electum Ratisbonae coronatum anno 1654, eodem variolis supremum diem obiisse. **1313.**

1655.

31 ianuarii.

Ferdinandus archidux Austriae indicit Christifideles sibi subditi missae et praedicationi adstent diebus festis; confessione et communione paschali recreentur; severioribus in obstantes poenis decretis, *sii scaziato e bandito da terra e luogo, e tutto il suo terreno e podere sia incenerito e disfatto dal fuoco.* (I. XI, 131, f. 5—6.)

Inc.: „È manifesto a tutti da che grande necessità la christianità sia stata travagliata, sotto la tirannia de' Turchi . . . Ispruch. 31 genn. 1655.“ **1314.**

1658.

Relatio quam *Joannes Baptista Nani* eques, suae legationis extraordinariae apud imperatores Ferdinandum III et Leopoldum I, ab anno 1654 ad 1658, senatui veneto obtulit. (I. VII, 580, f. 275—295; 901, f. 164—186.)

Inc.: „L'imperio germanico, per le forze e per l'autorità formidabile, e col nome quasi fatale all' Italia è hora ridotto . . .“

Auctor refert capitulatim quae quinquaginta mensium spatio quibus Vindobonae reipublicae venetae partes egit, in aula cae-

saris animadvertit de novo imperatore, eius familia, summo domus magistro, consilio supremo, ministris, re militari et tormentaria, imperii provinciis, exteris dominiis, quibuscum mutua cum imperio negotiorum cognatio. Quae singillatim perpendit ea sunt: dissidia religionis imperii infirmitatem progenuisse, eam Ferdinandi II fortunam auxisse, minuisse vero Ferdinandi III virtutem et sagaciam; muneribus eo distributis ut imperii dignitas Leopoldo assereretur, aerarium exhaustum; ex bello praesenti venetae reipublicae reverentiam quandam in aula tributam. Laudat primores comites Joannem Ferdinandum de Porcia, Schwarzenbergium et Montecuccoli, principem Ausperg, Curtium, Annibalem Gonzagam. Sub fine memorat ingentes legationis sumptus, vivideque commendat Joannem Ferro sibi a secretis. **1315.**

Quo ritu ab aula vindobonensi legati exterarum regionum vel publice vel privatim intra urbem excipiantur et ad imperatorem admittantur. (I. VII, 392 f. 680—693.)

Notitia senatui exhibita ab equite Nani reduce incip.: „L'uso del mondo et in particolare delle corti ha ridotto la formalità . . .“ **1316.**

1659.

Leopoldus imperator, attentis meritis familiae ac praesertim Augustini Chigi principis Farnesii, hunc s. romani imperii principem declarat, ea dignitate descendantibus et haeredibus attributa. (L. XIV, 78, f. 757—761.)

Inc.: „Quanquam ea imperatorie maiestatis nostrae est munificentia ac liberalitas . . . Posonii, 24 octobris 1659.“ **1317.**

1662.

Scriptum de armorum venetorum in oriente statu, ac praesertim Creta insula, quod princeps palatinus solisbacensis senatui veneto die 11 decembris anni 1662 obtulit. (I. VII, 670, f. 1—13.)

Inc.: „Se la fortuna avversa al mio desiderio non d'altro acquisto ha permesso fruttuoso il mio viaggio in levante . . .“

1665.

Respublica veneta, bello in Turcas implicata, palatinum solisbacensem, iam armis apud Svecos insignem, quatuordecim millium scutorum stipendio anno 1661 conduxerat, ac in Dalmatiam provisorii generali Hieronymo Contareno miserat suppetias. Dissidiis obortis, palatinus iussus in orientales reipublicae provincias abire: Creta armis praefectus diligenter introspicit quae vitia militum numerum et indolem inficiant, hiberna et stativa, victum, vestes, stipendia; rem tormentariam; castrorum munitiones; belli ordinationes. Venetias redux sub fine anni 1662, coram in senatu multa reformanda proponit tum quae exercitum generatim, tum quae Cretam speciatim afficiunt. **1318.**

1665.

2 martii.

Imperator Jacobo Lombardo, suo Romae consiliario, iubet apud pontificem iustet ut canonicatus aquileienses promiscua vice venetis subditis aequae ac austriacis distribuantur, ne cura animarum et mores in aquileiensi ditionis austriacae dioecesi damni aliquid patiantur. (I. VII, 1251, f. 237—238.)

Inc.: „Ex annexis fusius intelliges in capitulo aquil. nisi exteros et venetos canonicos esse... Vienne, 2 martii 1665.“

1319.

mense martio.

Relatio *Joannis Sagredo*, veneti ad caesarem oratoris, in senatu veneto mense martio anni 1665 (ut patet ex adiunctis) recitata. (I. VII, 903, f. 197—214.)

Inc.: „Non mi estenderò io Giovanni Sagredo, cavalier ritornato dall' ambasciata di Germania nel rappresentare...“

Ubi orator subdolas Turcarum artes indicavit, nervis totis contendentium reipublicae venetae vires mari, imperii terra imminuere, narrat caesarem malis ministri Ferdinandi de Porcia consiliis perditum; Turcas, Moravia vastata, Vindobonam (unde, hostis propinquantis metu, sexaginta incolarum millia migrarunt) fuisse minitatos. Momenta evolvit quibus Turcae et Imperiales pacem, eam cito turbare parati, composuerunt. Comitem Sdrino, quocum noctu saepe convenit, in venatu ab apro occisum dolet, summumque in militia depraedicat. Legatus sub fine Paulum

1665—1666.

Rescium sibi a secretis laudat, seque ait adamante a caesare, argenteo ornatu ab imperatrice fuisse donatum.

Edita est relatio ab Adamo Wolff in 'Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen' 1859, vol. XX, p. 305—320, cum prooemio: gallice versa Parisiis anno 1670 hoc titulo: 'Relation de la cour imperiale faite au Doge de Venise par le S. Sagredo'.

1320.

1665.

14 septembris.

Christophorus Bernhardus episcopus monasteriensis statibus generalibus foederati Belgii poscit plenariam satisfactionem damnorum sibi illatorum, ubi eius dioecesim ferro et igne vastarunt, oppida munita everterunt, proprios subditos in eum instimulaverunt, litteris editis ludibrii plenis eius famam conspurcaverunt. (I. VII, 1251, f. 117—122.)

Inc.: „Bene procul dubio meminerint qualiter . . . ante annum circiter sub data 29 aprilis per expressum . . . In arce nostra sancti Ludgeri, 14 sept. 1665.“

1321.

29 septembris.

Eidem status generales Belgii foederati damnorum satisfactionem promittunt, caeteraque de quibus erat conquestus diversimode excusant. (I. VII, 1251, f. 122—130.)

Inc.: „Litteras illustr. serenitatis vestre ex arce Lutgeri 14. huius scriptas recte nobis tradidit eiusdem tubicen . . . Haye comitum, 29 sept. 1665.“

1322.

1665—1666.

Regesta ex integro 438 epistolarum, quas *Georgius Cornelius* venetus ad imperatorem legatus, senatui veneto, ex Vindobona fere omnes, a die 3 ianuarii 1665 ad 26 decembris 1666, exceptis quas mensibus aprili et maio Moedlingo, dedit. (I. VII, 1250—1252; 1552, f. 1—125.)

Syllogem universam quatuor volumina complent: tertium quo inscriptae epistolae, num. 220—320, desideratur.

Cornelius ab hispanica legatione vix redux, Patavio iter ingreditur 30 die novembris anni 1664 per Tyrolim, Oenum, Danubium, versus Vindobonam quam, sub initio statim anni 1665,

1666.

biduo post regressum Joannis Sagredo antecessoris, attingit, ingressus sui pompam die 7 februarii celebraturus.

Agitata praecipue ac iterato sunt quae confinium controversias respiciunt, quod oppida non opportune muniantur, praesertim in Croatia, per quam facilis Turcis ad Forumiulii aditus; quod utrinque contermini subditi vel pascuorum, vel nemorum, vel soli iura violat aquerantur, uti obtinuit in vallibus foroiulien-sibus Resia, Vicea, Pletzii (Ampicii in Cadubrio). Nec minorem scribendi occasionem praebet dioeceseos aquileienseis amplitudo, non enim veneto patriarchae data facultas visitandi austriacam ditionem sibi subiectam, unde ecclesiastica disciplina in goriciensi provincia remissa, lites asperiores super abbatibus mosacensi, rosacensi, belliniensi. Dolet iura bonae vicinitatis laesa, quod Ter-gesti commercio veneto impedimenta ponantur. Bellicos Turcarum apparatus in futurum reipublicae damnum memorat saepius. Ex-tremo novembri a. 1666 inveteratos articulorum dolores incusans, redeundi facultatem poscit a senatu, quo cunctante orator anno proxime insequenti Vindobonae moritur.

Codice 1552, f. 1—125 extant exempla epistolarum a die 30to novembris 1664 ad 5 iulii 1665. **1323.**

1666.

30 aprilis.

Alexander papa VII dat auctoritatem N. Spinola proprio Vindobonae legato, ut ecclesiam vel capellam s. Martini in Belligna aquil. dioeceseos *a parte imperii* conferat in perpetuum, titulo beneficii ecclesiastici, Hieronymo Genuae presbyt. aquil., theologiae baccalaureo, imperatoris capellano aulico. (I. VII, 1252, f. 54—57.)

Breve incip.: „Dignum arbitramur et congruum ut illis se reddat sedes apostolica gratiosa, quibus ad id propria virtutum merita . . . Rome, pridie kal. maias 1666. **1324.**

Castellanus Duini imperatori refert se cum millibus *in fortalio* conclusum, quod comes palatinus oppidum igne consumpserit; supplicat ut tanto malo remedia adhibeat. (I. VII, 1252, f. 36.)

1666—1671.

	Inc.: „Die decima presentis mensis iunii, comes palatinus, cum confinariis maiestatis vestre sacr., oppidum Divin. . . Ex occlusa arce Dauin, die 28 iunii 1666.“ 1325.
1666. 30 septembris.	Imperator regem Sveciae deterret ab oppugnanda civitate imperiali bremensi. (I. VII, 1252, f. 153—157.) Inc.: „Tanto sane firmiter confidebamus fore ut serenitas vestra id quod ex unanimi sacri imperii voto proximis . . . Vienne, 30 septembris 1666.“ 1326.
1667.	Exempla actorum quibus Joannes Fridericus dux Brunsvicii et Luneburgi, Calemburgi, Gottinge et Grabenhagen in veneti patriciatus ordinem cooptatus est. (I. VII, 672, folia 8.) Haec insunt: a. Supplicatio eius ducis a secretis, orantis ut <i>libro aureo</i> catholicum principem inscribat, ex eadem athestinarum principum familia, cuius nomen venetae nobilitatis albo inditum. 15 septembris 1667. — b. Pars capta in senatu eum ducem patriciorum venetorum numero, cum prognatis legitimis, in perpetuum adscribendum. 15 sept. 1667. — c. Eiusdem a secretis in senatu gratiarum actio. 1327.
1671.	Relatio propriae ad Leopoldum I legationis, quam eques Marinus Zorzi orator Vindobonae ordinarius in senatu veneto legit anno 1671. (I. VII, 680, f. 20.) Inc.: „Nel ministero di me Marin Zorzi appresso Leopoldo I imperatore, servendo vostre eccell. ho applicate le fatiche . . .“ Oratori Cornelio, Vindobonae sub anni 1667 initio demortuo, Marinus Zorzi die 31 ianuarii 1668 suffectus successorem habet Joannem Maurocenum, die 10 decembris anni 1670 electum. Auctor, ut de more, disserit de indole imperii (quo nomine vacuum dignitatis potius titulum quam germanam dominationis summam significat); de electoris coloniensis praestantia; vinculis imperatorem cum Alemanniae ac caeteris Europae principibus colligantibus. Ubi singillatim provincias Leopoldo subditas descripsit, fusius agit de bello contra Turcas in Hungaria. Demum

1679—1695.

de redditibus, aeris publici vi, impensis regiis, domo imperiali, administris, exteris principibus. Sub fine filium Marinum et sibi a secretis Joannem Paulum Lavezzari commendat. 1328.

1679—1695.

Officia a *Francisco della Torre* Venetiis in senatu habita, dum annis 1679—1695 oratoris caesarei apud Venetos munere fungeretur. (I. VII, 1684, folia 139.)

Extant descriptio pompae eius ingressus, allocutiones, epistolae ut et responsa senatus de rebus variis ad septemdecim annorum legationem pertinentibus. Sub fine de pompa funeris (f. 131—133) relatum qua *Francisco della Torre*, die 12 decembris anni 1695 Venetiis denato extrema honoris argumenta delata sunt. Descriptio ingressus et pompae funebris edita est in 'Documenti storici delle famiglie comitali Strassoldo e Della Torre.' Venezia, 1863, p. 60—90. 1329.

1682—1687.

Historia belli hungarici contra Turcas et rebelles annis 1682—1687 exacti, quam duobus voluminibus *Alexander comes Beliardus* exaravit ac caesari obtulit. (I. VI, 190—191.)

Inc.: „Il pretesto sempre degli Ungari mal contenti per liberarsi dell' ubbidienza dotta alla maestà . . .“

Ex dedicationis epistola patet auctorem cum exercitu in eodem bello stipendiis factis, hiberna annorum 1686—1687 narrationi eorum quae vidit contulisse: „e trovatomi sfaccendato nel corso inverno, ho raccolto conforme al mio militar possibile talento le notizie del seguente racconto;“ sub fine vero operis: „Ardisco di far pausa alquanto allo scrivere, parendomi ormai tempo di portarmi al mio dovere in Ungaria al campo, ad essere con gli altri Cristiani, compagno de' trionfi che prepara Iddio in questo anno 1687 alla fede ed all' invito imperatore Leopoldo.“ Volume primo foliorum 139, ubi anteacta celeriter attingit ab anno 1675 ad 1682, ab huius anni die 13 aug. usque septembrem 1685 res gestas sermone quasi diario singulatim exponit, quod et in altero (paginar. 208) praestat ab octobri insequenti ad inceptum annum 1687.

1683—1686.

Apographum concinne exaratum ineditum puto, praesertim quod folium additum cum historiae compendio inscribatur: „Nota di quello contiene l'istoria dell' Ungheria, che si pretende fare imprimere.” **1330.**

1683.

Epistolae ac dissertatiunculae de re theologica, *polemica* praesertim catholica et protestanti, nec non gallicana, gallice, latine, itale, quas princeps Ernestus Assiae landgravius Stephano Cosmi archiepiscopo spalatino communicavit, quosque saeculo incipiente decimo octavo, post huius mortem, Joannes Jacobus de Nigris canonicus patavinus in unum conguessit. Ernestum principem habent auctorem a. responsum patri Truchses e societate Jesu, rectori augustano super libro p. Michaelis d'Elizalde hispani: ‘Forma verae religionis quaerendae et inveniendae,’ f. 27—32; — b. epistola qua archiepiscopum spalatinum instruit de a se peractis ut ducem Antonium Uldaricum brunsvicensem a confessione augustana ad catholicam adduceret. (I. II, 89, f. 128.) **1331.**

Relatione di quell' è passato dal giorno che partì l'ambasciat. cesareo per l' Ongaria sino al giorno che fu introdotto il soccorso nella piazza di Vienna. (L. XIV, 39, f. 155—160.)

Inc.: „L'armata avea il suo *rendevus* nella pianura di Kiesè, nelle vicinanze di Presburg, dove si fece la rassegna . . .“

Notitiam obsidionis vindobonensis et classis turcicae ab auctore sine nomine, a die 5 maii ad 11 septembris a. 1683 deductam quidam, puto, veneti legati Friderici Cornelii a secretis, itale transtulit. **1332.**

1686.

21 decembris.

Leopoldus imperator electoribus imperii, per comitem de Staremberg Philipsburgi praefectum, nuntiat quae Galli in Germaniae damnum apparent, eorumque in re graviori consilium deposcit. (I. VI, 268.)

Inc.: „Siete già informato dei lamenti fatti a Ratisbona dalla contraventione alla tregua . . . Vienna, 21 decembre 1686.” **1333.**

1687—1689.

1687.
7 februarii.

Moguntiensis electori palatino respondet sibi visum Ratisbonae tantum tractandum de limitibus cum Gallia determinandis. (I. VI, 268, f. 47—48.)

Inc.: „Vedo dalla vostra lettera del 1 febbrajo che fra le altre cose siete di parere . . . Magonza, 7 febr. 1687.“ **1334.**

1 februarii.

Elector palatinus moguntiensi epistolam caesaris communicat, unaque ingerit conventum generalem cum hoc Ratisbonae componendum. (I. VI, 268, f. 45—46.)

Inc.: „Havendo ricevuto una lettera di sua maestrà cesarea in data de 21 decembre, 1866 . . . Eidelberga, 1 febr. 1687.“ **1335.**

7 februarii.

Leopoldus imperator, cum timeat inducias ante tres annos cum Gallis pactas tolli, pontificem deprecatur ut, momentis ex difficili Germaniae conditione, praesertim bello in Turcas, allatis id per legatos apud regem Galliae impediat. (I. VI, 268.)

Inc.: „Il rev. sig. cardin. Pio ha trasmesso a noi due propositioni fatte dal cardin. d'Etrés nella corte di vostra santità . . . Vienna, 7 febbrajo 1687.“ **1336.**

1689.
29 ianuarii

Commissio a senatu veneto *Hieronymo Venerio* equiti, oratori ad caesarem renunciato. (I. VII, 1347, n. 10.)

Inc.: „Le condizioni distinte e degue della persona di te diletteissimo n. n. Girolamo Venier k^e. e le virtù e prudenza . . . In ducali palatio, 29 ianuarii 1688 (m. v. 1689).“

Iussum citissime discedat; litteras fiduciales imperatori offerat; grata, nomine senatus, illi ac Germaniae principibus in aula versantibus referat; cum administris caeterisque oratoribus amice vivat; ea quae identidem occurrunt senatui nuntiet; arcanas litterarum notas sibi a secretis tantum aperiat. Aes menstruum statutum pro stipendio, comitatu, itineribus, pompis, tabulariis.

Documentum authenticum in volumine membranaceo, cum sigillo plumbeo appenso.

Hieronymum Venerium die 5 maii anni 1682 oratorem in Gallia renuntiatum puto illinc, paulo ante annum 1689, discessisse, quod etsi in senatu die 10 iulii a. 1689 orator ad caesarem fuerit electus, tamen die tantum 29 ianuarii a. 1689 *commissionem* accepit, ac die 24 aprilis iter incoeptum ex Bassano senatui nuntiavit. His consonant quae sub fine *relationis* num. 1338 scribit: „Ho impiegato il corso di quasi due interi lustri in due legazioni.“ **1337.**

1689—1692.

Hieronymi Venerii legatio ad imperatorem, annis 1689—1692. (I. VII, 1068—1069.)

Duobus voluminibus in folio insunt a. Expositio a novo oratore senatui facta, eorum quae eius nominationem (10 iulii 1687) Venetiis consecuta sunt, nempe visitatio legati caesarei, cum eoque conventum de Vindobonae praecipue agendis; b. Oratoris epistolae ultra trecentas senatui datae a die 29 martii 1689 ad 15 iunii 1692; c. Caesareae commendationis litterae sub oratoris redditu; d. Devotionis officium a Venerio reduce coram senatu praestitum; e. Relatio. Acta legationis complet *commissio* num. 1337.

In epistolis, fere omnibus ex Vindobona et Mödlingo datis (exceptis quae Tirnaviae, Fraistetelii, Leopoldstadii sub fine anni 1691), actum de rebus Hungariae ac de Turcis. Caeterum ab historicis venetis laus summa oratori tributa quod pacem a Turcis propositam Venetis incessanter ac firmiter refutaverit, nisi imperator quoque accederet.

Relatio incip.: „Se la difficile costituzione de' tempi, l'intreccio de' maneggi, l'importanza e congerie degli accidenti . . .“

Litterae commendationis datae Vindobonae, 10 iulii 1692, senatui veneto, 1^a. imperatoris incip.: „Cum presentium exhibitor Hieronymus Venier, dilectionis vestre, illustrissimique dominii veneti in aula nostra oratoris . . .“; altera Josephi filii: „Redeunti Venetias latori presentium Hieronymo Venier in augusti Romanorum imperatoris domini genitoris nostri colendissimi aula . . .“ **1338.**

1690—1691.

1690.
12 martii.

Relatio senatui veneto data a Friderico Cornelio, propriae legationis ad Leopoldum I imperatorem. (I. VII, 392, f. 499—527.)

Inc.: „Quest' è la relatione dell' ambascieria di Germania di me Federico Cornaro cavaliere, che principiata con i felici auspici . . . 12 marzo 1690.“

Caesaris egregie facta dicere orsus orator, Vindobonam, post eius fugam, a Turcarum periculo, principum christianorum ope, liberatam enarrat. Postquam de Hungariae rebus minutatim retulit, imperatorem et archiduces, consiliarios et administros quaquaversus diligenter expendit. Redditus, vim militarem, ingentes belli sumptus memoria repetit. Conventum cum Turcis Vindobonae habitum, cui adfuit, describit, animadvertens nullam eis fidem tribuendam. Quo nexu cum caeteris Europae principibus degat imperator securus pronuntiat. Sub fine successorem commendat Hieronymum Venerium ac Bartholomaeum Giavarina a secretis. Stylus saeculum sentit, ubi enim Leopoldum pingit, sic incipit: „Per passar a formar il ritratto sublime de' pregi che adornano Leopoldo cesare, opera sarabbe da compagnarisi in più volumi, non nella ristrettezza di questi fogli.“

Serius relationem in senatu legit Cornelius, quem die 19 augusti a. 1683 electum Hieronymus Venerius excepit. **1339.**

1691.
16 februarii.

Leopoldi caesaris duplex cardinalium collegio epistola data Vindobonae 16 februarii 1691, quarum prima dolet mortem Alexandri papae VIII, ac commendat *talem designent successorem qualem he necessitates* requirunt; altera Antonium principem de Lichtenstein legatum in hoc misisse asserit ut *suam estimationem erga sacrum collegium testetur*, ac ad prosperum novi pontificis eligendi successum conferat. (I. XI, 31, f. 413—417.)

Prima incip.: „Evectum haud ita pridem ad summi apostolatus apicem Alexandrum . . .“; altera: „Cum gravissimum illud negotium quod in presentiarum a rever. paternitatibus vestris.“ **1340.**

1693.

Instructiones quas comes Horatius ab Elci, caesare imperante, comiti de Mansfeld, Fondi principi dedit, antequam Leopoldi I legatus Romam ad Innocentium XII pontificem anno 1639 proficisceretur. (I. VI, 241, f. 1—32.)

Inc.: „Appena dichiarata vostra eccellenza per ambasciatore al sommo pontefice Innocenzo XII gloriosamente regnante . . .“

Quas auctor turbate obtulit agendi normas vel politicas. vel oeconomicas, vel mixtas, hae sunt: Legatus sentiat prorsus cum pontifice et cardinalibus, quorum ingeniis studeat; amet quietem; fidem cuique non obstringat; Hispaniae legato consocietur; caveat a domicilio in loco frequentiori; familiam tum digniorem, tum humiliorem bene moratam eligat, ordinatimque disponat; sit prudens tum in visitationibus faciendis, tum in quaestionibus praecedentiae, praesertim cum urbis Romae praeside, tum in favoribus a pontifice provocandis; quidquid agit diario inscribat; exploratores constituat; nunquam mentiatur; religioni se addictum ostendat; Romae consuetudines laudet; assentatores effugiat. Alia minutiora enumerantur. **1341.**

1695.

25 aprilis.

Imperator Augustinum Chigium Farnesii principem urget ut intra terminum duorum mensium eius feudi dominium directum ad se spectare cognoscat ac investituram requirat. (L. XIV, 178, p. 753.)

Inc.: „Vobis notum facimus, tenore praesentium, iamque dudum ab imperialibus litteris patentibus . . . Vienne. 25 aprilis 1695.“ **1342.**

1696.

Acta super praecedentiae dissidiis Romae obortis, occasione pompae *corporis Christi* anni 1696, inter legatum caesareum comitem de Martinez et urbis praesidem Pallavicinum. (I. VI, 241, f. 80—91)

Cum principi Lichtenstein legato praecessori, ex conventis cum pontifice, ius praecedentiae datum esset, hoc idem Martinez contendebat: unde pontifex, concordiae gratia, praesidem abesse

1696—1697.

iussit. Verum cardinales aliquot, malis artibus, controversiam vulgari, in eadem pompa, aggressi sunt; exinde legatus ea de re apud pontificem questus est. Facti historiam leges fol. 90—91, cui opponuntur que fol. 80—89, uno supra viginti capitulis continentur. Foliis 112—116, 168—120 duplex eiusdem argumenti pertractatio in medium adducta; ea legato favet, altera adversatur. **1343.**

1696.**3 augusti.**

Leopoldus I Joannem Henricum a Tournon, eiusque haeredes legitimos utriusque sexus in coetum regni Hungariae indigenarum cooptat, eius iuramento propterea accepto. (L. XIV, 208, folia 6.)

Incip.: „Nos Leopoldus . . . Memorie commendamus tenore presentium significantes quibus universis expedit quod nos . . . Vienne Austrie, 3 aug. 1696.“

Documentum authent. membranaceam litteris polichromis, magna ex parte aureis, insigne. **1344.**

1697.

Innocentius papa XII imperatori petenti ut ecclesia cathedralis passaviensis in metropolitanam erigatur, vel potius a quolibet metropolitico iure ecclesiae salisburgensis eximatur, respondet quod, attenta acerrima controversia inter duas partes, in posterum rem mature discutiet, ut et tranquillitati earum ecclesiarum consulat et caesaris votis satisfaciat. (I. VI, 241, f. 54.)

Incip.: „Ex litteris maiestatis tue prima februarii anni elapsi ad nos datis . . . Rome, 1697.“ **1345.**

4 martii.

Philippus Carolus comes a Fustemberg, rector ecclesiae *del l'anima* nationis alemannicae Romae, abmovet officio, iussu legati caesarei comitis Martinez, quinque provisores eius ecclesiae et nosocomii. (I. VII, 882, f. 50.)

Inc.: „Per comando espresso datomi in voce come a prov. reg. dall' eccellenza . . . Roma, 4 marzo 1697.“ **1346.**

1698—1699.

1698. 16 augusti.	Dux Venetiarum dat summam agendi potentiam, in facto pacis conciliandae cum Turcis, Carolo Ruzzini, apud imperatorem legato. (I. VII, 398, f. 178.) Inc.: „Essendo stata dal zelo e studio sempre lodabile della maestà del sereniss. e potentiss. re della Granbrettagna . . . 16 agosto 1698.“ 1347.
2 septembris.	Imperator duci Venetiarum asserit sincerum sacri foederis (in negotio pacis cum Turcis) integritatem sibi esse tuendam. (I. VII, 399, f. 146.) Inc.: „Quod hactenus toto presentis contra Turcas belli cursu prestitimus sedulo . . . Vienne, 2 sept. 1698.“ 1348.
6 octobris.	Caesar annuit ut, negotio ob moram periclitanti ingruente, Franciscus Lauredanus, Carolo Ruzzini legatus suffectus, ad privatam audientiam, <i>decenti insinuatione previa</i>, admittatur. (I. VII, 392, f. 679.) Inc.: „Postquam sua cesarea maiestas modernum legatum venetum . . . Luna, 6 octobr. 1698.“ 1349. De sanctis aquileiensibus quorum officia in sua ecclesia celebrari petit episcopus labacensis. (L. XIV, 51, f. 157—158.) Inc.: „Urbs labacensis, Emona olim dicta intra diecesim urbanam patriarche aquil. . . .“ Sunt autem ss. Hilarius et Tacianus, Maximus, Pelagius, Primus et Felicianus, Acatius et socii, Margaretha, Valerianus, Paulinus, Rochus, Cunegunde, Florianus et socii, Maximilianus, Leopoldus, Virgilius. Acta ecclesiae (ante annum 1461 aquil. dioecesi subditae) referuntur usque ab anno 1677. 1350.
1698—1699.	Narratio conventus caroloviciani, quam dedit quidam a secretis Carolo Ruzzini, veneti cum summa potestate ad eum conventum legati. (I. VII, 407, f. 70; 902, f. 48—77; 1255, f. 256—319.)

Inc.: „Seguita la pace tra la Francia e le potenze collegate l'anno 1697, li 30 ottobre, nel palazzo di Riswich all' Aja . .“

Primo statim executit auctor conventus causas, proximam nempe Hispaniae successionem ac non intermissa diuturni belli pericula, unde caesar, Anglia et Hollandia pacis sequestris, cum foederatis ditionibus polona, veneta, mosca conventum adit. Rerum tractandarum principio recepto: *uti possidetis ita possideatis*, legationes austriaca et veneta die 25 septembris a. 1698 Vindobona discedunt Petrumvaradinum versus, quo post dimidium octobris cum caeteris legatis conveniunt. Narrator urbes et oppida munita in itinere visa, Posonium, Crumerium, Strigonium, Vicegradum, Budam a Turcis eversam, Tutoch describit; pompam praesertim qua venetus legatus die 23 octobris Petrumvaradinum est ingressus. Carolivicii situm ubi oratione expressit, quaestiones inter Moscos et Polonos pro tentoriis figendis attingit, negotiumque in diem ex die dilatum propter visitationes, caeremonias ac commutatas invicem auctoritates memorat. Primores adstantes, turcicum Mehemetum Reis Effendi magnum cancellarium, cum Alexandro Maurocordato interprete; inter-nuncios anglicum Willelmum Puget, hollandum Jacobum Colliers; legatos, caesareum Wolfgangum Etting, concilii caesarei praesidem, ac Leopoldum Schlich imperatoris camerarium, polonum Stanislaum Malakowski Posnaniae palatinum, venetum Carolum Ruzzini cum sibi a secretis Joanne Baptista Nicolosio et Jacobo Colombo, moscum Dumnium Bolchiam imperii cancellarium. Cunctationum in agendo causis adlatis, arduum evincit cum Turcis convenire, quod, punicae fidei cum sint, oretenus tantum negotia pertractent, scriptis ac conciliationibus refutatis; quaestiones de finibus, praesertim ad Narentam, designandis; de locis vel evacuandis vel, aequa proposita compensatione, retinendis graviores in dies suboriri: Turcas morarum impatientes congressum non tantum Keskemetum transferendum reiecisce, verum finiendum instasse, quod caeteri quoque contendebant legati, ancipites num Veneti cum Turcis clam agerent. Mense ianuario a. 1699 ad finem vergente, oratores cum liberis mandatis reditum apparant

Vindobonam, per Petrum varadinum et Albam regiam, quibus locis basilice excepti, pacis extrema conciliant. **1351.**

1698—1699.

Series documentorum quae latine, itale, gallice, turcice exarata venetus ad imperatorem orator Carolus Ruzzinus, quo tempore ad pacem cum Turcis componendam, mediantibus internunciis anglico, hollando, ac legatis caesareo, polono, mosco, cum summa potestate legatus ad carolovicianum conventum missus est, congressit. (I. VII, 399.)

Cum singulorum indicem contexere nimis ab instituto scribentem abducatur, nec utilitatis plurimum praeseferat, sat puto manu prima tantum admota, ex iis potissima adducere.

1. Epistolae latinae annis 1698—1699: a. Leopoldi imperatoris duci Venetiarum, regi Poloniae, Francisco Udalrico comiti Kinskio, Wolfgango comiti ab Etting, Leopoldo Josepho comiti Schlik, ut et eorundem ad eum, super pacis in conventu cum Turcis negotio. Extant praeterea viginti italiae autographae, aliaeque plures in exemplis vel latine vel itale Vindobonae datae a Kinskio legato veneto Carolo Ruzzini. — b. Willelmi III magnae Britanniae regis imperatori, duci Venetiarum, Willelmo Puget legato anglico: huius plures gallice et itale Carolo Ruzzini. — c. Regis Poloniae, eiusque legatorum Joannis Gomo-linskii et Stanislai Malakowski. — d. Petri Alexievich Moscoviae autocratoris et Procopii Woznicyn legati. — e. Ordinum Belgii foederatorum ac eorum legati Jacobi Collier: huius italiae plurimae Carolo Ruzzino. — f. Magni visiri regi Angliae et Alexandro Maurocordato.

2. Exempla diplomatum quibus principes summam auctoritatem de pace aut induciis in conventu cum Turcis tractandi propriis legatis tribuerunt, *passim* fol. 23—182.

3. Propositiones vel latine vel itale a principum legatis in caroloviciano conventu exhibitae, *passim* fol. 399—440, 555—557, 637—642.

4. Duplex documentum originale turcice. a. Mandatum turcici cum summa auctoritate legati Angliae et Hollandiae mediatoribus traditum, charta bombycina, fol. 444. b. Pactum conventum inter rempublicam venetam et imperium turcicum, charta crassiori; ambo cum sigillo, serico grandiori involucri concluso, fol. 587.

5. Quaedam in carolovicianis colloquiis a Jo. Baptista Nicoloso, a secretis, collecta, fol. 294—315.

6. Epistolae quatuor supra viginti a Francisco Lauredano legato veneto Vindobonae, a die 1 nov. 1698 ad 22 martii 1699 Carolo Ruzzino datae, fol. 320—398.

7. Epistolae plures quas eidem Ruzziuo Alexander Maurocordatus interpres legati turcici, Thomas Tarsia Constantinopoli, Joannes Dominicus Bartolini et Jo. Bapt. Nicolosius ex Alba regia, Franciscus Menegatti ex Ebersdorfio, Aloysius Ferdinandus Marsilius e Buda, alique dederunt.

8. Narratio reditus Carolovicio Vindobonam per Albam regiam, quae civitas, ubi legatio diversata est, describitur, fol. 626—633.

9. Oppidi muniti Albae regiae delineatio anno 1699 facta.
1352.

1700.

Relatio propriae legationis ad Leopoldum I, a Carolo Ruzzino senatui veneto oblata. (I. VII, 381, f. 79, 892, f. 180; 901, f. 210—284.)

Inc.: „Se le memorie de' passati secoli mostrano quanto sia stata gloriosa la cura dell' augusta patria nel vigilar sopra il destino del mondo . . .“

Quadriennio post suum Vindobonam accessum (17 april. 1693) hungarico conventui cum summa potestate a Venetis legatus, pacis inter imperium, Moscoviam, Turcas et Venetos a die 23 iunii 1698 praeliminaria, uti dicunt, firmat; quibus quasi fundamentis quadrimestris Carolovicii congressus suffultus. De his omnibus in relatione data anno incipiente 1700, ita ut primo statim de congressu hungarico, dein de caroloviciano, extremo de legatione ad caesarem disserat.

1699.

1. Turcarum successibus saeculo decimoseptimo terrae mari-
que evolutis, quae congressum hungaricum apparaverint exponit.

2. Fusius de caroloviciano conventu, situm enim primo de-
scribit; castra militari forma disposita, quorum linearem picturam
ad senatum prae miserat, pluraque alia continenti sermone declarat
quae superiori articulo sunt agitata. Quae ad conventus decreta
differenda Lauredanus Ruzzino ad aulam caesaream suffectus anno
1699 frustra sit operatus enarrat, congressu enim dissoluto,
serius Ruzzinus eius pacta rata habuit, unde pax obfirmata.

3. Quae proprie legationem ante conventum hungaricum
attingunt paucis resumuntur. Ubi de provinciis quae imperium
ac austriacam ditionem componunt, disseruit, resque fusius est
persequutus Bohemiae et Hungariae, Leopoldum imperatorem
eiusque familiam ita acu pingit ut ad penitiora quoque se referat.

Sub fine laudat interpretes Arnaldum Carli ac Aloysium
Forti, Laurentium Fondra *fiscalem*, Israelēm Conegliano medicum,
ac exposcit anuli donum sibi a caesare factum ratum iri.

Codicem primum concludit tabula polichroma inscripta: *Thea-
trum pacis quod inter sereniss. et potentiss. imperatorem
Romanor., regem et rempublicam Poloniarum, rempubl. vene-
tum, Czar Moscoviae et seren. et potent. imperatorem Turca-
rum, iuxta oras Danubii et eversi olim oppidi Carlovitz,
26 mens. oct. 1698 aperiri ceptum est.* **1353.**

1699.

2 decembris.

Imperator suo consiliario comiti Joanni Henrico a Tournon,
pro egregie sibi praestitis, concedit honorem comitis comitatus
bodroghiensis cum iurisdictione, obvenientibus, proventibus et
emolumentis, ita tamen ut fidelitatis iuramentum ei deferat, et
iudicium ac iustitiam in iurisdictione sua ex aequo administret.
(L. V, 58 – 59, n. 24.)

Inc.: „Memorie commendamus tenore presentium signifi-
cantes quibus expedit universis quod nos attentis . . . Vienne
Austrie, 2 dec. 1699.“

Exemplum authent. cum sigillo cereo. V. n 1344. **1354.**

1699—1732.

1699—1732.

Epistolae latinae centum octoginta annis 1699—1732 in historiam aquileiensem, ex autographis sumptae, quarum magnam partem Justo Fontanino dederunt illustres ex Germania Joannes Christophorus Beermannus, Joannes Georgius Eccardius, Albertus Fabricius, Godefredus Christianus Goetzius, Marquardus Herrgott, Joannes Burchardus et Otho Menckenius, Maximilianus Russlerus, Erhardus Reusch, Georgius Conradus Sieglerius, Antonius Steyrer, Godofredus Strasberg, Henricus Brenkmannus. (L. XIV, 95.)

1355.

1701—1702.

Series epistolarum quas duobus voluminibus (1079—1080) digestas Benedictus Capello ex sapientibus (Savj) consilii, senatui veneto a die 8 febr. a. 1701 ad 1 nov. 1702 obtulit qua occasione, eiusdem senatus iussu, cum cardinale Caesare d'Estrées, partim in coenobio fratrum minorum s. Francisci, vulgo *dei Frari*, Venetiis, partim domi apud alterutrum convenit, de alemanni exercitus aditu ad Italiam prohibendo. (I. VII, 1079—1081.)

Cum Veneti in dissidiis inter Gallos et Alemannos, utrosque paratos Italiam novis armis occupare, neutri parti studerent, cardinalis d'Estrées Venetias, Galliae regis nutu, lusorio nomine abbatis de Rivalta, clam sub initio anni 1701 accedens a senatu impetrat ut sermones cum quodam ad id deputato conferat. Capello etsi laborans podagra (quo morbo 22 maii a. 1703 obiit) biennio firmiter foederi a Gallis in Alemannos proposito obstat, unde cardinalis, re infecta, anno 1702 ad finem vergente, Mediolanum secedit, inde in Hispaniam concessurus. Insunt et epistolae eiusdem cardinalis, electoris Coloniae, Eugenii a s. Josepho, generalis Carmelitarum, viceregis Neapolis.

Volumine insequenti 1081 insunt a. epistolium patris Vincentii Coronelli, in cuius cubiculo conventus plerique celebrati, Joanni Baptistae Nani (Savio di *settimana*), — b. disputata de hac re in senatu, — c. electio Benedicti Capello, — d. epistolae senatus suis oratoribus in Gallia et Germania de eo negotio, a die 28 ianuarii 1701 ad 23 dec. 1702.

1356.

1702—1714.

1702—1714.

Compendio del libro intitolato *la bilancia di Marte*, orvero: 'Ragioni per le quali la seren. repubblica di Venezia deve stringere coll' augustissima casa d'Austria' (sic). (I. XI, 91, f. 60—75.)

Prooemium incip.: „Già ti vedo sorpreso dal titolo di questo discorso, e forse ti parrà che il termine di *bilancia* competa più propriamente . . .“

Opus, cuius breviarii schema exhibeo, saeculo decimotavo ineunte (1702—1714) exaratum, num reapse existat, an editum sit prorsus ignoro. Auctor octo capitulis demonstrandum insumit reipublicae venetae conservandae magni interesse a neutralitate, uti dicunt, abhorrere; iustitiae et utilitati consonum cum Austriacis foedus inire, quod sint viciniore, promissis stent, commercii prosperitatem exemplo dato permittant, dum Gallohispani fraudulenter usurpatori Philippo V faverunt, nullam iuramenti fidem praestantes. Galliae monarchiam universam aventis subdolas agendi artes et irreligionem exprobrat, eius historiam a Richelieu repetens. Obiecta refellit ex eo sumpta quod respublica ad bellum Galliae declarandum teueatur, quod impensa pro bello apparando augenda sit, quod sibi relicta in periculo versari formidet. Austriae cum principibus imperii in Galliae excidium paratae prosperitatem, quam plures inique negant, demum reipublicae decus et religionem exposcere ut quam citissime Veneti foedere Austriacis nectantur. **1357.**

Sylva propositionum, exemplorum ac locorum ex bibliis et scriptoribus classicis graecis et latinis, per plures numerorum ordines digesta, ad opellam de foedere reipubl. venetae cum domo austriaca ac foederatis cogendo. (I. XI, 91, f. 76—79.)

Inc.: „La gemma più preziosa ed il lustro più eccelso ch'arrichisca e nobiliti un principato supremo . . .“ **1358.**

1704.

Dominici Signorini panegyris Eleonorae Magdalenae Theresiae imperatricis, eius die natali recurrente, anno 1704 exarata. (I. VIII, 3, f. 83.)

1707—1708.

Orationem universam, quippe locis ex bibliis et patribus insutam, religiosas imperatricis virtutes depraedicantem, *asceticam* appellare ausim, quod auctor confirmat ubi orationi (fol. 2—32) addit: *Continuazione ossia aggiunta al sopradetto discorso spirituale* (f. 33—82). Historici momenti gratia do fusius principium: „Dopo che io Domenico Signorini ebbi la fortuna di portarmi dalla Toscana nella Germania, e che con l'aiuto del signore Iddio, il dì 7 agosto 1704, son terminati quattro anni e mezzo da che mi ritrovo in questa imperiale, ed ho avuto tanta gratia dall' altissimo e dalle vostre augustissime maestà d'esser presente (benchè indegno e peccatore ch' io sono) nella capella cesarea, in tutte le belle funzioni spirituali . . .“

Ineditam crederem, quod nihil de auctore in operibus a. Julii Negri: 'Degli scrittori fiorentini'. Ferrara, 1722; b. Dominici Moreni: 'Bibliografia storica-ragion. della Toscana'. Firenze, 1805.
1359.

1707.

Supplex libellus Vindobonae caesari oblatus ideo ut dignitas princeps Ferdinando Carolo Mantuae duci restitueretur. (I. VII, 1522, f. 556—558.)

Inc.: „Vengo a' piedi della s. m. v. per commissione d'un principe presentemente odioso, per proporre un affare apparentemente arduo . . .“

Ferdinando Carolo Vindobonae in supremis consiliis perduellione dicto, solio ideo deiecto, ducatus Mantuae imperio cessit. Supplicationis auctor anonymus postquam eorum ducum merita in domum austriacam extulit, momenta quibus Ferdinandus Carolus neutri parti favit, ex historia sumpta profert. Caeterum neminem latet extremam in conventu ratisbonensi sententiam, qua duci iura omnia in principatum adempta, die 30 iunii a. 1708 datam, Mantuae vero 23 iulii eius anni, post mortem ducis promulgatam. **1360.**

1708.

21 iulii.

Clemens papa XI rempubl. venetam ad officia ecclesiae bono profutura hortatur, eo magis quo copiae caesareae ac vicerex

1708

Neapolis in eiusdem damnum, novo scandalo, ingruant. (I. VI, 321, p. 117—119.)

Inc.: „Non est liberum nobis silere cum dignitas et auctoritas, sacre rom. eccles. in conspectu totius christiani populi . . Rome, die 21 iulii, 1708.“ **1361.**

1708.

4 augusti.

Dux Venetiarum respondet pontificem sua prudentia omnia conciliaturum, se vero quaeque acturum ut in hostium animos concordiae sensa inducat. (I. VI, 321, p. 120—121.)

Inc.: „Sempre ci riuscirà grave e molesto tutto ciò che possa perturbare l'animo di vostra beatitudine . . 4 agosto 1708. **1362.**

9 decembris.

Relatio legationis ad caesarem, quam Joannes Delphinus eques, ad senatum Venetiis habet. (I. VII, 901, f. 286—318.)

Inc.: „Soggiaciono alle vicende del tempo li genj de' prencipi, le fortune de' ministri, e gli interessi de' stati . . 9 decembre 1708.“

Orator dimidio anno 1702 ad id muneris vocatus, praedecessorum ad instar, quae imperatorem demortuum et Josephum suffectum, eorum familiae membra singula, ministros, praesides consiliorum, vim militarem, rem aerariam, vectigalia, provincias austriacae ditionis et imperii, caeteros Europae status qua ad imperium se referunt, spectant, non sine severiori rerum observatarum iudicio, disserit. Quae singulatim in enarratione animadvertimus: a. Vindobonam innovatam, quin ad vectigalium fraudatores avertendos, novis finibus vallatam; — b. eius gubernatorem Ferdinandum marchionem de Obiziis patavinum rei tormentariae praefuisse; — Hungariam Rakoczi artibus agitatam in rebellionem quotidie magis niti; — esse in aulae consiliis, oppidulum Portorè in Carnario portu communire, ubi naves commercii causa instruendae tute consistant; — e. inveterato in Gallos odio non obstante, eo luxum Vindobonae progressum, ut vestes, ornamenta, vina caeteraque eiusmodi ex Gallia, immodico sumptu, trahantur. Dum graviora Austriacorum dissidia de commercio maritimo cum Venetis memorat, dolet animalium mactandorum curam adeo in republica negligi, ut omnia vel ex

1711—1718.

Germania, vel ex finibus turcicis comparentur. Sub fine senatui veneto Fabium Lio et Marinum Marinum sibi a secretis commendat, ac donum ab imperatore suae imaginis adamantibus ornatae sibi factum confirmari deposcit. **1363.**

1711.

18 aprilis.

Eleonora Maria Theresia pontifici mortem filii Josephi I imperatoris, et nati Caroli III archiducis ad imperium adventum nuntiat. (I. VI, 321, p. 101—103.)

Inc.: „Post officiosam commendationem filialis observantiae.. Vienne, die 18 aprilis, 1711.“ **1364.**

3 maii.

Eidem dolet pontifex de nunciato obitu, eamque solatur quod Carolus *liberis electorum suffragiis* ad imperium evehatur. (I. VI, 321, p. 104—106.)

Inc.: „Summo ac intimo dolore correptum ac veluti repentino et inopinato ictu percussum . . . Rome, die 3 maii 1711.“

Cum in hoc breve per aliquos animadversum sit, quod pontifex de rebus religionis digne imperatrici responderit acriter scribenti: *mors ista in has temporum procellas inciderit in quibus vera christiana religio undequaque impetitur*, obiecta refutata sunt opella: *Risposta alle riflessioni sopra il breve*, quae incip.: „Mancava questo solo alle presenti disgrazie della santa sede che noi perduta ogni venerazione . . .“ quam leges hoc eodem codice, p. 81—101. **1365.**

1716.

Carolus VI imperator consiliariis senatus mantuani communicat nativitatem filii Leopoldi principis Asturiarum. (I. XI, 131, f. 9.)

Inc.: „Cum de fide ac devotione in nostram augustiss. domum vestra ex multis . . . Vienne, 14 aprilis 1716.“ **1366.**

1718.

Caroli Ruzzini ad passerovicianum cum Turcis conventum, pacis conciliandae gratia legati, epistolae itale datae Tarvisio, Vindobona, Alba regia, Passerovicio, a martio extremo ad novembrem incoeptum a 1718. (I. VII, 383, fol. 154.)

Adeo est in eo congressu negotiorum tractandorum commune imperio et reipubl. venetae momentum, ut quae ad illud pertinent ab iis quae ad istam, dissociari nullatenus possint. Ideo senatus legatum Vindobonam mittit ut caesaris et eius administratorum, praecipue vero Eugenii Sabaudiae principis animum exploret, num ad inducias vel pacem inclinent, eorumque pronam in venetas res voluntatem adducat. Huic incepto plurimum conferunt orator venetus ad caesarem, Petrus Grimanus ut et eius ac Ruzzini a secretis Vendraminus Bianchi, ac Albertus Columbus.

Legatus epistolis quadraginta senatui veneto datis (f. 1—114) primum naturam eius conventus, *promosso dal reciproco artificio, più che da sincere intenzioni; senza base di preliminari accordati; con disegni di pretese di natura disuguale tra l'imperatore e la repubblica veneta*, belle pingit; Turcas alienos ab agendo cum Venetis de pace futuros; Caesareos id tantum in conventu acturos ne paci impedimenta ponantur asserit. Demum refert ex Passerovicio quid egerit, pacis sequestris legatis caesareo, anglo, hollando; moras a Turcis subdole interiectas; quaestiones de principio: *uti possidetis ita possideatis*, confinibus, oppidis munitis Butintrò, Prevesa, Vonizza, servis utrinque fugientibus, navium appulsu ec. ardentius agitatae, donec pax (cuius instrumentum pericopis 26, fol. 72—81 extat) die 21 iulii composita. Foliis 84—90 legitur pacis instrumentum caesaris cum Ottomanicis, ut et fol. 90—93 eorundem tractatus commercii. Quaedam venetae reipubl. inquisitoribus a Ruzzino inscriptae epistolae hoc singulare praeseferunt quod munera turcicis legatis aliisque, pro optimo rei eventu, ad aureos venetos nummos 532 supputantur.

Pars voluminis altera (f. 127—151) habet epistolas 36 a Ruzzino a dimidio aprili ad dimidium octobrem a. 1718 Eugenio Sabaudiae principi, principi Valachiae, Carolo Alexandro Witterbergae duci, Ibraimo passà, Roberto equiti Sutton, Jacobo Colliers, Michaeli Talman, principi Trautzen, baroni Otl, comitibus Starembergio, de Zinzindorfio, Schlikio, Schulemburgio, Stella ec. in

eam rem datas. Volumini iunguntur litterae patentes membranaeae cum apposito sigillo plumbeo, quibus Joannes Cornelius dux summam ad conventum passerovicianum auctoritatem Carolo Ruzzino legato tribuit, die VI martii 1718. **1367.**

1721.

Ragionamento legale in cui si prova che lo statuto proibitivo ai laici di maggiormente alienare i loro beni stabili a beneficio degli ecclesiastici e di tutti quei che *mani morte* vengono chiamati, egli sia nel regno di Napoli estremamente necessario, utile e giusto, a verun modo pregiudiziale alla ecclesiastica libertà, e che questa sia la legge colla quale per l'innanzi s'è vissuto ed al presente in tutta Europa si vive, nel qual trattato si convalida con fortissime ragioni la legge emanata nell' arciducato di Austria a' 3 di settembre del passato anno (1720) da Carlo VI imperatore, che vieta farsi simiglianti alienazioni a mani morte, ed ordina loro che gli poderi già acquistati debbiano fra lo spazio di tre mesi vendere a' laici. (I. II, 100, folia 75.)

Inc.; „Quanta sia l'utilità che rechi ad una repubblica frenare la libertà de' laici d'alienare i loro beni stabili agli ecclesiastici . . .“

Opellam eo protuli quod decreto illi caesareo Vindobonae a. 1720 dato et sub fine codicis legendo, tanquam substrato innitatur, quandoque etiam id illustret. **1368.**

1726.

Relatio senatui veneto, anno 1726 incipiente, oblata legationis qua *Franciscus Donà* apud Carolum VI imperatorem annis 1722—1725 functus est. (I. VII, 881, f. 82—92.)

Inc.: „In ossequio alle pubbliche leggi, rassegnò a vostra serenità et a vostre eccellenze questo imperfetto tributo d'obbedienza . . .“

Ubi orator regiones haereditatis iure domui austriacae proprias per partes descripsit, ac imperatoris eiusque familiae adiuncta obtulit; exercitus, rei aerariae, vectigalium, commercii terra marique habiti momenta evolvit, ac asperiora quae enun-

cleanda se offerunt, ea asserit quae proxime attingunt visitationes navium in sinu hadriatico, ac praesertim quae valetudini tutandae referuntur, communium confinium prolationis gratia. Sub fine Caesarem Vignola, sibi a secretis egregie commendat.

Auctor cum ea legatione quadraginta millibus florenorum duorum mercatorum vindobonensium gravaretur, respublica a. 1729, re comperta, debitam summam exsolvit, eius bonorum redditibus sequestro expositis. Idem serius extremus reipublicae historio-graphus dictus. **1369.**

1734. Summarium epistolarum ducalium, relationum, orationum ec., quae bellum inter Hispaniam, Galliam et Austriam, successionis ducatus parmensis gratia initum attinent. (I. VII, 1226, f. 294.)

Expositio historica contentorum in singulis documentis, titulo: 'Continuazione della guerra d'Italia', excurrit diarii modo a die prima maii ad extremam iulii a. 1734. **1370.**

20 iunii. Quidam nuntiat cuidam (Venetias) de proelio cruento exercitus in Gallos foederatos, in finibus Parmensium, huiusque recessum. (I. XI, 131, f. 25—27.)

Inc.: „È noto a lei come era postata l'armata degli alleati . . Dal campo alemanno, 20 giugno 1734. **1371.**

14 iulii Benedictus de s. Joanne, frater minoris observantiae nuntiat Vindobona duplici epistola diebus 8 et 14 iulii data, Jacobo Bensperg mercatori Venetiis de fama belli proximi, deque aula imperiali vindobonensi. (I. X, 33.) **1372.**

1735. Exemplum belle exscriptum *historiae* quam dicunt *arcanae*, titulo: Del regno di Carlo VI imperatore, di *Marco Foscarini*, *senatore veneziano*. *Libro primo*. 1735. (I. VII, 797, fol. 81—174.)

Liber alter desideratur ut et dedicationis epistola Marco Ruzzino. 1 sept. 1735. Etsi Thomas Gar opellam ex auto-

1736.

grapho bibliothecae palatinae viudobonensis in *Archivio storico italiano* (tom. V, p. 11—108), nomine ab eodem auctore indito: *Storia arcana* ediderit, refero tamen et propter tituli singularitatem et propter sermonis ac adiunctorum quoque varietatem cum impresso; quod operis retractationem, ut pag. 439 annotavit Gar, innuit. **1373.**

1736.**15 septembris.**

Relatio quam suae legationis viudobonensis ad imperatorem Carolum VI eques Marcus Fuscarenus senatui veneto obtulit. (I. VII, 882, f. 120—179.)

Inc.: „Negli tre anni della mia residenza alla corte di Vienna, essendosi perturbata l'Europa d'una strana e fierissima guerra . . . 15 settembre 1736.“

Auctor die 7 februarii a. 1732 orator designatus, communioribus locis omissis de singulis imperii provinciis, imperatore, austriaca domo, administris ec. quae caeteri ante eum oratores minutatim evolverant, ea penitus introspicit quae conditiones aulae vindobonensis eo adveniente (mense novembri eius anni) respiciant; quae regiminis formam et molimina; quae procerum (principis Eugenii, equitis comitis de Harrac, comitis Guidonis de Staremburg) opiniones et acta. Insuper belli causas enumerat, imperitiam domini de Bertenstein a secretis aulici consilii; immissionem in Etruriae et Parmae ducatum Caroli iufantis; regis Poloniae electionem; pragmaticae sanctionis fulcieudae desiderium. Cum Alemannis in Italia res male cederent argumenta potissima expendit, nempe: a. italiam in Italia militiam nullam fuisse; — b. fluctuantes animos in Mediolani pactis cum Helvetiis ineundis; — c. Italiae provinciarum militaria praesidia imparia; — d. aerarium exhaustum; — e. aptos bellicorum operum in castris munitis machinatores desiderari. His addit caecitatem mareschalli de Mercy, guastallensis pugnae malum exitum, profligatas Bitonti copias, motus exercitus tardiores; Austriacorum fortunam in peius ruentem. Pactam cum Gallis mense maio usque octobrem a. 1735 pacem Alemannis displicuisse, inde enim amissum neapolitanum dominium, impera-

tori quam maxime addictum, ex quo ingens pecuniae vis regi-
mini data; Lotharingiam comparatam utriusque Siciliae regno
minime aequandam. Auctor (qui serius, anno nempe 1762, dux
venetiarum renuntiatus) ubi variam aulae vindobonensis in negotiis
cum Bavaria, Hollandia, pontifice, Turcis, Moscovia, republica
veneta gerendis sagaciam laudavit, imperatoris et regni admini-
strorum opiniones ac studia discutit.

Relationis autographum legere est in codicibus mss. Fusca-
reni, biblioth. palat. vindobonensis. V. 'Archivio storico ita-
liano', tom. V, p. 438.

Fuscarenus Vindobona redux paulo ante relationem, officium
in senatu celebrat, quod ex codice seminarii Veneti LI° edi-
tum est occasione nuptiarum Francesconi — Michiel. Venezia,
1859, p. 9—10. **1374.**

Notitiae eorum quae vel archaeologiam, vel artes amoeniores
spectantia Antonius Maria Zanetti e Venetiis, Vindobonae anno
1736, ex haereditate Eugenii Sabaudiae ducis sibi coemit. His
adduntur epistolae itale et gallice, numero septem supra triginta,
quas fere omnes manu propria inscriptas Anna Victoria sabauda,
princeps Venceslaus a Lichtenstein ac eius uxor, Daniel Antonius
Bertoli, Domin. Joyard, orator venetus Andreas Erizzo eiusque
a secretis Joannes Gobbi, comes de Tessin orator suedus, summus
venetae militiae magister, comes a Scholemberg, cardinalis de
Collonitz, comes Caunitz, Joseph Riva a secretis ducis Mutinae
eidem Zanetti hac super re miserunt. (I. XI, 116.) **1375.**

1736—1744.

Storia e gesta di sua maestà la imperadrice regina Maria
Teresa, regina d'Ongheria e Boemia, arciduchessa d'Austria . . .,
e per maritaggio gran duchessa di Toscana, dalla sua nascita
sino all'esaltazione al trono imperiale, di sua maestà l'impera-
tore Francesco I duca di Lorena e di Bar . . . gran duca di
Toscana gloriosamente regnante, tratta da imparziali e autentici
documenti scritti in todesco linguazzio. (I. VI, 267, f. 233.)

1739—1742.

Inc.: „Chi non è affatto peregrino nella storia dell' impero, anzi dell' Europa tutta, non può ignorare . . .“

Quis fuerit auctor coevus historiae, quam belli nunquam intermissi in Hungaria, Bohemia, Italia narratione consarcinavit, arduum est vaticinari, quanquam venetum non diffitear, quod ex rerum adiunctis iudico.

Prooemio (f. 1—5) dat compendiose schema domus austriacae ad annum 1740, ac stemma gentile ab a. 946 ad 1742 deductum. Decem libris, quibus documenta quam plurima inseruntur itale versa, universa historia conclusa: primo Mariae Theresiae ortus, nuptiae cum Francisco Lotharingio, iter Florentiam, eius ad thronum ascensus, Josephi archiducis nativitas: caetera ab anno 1741 ad 1744 imperii promisso sane sermone evoluta. **1376.**

1739.

Quidam nuntiat cuidam Venetias caesarei exercitus, duce Wallis, a castris Bellogradi recessum a triduo habitum. (I. XI, 131, f. 23—24.)

Inc.: „A seconda della promessa, per darle ulterior ragguaglio della sfortunata impresa . . . Belgrado, 25 luglio 1739.“

1377.

1741—1742.

Epistolarum ultra sexaginta quas Petrus Andreas Capello, legatus ad imperatricem venetus Vindobonae, a mense ianuario a. 1741 ad aprem 1742 senatui veneto offert. (I. VII, 1118, f. 32—177.)

Pluribus recitatis de ceremoniis pro eius ingressu et ad reginam praesentatione, post discessum (28 ian. 1741) Alexandri Zeni, narrat cancellarium aulicum Königsech in foedus cum principibus Italiae componendum vividius instare, ut et de Gallis et Hispanis ab Italiae occupatione detenendis, nec non Turcis ab Hungaria et insulis venetis exterminandis. Ritus pro coronatione Mariae Theresiae Posonii vel apparandi, vel exacti pluribus litteris describuntur, qua occasione de praesentatione Petri Martyris Curti et Santovii venetorum, nec non de quaestionibus

1738—1740.

praecedentiae cum legatus et in ecclesia et in aula triclinii solemniter adstare iuvitaretur.

Epistolarum exempla in codice ex cancelleria secreta desumpta sunt in usum Marci Contareni Petro Andreae Capello in legatione succedentis a. 1742. **1378.**

1738—1740.

Epistolae *Alexandri Zeni* veneti ad caesarem oratoris, ann. 1738—1740 senatui datae, omnes ex Vindobona et Moedlinga; eae quidem non ordine chronologico, sed per rerum pertractarum seriem dispositae. (I. VII, 1116—1118.)

Primo volumine dissertum de a. actis annis 1739—1740 ad patriarchatum aquileiensem abolendum, f. 1—35; — b. de confiniis, f. 43—116, 225—232, 237—242, 247—248, 251; — c. de solemnioribus in publicorum conventuum frequentia ritibus (ceremoniali), f. 131—189; — d. incursionibus imperialium et Turcarum in Dalmatiam, f. 197—221; — e. vectigalibus ex hungarico cum Venetis boum commercio, f. 121—130.

Secundo de a. cursu publico et tabellariis, f. 1—29; — b. peste ex Trausilvania in Hungariam et imperium impendente, f. 51—65; — c. re salinari, f. 72—80, 163—164; — d. tributa in Venetos Liburni morantes abrogando, f. 130—151; — e. vectigalibus inter Tyrolim et rempublicam venetam minuendis, f. 155—159; — f. piscatione lacus benacensis pro mensa caesarea non impedienda, f. 191—195.

Tertio, nullo rei ordine servato, refert orator f. 11—29 imperatorem moliri Turcas ab imperio arcere, pacem cum Venetis et Italiae principibus componendam; additque morbi contagium temesuensem comitatum infecisse, Austriacos nihil non tentatum relinquere ad fines cum Venetis tutandos. Denuo de cursu publico et novis tabellariis.

Zenus orator dictus die 13 sept. 1736, recessus licentiam petit a senatu die 5 sept. 1739. Verum anno 1740 perfecto tantum discessit, quod Andreas Capello successor electus 22 aug. eius anni, nonnisi extremo decembri anni 1740 Vindobonam accesserit. **1379.**

1738—1742.

Alexandri Zeni et Petri Andreae Capello epistolae ex Vindobona annis 1738—1742 senatui veneto oblatae, de actis in eorum apud Carolum VI et Mariam Theresiam legatione super quaestionibus inter Veronenses et Mantuanos pro usu fluminis *Tartari*, fines utriusque ditionis mantuanae et venetae designantis. (I. VII, 1117, f. 83—129; 1118, f. 12—15, 50, 59—60, 73—79, 82—85, 88—109, 126—127, 139, 147—149, 158—160, 178—183, 262—344.)

Usque ab anno 1437 conti et clathri in alveo fluminis defiguntur a Mantuanis cum impositione pro transitu porotis *molendini*, ut in illud hoc facto ius proprium sanciant: inde prima rixarum inter illos et Veronenses labes enata. Senatus veneti decreto 12 martii 1548, Paulus Contarenus Veronae potestas Mantuae pactum conventum cum Margaretha Gonzaga Mantuae ducissa habet, quo undecim capitulis mutua in usu fluminis Tartari ac aliarum etiam defluentium aquarum iura definiuntur. Cum in posterum novae inter Veronenses et Ostilienses ac Serravallenses pro communi earum aquarum usu altercationes orirentur, anno 1599 dux Mantuae Angelum Bertazzuolo et Guidum Nerli; senatus venetus Bartholomaeum Salvadego et Horatium Moncelese deputatos constituerunt ad praedictum conventum declarandum et applicandum (eapropter accedunt documenta plura annorum 1548 et 1599). Anno 1671 novae turbae excitatae, donec vividiores anno 1707 eruperunt, eo forsitan quod Mantuani iura propria maiori auctoritate tutanda crederent, nam tribus ab annis Austriae dominio suberant. Dissidium annis 1723—1725 revixit. Denique cum anno 1736 magistratus Mantuae illicitis usurpationibus, uti dicunt, Veroneusium iura ea super re sibi vindicare molirentur, legati superius nominati Vindobonae negotium componendum, documentis in medium allatis, insumunt.

Tractatum ratum habet Maria Theresia die 24 sept. 1764, republ. veneta 4 octobris eiusdem anni.

V. Trattato fra sua maestà l'imperatrice regina apostolica e la sereniss. republ. di Venezia sopra l'uso delle acque del Tartaro par li possessori mantovani e veronesi. Verona, Ramanzini,

1768, fig. quod opus publici iuris fecerunt a. Martens in 'Recueil des traités', tom. I, p. 240; b. Wenk in 'Recueil', tom. III, p. 457; alemannice versum Le Bret in 'Magazin zum Gebrauch der Staaten' ec., tom. IV, p. 413; tom. V, p. 385; itale Neumann in 'Recueil des traités' ec., tom. I, p. 68—88. **1380.**

Plura de dissidiis inter Venetos et Mantuanos pro usu fluminis *Tartari*. (I. VII, 1177, f. 194.)

Volumen continet actorum seriem a medio saeculo decimo-sexto ad annum 1725, f. 1—90; annis 1740—1742, f. 91—189. Insunt opiniones ac consultationes senatui oblatae a provisoribus Veronae, deputatis *ad bona*, uti dicunt, *inculta* consultoribus reipublicae aliisque in salebroso argumento. Quae scripta notatu digniora sunt haec habentur: a. *Scrittura fatta da me conte Comberto Giusti, per stabilire le publiche ragioni per l'emergenze del Tartaro conteso dà Mantovani, e per provare l'incontrastabile possesso di esso fiume presso della repubblica serenissima*. Settembre, 1724; fol. 30—51. — b. Dissertatio *Zachuriae Valaresso* (savio di terra ferma) ad iura reipublicae in Tartarum evincenda, 9 ian. et 12 febr. 1725, f. 57—90. — c. Notitiae et consultationes pluribus epistolis a magistratu *bonorum incultorum* senatui eidem de re oblatae, annis 1740—1741.

Haec omnia in usum oratorum venetorum Zeni et Capello conciliationis negotium Vindobonae tractantium consarcinata. **1381.**

1742—1744.

Scripta miscella tam prosa tam vorsa oratione, quibus mordacius res vel bellicae vel politicae Germaniae et Hungariae praesertim excutiuntur. (I. XI, 144, p. 1—258.) **1382.**

1743.

Tractatus Vormatiae conclusus inter Mariam Theresiam ac reges Angliae et Sardiniae, anno 1743 (itale). (I. VII, 1074, f. 54—65.)

Tractatui praeit pactum regis Sardiniae cum Maria Theresia, decem articulis Augustae Taurinorum firmatum die 1 febr. 1742,

1743—1744.

de Hispanis Italiae adoriendae paratis, ab eius finibus amovendis, f. 54—58. Paulo post Britanniae rex, classe italicae libertati asserendae comparata, legatos cum summa potestate mittit Wormatiam qui cum imperatrice et rege Sardiniae in idem propositum ineant foedus. Hoc octodecim articulis, die 13 sept. a. 1743 sancitum est, tractatibus qui praecesserunt, taurinensi, ultraiectensi, badensi, vindobonensibus 16 martii 1731; 11 ianuarii 1732; 18 nov. 1738; versalliensi, 3 febr. 1739 revocatis et in integrum servatis. 1383.

1743—1744.

Acta venetae legationis qua Marcus Contarenus functus est ad Mariam Theresiam, annis 1743—1744, voluminibus sex maioris formae contenta. (I. VII, 1070—1075.)

Primum (cui praeit membrana commeatus oratori a duce veneto, itale data die 23 nov. 1743) et alterum volumen habent rescripta ultra sexaginta senatus oratori (12 dec. 1743 — 31 dec. 1744), potiori vero numero epistolas vel ab eo vel a venetis magistratibus, vel a proceribus austriacae ditionis, vel ab exteris, negotia legationis declarantes, aut scripturas, iudicia, uno verbo documenta omnia quae nomine *insertorum* veniunt. Quae praecipue agitantur sunt lites difficillime componendae de confinibus in vicetina provincia, Tyroli, Cadubrio et Foroiulii; exemplo sunt Covalum et Bassanum, Servich et Rozzo, Recobarium et Vallis arsa; Mons crucis, Cervignanum et Maranum, Antignana et Mons padernus, Aurontium ac Toblacum: his praesertim duobus extremis locis, ac Goritiae pro pascuis promiscuis, uti dicunt, altercationes eo conflagnarunt ut damnis mutuis reficiendis commissio veneto-austriaca Cormons anno 1744 sit instituta. Caetera quae excutiuntur argumenta sunt de a. solemnioribus archiducissae austr. Mariae Annae nuptiis, b. WORMATIAE tractatu, c. militum copiis vel austriacis vel helveticis per reipubl. provincias iter habentibus; d. patriarchatu aquileiensi, e. capitulo civitatensi privilegiorum confirmationem ab Austriacis implorante, f. re sanitatis tuendae ac nemorum evigilandorum, g. epistolarum ac veredorum diribitoriis a principe Thurn-Taxis inventis, h. navibus

ab Anglis aut Signanis (quibus patentes navigationis litterae denegandae) praedatis vel captis, i. transfugarum traditione reciproca; k. uundinis Bolzani; l. marchione Rotta Graecii captivo; m. saltatrice nomine *Barberina* Venetiis et Berolini.

Volumen proxime insequens continet Contareni epistolas octoginta novem datas Tarvisii, Vindobonae et Gundendorffii, cum documentis insertis, a die 10 dec. 1743 ad 16 octobr. 1744. Orator *missione* a senatu die 7 dec. recepta, Venetiis illico discedit cum duobus filiis, quos in legatione retinet. Equiti Capello suffectus habet a secretis Santorium, quem illico excipit Petrus Vignola. Valetudinarius, sub fine augusti 1744 implorat revocari: dum votis annuit, senatus oratorem equitem renuntiat, in eius operae egregie functae testimonium.

Codici millesimo septuagesimo quarto insunt documentorum exempla maioris momenti ab oratore senatui oblata: Epistolae fere omnes itale versae Caroli VI, f. 76—78; VII, f. 13—22, 31—33, 98—99; ac Mariae Theresiae, f. 24—25, 28, 149—154, 155—161, 163—164. — Tractatus Wormatiae, f. 54—65. — Bellum denuntiatum ab Angliae rege regi Galliae, f. 110—113; — ab hoc reginae Hungariae, f. 139—142. — Notitiae eius temporis historico-politicae, f. 30—33, 36—39, 50—53, 197—202. Confinium materies, f. 41—48, 184—189, 211—218, 231—232. — Uscocchorum ex Segna contra commercium maritimum ausus, f. 207, 223—229, 229—230, 235—236.

Volumen septuagesimum tertium supra millesimum offert regesta litterarum ducalium, f. 2—29, cum earum indice f. 32—54, ac oratoris, f. 55—78, aequae cum indice, f. 81—100.

Legationis relationem ultra annum ab oratoris reditu, coram senatu recitatam refert codex millesimus septuagesimus quintus. Contarenius valetudinis ergo coactus post novem menses regredi, die 14 maii 1746, ea propemodum refert quae, ubi de epistolis sermo fuit, attigimus; nisi quod perite actorum causas scrutatur. Ea incipit: „Antiche, sapientissime leggi de' maggiori indifferentemente prescrivono a' quelli che hanno avuto l'onore . . .“

1744—1750.

1744.
8 ianuarii.

Relationem edidit Samuel Romanin in 'Storia di Venezia', vol. VIII, p. 433—454. **1384.**

Maria Theresia, regina Hungariae ec. duci Venetiarum nuntiat nuptiarum sollemnia die 7 ianuarii habita inter sororem archiducem Mariam Annam et Carolum Lotharingiae ac Barri principem. (I. VII, 1074, f. 28.)

Inc.: „De concluso ex divina dispositione inter dilectissimam sororem nostram serenissimam . . . Vienne, die 8 ianuarii 1744.“ **1385.**

30 martii.

Eadem latino sermone Hungaros hortatur ut praedecessorum egregie facta memoria tenentes, regno bello vastato opitulentur, et in id consilia mature conferant. (I. VII, 1074, f. 163—164.)

Inc.: „Acre et sumptuosum, iamque triennio perdurans bellum, quod livor, malivolentia . . . Vienne Austrie, 30 martii 1744.“ Orationem regina coram non recitavit. **1386.**

1745—1750.

Jacobi Antonii Tagliapietra, origo et series monasteriorum tum fratrum, tum monialium ordinis praedicatorum s. Dominici, ex provinciis Hungariae, Teutoniae, Bohemiae. (L. IX, 134, n. 3.)

Auctor qui dimidio circiter saeculo decimo octavo studia absolvit, post Eckardum, de monasteriis eo usque notis, dedit indicem ac notitias monasteriorum vindobonensis, rezensis, crembsensis, minzbacensis, styrensis, graecensis, leobiensis, frisacensis, bulsanensis, tridentini, pelloviensis, neoclaustrensis, sabariensis, lestinensis, vaciensis, vasvariensis, cassoviensis, quinquecclesiensis, pestinensis, soproniensis, naedriollensis, tulnensis, winhagiani, leontini, Sanctae Mariae vallensis, stainacensis. **1387.**

1747.
6 iulii.

Gallorum exercitus mittit Janua legato proprio Venetias nuncium de austriacis copiis pedetentim urbem vacuantibus. (I. XI, 131, f. 17—18.)

Inc.: „Avevano gli Austriaci imbarcata e nuovamente sbarcata l'artiglieria . . . 6 iulii 1747.“ **1388.**

1743—1750.

**Patriarchatus aquil. sublatus — Archiepiscopus
utinens. et goritiensis erecti. (1389—1416.)**

1743—1750.

Sylloge documentorum ad suppressionem patriarchatus aquil. se referentium, quibus historia eorum absolvitur, quae inter republ. venetam, Austriae archiducatum et Benedictum XIV pontificem hoc super negotio obvenerunt.

Causis cuique patentibus, quas hic repetere esset abs re, dimidio saeculo decimoseptimo, ad iura ecclesiastica tuenda, tum quae venetam tum quae partem austriacam dioeces. aquil. spectabant pactum propositum fuerat quadruplex.

1. Alterna Venetorum et Austriacorum patriarchae nominatio.
2. Capitulum ex canonicis venetis et austriacis pari numero ab utraque parte constitutum, quibus vicissim libera patriarchae electio ex eorum gremio concessa.
3. Erectio episcopatus Goritiae, cui urbs Aquileia et reliqua eius dioecesis pars austriaca subiiceretur.
4. Suffraganeus austriacus.

Rebus usque ad dimidium saeculum decimum octavum infectis, fere eadem Benedictus XIV pontifex Venetis proposuit, duobus praesertim insistens: a. nominationi nempe pro interim vicarii apostolici in spiritualibus, qui episcopi titulo dioecesim a parte imperii occuparet; b. erectioni duplicis archiepiscopatus Utini et Goritiae. Pars haec extrema capta. **1389.**

1743.
13 augusti.

Maria Theresia mandat archidiaconis austriacis patriarchatus aquil. abstineant a parochis neoelectis sanctae sedi vel nuntiationis apostolicae Vindobonae praesentandis. (I. VII, 1118, f. 237 . 260.)

Inc.: „Presentationis respectu ecclesiasticorum beneficiorum dieceseos aquil. ad romanum pontificem . . Grecii, 13 aug. 1743.“

Additae litterae in eam rem Andreae Capello legati veneti, Francisci Venerii legati veneti Romae, Danielis Delphini patriarchae aquil., senatus veneti, cardinalis Valenti. **1390.**

De iure patronatus Aquileiae. (I. VII, 1378, p. 1—22; 1380, p. 1—22; 1798, p. 18—54.)

Inc.: „Fu celebre la città di Aquileia e nella romana repubblica e nel nascer della chiesa . . .“ **1391.**

Notitiae patriarchatus aquileiensis. (I. VII, 1378, p. 31—36; 1380, p. 22—27; 1385, n. 10; 1798, p. 55—64.)

Dissertatio incip.: „Dopo l'acquisto fatto dalla repubblica di Venezia del Friuli . . .“ **1392.**

De urbe Aquileiae quo tempore Forumiulii Venetis paruit, ac postea. (I. VII, 1378, p. 38—42; 1380, p. 28—32; 1798, p. 10—17.)

Dissertatio incip.: „Li patriarchi sono stati in lungo e pacifico possesso d'un vasto dominio . . .“ **1393.**

Jacobi Facciolati, dissertatio historica de patriarchatu aquileiensi. (I. VII, 1380, p. 32—39; 1384, p. 1—9; 1385, n. 1; 1798, p. 65—75.)

Inc.: „Il nome di patriarca per cinque secoli non s'udi in Italia . . .“ **1394.**

Eiusdem, de vinculo quo adstringuntur episcopi ad defendenda ecclesiarum suarum iura. Liber unicus ad tuendum patriarcham aquil. evulgatus. (I. VI, 321, p. 5—13; VII, 1378, p. 23—31; 1380, p. 39—43; 1384, p. 9—13; 1385, n. 4, 5; 1798, p. 76—81.)

Synopsis huius libri pars prima inc.: „Indicatis primo loco antiquioribus quibusdam canonum statutis . . .“; pars altera: „Ostenditur omnia in superiori parte huius libelli . . .“

Secundus (opellam Ang. Mar. Quirini tribuit) et quartus codex habent textum latinum et versionem italicam, hanc tantum caeteri. **1395.**

Informazione del patriarcato di Aquileia. (I. VII, 1378, p. 43—50; 1380, p. 99—102; 1385, n. 9.)

Dissertatio inc.: „Per le continue controversie e gelosie che passavano tra la repubblica di Venezia e Lodovico duca di Tech . .“ **1396.**

Serie istorica delle cose riguardanti il patriarcato di Aquileia. (I. VII, 1378, p. 54—60; 1380, p. 107—114, 1385, n. 11.)

Tractatio inc.: „Li patriarchi d'Aquileia oltre alla spiritual giurisdizione riconobbero . . .“ **1397.**

Piano del *breve* (a Benedicto XIV propositi) in genere per la fondazione del vicariato apostolico in quella parte di diocesi d'Aquileia, situata *a parte imperii*. (I. VII, 1378, p. 156—169, 212—216; 1380, p. 51—62, 77—82.)

Inc.: „Che uno dei principali disastri che ritrovammo nel principio del nostro pontificato . . .“

Pontifex articulis duodecim innuit necessitatem eligendi vicarium apostolicum dioecesis aquil. *in partibus imperii*, ac reapse vicariatum instituit eiusque partes determinat. Die 17 februarii a. 1749 schema vicariatus erecti pontifex mittit Francisco Foscari, veneto Romae legato, oblatum ut reipublicae venetae communicet. Offeruntur quoque animadversa a Venetis in schema: „In questo piano si torna a far menzione della causa da decidersi . . .“ **1398.**

Orazione a papa Benedetto XIV sopra l'affare di Aquileia. (I. VI, 321, p. 14—40.)

Inc.: „Siccome, beatissimo padre, felicissimi sopra tutti gli uomini si possono chiamar coloro . . .“

Auctor parti venetae, ut et caeteri hucusque allati, indulgens, Benedictum pontificem a concessione vicariatus apostolici aqui-

1749.

leiensis Austriacis facienda deterret, momentis sumptis ex Italiae et Romae ipsius tutela, ac praecipue ex vinculis quae pontificem Venetis nectant. **1399.**

Camilli Manetti, dissertatio historico-chronologico-canonica qua iura reipublicae venetae in ecclesiam aquileiensem excutuntur, ac demonstratur pontifici nullam potestatem datam *brevis* signandi, sine auctoritate patriarchae et reipublicae venetae. (I. VII, 1798, p. 205—245.)

Inc.: „Non può negarsi che la chiesa d'Aquileia non sia stata sin da primi secoli considerata per una delle più celebri . . .“ **1400.**

Dissertatiuncula qua auctor anonymus evincendum aggreditur a. nullum ius pontifici inesse patriarcham aquil. vel particula suae potestatis expoliandi; b. minime necessariam vicarii apostolici institutionem pro dioecesi aquil., qua parte Austriam spectat. (I. XI, 156, f. 347—350.)

Inc.: „La potestà delle chiavi fu dal divin redentore a tutti gli apostoli comunicata, per poi passare ne' vescovi . . .“ **1401.**

1749.
9 iunii.

Daniel cardinalis *Delphinus* patriarcha aquil. Benedicto XIV, in institutionem ab eo propositam vicarii apostolici in dioecesi aquileiensi *a parte imperii*. (I. VII, 1378, p. 121—126; 1380, p. 83—88.)

Inc.: „Ad insinuazione di vostra santità mi è stato comunicato dall'ecc. senate il piano su cui intende la santità vostra . . . 9 giugno 1749.“ **1402.**

30 augusti.

Benedictus XIV Danieli Delphino respondet, necessitati insistens vicarium apostolicum in dioecesi aquil., *qua parte spectat imperium*, instituendi. (I. VII, 1378, p. 127—136; 1380, p. 88—96.)

1749—1750.

	Inc.: „Per le mani di mons. Furietti abbiamo ricevuta una sua lettera dei 9 giugno, che ci fu però presentata nel giorno 18 . . . Roma, 30 agosto 1749. 1403.
1749. 1 decembris.	Eiusdem allocutio habita ad cardinales in consistorio semipublico de vicario apostolico in dioecesi aquil., <i>qua parte ad imperium spectat.</i> (I. VII, 1378, p. 137—144; 1380, p. 43—47; 1384, p. 14—18; 1385, n. 3, 8; 1798, p. 173—179.) Inc.: „Postquam initio huius consistorii verba fecimus de proxima anni sancti celebritate . . . Rome, 1 dec. 1749.“ Textus latinus inest codici primo; versio quae incipit: „Avendo nel principio di questo concistoro parlato della prossima festività . . .“ in caeteris: latinum editum leges in ‘Benedicti XIV bullarium’, tom. III, p. 549—552. 1404.
4 decembris.	Eiusdem <i>breve</i>, cum versione itala, quo decernit vicarium apostolicum in ea parte dioeces. aquil., quae <i>temporali</i> austriacae domus ditioni subest, esse instituendum. (L. IX, 128, f. 135—138; I. VII, 1378, p. 145—152; 1380, p. 47—51; 1384, p. 18—22; 1385, n. 2; 1798, p. 1—8.) Inc.: „Omnium ecclesiarum sollicitudinem una cum apostolica . . . Rome, 4 dec. 1749.“ Extat textus latinus in ‘Bened. XIV bullarium’, tom. III, p. 546—549. 1405.
1507.	<i>Antonii canonici de Montagnaco</i>, expositio duplex senatui veneto exhibita in erectionem vicariatus apostolici a pontifice propositam. (I. VII, 1378, p. 217—231; 1380, p. 63—81.) Inc.: „Non può negarsi che la santità del sommo pontefice non abbia proceduto con maniera alquanto acerba . . .“; appendix vero: „Mi comandano vostre eccellenze ch’io dilucidi un dubbio che nasce sopra quanto nella mia scrittura . . .“ 1406.
1750.	<i>Angelus Maria</i> cardin. <i>Quirinus</i> offert pontifici protestationem a cardin. Daniele Delphino patriarcha aquil. factam, qua

1750.

in electionem vicarii apostol. dioeces. aquil. *in parte imperii*, privilegiis episcopalibus ei attributis, insurgit. (I. VII, 1378, p. 170—185; 1380, p. 96—98, 115—123; 1384, p. 22—56; 1798, p. 180—195.)

Inc.: „Nihil mirabitur, sanctitas tua, ut spero, si per commissum manibus meis . . .“; protestatio vero patr.: „Parendo ormai risoluta e ferma la santità vostra . . .“ Udine, 24 marzo 1750.“

Plures in eadem rem extant in codice epistolae eiusdem Quirini, cardinalium Sancti Clementis et Valenti, mensibus martio, aprili et maio, 1750. **1407.**

1750.

6 iunii.

Senatus venetus pontifici indulget vicarii apostol. dioeces. aquil. in ditione austriaca nominationem, dummodo aliquot tantum cardinalium suffragio probetur, ac patriarchae aquil. et rei publ. venetae dignitati nullo modo adversetur. (I. VII, 1378, p. 186—188; 1384, f. 33—36; 1798, p. 113—136; XI, 156, f. 275—276.)

Inc.: „Con quella stessa fiducia con la quale i maggiori nostri si rivolsero . . . Venezia, 6 giugno 1750.“ **1408.**

16 iunii.

Pontifex grates agit senatui veneto quod institutionem vicarii apostolici dioeces. aquil. *in parte imperii* indulserit, additque ut, rei maturius perpendendae, negotium commissioni decem cardinalium agendum tradatur. (I. VII, 1378, p. 188—192; 1380, p. 126—130; 1385, n. 7; 1798, p. 88—95.)

Inc.: „In questo luogo ove ci troviamo per prendere un poco d'aria . . . Ex arce Castri Gandulphi, 16 iunii 1750.“

Edita est in ephemeridibus *l'Istria*. Trieste, 1850, n. 28. **1409.**

Epistola sine nomine, qua animadversum in pontificis responsum. (I. VII, 1378, p. 101—120.)

Inc.: „Non può nè deve trattenersi l'impeto del mio zelo . . .“ **1410.**

1750.

1750. 27 iunii.	Benedictus XIV instituit vicarium apostolicum <i>in parte imperii</i> patriarchatus aquil., Carolum de Attimis, canonicum et thesaurarium ecclesiae basileensis. (I. VII, 1378, p. 195—216; 1380, p. 130—138; 1798, p. 117—133.) Inc.: „Postquam per alias nostras apostolicas litteras die 29 novembris anni proxime praeteriti . . Rome, 27 iunii 1750“; versio autem: „Avendo noi con altra nostra apostolica lettera spedita in forma di <i>breve</i> . . .“ Latinam (quae primo tantum codice inest) habet ‘bullarium Benedicti XIV’, tom. III, p. 552—559. 1411.
8 iulii	Senatus venetus, per Andream Capello, suum Romae legatum, contestando denuntiat pontifici irrita esse ac <i>nullius valoris</i> eius <i>brevia</i> institutionem vicarii apostol. dioeces. aquil. <i>a parte imperii</i>, et nominationem ad id muneris Caroli de Attimis, quod eius patronatus iura violentur. (I. VII, 1378, p. 232—239; 1380, p. 139—144.) Inc.: „La sereniss. repubblica di Venezia, in cui ereditaria non men che la pietà la costanza . . . Venezia, 8 luglio 1750.“ Adduntur quae ad rem se referunt, a die 8 iulii ad 15 augusti. 1412.
m. sept. et dec.	<i>Josephi Pujati</i> medici feltrensis, dissertatio trina super controversiis anno 1750 de patriarchatu aquil. suscitatis, instar epistolae Laurentio quond. Dominici Molino, data mensibus septembri et decembri 1750. (I. VII, 1378, p. 61—100.) Prima incip.: „Perchè io son della patria del Friuli, vostra excell. mi vuole informato delle cose di quella provincia . . .“; altera: „Li ho promesso qualche cosa di più nell’ umilissima mia dei 28 settembre decorso . . .“; tertia sic inscripta: <i>Se il sommo pontefice abbia il diritto di smembar una diocesi contro il voler e consenso del suo ordinario, e se abbia potuto, senza offender la giustizia, smembrar quella d’Aquileia, col mettervi un vescovo col titolo di vicario apostolico, che faccia le veci</i>

1751—1753.

dell'ordinario nella parte austriaca: „La questione proposta non è tanto difficile a trattarsi quanto ell'è delicata . . .“ **1413.**

Epigrammata itala, pleraque scommatis, in pontificem, nuncium apostolicum Venetiis pulsum ac Mariam Theresiam imperatricem, ob innovationes aquileienses. (I. VII, 1378, p. 255—262; 1380, p. 158—160; 1798, p. 196—202.) **1414.**

1751.

6 iulii.

Benedictus XIV pontifex, bulla data, supprimit in perpetuum patriarchatum aquil. ac binos erigit archiepiscopatus *utinensem* et *goritiensem*. (I. VII, 1378, p. 240—254; 1380, p. 144—155; 1798, p. 145—172.)

Inc.: „Iniuncta nobis a supremo pastorum principe, cuius vices in terris . . . Rome, 6 iulii 1751.“

Edita seorsim Romae, ann. 1751 ut et in ‘Benedicti XIV bullarium’, tom. III, p. 394—404. **1415.**

Joannis Bernardi Mariae de Rubeis, spropositi d'un discorso istorico-cronologico, con cui si prova il buon diritto dell'imperatore sul patriarcato di Aquileia. (L. XIV, 150, f. 109—112.)

Pericopis quadraginta tribus evincit auctor imperatori nullum fuisse in patriarchatum aquileiensem ius. **1416.**

1753.

17 februarii.

Maria Theresia imperatrix, diplomate Vindobonae dato die 17 febr. 1753, confirmat privilegia capituli Civitatis Austriae, *sibi iam inde a quinque seculis et amplius diversis temporibus concessa*. (L. IX, 128, f. 389—390.) **1417.**

30 aprilis.

Joannis Antonii Turinetti marchionis *de Priè*, legati caesarei apud Venetos, officium in senatu antequam munus aggrederetur. (I. XI, 155, n. 3)

Inc.: „La sacra cesarea reale maestà di Francesco I . . e la sacra . . . di Maria Teresa . . . mi hanno imposto di rinnovare . . 30 aprile 1753.“

Additum responsum sine nomine, incip.: „La pienezza dell'espression nelle credenziali della maestà cesarea . . .“ **1418.**

1753—1755.

1753.
29 septembris.

Maria Theresia confirmat electionem factam a capitulo Civitatis Austriae proprii canonici Josephi Mariae Moroni in provicarium aliquot ecclesiarum dioecesis goritiensis. (L. IX, 128, f. 391.)

Inc.: „Nos accepta vestra tertia finientis humillima notificatione, eo clementissime . . . Vindobone, 29 septembris 1753.

1419.

1754.
18 ianuarii.

Carolus Michael Attempis archiep. goritiensis, Josephum Mariam Moroni, canonicum civitatensem assumit delegatum pro districtibus tulminensi, ampletiensi et idriensi. (L. IX, 128, f. 392—393.)

Inc.: „Attenta electione per rev. capitulum collegiate civitatis predictae . . . Goritiae, 18 ianuarii 1754.“

1420.

1755.

Acta Venetiis quo tempore Clemens Augustus I dux Bavariae, archiepiscopus coloniensis. et elector imperii, basilice exceptus est. (I. VII, 692.)

Electore, demortui caesaris Caroli VII frater, supposito nomine comitis de Werth, die 29 aug. a. 1755 Venetias accedens, die 4 septembris adventum nunciavit senatui. Ad eum illico missi equites Antonius Diedo et Andreas Tronus, qui verba officiosa significarent et donum ducatorum aureorum mille ducentorum offerreut. Urbis visitationi comites dati Franciscus Foscari, Bernardus Nani, Aloysius Emo, Marcus Antonius Grimani, quos singulatim elector, iter ad lauretanam domum die 12 septembris aggressus, anulo aurea pyxide incluso donavit. Idem, Roma 31 octobris eius anni redux, die undecima insequentis novembris abiit.

Codicillo membranaceo quadraginta foliorum Bernardus Nani adventus narrationem, et senatus ea de re dedit decreta. Ludi publici, coena splendidior in Judaica insula oblata, musica modulamina in hospitibus *Mendicantium* et *Incurabilium* (unumquodque centum ducatorum auri dono elector recreavit), nocturni concentus, conventuum familiarum pompae, turbae personatae,

- theatrum, choreae. Inest codici epistola electoris 9 iulii a. 1756 gallice data Bonnae quatuor deputatis, quibus viritum mittit imaginem propriam adamantibus ornatam. **1421.**
1756. Relation de la campagne 1756, tant en Boheme, qu'en Silesie, et qu'en Saxe. (I. XI, 156, f. 267—273.)
Inc.: „Depuis que le roi vit par la conduite de la cour de Vienne, qu'elle vouloit la guerre . . .“
Auctor natione borussus totus in eo est ut diuturni belli pericula oratione amplificet ac militari suae nationis gloriae lumen affundat. **1422.**
1765. Politica investigatio turbarum quibus Romae nuncius electionis Josephi II imperatoris mense septembri anni 1765 occasionem praebuit. (I. VII, 917, f. 287—302.)
Inc.: „La nuova dell'elezione dell' imperatore risvegliò nei popoli di Roma un subitaneo ed universale sentimento di allegrezza . . .“
Cum quidam ex legatione hispanica populum gestientem et acclamantem dolo interciperent, armis quoque et fustibus contra inermem adhibitis, auctor in eius actus saevitiem invehit ac iniuriae gravitatem caesari et pontifici illatae notat. **1423.**
1769. Relatio quam propriae ad Mariam Theresiam legationis Paulus Rainerius senatui veneto offert. (I. VII, 1866, f. 2—9.)
Inc.: „Se io fossi quel primo fra i cittadini che avessi avuto il grande onore di servire vostra serenità in Vienna . . .“
Ubi auctor dominium austriacum ab annis 35 imminutum pace aquisgranensi quievisse asseruit, imperatricem laudibus effert quod privilegia abrogaverit; libertatem subditis concesserit; tributa, re prospere succedente, auxerit; commercio faverit; summis impendiis portum Tergesti refecerit; exercitum, Daun demortuo, codice militari impresso reque tormentaria aucta, innovaverit; pulcherrimarum artium studia promoverit; Hungariam et Tran-

1769--1777.

sylvaniam arctioribus vinculis sibi devinxerit. Quaedam de politicis cum Turcis, Gallia, Italia vinculis. **1424.**

1769—1771.

Documenta quamplura seu manuscripta seu typis impressa, quae Alemannos, mercaturam Venetiis, in aedificio *fontego dei Tedeschi* appellato, facientes attinent. (I. VII, 1849.)

Cum dimidio saeculo decimo octavo alemanni negotiatores Venetiis beneficia aliquot in vectigalibus solvendis sibi surripissent, quod commercium cum Germania imminutum quererentur, senatus in rem iubet inquiri, ac antiqua portoria restitui. Negotio expediendo conferunt documenta sexcenta ab anno 1268 ad 1771 in codice allata: iis insunt: a. Statuta et capitularia eius domus ex saeculo decimotertio; — b. Series mercatorum alemannorum ex saeculis decimoseptimo et decimo octavo; — c. Eorum supplicationes; — d. Mercium elenchi; — e. Litterae ducales, scripturae, decreta et ordinationes variae de eadem materia. Nemo est qui apprime non videat quantum ad commercii alemannici historiam haec omnia conferant. **1425.**

1769—1774.

Gradonici Bartholomaei ad aulam imperialem legati veneti epistolae centum triginta duci Venetiarum Vindobona, Schoenbrunnio, Aquis Pannonicis (Baden) datae tempore legationis, nempe annis 1769—1774. (I. VII, 1866, f. 15—492.)

Praceunt epistolarum regesta duo, f. 15—34. Adduntur documenta plura quae vocant *inserta*, super finibus Dalmatiae; Morlacca flumine. Ea scriptis excutiunt Andreas Tronus, camerae confinium vigil; Antonius Rainerius, provisor generalis Dalmatiae; Bartolus et Sabadinus, consultores in iure; Antonius Marcovich, Doroteus Alemani, Moserus de Felseck, f. 229—486. **1426.**

1774—1777.

Epistolarum commercium inter senatum venetum et Aloysium Contarenum, legatum ordinarium ad caesarem, Bartholomaeo Gradonico suffectum annis 1774—1777. (I. VII, 1076—1078.)

Codice 1077 veneti senatus rescripta oratori, numero bis centum quadraginta tria, continentur a 1 octobr. 1774 ad 27 sept.

1774—1777.

1777. Millesimus septuagesimus sextus habet Contarini ad eum epistolas (dispacci) centum octoginta tres a Vindobona et Schoenbrunnio datas. Quae a die 27 septembris 1774 ad 4 octobris 1777 potissimum pertractantur argumenta, ea sunt quae ad confinia Bergomi, Brixiae, Veronae, Cremae, Vicentiae, Feltris, Belluni cum ducatu mediolanensi et Tyroli; Foriulii et Histriae cum Carinthia, Carnia, Goritia, Tergesto; Dalmatiae cum Hungaria et Croatia, quae praesertim assidua Morlacchorum cum Licca dissidia spectant. His quasi appendix cohaerent quae ad propositam permutationem partium dioeceseos Tergesti, Polae, Parentii; oryzae plantationem prope Ostiliam; flumina Tartarum, Castagnarum, Athesim; portus Gradi, Aquileiae, Fluminis, Portorè, Bucari; vias Engadinae et Carsi; tabellariorum et veredorum mansiones attinent. Nec minoris momenti sunt quae monet de commercio maritimo, quod augendum, in reipublicae damnum, Austriae archiducatus insumpserat, studiis in Tergesti portum decretis; Danubii navigatione quaque versus promota; consilio, graecorum mercatorum colonias in Aquileiam, Tergestum, Goritiam deducendi ac commercii in India habendi stationes. Praestat quod refert orator Viudobonae captum de codice criminali emendando ac de quaestione abolenda, festorum dierum imminutione Austriae a pontifice concessa, quod senatui exemplo proponit. In equitum ordinem a Maria Theresia cooptatus, eam dignitatem sibi confirmari a senatu deposcit.

Codice 1078 eorum documentorum quae *inserta* seu *pro-memoriae* vocantur, exempla includuntur; epistolae *Caroli* comitis *de Firmian* gubernatoris Mediolani, *M. Cristani de Rall* commissarii imperialis, liberi baronis *Montani*, comitis *Aspremont* chiliarchae Licchae, oratorum venetorum Romae et Mediolani, provisoris generalis Dalmatiae et Albaniae, deputatorum ad confinia ec.; ut et senatus veneti epistolae praefectis et praetoribus provinciarum, baiulo Constantinopoleos, consuli Tergesti, legato caesareo Venetiis, classis russicae duci Spiritoff, provisorii Zacynthi. In insertis locum, rei pertractatae momento, principem tenent iudicia argumentis probata de ratione nemorum et

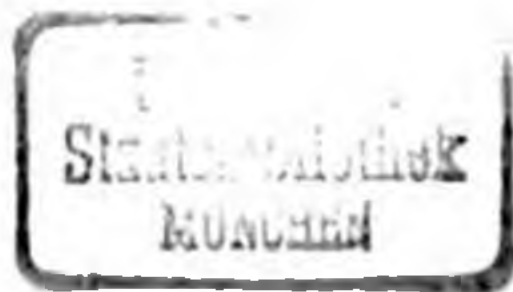
1781.

aquarum decursibus; syllabus legatorum exterorum quibus vel torques ex auro cum numismatibus, vel argentea supellex duo datae sunt ab anno 1736 ad a. 1776 (p. 203—208); pactum conventum (latine cum versione itala et appendicibus, p. 151—169, 236—238, 280—282) inter Jacobum Gradonicum provisorum generalem Dalmatiae et Franciscum comitem Aspremont Liccanorum chiliarcham die 24 octobris 1776 Novigradi, super pascuorum quaestionibus ad confinia Morlacchae. **1427.**

1781.
18 aprilis.

Josephus II imperator decernit seminarium brunnense suae et episcoporum brunnensis ac olomucensis tutelae commendari, ut ab iniustis accusationibus expurgetur. (I. XI, 153, n. 1.)

Exemplum inc.: „Io dichiaro in questo rigore di questo innocente il seminario vescovile di Brunn . . . Vienna, 18 aprile 1781.“

1428.

INDICES.

I.

Index personarum.

A.

- Abrunculus s. episc. trev. 384
 Absberg de Henricus v. Henricus
 Acatius s. 857
 - nuntius apostol. 749
 Accoltis de Petrus cardin. 608
 Accursius orator gallus 577
 Acil langobardus 415
 Acilius episc. tarvis. 410
 Adalbertus dux Carinthiae 406
 Adam de Rotwil typ. ven. 370
 - - Ambergau 370
 Adelaide coniux Othon. II 394—398
 Adelbertus episc. trevir. 384
 Adilber civitatensis 418
 Ado romanus, vicedominus 418
 Adornus Hieron. medicus 708
 - Januae praefectus 767
 Advocatis de Matth. iurisc. 709
 Aegidius episc. chiemensis 696
 - - laudensis 454
 Aemilia f. Henrici Saxoniae 704
 Aenobardus dux 770
 Agnellis de Ludovic. orat. 527—528
 Agnello Joannes orator 710
 Agnes uxor Henrici III 409
 Agricius s. episc. trevir. 384
 Agricola Leonardus notar. 710
 Aimus Benedict. potestas 579
 Aius comes 387—389
 Alarco dux 770
 Alberius Eugenius 367 369 726
 Albericus notarius 419
 - de Rosate 375 817
 Albertus archiep. mogunt. 626
 - brandenburgensis 524
 - cardin. legatus 704
 - comes Goriciae 451 462
 - dux Austriae 276 453—454
 463 466 475 479
 - - Bavariae 567
 - f. regis Poloniae 549
 - episc. magdeburg. 620
 - - praenestinus 412
 - - tridentinus 430 476
 - marchio brandenburg. 511
 - rex Poloniae 573
 - de Stendal typ. ven. 370
 Alborghetti de Carolina 779 785
 Aldigherius Dantes. Oratio 455—456
 Aldobrandinus Hippol. cardin. 792
 Aldringher Jo. Bapt. 830
 Aleander Hieron. archiepisc. brun-
 - dusinus 646 692 723
 Alemanni Doroteus 889
 Alemannus Joannes 652
 Alembert Josephus 678
 Alençonio de Philipp. v. Philipp.
 Alexander Magnus 811
 - dux Massoviae 371 495—496
 - papa II 410
 - - III 420—428 576 821
 - - V 481
 - - VI 550 553 563 567
 576 579
 - - VII 848
 - - VIII 854
 - rex Scotiae 442
 Alexandrinus Petrus 709
 Alexievich Petrus autocr. 859
 Alexius de Siregno episc. 490
 Allatius Joannes 502
 - Leo. Bibl. heidelb. 827
 Alliac de Petrus v. Petrus
 Aloysius dux aurelianensis 487
 - de Valasco, praef. 823
 Alphonsus rex Aragoniae 487 516
 - II dux Ferrariae 783
 Altanus Blanchinus 779
 - Hieronymus 779—780
 Alterfer Georg. episc. chiemensis 552
 Altosano de Ulricus v. Ulricus
 Alvarotis de Petrus. Oratio 478
 Alvesperch de Herberdus v. Herb.
 Alvianus Bartholom. 591 598 613 617
 Alzuberta goritiensis 456
 Amadi Stephanus 687
 Amaltheus Paulus 560
 Amatus II episc. salernit. 405
 Ambergau de Adam v. Adam
 Ambrosius Joann. novar. 711
 Amicus capellanus 418
 Ammalarius episc. trevir. 697
 Andreades Petrus tribunus 398
 Andreas episc. laudensis 396
 - nuncius 477
 - de Pisis, magister 479
 - rex Hungariae 440 444—445
 Andreinus nuncius 396
 Andronicus Tranquillus 678
 Anguissola Joannes 752
 Angelus 389
 Aniello Thomas rebellis 837
 Anna archidux Austriae 706 708
 - Maria archidux Austr. 877
 - regina Hungariae 580—582

Anna Victoria sabauda 871
 Anno archiep. coloniensi. 410
 Antelmi Valerius a secretis 794
 Antonius de Canano 498
 - de Curtarodulo notarius 457
 - episc. nitriensis 563
 - ordinis minorum 433
 - patr. aquil. 478 481
 - Uldaricus brunsvic. 851
 Arcelli Philippus 493
 Archoloneani Gregorius 492
 Arcimboldus Nicolaus 580
 Ardec comes 794
 Ardinghellus Nicolaus 731—732
 Aretinus Angelus 817
 - Leonardus 381
 Ariadenus dux 770
 Arisius Francisc. cremon. 764 774
 Arnaldus episc. aret. 409
 Aroldi-Torresini-Erizzo 776
 Arrigo v. Henricus
 Arrusius abbas Rosacii 418
 Articus de Tercento 483
 Artuicus de Porcilleis 451
 Aspremont d' Francisc. 889
 - Montanus 890
 Asquinis de Bertrandus 614
 Astensis Ludovicus 503
 Astulphus rex Langobard. 383
 Attempus Carolus 885 887
 - Hieronymus 709
 Attila in Foroiulii 371
 Auersperg de Joannes v. Joannes
 - ab Vichardus 836 845
 Augustinus miles 473
 Auria de Andreas classis praef. 657
 726 767
 Aurius Laurentius orator 636
 Austria de Joannes 779-780 783-784
 - Georgius episc. 731
 Avaux d' 839
 Avogadro Matthaens 708 713
 - Petrus brixien. 496
 Ayalos de Ferd. marchio 742
 Aylinus Joannes notar. 469
 Azelo comes cenetensis 400
 Azon de Castelon 415
 Azzo abbas mosacensis 443

B.

Babo s. episc. trevir. 384
 Bacrig Paulus 686

Badia Thomas praelatus 723
 Baduarius Frideric. orator 368—369
 761
 - Joannes orat. 578 582—583
 - nobilis, tribunus 398
 Bagarotto Bertuccius doct. 553
 Baiazet imper. Turcar. 543
 Balbus Franciscus 817
 Baldus 817
 Balthasar de Piscia 526
 - Spinulis 474
 Balve Joann. cardin. 545 547
 Banducchi di Acre soldanus 443
 Banisius Jacob. trident. 580 633 677
 Barbadius Augustin. dux Venet.
 553—555 561—565 570 572
 575—577
 - Gregorius 842
 - Marcus 700
 - Petrus provisor. 815
 Barbara archid. Austr. 377
 - vidua Henrici Siles 524
 Barbarossa Hadriaden. 707 711
 - Frideric. imp. 420—431
 Barbarus Francisc. patr. aquil. 507
 793 796—797 509
 - M. Anton. procur. 788
 - Zacharias capit. Ver. 523
 Barbarina saltatrix 877
 Barbo Marcus patr. aquil. 520
 Bardus 816
 Baronius Caesar 421 424—425 816
 Bartholinus de Marianus 582
 Bartholom. archiep. vesprim. 445
 - de Placentia 536
 - Spegnenberg 460
 Bartolini Joann. Dominic. 860
 Bartolinus Riccardus 772 774
 Bartolus consult. iuris 817 889
 Barzizius Gasparinus 481
 Baschet Armandus 367
 Basileus Nicolaus 709
 Basilius Andreas captivus 605
 - princ. Moscov. 615
 Basilla tergestina 550
 Basta Georgius 793
 Bathori Sigismund. 792 793 795
 - Stephanus rex 548 789—790
 Baudinus Francisc. orat. 541
 Baumgarten 827
 Baverius 832
 Beachinus de Porcilleis 464
 Beatrix regina Hungar. 522 553
 - matertera Henrici Carinth. 460
 - uxor Othonis IV 436
 Beatus episc. trevirensis 384

Beccaria a Joann. Maria 580
 Becmannus Joann. Christ. 862
 Bedmar de orator 810
 Beitachinus Joannes 817
 Bela rex Hungar. 428 441 445 447
 Belegnus Justus Anton. 809
 Beliardus Alexand. comes 850—851
 Bella Aloysius 648
 Bellonus Antonius notar. 619 710
 Bellunellus pictor 534
 Bellus de Lisca 468
 Bendo 746
 Benedictus s. 404 418
 - de s. Joanne 869
 - episc. adriens. 409
 - aquensis 397
 - papa VII 461
 - VIII 405
 - XII 462
 - XIII 487
 - XIV 879 881—886
 Benevolentibus de Leonard. 514
 Benfredus advocatus 408
 Beno episc. concord. 399
 Bensperg Jacobus mercator 869
 Bentivolus Joannes 580
 Berengarius imper. 393—394
 Berger de Joann. Aug. 817
 Bergonzi Marcus pargens. 776
 Berlichingen de Marcus v. Marcus
 Bernabos dux Mediol. 470
 Bernardus advocatus 418
 - dux Carinthiae 443
 - vinariensis 832
 Berta uxor Henrici IV 410
 Bertazzuolo Angelus 874
 Bertenstein de domin. 870
 Bertholdus de Andechs patr. Aquil.
 871 441 443—445 449 451
 - Franciscus 594
 - de Ragonea 461
 - Spegnenbergo 468—469
 - Vahingen episc. frisingensis
 478—481
 Bertrandus patr. aquil. 460 463
 Bessario cardinalis 518
 Bethlem Gabor princeps 823 829
 Bethmann L. C. 417
 Bianchi Andreas presb. 736
 - Vendraminus 867
 Bibisen Simeon vormal. 645
 Bibra Joannes
 - Laurent. episc. herbipolens. 670
 - Willhelmus 541
 Bilon Wenceslaus decanus 466
 Birkner Adam 370

- Bisaccioni Maiolinus 831
 Bladungo Hieron. 709
 Blanco Carolus notar. 705
 Blancus Hermannus 454
 Blotius Hugo 798
 Bock Hieronymus 378
 Böhmerus. Regesta 371
 Bohuslaus episc. olomuc. 515
 Boianus Venceslaus 601
 Bolanus Dominicus 579
 Bolchia Dumnus moscus 858
 Bon Aloysius 622—623
 Bonacursius potest. Pisar. 399
 Bonaventura canonizandus 522
 - de Langavalle 823 841
 Bondimier Alexander 806
 Bondus abbas s. Galli 476
 Bonelli Julius doctor 776
 Bonifacius de Curtarodulo 457
 Bonifacius de Calabria 478
 - episcopus 385
 - papa VII 427
 Bonincontrus mantuanus 422
 Bonomo Leonard. dec. terg. 638
 - Petrus episc. terg. 580 641
 - 642 692 694
 Bontempo Hieron. 668 670
 Bonus Andreas abbas 384 455
 Bonzagnus Jo. Bapt. 661 664
 Borbonius Carolus 660—661
 Borgius Hieronym. 591
 Borgo Petrus Baptista 817
 Borpoldus episc. parensis 418
 Borromaeus Carolus cardinal. 739
 741—742 744—746
 Bosco Aegidius 817
 Bottarius Angelus 817
 Bourdellinus castellanus 450
 Bragadenus Franciscus 597
 - Laurent. orator. 691
 Brascha Herasmus 568 574
 Bregonia de Spegembergo 460
 Breisacher Marquardus orator 509
 537 560
 Brenberch de Verlocus v. Verloch.
 Brich de Georgius 494
 Brienne de legatus 839
 Brocardus Joannes 560
 Brodericus elect. sirniensis 678
 Brokerus concionator 787
 Brown Rawdon 367
 Brunerus de Portunaonis 713
 Brunet Hieronymus 621
 Brunus Ludov. episc. caputaq. 568
 - 569 579
 Buccolinus auximianus 566
 Bucerus Martin. argentorat. 679-680
 Budrio de Rupertus v. Rupertus
 Buldana Nicolaus 492
 Bunauss Guntherus 565
 Buonriccio a secretis 750
 Burchardus episc. monaster. 417
 - halberacensis 410
 - frater teoticus 450
 Burgo de Andreas 580
 Burle Franciscus 693
 Burlis de Dominicus orator 518
- C.**
- Cacelinus dux Carinthiae 410 418
 - 419
 Cadolaus comes 387—388
 Cadorin Joseph 703
 Caelestinus de Bergomo 381
 Caietanus cardinal. 708
 Cairol mediolanensis 782
 Calabria de Bonifac. v. Bonifac.
 Calerius Aegidius 498
 Calidonus Teophil. Vinc. 690
 Calinus Mutius archiep. iadrens. 744
 Callenius Jacobus 777
 - Lambertius 777
 Callixtus papa II 417
 - III 515
 Calojohannes v. Prete Jani
 Camaianus Petrus nuntius 755
 Campagnola Augustin. 648
 Campania de Melchior v. Melchior
 Campeggius Laurent. card. 647 719
 Campo Anton. cremon. 764 773—774
 Camulus Prosper nuntius 523
 Canano de Antonius v. Antonius
 Canciani Paulus 383
 Candianus Petrus dux Ven. 395—396
 Canisgrandis della Scala 459
 Cantelorus Felix 816
 Capello Andreas orat. 872—875
 877 879 885
 - Antonius proc. 727
 - Benedictus 862
 - Carolus orator 708
 - Franciscus orator 583—586
 600—601 611
 - Paulus orator 571
 Capitibus listae de Joann. Franc.
 500—501 509
 Capranica Angelus episc. reat. 517
 Capranica Dominic. card. 498—499
 Capuensis Hannibal 784
 Caraffa 763
 - Joann. Petrus cardin. 723
 Cardona de Rainerius v. Rainerius
 Cardulus Franciscus 574—575
 Carettus dux 770
 Carlotta archid. Austriae 377
 Carli Arnaldus interpres 861 406
 Carmagnola Franciscus 495
 Carnececca N. 693
 Caro Hannibal 719
 Carolus Joann. Jacobus a secretis
 693 697 711
 Carolus Magnus imper. 383—389
 394 405
 - Grossus imper. 393
 - IV imper. 376 461 463—470
 757—761 844
 - V 368 376 466 628—630
 633—635 637—643 650—653
 657 661 663 665—671 683 689
 691 692 699—701 703 706 710
 716 718—722 724—727 730—
 736 748—753 755—761 763—
 776 804
 - VI imp. 866 877 868—870 874
 - VII imper. 887
 - rex Galliar. 564 739—740
 - - Hispan. 606 619 624
 - - Siciliae 449—450
 - Alexander dux Wirtembg. 867
 - archid. Austriae 376 606 785
 793 805—808 828 867
 - comes 494
 - dux Burgundiae 569
 - - Lotharingiae 479
 - princeps Bavariae 377
 - - Brunsvicii 377
 - - Lotharingiae 878
 - a Lotharingia card. 739 746
 - Caspar archiep. trevirens. 843
 - Dyrachii 471
 - episcop. castrensis 571
 - de Lichtenstein 377
 - la Noy procurat. 658—660
 - Pisino miles. 457
 Carraria de Francisc. v. Francisc.
 Carvaial de cardin. 381
 Casali Gregorius 678
 - Paulus 678
 Casimirus marchio 648
 Caspar clericus aquil. 559
 - episc. calliensis 576
 - da marcha Styriae 481
 Castelbarco de Georgius v. Georg.

- Castelbarco de Matthias v. Matthias
 Castellanus Bassianens. 421 426-427
 Castellensis Hadrianus 548
 Castiglione a Franciscus 580
 Castilegius Christophor. 713
 Castillionaeus Franciscus 739
 - Joannes 513
 Castillionus nuncius 651
 Castor s. episc. trevir. 384
 Castro de Paulus v. Paulus
 Catarussia vidua 477
 Catherina comitissa Cillii 714
 - comitissa Goric. et Tyr. 514
 Catinarius Hermes v. Gattinara.
 Caunitz comes 871
 Cavalli Marinus orator 754-755
 779 801
 Cavitellus Ludovicus 764
 Cavoriaco de Ludovicus v. Lulov.
 Caziander 686-687
 Celaurus Joannes 580
 Celineus Petrus Nardinus 591
 Cepolla Bartholom. 817
 Certonus s. 432
 Cervinus Marcellus 725
 Cesarinis de Julian. cardin. 497 509
 Chalant de Anton. card. 484
 Chigius Augustinus 845 855
 Chizzola Jacobus 817-818
 Chmel Josephus 368 690
 Christerna neptis Caroli V 769
 Christianus princ. Anhalti 801 823
 Christiernus rex 685
 Christina regina Sveciae 831-832
 Christoph. Bernardus episc. mona-
 steriensis 847
 - - - labacensis 614 647
 Cicogna Emmanuel 379 605 586
 Ciera 842
 Cimbriacus Quintus Aemilian. 534
 Civran Andreas provisor 605
 Claricinus Hermannus 601
 Clemens papa VI 462
 - - VII 645 650 657 660
 663 665 669 671 673 677
 692-694 708 717 768
 - - VIII 797
 - - XI 864
 - Aug. I dux Bavar. 887
 Clericatus Leonellus episc. concord.
 563 567-568 571-572
 Clesius Bernardus episc. trident. 689
 696 706 709
 Coblenz Joann. a Prosseck 786
 Cocco Petrus 539
 Cochlaeus Joann. canon. misnens.
 697 706
 Cola Nicolaus orator 542 554
 Colca Laurentius 817
 Coletus Nicolaus 485 487 497 550
 Collalto Joann. Ant. tubicen 607
 - Rambaldus comes 681
 Colliers Jacob. orator 858-859 867
 Collonitsch doctor 705
 - cardinalis 871
 Colomanus rex Slavon. 447
 Columba s. eius vita 411
 Columbus Albertus a secretis 867
 Columna Octavianus 580
 - Prosper 766-767
 - Victoria piscariens. 651
 Commendonus Joann. episc. 746
 Condulmerius Dominicus 838 842
 Conegliano Israel medicus 861
 Conradinus rex Roman. 449-450
 Conradus II imper. 385 406-408
 - III imper. 419 442
 - episc. lubecensis 474
 - - salisburgensis 453
 - - trident. 431-434
 - de Bolzano frater teoton. 462
 - dict. Conon, fil. Bereng. 394
 - de Eglofstein magist. teot. 480
 - - Grafubac 570
 - - Keve 570
 - - Rotenek episc. brixienis.
 433 435
 - - Schaumburg 570
 - utinensis, affidatus 472
 Constantia de Varano 508
 Constantini Antonius 704
 - Joann. Bapt. 704
 - Petrus 703
 Constantinus Magnus. Statua 669
 Contarenus Aloys. orator. 836-838
 841 889-890
 - Andreas orator 464 472
 - Antonius orator 483
 - Carolus - 370 643-644
 - Caspar - 369 631-632
 636-638 651-652
 - - cardin. 723 729-730
 - Francisc. orator 682 706-708
 713 716-717 726-727 732
 - Fridericus orator 495-496
 - - provisor 600
 - Georgius comes 552 828
 - Hieron. orator 508
 - - praef. arm. 846
 - - provisor 594-595
 - Jacobus dux Ven. 452
 Contarenus Joannes nuncius 395
 - Laurent. orator 369 753-754
 - Leonardus 779
 - Marcus orator 873 876-877
 - - Anton. orat. 718 728
 - Pamphilus 643
 - Paulus potestas 874
 - Philippus 728
 - Thomas orator 369 793-796 803
 - Zacharias orator 471 554-555
 562-564 578-580 593 596
 Contelorus Felix 421 427
 Convay Eduardus orator 826
 Cornelius Flaminius 778
 - Franciscus orator 593 629-
 630 632 636
 - Fridericus - 851 854
 - Georgius - 847-848
 - - potestas 579
 - - provisor 593 715
 - Gregorius 642-643
 - Jacobus 593 619
 - Joannes dux 868
 - M. Anton. orator 720 721 724
 Coronelli Vincentius 862
 Coronini Rudolphus 786
 Corriarius Gregorius 499
 - Joannes orator 369
 Cortez Gregorius praelatus 723
 Cosmi Stephanus archiep. spalat. 851
 Costaguti Rupertus episc. 744
 Cranus Joannes orator 836
 Crassus Nicolaus 817 819
 Cremensis Franciscus 601
 Crescendulis de Daniel testis 554
 Creslaus episc. vladislaviens. 571
 Crivelli Antonius 580
 - Biasinus captivus 605
 - Luchinus 580
 Crofil Wernardus 418
 Crollius Paulus 777
 Crotarcus bergomensis 381
 Crucigerus Caspar 777
 Crussich Petr. comes Clissae 707 712
 Cruyserius Bernard. orator 728
 Cuccanea de Schinellus v. Schinell.
 - - Ulricus v. Ulricus
 Cuchi de Willelmus 462
 Cunegunda s. 857
 Curayer 738
 Curris de Raphael 817
 Curtarodulo de Bonifacius v. Bonif.
 Curti Petrus Martyr 872
 Cusanus Nicolaus 513
 Cynthius anconitanus 547

D.

- Daburti a secretis 750
 Dagobertus rex Franciae 566
 Dandinus Hieron. episc. imol. 755
 Dandulus Andreas dux 462
 - Daniel provisor 611
 - Franciscus dux 426
 - Henricus dux 433
 - Joannes 673
 - Marcus orator 552 571
 - Matthaeus orator 632 637
 681 739
 Daniel ab Hutten orator 802—803
 - de Zegliaco 565
 Dassel Rainald. archiep. colon. 428
 Datis de Leonardus Statius 488
 Daum armorum dux 888
 Davalus 767
 David advocatus 408
 De la Haye orator 835
 Delius Antonius utin. 591
 Delphinus episc. argentin. 763
 - Daniel patr. aquil. 880 882-883
 - Joannes orator 707 709 711
 713 715—716 790—793 865
 Demetrius rex Saloniki 441
 Desiderius rex Langobard. 382
 Dezza Fridericus 478
 Dictionarius de Weysinich 457
 Diedo Antonius eques 887
 - Franciscus orator 519
 Dietrichhammer Sigism. 658
 Dietrichstein a Franciscus episc.
 omoluc. 827
 - cardinalis 377
 Dionysius de Marchali banus 493
 Ditricus I arch. mogunt. 511
 - II arch. mogunt. 525
 - episc. neoburgens. 647
 - frater teotonicus 450
 Diverus Joannes silesius 777
 Dobrohost doctor 705
 Dominicus de Firmo 478
 Dominis de M. A. episc. segn. 809
 Donatus b. patronus Aretii 409
 - faber tignariorum 727
 - Andreas orator 500—501 507
 —508
 - Franciscus orator 868
 - Hieron. orator 578 580 608
 - Jacobus orator 499
 - Leonardus dux 802
 Donatus Ludovicus ord. minor. 471
 - Nicolaus arm. dux 808
 - Paulus locumten. 691
 Donninus 842
 Doria Andreas capitaneus. 724
 Dorimbergus Herasmus 647
 - Raimundus 709 715
 - Vitus 788
 Dorse Joannes 449
 Dotto Andreas episc. clodiens. 459
 Dragi Thomas orator 544 546—547
 Dragoni Anton. canon. crem. 775
 Drakowits episc. quinquecl. 747
 Drevitius Matth. episcop. wratisl.
 609 616
 Drudo episc. feltrensis 430
 Duchis de Joann. brixiensis 524
 Duellius Raimundus 381
 Duino de Hugo v. Hugo.
 Duodo Petrus orator 799 842
 Durevus Joannes 777
 Durich 418

E.

- Eberardus marchio 408
 - comes in Wirtemb. 546
 Ebron Christophorus 541
 Eccardius Joann. Georg. 462
 Echenbergus 810
 Eckardus 878
 Eckius Joannes 693 697 706 709
 727 729
 Eduardus princeps brigant. 835
 Eglofstein de Conradus v. Conrad.
 Eglolfus de Lisca 468
 Egnatius Baptista 638
 Ekkeardus. Chronica 417
 - uraugiensis abbas 380
 Elacher Georgius capitaneus. 540 553
 Elcis ab Horatius orator 855
 Eleonora archiduc. Austriae 377
 - imperatrix 843
 - Magdalena Theresia 863 866
 - ducissa Mantuae 775
 - soror Caroli V 653
 Elisabeth Christina brunsvic. 377
 - ducissa Carinthiae 461
 - regina Angliae 786—787
 - Bohemiae 475
 - Romanor. 481
 - uxor Caroli V 652
 Elisabeth vidua de Saborniano 475
 Elizalde d' Michael hispan. 851
 Emericus ord. praedicat. 532 534-535
 Emo Aloysius 887
 - Gabriel 593
 - Georgius provisor 594 597
 - Leonardus 721
 Enchenvoer Willelmus card. 673
 Engelberga imperatr. 392
 Engelbertus comes Goritiae 435
 Engelfredus patr. aquil. 371
 Engerlinus Franciscus 470
 - Jacob. tabellio 470
 Eperstofer 617
 Erasmus Antonius armiger 504
 - roterodamensis 693 727
 Erbach comes Ditricus I v. Ditric.
 Erdmansdorffer R. 366
 Erizzo Andreas orator 871
 Erlangus episc. wirceburg. 417
 Ernestus landgrav. Assiae 851
 - archid. Austriae 789 792—794
 - marchio Brandeb. 801 803
 - dux Bavariae 699 694
 - archiep. pragensis 466
 Estensis Alphonsus dux Ferrariarum
 612 672 677
 - Hippolit. cardin. 612
 Etrées d' Caesar cardin. 852 862
 Etting Wolfgangus orator 858—859
 Eucherius s. episc. trevir. 384
 Eugenius papa IH 497—499
 - IV 501—502 510—511
 - a s. Josepho carmel. 862
 - princeps Sabaud. 867 870—871
 Evander poeta tergestinus 550
 Everardus comes 391—392
 - patr. aquil. 371
 - de Wurtembergia 520

F.

- Faar de Guido de Bibrac 741
 Faber Felix 370
 - Joannes episc. vindobon. 693
 —695 708
 Fabricius Albertus 862
 Facciolati Jacobus 880
 Faledri Michael orator 464
 Faletrus Marinus dux Venet. 465
 - Ordelaphus - - 416
 - Vitalis - - 414

- Farnesius Alexander cardinal. 717
 722 729 732
 - dux Parmae 786
 - Octavius - 755
 - Petrus Aloysius 752
 Faroldus 816
 Fasolo Jacobus plebanus 705
 Favicola Marius 639
 Federicis de Georgius 552
 Felicianus s. 857
 - de Petschach 647
 Felix s. episc. trevirens. 384
 - Stanislaus colon. 737
 Felmo abbas Diliiani 391
 Felseck de Moserus 889
 Feltri da Horatius 817 820
 Fenicius abbas rosacensis 478
 Feramosca Scipio 820—821
 Ferdinandus I imper. 739—740 746
 777—778 828
 - II - 377 823 825 827—
 828 830 839 845
 - III - 377 528—529 644
 835—836 839 842—845
 - archid. Austr. *passim*.
 - I dux Hetruriae 795
 - II - 843
 - Maria dux Bavariae 843
 - Carolus arch. Austr. 377
 - Carolus dux Mantuae 864
 - infans Hispan. 641 647
 - rex Aragoniae 487 596 608
 756—757
 - - Bohemiae 815 663—665
 - - Hispaniae 669
 - - Romanor. *passim*.
 - - Siciliae 817—818
 Fermesius Henricus anglus 843
 Fernandus Consalvus dux 568 580
 Ferrerius Arnaldus orator 742—743
 - Zacharias 603—604
 Ferro Joannes a secretis 845
 Fikler Jo. Bapt. 738
 Filonardus Ennius ep. verul. 618
 Firmanus Nicolaus notarius 532
 Firmian de Carolus 890
 Firmiano de Nicol. orator 597
 Firmo de Dominicus v. Dominic.
 Firnhaber Fr. 827
 Flecil civitatensis 418
 Flisco de Baptista 504
 Florianus s. 857
 Florinus s. episc. trevir. 384
 Florius Jacobus 709
 Florus Aemilius doctor 748
 Floscerina virgo 646
 Fondra Laurentius fiscalis 861
 Fonsalica de Gotherus v. Gotherus
 Fontana Franciscus 547
 Fontaninus Justus 411 547 778
 785 797
 Fontius Barthol. 679—680 685 691
 Forestus Julius 817
 Formento a secretis 750
 Forsterus 777
 Forti Aloysius interpres 861
 Fortunatus patr. gradensis 387
 Forza Virginus doctor 452 828
 Foscari Francisc. dux Venet. 495
 509 515
 - Francisc. orator 563 608 881
 887 367
 - Marcus - 691
 Foscariini Marcus orator 367
 Foscolo Petrus potestas 579
 Franceschi de Andreas 552
 Franciscus I imper. 886 776
 - II rex Galliae *passim*.
 - II Novello de Carraria 470—
 471 475—476 478 479
 - de Ortona miles 817
 - I dux Lotharing. 871—872
 - de Saborniano 475
 - princ. Saxoniae 604
 - a Turre orator 778 810
 - de Ymaxio notarius 457
 - Xaverius administr. 377
 Frangepanem Bernardin. 615 661
 - Christoph. 378 614—615 617 658
 - Cornelius 424—425 816
 Frankfordia de Nicolaus v. Nicolaus
 Frauensperg Georgius v. Georgius
 Fridericus I imper. 419—420 427
 —431 821
 - II - 437—443 445 447—449
 - III - 376 385 510—514
 516—519 522 525 528 532
 535 538—539 541 545 550
 —551 560
 - I patr. aquil. 393
 - II - 410—411
 - princeps Assiae 377
 - archid. Austr. 376 643 658 785
 - dux Austr. 451 455 469 516
 - - Bavariae 626
 - marchio Brandeburgi 511
 - Exiguus dux 646
 - decanus aquil. 478
 - de Ortemburg comes 481—482
 - de Pinzano arbiter 451
 - de Pramperch 456—457
 - III de Reichlingen 511
 Fridericus palatinus Rheni 824—826
 - rex Romanor. 458—459
 - Augustus el. Saxon. 377
 - Christian. el. Saxon. 377
 - el. Saxoniae 648
 - dux Saxoniae 748
 - de Schawmberg 548
 - rex Siciliae 575
 - de Valchenberch 450
 - de Wanga episc. 435
 - de Westersteine 494
 Friedrich A. 827
 Frisius 761
 Fulen Henricus miles 457
 Fulgosius Raphael 817
 Furietti dom. 883
 Fuscarenus Marcus orat. 869 871 740
 Fustemberg a Phil. Carol. 856
- G.
- Gabriel de Porcilleis 451
 - de Prata 451
 Galasso de Matthias 830
 Galeazzi-Zandonella Catherina 703
 Galgagnanus 454
 Gallus Fabius praef. exerc. 810
 Gandiolus utinensis 473
 Gar Thomas 369 869
 Garzonibus de Franciscus 597
 Gatarus Andreas historic. 500
 Gattinara Mercurinus 632 765
 Gebehardus I episc. tergest. 435
 Gemma uxor Gisulfi 398
 Genua Hieron. presb. aquil. 848
 Georgius card. archiep. rothomag. 578
 - episc. lavantinus 798
 - - trident. 592 517 595—
 596 611
 - rex Bohemiae 518
 - marchio Brandeburgi 692 704
 - comes de Castelbarco 544
 - de Frauensperg capit. 614
 - marchio Montisferrati 699
 - dux Saxoniae 696
 - Bernardus ven. 609 616
 - Joann. Laurent. 705
 - Marinus dux Ven. 456
 - Nicolaus ven. 609 616
 - a Turre orator 568
 Gerardinus Angel. episc. suessan.
 532—536 539

- Gerardus archiep. bremsens. 511
 - dux Carinthiae 418
 - de Prata 474
 Gereb Ladisl. episc. transylv. 553
 Gerra de Gratianus v. Gratianus
 Gerson Joannes 485—487 490
 Gertrudes trevirensis 384
 Gerundus episc. engolismens. 417
 Gévay de Antonius 690
 Gherretzen de Joannes 370
 Giannone Petrus histor. 816 821
 Giavarina Barthol. ven. 854
 Gibertus episc. vicent. 440
 - Joann. Matth. prael. 723
 Ginetti Martius cardin. 833
 Giovius Paulus episc. 739
 Giraldus episc. ostiensis 412
 Gisla imperatrix 407
 Gisulfus princeps Salerni 398
 Giusti Combertus 870
 Justinian Georg. orator 799—800
 Gobbi Joannes a secretis 871
 Godobaldus patr. aquil. 409
 Goezius Godefredus Christ. 862
 Goldastus 383
 Gomolinskius Joann. orator 859
 Gonzaga Annibal 845
 - Carolus I dux 830
 - Eleonora 377
 - Ferrantes 752
 - Fridericus dux 768
 - Guillelmus dux 783
 - Hercules cardin. 739 744—746
 - Margaretha ducissa 874
 - Paula 523
 - Vincentius dux 774
 Goricia de Petrus Raph. v. Petrus R.
 Gorizia episc. feltrensis 461
 Gosselinus Julianus a secretis 752
 Goteboldus patr. aquil. 371
 Godefridus patr. aquil. 432
 Gotherus comes de Fonsalica 574
 Gottifredus a Turre marchio 451
 Gradonicus Barthol. orator 889
 - Jacobus provisor 891
 - Joannes orator 471
 - Paulus provisor 600
 - Petrus 376 400 453 739
 - Vincentius orat. 788—790 808
 Graecus Michael 622
 Grandvelle a Dominus 729 736
 Grassis de Anton. orator 527—528
 Graswinkel Theodov. 581 817 821
 Grata regina Germaniae 380—381
 Gratiadei Antonius nuntius 534 536
 Aus d. Abh. d. III. Cl. d. k. Ak. d. Wiss. IX. Bd. III. Abth.
- Gratianus de Gerra capit. 568
 - de Villanova orator 540—541
 Gratus Alexander 706
 Grimaldis de Octavianus 648
 Gregorius papa II 480
 - - VII 411—414
 - - IX 442—444
 - - XI 471
 - - XIII 784—785 787
 - - XV 827
 - episc. lavantinus 797
 - - quinquecel. 746
 - medicus 459—460
 - patr. aquil. 450
 - de Haimburgo 517
 Grimani Aloys. capit. 707
 - Anton. dux Ven. 634
 - Joannes patr. aquil. 788
 - Marcus Antonius 887
 - Petrus orator 867
 Grimoaldus marchio 393
 Gritti Aloysius vaivoda Transylv.
 678 680—681 693 702 708
 - Andreas dux Venet. 641 643
 650 652—653 680—681
 - Andreas provisor 594 597 619
 - Anton. episc. agriens. 681 707
 - Augustinus 707
 - Joannes potestas Tarv. 681
 - - Petrus 707
 - Ludovicus 686
 - Petrus orator 815
 Grodetzki episc. olomucensis 783
 Grotius Hugo 817 821
 Gualdus Francisc. vicent. 691
 - Stephanus vicent. 690—691
 Gualterbartoldus de Spegnemb. 464
 Guarizo Vurso 399
 Guarnerinis de notarius 471
 Gubertus episc. feltrensis 419
 Gudonus Georgius 777
 Guccelus de Prata capit. 449
 Guido marchio fil. Bereng. 394
 Guindanus Sigism. Poema 764—776
 Gumbaldus episc. tarvisin. 417
 Gussonus Andreas 802
 Gustavus Adolphus rex Svecorum
 829—830 836
- H.
- Hadelerus Michael. oldenburg. 777
 Hadrianus papa VI 637 639 677
 Hailbronn de Joann. Lucil. 370
 Hailbrunn Franciscus 370
 Hainricus iusticiarius 434
 Haintzutus de Pignano 466
 Haito episcopus 388
 Hallis de Joannes 370
 Halverus Rodolphus brunsvic. 742
 Hamman Joann. typogr. 370
 Haller Caspar. mercator 564
 Hanerus Joannes 698
 Hannit Joannes orator 645
 Harlem Henricus typogr. 370
 Harmannus episc. concord. 408
 Harrae de comes 870
 - - cardinalis 842—843
 - - Leonardus 647
 Haimburgo de Gregor. v. Gregor.
 Heinricus s. episc. trevir. 384
 Helfinstaing de Ludovic. v. Ludov.
 Helias tergestinus 550
 Helysabeth. lantgravia Thur. 434
 Heneburg de comes Ulricus v. Ulric.
 Henf Benedict. banus Hung. 470—471
 Henninges Hieron. 777
 Henricus I imper. 394
 - II - 383 403—405
 - III - 408—409
 - IV - 409—410 412—414
 - V - 415—417
 - VI - 431—433
 - VII - 454—458
 - rex Angliae 610 629 638 693
 786—787 619
 - comes Goriciae 454 456—460
 462 494 714
 - - nassauensis 626
 - - Tyrolis 430
 - dux frater Alemann. 494
 - - Brunsviciae 599—601 742
 - - Karentanor. 396
 - - Karinthiae 460
 - - Saxoniae 696 704
 - - Silesiae 524
 - archiep. ebredunensis 449
 - episc. albanensis 431
 - - ratisbonensis 522
 - - tridentinus 458
 - - tholonensis 490
 - filius Conradi II 406
 - frater teutonicus 450
 - de Marostica 457
 - patr. aquil. 371
 - praesul. verdensis 451
 - de Spegnembergo 468—469
 Herberstein Leonardus 553—554
 Herbert Joann. typogr. 370
 (114) 69

- Herbordus de Avelsperc 450
 Herbst Godefridus decanus 466
 Herbsteiner Joannes 595
 Hermann Joannes 777
 Hermannus IV landgrav. 541 545
 - de Landensteyn 450
 Hernici Constantinus 713—714
 Heroldus 383
 Herrgott Marquardus 862
 Hertiades de Veinsinch 464
 Hertzog typ. ven. v. Hamman Joann.
 Hesler de Georg. episc. patav. 536
 Heynsericus frater teoton. 450
 Hicius Marcus Ferdin. orat. 652
 Hieronymus episc. vicentin. 403
 - a Jadera orat. 689 690 701 708
 Hilarius s. 857
 Hinderbach Joann. episc. trident.
 516 517 540 550 519
 Hirschvogelius Bernardus 370
 Hispanus Baptista 648
 Hodius 651
 Hoenloh de Ludovic. v. Ludovicus
 Hoffer Ludovica 785
 Hofferus Matthias capitän. 785
 Hoffmann Christoph. a secretis 597
 Hohenstauffen de Fridericus 441
 Holtiab orator turicensis 635
 Home de Joann. episcop. leodiens.
 577 578
 Honorius papa III 439
 - Philippus 786
 Horabonus Scipio locumt. 614
 Horn liber baro 830
 - Joannes praepositus 538
 Hosius Stanislaus cardin. 745
 Houer Franciscus 713
 Hoyer de comes Gerardus v. Gerardus
 Hroninger de Henric. orator 597
 Hubaldus episc. veron. 407
 Hüber Caspar bernensis 533
 Hugo de Duino capitän. 475
 - - Moncada 767
 - - Tufer 418
 Hunnius 697
 Huss Joannes 486
 Hnybaldus episc. ostiensis. 425
- I.
- Jacobus s. Ecclesia 436
 - comes hispanus 471
- Jacobus electus praenestinus 445—446
 - episc. Feltri et Belluni 467
 - - iustinopolitan. 559
 - - laudensis 486
 - marchio budensis 511
 - rex Britanniae 826
 - - Scotorum 697 706
 - de Marchia 517
 - - Placentia notarius 458
 - - Tarvisio episc. 481
 - - Valvasono 481
 - - Ymaxio notarius 457
 Janowitz Joann. burgr. 554
 Janus bey orator 722
 Jason 396
 Ibraimus bascia 679 685 690 701
 - - - - - 702 867
 Jegerdorff de Joann. Georg. v. Joann.
 Ildebrandus episc. veron. 404
 - episc. volaterran. 431
 Immo de Laberiano 386
 Imola ab Joannes v. Joannes
 Inacia Benvenutus 817
 Ingenuis ab Francisc. 817 819
 Ingo episc. mutinensis
 Innocentius papa II 418
 - - III 437—438
 - - IV 442—443
 - - VIII 540—542 550
 - - X 842
 - - XII 855—856
 Joachim. marchio brandeb. 696 823
 - - magdeburg. 705
 - - Moraviae 476
 Joanna ducissa Austriae 478
 - regina Neapolis 757
 - tergestina 550
 Joannes s. Ecclesia 425
 - comes Goritiae 514 517
 - Ludovicus comes in Nassov. 836
 - Maynard. comes Goric. 482 494
 - comes Veglae 474
 - dux 387
 - - Brunsvicii 849
 - - Carinthiae 461
 - - clivensis 531 695
 - - Saxoniae 751
 - Albertus marchio 695
 - marchio brandenburg. 511
 - - Moraviae 470
 - margravius badensis 525
 - papa XI 394
 - - XXII 462
 - - XXIII 484
 - princeps Anbaldiae 696
 - rex Hungariae 659 661—665
- 678—679 682 684 687 691
 708 732 786
 Joannes vaivoda 686 688
 - administr. ratisbon. 696
 - archiepisc. salisburg. 452
 - capellanus scardon. 639
 - diaconus 395 400 402
 - episc. alerensis 523—525
 - - bellunensis 400—401
 - - cameracensis 435
 - - canadiensis 561
 - - luthomilensis 475—476
 - - papiensis 513
 - - placentinus 400
 - - salernitanus 398 405
 - - tergestinus 391
 - - waradiensis 561
 - de Auersperg commiss. 614
 - - Bohemia 461—462
 - - Bibra 570
 - - Capistrano 514 516—517
 - Casimirus polonus 788
 - Castellanus 427
 - de Colonia typogr. 370
 - Dominic. de Yperies 566
 - Georgius de Jegerdorff 823
 - - a secretis 520
 - ab Imola 817
 - iudaeus 459
 - de Hallis typogr. 370
 - Henricus 460
 - Baptista de Levato 517
 - de Lisca 468
 - de Leyden sartor. 708
 - magister 418
 - Manthen de Gerretzen 370
 - de Mathelica 568
 - de Nördlingen 370
 - Parvus 487 489
 - Petrus cremensis 681
 - patriarcha antioch. 500
 - - aquil. 371 400—401
 - 403—404 452 482 476—477
 - gradensis 383
 - de Placentia 458
 - de Prata 451
 - commend. Pruthenor. 526
 - de Ragusio 498
 - de Rheno typogr. 370
 - de Sagano 524
 - - Sorunabo 418
 - - Spira typogr. 370
 - - Taliacotio 516—517
 - chirurg. Thaddaei de Ferrar. 479
 - de Templis 490
 - - Utino 480

Joannes Emeric. de Udenhem 370
Jonas Justus doctor 777
Jora de Consalvus capit. 580
- - Joann. Eman. orator 580
Joseph archid. Austriae 872
- rex Roman. 377
- I imper. 853 865—866
- II - 377 888—889
Jovannoctus cursor 545
Jovius Paulus cardin. 745
Joyard 871
Isabella Caroli V 768
Isuelles Petrus card. rhegin. 576
Judith regina Hungariae 412
Julianus notarius 705
Julius Caesar 385
- Pacius a Beriga 817
- papa II 582 598 608 611 672
755—757 818
Justinianus 389 816
- Antonius 600—601 823
- Marinus 369 727 728 732
- Sebastianus 367 581
Justus d. patron. Tergesti 550
- presbyter missus 389
Izza femina bellunensis 401
Izzo presbyter missus 387—388

K.

Kaczianarus Leonardus 559
Kalteisen Henricus 498
Karolomanus rex 392—393
Keve de Conradus v. Conradus
Khewenhüller Franc. orat. 815
Khüen de Belasy Joannes 738
Kinius Paulus 561
Kinskius Franc. Udalic. 859
Knab Michael canonic. 698
Knaur Petrus praeposit. 553—554
Königsech cancell. aulic. 872
Kruegerus Jacobus 777
Kuplenikh Petrus haeretic. 788
Kyber David 378

L.

Ladislaus rex Hungariae 413 428
Laginus capellanus 418

Lambecius 798
Lancetti Vincentius 764 775
Lancovio de cardin. 473
Landovia de Joann. 370
Landensteyn de Hermann. v. Herm.
Landrianus Franciscus 782
- Hieron. 580
Landus Augustinus 752
- Hieronymus 521
Langencen de Petrus 370
Langius Matthaëus cardin. 626 696
Lapensaul Joannes 494
Lapide de Philippus v. Philippus
Lascari Joannes 650
Laschi Hieron. vaivoda 682 684
Laudensis Martinus 817
Launois Carolus 767
Lauredanus Andreas locumten. 594
- - provisor 613
- Antonius orator 578 580
- Franciscus orat. 857 860—861
- Leonardus dux Venet. 580 587
590—591 593 595—596 611
615 617 631 634
- Petrus 550
Laurentius de Bibra 570
- famil. Vergerii 697
- de Love scriba 462
Lausac de dominus 741
Lautrecus marescalus 619—620 662
766—767
Lavezzari Joann. Paulus 850
Layming de dominus 800
Lazzari de Vincentius 369
Legelmeister Gregor. revaliens. 777
Leo I imperator 382
- papa X 613 616 619—620 625
633 672 756—757 766
- II archiep. ravenn. 402
- de Antonius orator 518
- Hieronymus orator 554—555
Leonardus Achates typogr. 370
- Aretinus 486 506
- de Carinthia comes 523
- comes Goriciae 713 715
- episcopus torcellens. 428
- palatinus Carinthia 565
Leopoldus s. 857
- Imper. 368 377 844—846 849
—850 852 854—857 860—861
- princeps Asturiar. 866
- abbas obremburgens. 461
- archid. Austriae 377 451 801
—803 843
Leskowetz de Albertus 554
Levato de Jo. Bapt. v. Jo. Bapt.

Leyva a Antonius 671 700 720 771
Lezze de Joann. 778
Liberius Vincentius hollandus 819
Lichtenstein Anton. orator 854
- Hermann. typ. 370
- Georg. episc. trid. 477
- Petrus typ. 370
- Wenceslaus 871
Liemar archiep. hamburg. 412
Lindenbrog. 383
Linowski 825
Lio Fabius a secretis 866
Lion de Jacob. orator 599
Lippomano Aloys. episcop. veron.
759 760
- Hieron. orator 782—783 805
Lisca de Bellus v. Bellus
- - Eglolfus v. Eglolfus
- - Joannes v. Joannes
Lisura Joannes 503
Liutprandus rex Langob. 382
Liuturinus s. episc. trevir. 384
Livianus v. Alvianus
Lodrono de Martinus v. Martin.
Logius G. silesius 698
Lombardo Jacob. consiliar. 846
Longavalle de Bonaventura v. Bonav.
Longinus Joannes Hieron. 648
- Marcus Anton. 648
Lonigo Caspar. doctor. 844
Loslein Petrus de Langencen 370
Lotharingia a Carolus v. Carolus
Lotharius imper. 389—391 418
- de Metternich archiep. trevi-
rensis 826
Louducus landgravius Turing. 434
Lucanus 773
Ludovicus imper. 385 389—392
- Bavarus 461—462
- dux Bavariae 435 479 694 699
- filius Ludov. Bavari 461
- dux Mediolani 572—573
- de Cavoriaco 460
- comes Foriulii 414
- - palatinus Rheni 695
- a Freiberg episc. const. 523
- landgrav. Assiae 511 520—521
- de Helfingstein episc. frising. 475
- - patr. aquil. 473
- de Hoenloeh 466
- rex Hungariae 463 467 470—
475 617 634 636 639—640
654—655 659 663
Ludovicus de Teck patr. aquil. 371
483 492—496 504 881
- - la Turre patr. aquil. 470 785 797
69*

Ludovicus rex Galliae 443 830 839
 Lünig Joannes Christian. 731
 Luger Conradus armiger 504
 Luitprandus rex 402
 Luna de Petrus v. Benedict. XII
 Lupus abbas sextensis 392
 - bergomensis 381
 Lussi Melchior orator 739 742
 Lutherus Dominic. episc. reatin. 524
 - Martinus 631—632 646 649
 693 696—697 708 727 738
 Lutzau orator caesar. 835
 Luxemburgo de Nicolaus v. Nicol.

M.

Magdalena archid. Austriae 377
 Magnericus s. episc. trevir. 384
 Mahumetes 658
 Mainardus comes Gorici. 435 448—449
 - Gueceli de Prata 449
 - comes Tyrolis 714
 Maior Joannes 777
 Maius Marcus 670
 - Michael orator 763
 Malacanis laibacensis 550
 Malakowski Stanisl. orator 858—859
 Malatesta dux 770
 - Baptista 505—506
 - Dominicus 506
 - Galeatius 505
 - Jacobus 782
 - Jo. Baptista 639
 Malvetius Hannibal bonon. 526
 Manetti Camillus 881
 - Jannotius 512
 Mangin Sara typogr. 827
 Maniaco de Olwadus v. Olwadus
 Manriquez Andreas 810
 Mansfeldio de Agnes 787
 Manus de Pariono 473
 Maphaeis de Bartholom. 619
 Maramaldus dux 770
 Marcanova Joannes 376 381
 Marcellus Hieron. orator 544 679 685
 - magister milit. 402
 - Nicolaus dux Ven. 522
 Marcha de Robertus v. Robertus
 Marchia de Jacobus v. Jacobus
 Marchio Vastii 671
 Marcovich Antonius 889
 Margaretha imperatr. 377

Margaretha archid. Austriae 377
 - Magdal. archid. Austr. 377
 - filia Caroli V 700—701
 - filia Joachimi brand. 705
 - regina Hungariae 478
 Maria archiduc. Austriae 377
 - regina Hungariae 754
 - Anna austriaca 878
 - Antonietta de Bavar. 377
 - Christiana austr. 795
 - soror Caroli V 376 725
 - s. de Organo 401
 - Theresia archid. Austr. 377
 - - imper. 871—872 874
 - - 879 886—888 890
 Marianna archid. Austr. 377
 - electrix palatina 377
 Marini Antonius de Francia 518
 Marinus a secretis 866
 Maripetrus Dominicus potestas 553
 - Paschalis dux 591 817—818
 Marostica de Henricus 457
 Marquardus patr. aquil. 469 472—473
 - Aloys. Ferdin. 860
 - Anton. cancellar. 422 668 670
 Marta Joann. Jacobus
 Martinez de comes orat. 855 856
 Martinus episc. massanus 432
 - comes de Lodrono 544
 - de Montereali 451
 - papa V 492 497
 - de Portugallo 657
 - - Pusolt 480
 Marus s. episc. trevir. 384
 Masaniello Thomas v. Aniello
 Maseus Jacobus 591
 Mas Latrie 367
 Mastraca Stilianus 817
 Maternus s. episc. trevir. 384
 Mathelica de Joann. Jac. 568
 Matilde comitissa 418 440
 Matthaecius Angelus 817 819
 Matthaecus Joannes secretar. 817
 - card. gurcensis 612—613
 - Petrus de Perusio 505
 Matthias imper. 823
 - archid. Austriae 789 792
 - comes de Castelbarco 544
 - filius Friderici III 525
 - notarius de Goricia 477
 - rex Hungariae 418 517 522
 524 526 543—549 399
 - comes de Porcilleis 478
 Mauerkircher Frideric. episc. pata-
 viens. 536
 Mauritius massoviensis 823

Maurocenus Andreas 805
 - Dominicus 419 — 420 733—
 734 749
 - Franciscus 800 842
 - Joannes 849
 - Mauricius 400—401
 - Michael 471
 - Nicolaus 471
 - Paulus 517
 - Petrus 408
 Maurocordatus Alexander 858—860
 Maurus Christoph. dux Ven. 518 568
 Maxentius patriar. aquil. 389
 Maximilianus s. 857
 - archid. Austriae 377 789—792
 800 803
 - dux Bavariae 823 827—828
 - I imper. 367—369 377 385
 526 541—542 550—551 553
 —555 560 571—572 575 580
 —583 585 587—589 591—594
 596 598 601 603—606 608
 —616 618—621 624 626 632
 640 644 713 716 746 764
 774 778—779 783
 - Ernestus archid. Austr. 377
 - Henricus episc. hild. 843
 Maximinus s. episc. trev. 384
 Maximus Laelius 591
 Mazzarinus cardin. orator 839
 Mechele Cirillus 817
 Meckeilla archiduc. Austr. 520
 Meckel Joannes 384
 Medalia de Philippus v. Philippus
 Medices Alexander 720
 - Joannes capit. 815
 - - Angel. cardin. 755
 - Julius cardin. 638
 - Laurent. 525 527—528 534 719
 Medio de Jacobus orator 526—528
 Mehemetus bey dux 634
 - Reis Effendi 858
 Meinardus de Carinthia 464
 Melancton Philippus 693 697 727
 Melchior de Campania 608
 Memmius tribunus Ven. 398
 Menkenius Otho 872
 - Joann. Burchard. 862
 Menechin Joannes doctor 568
 Menegatti Franciscus 860
 Meneses de Bernardin. 706
 Mercede de Anton. orat. 487
 Mercurius v. Gattinara Mercur.
 Mercy de mareschallus 870
 Metis de Henricus v. Henricus
 Meynardus senior comes Gorici. 441

Meynardus iunior com. Gor. 441
 Metternich de Joannes 829
 Meynhalmus de Zelvis 450
 Micantius Fulgentius 817
 Michael abbas 408
 - Andreas 463
 - vaivoda 793
 Milledonne Antonius 737
 Minius Laurentius 601
 - Marcus orator 691
 - Paulus 826—827
 Miserbach Henricus orator 635
 Mocenico Aloysius 401 580—581
 584 598 779
 - Joannes dux 528
 - Leonardus orator 369 763
 - Petrus orator 726—727
 - Thomas orator 483
 Modualdus s. episc. trev. 384
 Molinus Benedictus 463 495
 - Dominicus 885
 - Fantinus 693
 - Laurentius 885
 Moller Henricus amburg. 777
 Moncelese Horatius 874
 Montanus Jacobus 434
 Montagnaco de Antonius 883
 Monte del Antonius 608
 - - Joann. Maria 755
 Montecucoli comes 829 845
 Montereali de Martinus 451
 Montibus de Francisc. 568 574 580
 Montinus Laurentius 819
 Moranus Barthol. episcop. castell.
 536—538
 Moravia Joannes 371
 Morelli Jacobus 384 550 598 746
 Moris de Antonius orator 578
 Morone a Hieron. card. 739 747
 Moroni Joseph Maria 887
 Moronus Joann. cardin. 783
 Morosini Dominicus orator 369
 Moschinus de la Turre 478
 Mossis Michael 548
 Muleasses tunetinus 770
 Muratorius 383
 Muscus Augustin. tarvisin. 681
 682 708
 Mussatus Albertinus 454
 Mussius Angelus 817
 Mutinellius Fabius 367
 Mylius Joachimus 777

N.

Nagy Joannes 682 707
 Nani Baptista orator 368
 - Bernardus 887
 - Jo. Baptista 844—845 862
 Napinus della Turre praepos. 457
 Naugerius Andreas orator 636
 - Bernardus card. 746—747
 - - orator 368 738 749
 - - 750 755
 - Joannes capit. 595
 Nauntelberger Caspar 521
 Navarro de Petrus capit. 606
 Nechach de Aacharon 685
 Negronus Valerius comes 705
 Neideck a Georg. episc. trid. 596
 Nerli Guido 874
 Neunausser Joannes cap. 378 614
 Nicolaus papa V 510—513
 - patr. aquil. 371 464
 - amicus Poggii flor. 506
 - episc. trid. 461
 - de sancto Angelo 533
 - - Frankfordia typ. 370
 - - Fundo procur. 477
 - - Luxemburgo 463
 - - Pramperch 456—457
 - - Prata 494
 Nicolosius Jo. Bapt. a secr. 858 860
 Nicolusius de Portunaonis 477
 Niger Thomas episc. scard. 639—640
 Nigetius s. episc. trev. 384
 Nigris de Joann. Jacobus 851
 Noerdlingen de Joannes 370
 Nogarolis de Leonard. orat. 678
 Nordis de Jacobus decan. 675
 Notingus episc. navariensis 392
 Numai Alexand. episc. forliv. 525
 —526 529

O.

Oaroz Ludovicus orator 628
 Obernberger a secretis imp. 807
 Obiziis de Ferdin. marchio 865
 Obo ravennas 423
 Odalricus abbas mosacensis 419
 - episc. brixensis 409

Odalricus patr. aquil. 410 441
 Oddo abbas 404
 - dux Meraniae 444
 - Joannes 680
 Odetus de Foix 636
 Odolricus langobardus 415
 Oenobardus Fridericus 420—431
 Olivinus capit. 714
 Olmo Fortunatus v. Ulmo Fort.
 Olvradius de Maniaco 448
 Opalniski mareschalcus 790
 Opizo cancellarius 409
 Orbertus episc. Veronae 401
 Orio Laurentius v. Aurius
 Orsato Sertorius 386
 Ortemburg de Fridericus v. Frider.
 Ortona de Franciscus v. Francisc.
 Ostenga de liber baro 791
 Otho camerarius 418
 Othocarus rex Bohem. 450—452
 Otho I imper. 386 394—395 405
 - II - 396—399
 - III - 400—403
 - IV - 435—437
 - filius Frider. I imp. 423—425
 - comes de Sonnenberg 523
 - dux marchiae veron. 401
 Othobonus patr. aquil. 454
 - Petrus cardin. 843
 Otl baro 867
 Ottacher marchio Styriae 431
 Otto dux Bavariae 376
 - q. Henrici de Marostica 457
 Ottingerus Victor 777
 Ottolinus vicedecanus aquil. 464
 Ovetariis de Benedictus vicent. 506
 Oxenstiern orator svevicus 836 841

P.

Padavin Jo. Bapt. a secretis 812
 Paganus a Turre patr. aquil. 460
 Pagnanus Hercules 744
 Palaeologus Manuel orator 479
 Palavini extorris 677
 Palazzi Joannes 817
 Pallavicinus Antonius cremon. 776
 - Sfortia card. 731 737
 Paltrestein Walthasar 554
 Pancratius s. 431
 Pangracius purgravius 494
 Papadopoulo-Vretos Andr. 651

- Pappenheim Brohardus 521
 Parolus Joann. cremon. 774
 Parthenopaeus Joannes 598
 Participatius Ursus dux Ven. 393
 Paschalis papa I 389
 - papa II 415—416
 Pasqualicus Petrus orator 584—585
 587—588
 - Marinus or. 452
 - Philippus 809
 Passarella Jacob. episc. imol. 540
 Paulatio dux 402
 Paulinus s. episc. trevir. 384 857
 - magister gramm. 386
 - patr. aquil. 385
 Paulus papa II 519—520
 - - III 368 692 694 752
 699—700 702 709 711 718
 724 735—736 748 771
 - - IV 759—760
 - - V 799
 - de Castro 817
 - diaconus 382
 - de Lichtenstein 589 597
 - ab Oberstein 647 705
 - de castro Porpeti 494
 - praeposit. zedariens. 538
 Pechinollus Angelus episcop. hort.
 541—549
 Peckenschlager Joann. archiepisc.
 salisb. 541
 Pelagallus Leander perus. 574
 Pelagius s. 857
 Pellegrini Marcus Ant. 817
 Peraudius Raymund. episc. gure.
 541 546—548 550—551 560
 566—567 571
 Peregrinus I patr. aquil. 371 418
 —419 427
 - II - - 433 435
 Perenottus Anton. episc. atrab. 776
 Perenus Petrus 751
 Perg Bernardus protonot. 540
 Permarinus Joann. quaestor. 607
 Pertholdus cappellanus 418
 Perusio de Matthaeus Petr. v. Matth.
 Petenarius Matthaeus 456
 Petraplana de Georg. capit. 562
 Petrarca Franciscus 425 464
 Petronius s. 668
 Petrus s. 389 394
 - diaconus 383 389
 - episc. concord. 387
 - - cumanus 399
 Petrus episc. volaterranus 395
 - gastaldio 399
 - presb. aquil. 393
 - de Alliaco card. 487—489
 - Leopoldus arch. Austr. 377
 - q. Nicolusii montisfalc. 477
 - de Oberlaybach 477
 - Raphael de Goricia 523
 - Thomas carmelita 464
 Petschach de Felicianus
 Phaeus de la Turre miles 457—
 458 477 523
 Philibertus dux Sabaudiae 581
 - nothus Phil. burgundi 560
 - praepos. tregetens. 621
 Philippus de Alençonio 474
 - archid. Austr. 376 566—567
 579 586
 - comes 494
 - cursor 549
 - dux Burgundiae 512
 - Joannes de Schönborn 843
 - episc. sabinens. 473—475
 - - volaterranus 469
 - de Lapide 470
 - landgravius Assiae 525 749
 - Maximilianus 568—569
 - de Medalia 491
 - palatin. Rheni 695 708 711 802
 - II de Svevia 434—436
 - a Turre eques 379 451 523 778
 - rex Castellae renunt. 584 586
 - II rex Hispaniae 739—740 742
 744 757—761 763 779 807
 - III - - 816
 - IV - - 832
 - V - - 862
 Picardus Marcus brixienensis 591
 Piccolominaeus Aeneas Sylv. 381
 502—503 510 513—515 795
 - Franciscus cardin. 521
 - Jacobus cardin. 521
 Pierius Joannes 591
 Pignano de Rodolphus v. Rodolph.
 Pimpinella Vincent. ep. rosan. 674
 Pinazzo Tarquinius 811 813
 Pinzano de Fridericus v. Frideric.
 Piperites Henricus pastor 777
 Pipinus rex 383 386 389 394 405
 424 816
 Pirkhel Georgius croatus 796
 Pisani Aloysius 681
 - Joannes orator 496
 - Paulus 552
 Pisino de Carolus v. Carolus
 Pisoni Jo. Bapt. ferrariens. 616
 Pithianis de Andreas 514
 Pitiliani comes 568
 Pius cardinalis 852
 - papa IV 739 745
 Pizo de Rogerius v. Rogerius
 Pizzo eques 815
 Placentia de Barthol. v. Barthol.
 - - Joannes v. Joannes
 Poggiali Christophor. 751
 Poggius Florentinus 486 506
 Polanus Petrus dux Ven. 418
 Polemar de Joannes 498
 Polenta de Oppizo ravenn. 483
 Poller Bernardus 545
 Polus Reginaldus card. 723 730
 Poncetius de Turre 624
 Pontanus Ludovicus 499 502—504
 Ponte a Nicol. orator 739
 Popo patr. aquil. 371 406—408
 Porcilleis de Artuicus v. Artuicus
 - - Beachinus v. Beach.
 - - Gabriel v. Gabriel
 - - Joann. Ferdin. 845—846
 - - Matthias v. Matthias
 - - Shrisalia v. Sbrisalia
 - - Vielen. v. Vielen.
 Porro Ludovicus senator 710 714
 Portis de Fridericus 457
 Porto Aloysius vicentin. 603—604
 - Antonius vicentin. 691
 Portugruario de Anton. v. Anton.
 Prainerius Joannes capit. 823
 Prampere de Fridericus v. Frider.
 - - Nicolaus v. Nicolaus
 Prantner 688
 Prata de Gabriel v. Gabriel
 - - Gerardus v. Gerardus
 - - Joannes v. Joannes
 - - Nicolaus v. Nicolaus
 - - Wecelo v. Wecelo
 - - Weceletus v. Weceletus
 Prenestein Philipp. orator 785
 Prete Jani 443—444
 Pridelaner Georgius 517
 Primislaus dux teschinensis 474
 Primus s. 857
 Princeps de Echemberg 377
 - Lusitaniae 575
 - Onoldini 538
 Priolus Francisc. orator 800—802
 - Jacobus orator 471
 - Laurentius orator 636
 - - eques 673—674
 - Michael 828
 Promnitz de Balthasar episc. vra-
 tislav. 759—761

Proteus M. A. Lucanus 826
 Prunsich Henricus capit. 568
 Ptolomaeus Ferdinandus 665
 Puget Willelmus orator 858—859
 Puiati Josephus 885
 Purliliarum comes Hieron. 784
 Pusolt de Martinus 480

Q.

Quade Michael Frider. 827
 Quetta Antonius 709
 Quirinus Angel. Maria 881 883—884
 - Augustinus 797
 - Vincentius orator 368—369
 584—590
 Quiterius Franciscus orator 651

R.

Rabariuli Franciscus cubic. 475
 Rabatta capit. Grad. 828
 - Joann. capit. 477
 - Josephus 809
 - Michael 470
 Rabler Joann. a secretis 588
 Rachis rex Langobard. 383
 Raconiensis Thomas 649
 Racusio de Joann. v. Joannes
 Ragonea de Bertoldus v. Bertold.
 Raichmerus Joann. cap. 494
 Raimundus de la Turre 785 797
 Rainerius Antonius provisor 889
 - de Cardona 613
 - Paulus orator 888—889
 Rainutius pater Alex. III 423
 Rakoczi Georgius dux 835 865
 Rall de Christianus 890
 Rangonius Guido 705
 Ranke Leopoldus 698
 Ranober Balthasar 559
 Rapelar Frideric. capit. 562
 Rapicius tergestin. 817—818
 Ratdolt Erhardus 370
 Ratisbona de Leon. Wild 370
 Rauber Andreas 658
 - Nicolaus 378 707
 Raunach Salome 534
 Raunicher Bernardus 378

Ravangerus patr. aquil. 371
 Raymundinus de la Turre 457—458
 Raymundus consiliar. 717
 - patr. aquil. 451 453
 Razivil cardin. polon. 791
 Recalcatus Ambros. 693 719
 Reginfredus episc. veron. 402
 Regulus Joannes manzan. 601
 Reichenau de Willelmus v. Willel.
 Reichlingen de Frideric. v. Frider.
 Reisenberg de Ulricus v. Ulricus
 Renaldis de Francisc. a secr. 590
 - - Lucas a secr. 568 579—580
 589 591—593 595 597
 Renaldus dux Spoleti 443
 Renner Franc. typogr. 370
 Rentius de Cere a secr. 639
 Rescius Paulus a secret. 847
 Reynaldus cardinalis 425
 Reynsburch de Theodoric. 370
 Rhodus Joannes decanus 685
 Riccius Paulus medicus 693
 Riccobaldus Petrus volaterr. 486
 Richelieu cardin. 863
 Richoff Joannes 777
 Rietberg de Conrad. ep. osnabr. 565
 Rimb Wolricus capit. 469
 Rinvius Hieronymus 531
 Riprandus 408
 Riva Josephus a secret. 871
 Rizzardus de Tercento 483
 Rizzo Josaphat 594
 - Marcus a secretis 594
 Robertus archiep. strigon. 445
 - de Bavaria rex 478
 - de Marcha capit. 568
 - episc. colon. 525
 - imperator 376 479—481
 - rex Siciliae 458
 Robolottus Francis. cremon. 764 776
 Rochus s. 857
 Rodoaldus patr. aquil. 371 396 398
 Rodolphus archid. Austriae 470 479
 - habsburgicus 377 452
 - I imperat. 452
 - II - 784 791—793 796
 —799 801 807
 - de Pignano 466
 - - Varanaeo 508
 - - Werdemberg 453
 Römer Andreas pleban. 705
 Rogerius de Pizo capit. 449
 Rohr de Bernard. archiep. salisb. 530
 Rolandus cardinalis 423
 Romanus Democrit. phil. 591
 - Marcus 454

Romualdus archiep. salern. 421
 Roraius Ludovicus 570
 Rorarius Hieron. orator 693—694
 Rosate de Albericus v. Albericus
 Roscius Derleus 777
 Rosfelt Georgius neapolit. 777
 Rosis de Nicol. orator 568
 Rossi Joannes 379
 Rotellus Ludovicus 388 424 816
 Roterodamus Herasmus 620
 Rothmundt Joannes 656
 - Christoph. 656
 Roticausus 386
 Rotta marchio 877
 Rotwil de Adam v. Adam
 Rubeis de Bernard. ep. tarv. 657
 - - Jo. Franc. 406 411 886
 Rubeus Andreas a secret. 632 707
 709 842
 Rudnigerus Chromus 777
 Rufinis de Pasinus 621
 Ruoxa Ludovic. a secr. 521
 Rupertus de Budrio 453
 - palatin. Rheni 843
 Ruy Gomez delineatus 762
 Ruzzini Carolus orator 857—861
 866—868
 - Marcus 869

S.

Sabadinus consultor in iure 889
 Sabellicus 816
 Sabinus Georgius 626—627
 Sacrato a Joann. Maria 554
 Sadoletus Jacobus cardin. 625 723
 Sagredo Joannes orator 368 785
 846—847
 - Petrus orator 582
 Sagudinus Nicol. a secr. 654
 Salernus princeps Finarii 770
 Salicetus Bartholom. 817
 Salimbene Syrus procur. 432
 Salinas de Martinus 713
 Salomon rex Hungar. 412
 Salonus Annibal 601
 Salvadego Bartholom. 874
 Salvi Casetta ordin. praedic. 532
 Salviati Joannes cardin. 654 661
 Salvius Joann. Alder orat. 835 836
 Sanbonifacio de Alexand. 607
 Sanchia Beltrame 728

- Sanctus Clemens cardin. 884
 Sansovinus 836
 Santorius a secretis 872 877
 Santritter Joann. Lucilius 370
 Sanudo Franciscus orator 728
 - Marinus histor. 424—426 467
 604 620 641 644 649
 Sapidus Joannes 378
 Saracenus romanus 415
 Sardaeus Solinas 817
 Sarpus Paulus 737—738 800 810
 816 819—820
 Savorgnanus Antonius miles 598
 607 645
 - Franciscus v. Franciscus
 - Hieron. miles 598 603 607-608
 - Marius 708 713 715
 - Petrus 645
 - Philippus 603
 - Priamus 603
 - Tristanus v. Tristanus
 Saxon de Alpuino 415
 Sboroschi Christoph. polonus 789
 Sbrisia de Porcilleis capit. 460
 Scala de la Brunorus 493
 - - - Fregnanus capit. 493
 Scandella Jo. Bapt. 650
 Scarampus de Mediarota patr. aquil.
 371
 Schaumburg de Conradus v. Conr.
 Schawmberg de Frider. v. Frider.
 Schemidech Andreas a secr. 554
 Schierlius Christophorus 776
 Schinella de Amberch miles 403
 Schinellus de Cuccanea comes 468
 Schlich Leopoldus camer. 858—859
 Schlikius comes 867
 Schneideweyn Joannes 777
 Schönborn Bartholom. 777
 Schöner Matthaeus card. 625
 Scholemberg a comes 871
 Schulemburgius comes 867
 Schwarzenbergius 845
 Schyrlentius Hieron. 777
 Selender Nicolaus 655
 Scotus Alexius 697
 Scribanis de Joannes 489
 Sdrino comes interfectus 846
 Seldenus 821
 Seligenstadt de Joann. Herb. 370
 Selymus imper. Turcar. 616 678 679
 Semenza Augustinus 580
 Seneca L. Annaeus 826
 Serbellonus Gabriel 781
 Seripando Hieronym. cardin. 739
 744—745
 Serntayner de Ciprianus 597
 Servien 839
 Sessis de Cassandra vicet. 690
 Sfortia Ascanius cardin. 574
 - Blanca 554
 - Franciscus dux Mediol. 635
 641 670—671 720 766 768
 —769 771
 - Joann. Galeatius dux 542
 - Ludovicus dux 568 574 580
 588 671
 - Paulus 720
 Sgellaus protonotarius 432
 Sigcardus comes de Pleien 371
 - patr. aquil. 411 414
 Sigebodus episc. veron. 414
 Sigismundus archid. Austriae 377
 519 521 524 541 544 548 561
 - a Colonitz cardin. 377
 - imper. 376 466 482—485 487
 492—496 504—509 519 669
 - rex Poloniae 615—616 620
 684 687 748
 - comes Tyrolis 735
 Signorini Dominicus 863—864
 Sigonius 816
 Simeon s. Lipsana 800
 Simon episcopus 521
 Simoneta Ludov. card. 739 744—745
 Sinan bassà 781 795
 Siregno de Alexius v. Alexius
 Sirk de Jacob. ep. trevir. 511
 Siscus comes 397
 Siticus de Altemps card. 745
 Sixtus papa IV 521—527 529—
 537 723
 Slick Caspar 509
 Soave Petrus 737
 Soldanus 560
 Solimanus caesar Turcar. 681 721
 751 769
 Som de Josa comes 569
 Soncino de Raimund. 578
 Sonnemberg de Otho v. Otho
 Sophi Ismael 616
 Soranzo Jacobus orator 369
 Sorianus Domitius Palladius 591
 Spandoninus Matth. eques 714
 Spanocchi Laelius senensis 794
 Spegnembergo de Barthol. v. Barth.
 - de Bertoldus v. Bertoldus
 - - Bregonia v. Bregonia
 - - Gualterbert. v. Gualter.
 - - Henricus v. Henricus
 Spiegel Jacobus 620
 Spiegl Jacobus rusticus 648
 Spinellus Jo. Bapt. comes 611 612 618
 Spinula dux 770
 - Ambrosius capit. 823
 - Anfironus 504
 - N. 848
 Spinnlis de Balthasar v. Balthasar
 Spiritof capit. russicus 890
 Sprichinstag de Conradus 472
 Spuch Martinus capit. 715
 Stachel Conrad. typogr. 370
 Stafilaeus Frideric. confess. 747
 Stampa Maximilianus 720
 Standmayer Andreas 695
 Stanislaus episc. olomuc. 696
 Staperberger Hermannus 464
 Staremburg comes 851
 Staremburgius Guido 867 870
 Stella comes 867
 Stendal de Albertus typ. 370
 Steno Michael dux Ven. 480
 Stephanus dux Bavariae 479
 - III papa 383
 - s. rex Hungar. 446
 - Wayvoda Mold. 582
 Stobaeus Georgius ep. lavant. 796
 Stör Burkhardus 533—534
 Strassoldo Fridericus 715
 - Joannes 715
 - - Fridericus 715
 - - Josephus 715
 - Odoricus 715
 - Riccardus 842
 - Soldonerius 715
 Strozzi Petrus 728 806
 Strutius Arnaldus iudex 432
 Stuflo di Frideric. v. Hohenstauff.
 Stuitzel Jacobus 648
 Sturm Oswaldus presbyter 705
 Suleimanus caesar Turcar. 689 701
 —702 711
 Superantius Franc. orator 799
 - Jacob. orator 777—778
 - Joann. dux Ven. 459
 Supertinus plebanus Arbe 460
 Surianus Anton. orator 617
 - Michael orat. 368 778—779 804
 Susanis de Odoricus 472
 Sutton Robertus eques 867
 Suyvint Henricus notarius 497
 Svajer Amedaeus 426 690
 Swoch de Benedictus 509
 - - Helena 509
 - - Michael 509
 Sylvaticus Barthol. 819—820

T.

Tacianus s. 857
 Tacitus Cornelius 376
 Tagliapietra Jacobus Ant. 878
 Talman Michael 867
 Tarbia Thomas interpr. 860
 Tarso del Nicolaus 480
 Tautschen Joann. ep. labac. 787
 Tazzia de Jacobus 554
 Tech de Ludovicus v. Ludovic.
 Templis de Joannes v. Joann.
 Tengfell Joannes 685
 Tercento de Articus v. Articus
 - Rizzardus v. Rizzardus
 - Wolricus v. Wolricus
 Tertullianus 599
 Tessier de comes 871
 Teupolus Anton. orator 368
 - Jacob. dux Ven. 440
 - Nicolaus orator 631 688—689
 724—725
 - Paulus orat. 369 762—763
 Teutmarus patr. aquil. 391
 Thaddaeus magister ferrar. 479
 Theodemarus patr. aquil. 371
 Theodoricus de Apolda 434
 - Reynsburc 370
 Theodorus nuntius 714
 - princ. Moscoviae 790
 Theophania coniux Othon. 397—398
 Theorech Valentinus 751
 Thomas episc. agriensis 686—687
 - card. arch. strigon. 576 616
 - episc. duelmensis 629
 - G. M. 376
 Thomasius Petrus medic. 508
 Thoner Hieron. 709
 Thronus Andreas eques 887 889
 - Laurentius 700
 - Nicolaus 603 735
 - Sanctes 594
 - Vincentius 369 603
 Thuno de Sigismundus 709
 Thurn-Taxis princeps 876
 Tiberius della Turre 457
 Titianus romanus 415
 Toderini Theodorus 377
 Todesco a Bernardus 580
 Tolomei Claudius 734
 Tomisus abbas 437
 Tommaseo Nicolaus 369 731
 Aus d. Abh. d. III. Cl. d. k. Ak. d. Wiss. IX. Bd. III. Abth.

Tople Jacobus mercator 509
 Tordesillas de Manuel 811
 Torresini Joann. Jac. 776
 Tournon a Joann. Henric. 856 861
 Tradonicus Petrus dux Ven. 390 392
 Tragus Hieronymus 378
 Tramezzino a secretis 750
 Trautmannsdorfius com. 837 841
 Trautzen princeps 867
 Traversarius Ambrosius 501
 Trevisanus Andr. ep. feltr. 579
 - Bened. orator 562—563
 - Laurent. a secret. 637
 - Paulus locumt. 579
 - Zacharias locumt. 514
 Tridentinus Joann. vicent. 691
 Trilacea tridentina 550
 Tristanus de Saborniano 483 484
 492—493
 Tristavius Nicolaus 817
 Trithemius 501
 Trivalsius Joann. Jac. 605
 Trota Joannes 566
 Truchses e societate Jesu 851
 - Fridericus 511
 - Gebhardus 787—788
 - Otho ep. august. 742 755 756
 Tulemann Bernardus 565
 Turcheti Antonius 457
 - Franciscus notar 457
 Turinetti Joann. Anton. 886
 Turre de Franciscus v. Francisc.
 - Georgius v. Georgius
 - Gottifredus v. Gottifr.
 - Ludovicus v. Ludov.
 - Moschinus v. Mosch.
 - Napinus v. Napinus
 - Philippus v. Philipp.
 - Phoebus v. Phoebus
 - Poncetius v. Poncetius
 - Raimundus v. Raimund.
 - Tiberius v. Tiberius
 Turrianus comes capit. 823

U.

Ubaldu germanus 415
 Ubertus abbas 433
 Udalricus de Fledenich 418
 - I patr. aquil. 371
 - II patr. aquil. 371
 Udo archiep. trevir. 413

Ugo miles 441
 Ulmus Fortunat. 421—423 426 816
 Ulricus de Altosano 609
 - comes Cilliae 513
 - de Cuccanea 468
 - - Freundsberg ep. trid. 548
 - - Heneburg 453
 - - Reifenberg 459
 Urbanus papa III 431
 - V 469
 - VI 473 475
 - VIII 427 832
 - Bernardus 728
 - magister 471
 - dictus Procel. 450
 Urseolus II dux Ven. 400 402—403
 Ursinis de Ursus ep. theanensis 529
 -530 559 561
 Ursus Barthol. notarius 467
 Urtado de Mendoza Didacus 726

V.

Vaestringken Lucas 838
 Vahingen de Bertold. v. Bertold.
 Valaresso Zaccarias 875
 Valchenberg de Frider. v. Frider.
 Valenti cardinalis 880 884
 Valentinis de Christoph. 495
 Valerianus s. 857
 Valerius s. episc. trevir. 384
 - Augustinus provisor 661
 Valesius Henricus rex Galliae 782
 -783
 Valle della Franciscus 680
 Valvasono de Jacobus v. Jacobus
 Van der Planchen Eduardus 838
 Vanitz Paulus 832
 Varadinus consil. regius 544 546
 Varanco de Constantia v. Constant.
 - Rodolphus v. Rodul.
 Vargas orator hispanus 740
 Vatraius v. Prete Jani
 Vecellius Faustus notar. 703
 - Michael 703
 - Titianus pictor 703—704
 Vecton Vichardus orator 826
 Vegislaus de Wolffkele 570
 Velasco de Aloysius v. Aloysius
 Venceslaus VI rex Bohem. 472
 - dux Saxoniae 376
 Vendelhaff Conradus 451
 (115) 70

Venerius patr. gradens. 389—390
 - orator venetus 660—661
 - Anton. dux Ven. 476—477
 - Franciscus orator 879
 - Hieronym. orator 852 854
 - Landus 443
 Verane 418
 Verantius Anton. a secretis 704 708
 Vercy a Petrus camerarius 661
 Vergerius P. P. senior 485
 - - junior 692—699
 704 706 712—713 718—719
 728—729
 Verlochus de Brenberch 450
 Vespasianus de Iadera 701 708
 Vianello Franciscus 818
 Viaro Fantinus locumten. 487
 Viccomes archiep. andrinopol. 811
 - Carolus episc. alban. 739—740
 742 745—746
 Vicentina Lucia 728
 Viclea de Porcilleis 451
 Vida Othonellus a secret. 695—697
 Vido decanus aquil. 457
 Vielmi Jo. Bapt. 628
 Vignola Caesar a secretis 869
 - Petrus a secretis 877
 Villa regina 394
 Villanova de Grakanus v. Grakan.
 Villers de dominus a secr. 639
 Villinger Jacobus thesaur. 633
 Vincentius episc. raciensis 520
 Vindelinus de Spira typ. 370
 Vineis a Petrus a secretis 441
 Vintha Francisc. volaterran. 757
 Virgilius s. 773 857
 Visentinus Nicol. vitrarius 717
 Vitalis Janus 616
 - patr. gradensis 396
 Vitellius Herasm. episc. plocens. 620
 Vitus a Dorimbergo 789
 - romanus 415
 Vlatislaus rex Bohem. et Hungar.
 399 549 551—552 569 573
 575 577 581 582 607 615
 Vodalricus I patr. aquil. 411
 - II episc. trid. 404
 Volcholdus 404
 Volmann Isaacus doctor 836
 Volpe Aurelius cancellar. 828
 Volricus advocat. Poponis 406
 - decanus civitat. 450
 Vualdandus q. Immonis 386
 Vuangerius missus Othon. III 400
 Vuezelinus dux 413

W.

Waitz G. 380
 Walafridus Strabo 388
 Walch Georgius typ. 370
 Waldarfer Christoph. typ. 370
 Wallenstein Albertus 829—831
 Wallis dux austr. 872
 Walpertus episc. mutin. 392
 - patr. aquil. 393
 Walterpertholdus de Spegneemb. 469
 Waltilo notarius 415
 Waltser a Cronberg 696
 Wangen de Frider. ep. trid. 437
 Wayzmannus frater teoton. 450
 Weceletus de Prata 451
 Wecelo de Prata 449 451
 Welser Christoph. ep. ratisb. 696
 Welwood Willelmus 817
 Wenceslaus rex Bohem. 474 476 481
 Werdemberg de Rodolphus v. Rod.
 Werinherius abbas 414
 Wettinus v. Witinus
 Weysinich de Dictonarius v. Dict.
 Wich de Hieronym. orator 608
 Wichleff 486
 Wido episc. mutin. 394
 Wild Leonard. de Ratisb. typ. 370
 Wilhelma s. 384
 Willach de Nicol. vaivoda 517
 Willemina Amalia Hannov. 377
 Willelmus dux Austriae 478—479
 - - Bavariae 694 699
 - Georgius elect. Brand. 831—832
 - III rex Britanniae 859
 - dux Cliviae et Juliae 733
 - de Cucho 462
 - - Curtarodulo 470
 - palatin. Rheni 696
 - de Reichenau episc. aichstet-
 tensis 536—537
 - dux Saxoniae 511
 Wiltebrotdus episc. trevir. 384
 Witinus monachus 388
 Wodalricus archidiaconus 418
 - patr. aquil. 435
 - dux Carinthiae 418
 - de Medun 413
 Wolcherus patr. aquil. 371 434—436
 Wolf Adamus 368
 Wolffkele de Vegislaus v. Vegisl.
 Wolfgangus Willelm. Rheni 801
 802—803 843

Wolfreich von Reiffenberg v. Ulric.
 Wolfrigid dapifer 418
 Wolricus de Tercento 483
 Wolwinus episc. tergest. 453
 Woznicyn Procopius orator 859
 Wulchsteiner Michael 578
 Wurtemberg de Everardus v. Ever.
 Wussan de Stephanus 517

Y.

Ymaxio de Franciscus v. Franc.
 - de Jacobus v. Jacobus
 Yperies de Joann. Domin. v. Joann.

Z.

Zabarella Daniel 717
 - Franciscus card. 484
 Zambone Petrus 817
 Zamboni de Silvius Franc. 817 821
 Zane Matth. orator 789—790 807 808
 Zanetti Antonius Maria 371 871
 Zava Franciscus cremon. 764
 Zegliaco de Daniel v. Daniel
 Zelvis de Meynhalmus v. Meynhalm.
 Zeno s. 404 406 408 414
 - Alexander orator 872—875
 - Apostolus 774 776
 - Petrus orator 680
 Zermegh Joannes 786
 Ziani Petrus dux Ven. 436 439
 - Sebast. dux Ven. 421—429
 Ziliola de Carraria 480
 Zinzindorfio a comes 867
 Zizimus frater Bajazeti 543—545
 Zobius Philippus 777
 Zon Angelus 422
 Zorzi Aloysius 806
 - Marinus orator 849—850
 Zovenzonius Raph. tergest. 549 550
 Zucomakehius Andreas archiep.
 crainens. 529 531—538
 Zuffatus Joannes a secretis 568
 Zuffiniare Zorzi v. Giustinian Georg.
 Zusto Georgius orator 578
 - Sebastianus orator 578

II.

Index locorum.

A.

Aachen v. Aquae granatae	Ambasia 568	Arnhemium 800 803
Abbatia Kussaim 579	Amersfort 733	Asia 701 769
- sigebergensis 410	Amona 636	Asperg castr. mun. 800
Abigrassum 767	Ampicium 623 735 800 848	Assia 520 749 828 851
Acnum v. Aquae granatae	Andegave 622	- Cassella 377
Acre 443	Andreacum 584	Athesis fl. 401 593 890
Adua fl. 454	Andrinopolis 811	Atheste 613
Aegyptus 370	Anglia 586 597 610 629 638 648	Attimis marchionatus 403
Aemona 857	660 666 693 766—767 786	Auersperg 469 514
Africa 606 711 718 781	—787 799 859 875 877	Augusta 563 573 579 593 602 605
Agilar 636	Anhaltum 705 801	676 750—751
Agresta opp. 594—595	Anitium 403	- Taurinorum 803 875
Agrirentum 660	Anspach v. Onoldinum	- Vindelicorum 583—584 588
Aia Comitum 803 858	Antignana 463 876	621 633 636 676 698 723
- la v. Aja Comitum	Antipolis 771	755 769 800 803 827
Alba 501	Antona 636 766	Aumberch 403
- Julia 823	Antuerpia 568—569 586 636 727	Aurantium 838
- regia 546 659 859—860 866	733—734 766 800	Aurontium 734—735 876
Albania 643 890	Apolda 434	Austerlitz v. Slankovia
Albanum 403	Apua 771	Austria passim
Albaretum 613	Apulia 423—424 449—450 662	Austria inferior 705 782
Albis 769	665 785	Avenio 767
Albona 464 789 812	Aquae granatae 586	Avianum 493 644
Alemannia 442 454 478—479 523	- pannonicae 889	
625 702 767 774 786 849	Aquileia 371 391 406 411 475 707	
- superior 533—534 570 618 633	710 787 879—880 885 890	
Alexandria 423	Aquisgranum 629—630 765	
Alla veronensis 623	Arabia 370	
Alpagum 467	Arabonia 690	
Alpes 564	Aragonia 487 522 597—598 608 612	
Alpuinum 415	Arbe 460	
Alsatia 648	Aremberg 733	
Alvespurch 450	Argentina 534 552—553 568 571	
	584 587—588 602 696 755	
	Argentoratum 585	
	Arminum 435 532 623	

B.

Babilonia 443
Baccanum 510
Bachir castr. 456 462
Baden v. Aquae pannonicae
Badena 553
Bahnholmum ins. 829

Bamberga 695 697—698	Brassovia 680	Calabria 478
Bar 871	Braunekium v. Brunopolis	Caldarium 648
Barbana 378	Bravopurgum 636	Calemburgum 849
Barbaria 691 718	Brazzanum 788	Caletum 799
Barcino 586 665 667 700 717 718	Brenberch 450	Calistum 629
765—769	Brenoburgum v. Brandeburgum	Calocut 587
Barolum 818	Brenta v. Medoacus major	Cameracum 610 621 666 700 731
Barrum 671 878	Brentonicum 593 623	733
Basilea 496—504 508 531—535	Brigantium 553	Camerinum 528
540 693	Brisacus mons 832	Campidona 552 579 602
- parva 532	Brissacum 621	Campus Caulinus castr. 812
Bassanum 500 613 644 853 876	Brit 563	Candia 612
Bastigne 586	Britannia 826 859 876	Canstadt v. Cantaropolis
Battistancum 623	Brixia 455 524 553 743 801 890	Cantaropolis 553
Bauzanum 433	Brixina 552 563 579 585 648 755	Cantuaria 636 799
Bavaria <i>passim</i>	769	Capistranum 514 516—517
Belgium 635 727 749 754 847	Brixino v. Brixina	Capornoch 692
Belgrad in Hungaria 681 872	Brixinum v. Brixina	Caput Aggeris 399
Belgrado in Foroiul. v. Bellograd.	Brugae 540 586 636 727 734 800	- Carthaginis 780—781
Belinja 431 848	Bruna 827	Carelia 829
Bellogradum in Foroiul. 472 494	Brunechum v. Brunopolis	Carinthia <i>passim</i>
593 639 686 707—708 711	Bruneck v. Brunopolis	Carlowitz v. Carolovicium
713—716	Brunopolis 521 568 584 588 735	Carnarius sinus 865
Bellunum 461 890	Brunsvicia 599	Carnia 663 860
Benacus lacus 594 596	Brunsvicium 849	Carniola 444 451 475 526 658 753
Beneventum 586	- guelpherbyt. 377	—754 805 809
Berg v. Ducatus Montanus	Bruxellae 388 484 586 621 636 637	Carolovicium 858 860—861
Bergomum 380 553 735 890	713 727 733—734 755 756 812	Carpi 672
Berlichingen 570	Bubulenta 613	Carpinetum 733
Berna 531	Bucari port. 805 890	Carsus 785 815 890
Berolinum 877	Bucharest v. Thyanum	Casalis Tarv. 644
Besenum 433	Buda 467 471 510 544 567 678	Cassovia 561 878
Beudzinum 790	680—681 686—689 701 858	Castagnarus fl. 890
Bibra 570	- vetus 546	Castelbarco 540 544
Bibrac 741	Budrium 453	Castella 561—562 585—586 643
Bidens fluv. 435	Buja castr. 398	Castelletum Foroiul. 483
Binascum 767	Bulsanum v. Bolzanum	Castellon 415
Bitontum 870	Burgae v. Brugae	Castellutum 469
Bittonium 791	Burghetto 644	Castrum s. Angeli 531 657
Bles 619	Burgos v. Bravopurgum	- aquarum 552
Bohemia <i>passim</i>	Burgundia 368 512 548 560 562	Castrum francum Bon. 669
Bois le duc v. Silva ducis	566 569 584—585 726	- Mocho 518 555
Bolzanum 462 541 552 579 585	Busetum 769	Castrum novum Terg. 378 518 555
597 598 648 769 803 877—878	Butela Aduae castr. 454	707—708 711 713 715
Bonna 888	Butintro 867	- petrae 592
Bononia 376 435 484 501 517 668	Byzantium 514	- Porpeti 494
—670 689 692 695 700 717		- s. Servuli 378
768—769 812 827		Cere 639
Boristenes fl. 615		Cervera 594
Borussia 526 615 801		Cervia 435 594 672 721
Botistain castro 463		Cervical 605 707
Brabantia 566		Cervignanum 876
Braizan castr. 398		Cesena 435
Brandeburgum 376 692 704 801 803		Chiusa v. Clausa
Brandenburg v. Brandeburgum		Cibinum 680 702
Brarunegh v. Brunopolis		Cilia 376 513

Cillium 714
 Cittadella 613
 Cividatum v. Civitas Austriae
 Civitas Astensis 610
 - Austriae 477 479—482 600
 714 798 886—887
 - Foroiulii 389
 - nova 401—402
 Claudia Augusta 890
 Clausa 691
 Clavenna 553
 Clerical 378
 Cleves v. Clivia
 Clissa 702 707 809
 Clivia civitas 586 800
 - ducatus 376 733 749 800 801
 —802 804
 Cluniae 586
 Colloretum 644
 Collusvar 680
 Colonia *passim*
 Colonitz 377
 Comitatus bellunensis 401
 - bononiensis 394
 - cenetensis 400
 - foroiuliensis 393
 - histriensis 403
 - march. Eberhardi 408
 - mutinensis 394 408
 - pisensis 395
 - regiensis 394
 - veronensis 406
 - vicentinus 403
 Comorn 690
 Comus 553 670
 Concordia 401
 Coneglanum 459
 Confluentia 511 585 627 695 800
 Constantia 371 430 484 486—491
 532 534 553 568 587—588 696
 Constantinopolis 514 651 678 680
 689 701 781 860 890
 Cophaer 594
 Coppain 584
 Coreyra 727 838
 Cordevadum 569
 Cormons 494 593 600 713 716 876
 Cornaianum Barbarum 454
 Coro occupata 576
 Cotiniola 677
 Cotroi 636
 Covalum 623 876
 Cracovia 681 782
 Craina marcha 408
 Crema 427 890
 Cremsum 878

Cremona 579 642 656 769 776
 Crepy 733
 Creta 622 833 838 845—846
 Croatia 560 634 665 719 795 809
 —810 848 890
 Cronberg 696
 Crumerium 858
 Curia badensis 800
 - Naonis 460
 - Rhaetorum 553
 Curiovallia 812
 Curtarodulum 500
 Custrinum 832
 Cyprus 612 833
 Cytera 838
 Czwitad v. Civitas Austriae

D.

Dacia 566
 Dalmatia 413 537 572 582 665
 808—809 814 846 873 889-891
 Dambrovonum castr. 615
 Dania 828 835 841
 Danimarca v. Dania
 Danubium 551 639 683 688 847
 861 890
 Dauin v. Duinum
 Delft 798.
 Dilianum 391
 Dilinga 705
 Divin v. Duinum
 Divodurum 727 733 749
 Doblacum 735
 Doinum 636
 Domodossola 610
 Donariticum 415
 Donauwörth v. Donaverda
 Donaverda 802
 Doremberg 647
 Doricum 690
 Dorimbergum 789
 Draguchium 378
 Drava fl. 371
 Dresda 695
 Ducatus Montanus 801—802
 Düsseldorfum 803
 Duinum 753 785 848—849
 Dunikerka 800
 Dyrachium 471 578

E.

Ebersdorfum 860
 Echemberg 377
 Egna 579
 Elsassia 566
 Engadina 890
 Eridanus fl. 765 773
 Essen 695
 Esthonia 829
 Etruria 793 795 864 870—871
 Engubium 427—428
 Europa 642 668 766 798 813 837
 849 854 865 868 870 872
 Eystat 695

F.

Faganea 398 441
 Fagnigola 780
 Faignem 803
 Falaruna 586
 Fara 815
 Farnesium 845 854
 Faventia 435 510
 Feldkirchen v. Feltkirchium
 Feldkirk v. Velcuria
 Felicitas 394
 Felingia 584
 Feltkirchium 532 644 707
 Feltris v. Feltrium
 Feltrium 430 461 890
 Ferrara 424 478 507 538 657 666
 672 677 700 731 753 783
 Fiandra v. Flandria
 Finalium v. Finarium
 Finarium 711 767
 Findlandia 829
 Flambrum castr. 457—458
 Flandria 596 749 758 799 823
 Fledinich 418
 Flexum ad 690
 Florentia 388 480 510 528 531 564
 657 676 700 753 784
 Flumen 594 805—807 809
 - sancti Viti 752
 Foedis 403
 Fondi 855

Fons populi 817
 - ravidus 643
 Fornaces Bonon. 669—670
 Forumiulii *passim*
 Forum novum 564
 Fossetta 782
 Fraistetelium 853
 Frances montium 563
 Francofurdia 381 510 546 563 579
 584 627—628 725 765 778 800
 Francofurdium v. Francofurdia
 Francofurtum v. Francofurdia
 Franconia 648
 Frankfordium v. Francofurdia
 Freiberg 523
 Friburgum 568 610
 Frisacum 707 878
 Friuli v. Forumiulii
 Fuenterabia v. Fons ravidus

G.

Gallia *passim*
 Gallan castr. 420
 Gand v. Gandavum
 Gandavum 586 636 726—727 733
 —734 772
 Garlascum 767
 Garelianum v. Liris
 Gedanum 759
 Gemonia 479
 Genova v. Janua
 Genua v. Janua
 Germania *passim*
 - inferior 371 380
 Gbeldria 568 586 727 733 749
 Giavarinum 794
 Giorgiù expugnatum 795
 Glanech castr. 479
 Gliuba fretum 808
 Guido 781
 Gonzaga castr. 440
 Goritia *passim*
 Gortslach 559
 Gottinga 849
 Grabenhagen v. Haga comitum
 Gradisca 593 598—600 633 640
 707—709 804 811 813 815
 Gradus insula 391 407 680 828
 - portus 890
 Graecia 571 572 650 701
 Graecium 514 527—528 536 703
 776 828 877—878

Graint 584
 Grajubach 570
 Gratz v. Graecium
 Gravelinghes 629
 Gravia 586
 Gretz v. Graecium
 Grez v. Graecium
 Grignum 801
 Groang castr. 398
 Guardistalla 392
 Guleta expugnata 707 710—711
 718 770—771 781
 Gundendorfium 877

H.

Habelspurg 377
 Haga Comitum 636 727 788 849
 Halla ad Oenum 552 795
 - svevica 584 801
 - Tyrolis 801
 Hallae 563 579 588 717
 - brixinenses 567 584
 Hamburgum 835
 Hannoveria 377
 Hanovia 786 800
 Harnau 584
 Haugae 698
 Heidelbergae 695 803 827
 Helvetia 609
 Hemonia 432
 Heneburg 453
 Heracliana 402
 Hibernia 826
 Hierusalem 458 575 638
 Hispania *passim*
 Histria *passim*
 Hollandia 727 801 858 860 871
 Hungaria *passim*
 Hystrus fl. 321

I.

Janua 504 564 734—735 657 667
 702 718 726 753 767—768
 771 782 878
 Idunum 782
 Imola 435
 India 587 890

Indiae 443 754
 Ingolstadium 697
 Inghilterra v. Anglia
 Ingria 829
 Inqueller 584
 Insbruck v. Oenipontum
 Insubria 651
 Insula Histr. 396
 - gradensis 432
 Intal vallis Oeni 434
 Ipoglava 595
 Isola della scala 691
 Isoncium 565 593 716 788
 Italia *passim*
 Judaea 570
 Judaica insula 887
 Judenburg v. Judenburgum
 Judenburgum 644
 Julia 733
 - Clivorum 803
 Juliaceum 801—803
 Justinopolis 397 594 633 706 718

K.

Kärtnerstrasse via Vindob. 644
 Kempten v. Campidonia
 Keskemetum 858
 Kiese 851
 Kippozaritum 782
 Kizinga 553
 Kleinkirchen 782
 Knittelfeld 644
 Krems 705

L.

Labacum 450 518 694 752 857
 Laberianum 386
 Lacus brigantinus 500
 Lamagna v. Alemannia
 Landech 571
 Landensteyn 450
 Lauenburg v. Leobergum
 Laus Pompeia 642 769
 Lautrec 636
 Laybacum v. Labacum
 Ledra fl. 707
 Lemen fl. 399

Leno v. Leo
 Leo 404
 Leoberc 644
 Leobergum 832
 Leobia 878
 Leontium 878
 Leopoldstadium 853
 Lestinum 878
 Leudrum v. Vallis Leudri
 Levicum 579
 Leyden 708
 Liburnia 809
 Liburnum 565 873
 Licca 890—891
 Lichtenstein 377
 Liguria 565
 Lincium 377 545 552 554 701 754
 Lindovia 592
 Liniacum 602
 Lipoglavum 789
 Lipsia 381
 Lipientia fl. 387
 Liris fl. 437
 Lituania 615 790—791
 Liventia fl. 449
 Livium 435
 Livonia pacata 685
 Lizza Fusina 613
 Lodronum 540 544
 Lombardia 423 430 437 448 457
 562 603 635 815
 Londinum 636 786 799
 Lorena v. Lotharingia
 Lotharingia 478 648 832 871 878
 Lovanium 617
 Love 462
 Lovitium 785
 Luca 663
 Lucarnum 610
 Lucemburgum 609 627
 Lucinichium 477
 Ludgeri s. castrum 847
 Luganum 610
 Lugdunum 835
 - Batavor. 800 803
 Luneburg v. Luneburgum
 Luneburga 708
 Luneburgum 480 599 849
 Lunsperg 563
 Lunzaniga 414
 Lupoglanum 554
 Lusatia 754 778
 Lusitania 575 587 654 657 720
 Luxemburgum 586
 Lyntz v. Lincium

M.

Madrid v. Matritum
 Magdeburgum 616
 Mamianum castr. 378
 Maniacum 469—470
 Mantua *passim*
 Maranum 500 579 633 640 645
 648 680 694 728 754 806
 813 876
 Marca Crainae 408
 - tarvisina 603
 Marcesine 578
 Marcha comitatus 801
 Marchia 451
 - veronensis 403 437
 Marchionatus Attimis 403
 Marchvelt 452
 Marebium 521 735
 Marinianum 401
 Marmaros 678 680
 Marmirolum 769
 Marostica 457
 Massa 432 439
 Massilia 726 767 771
 Mathelica 568
 Matrai 579
 Matritum 636 653 667 700 767
 815—816
 Mauritania 637
 Mazzorbo 782
 Meclinia 727 733 734
 Mediolanum *passim*
 Medoacus maior fl. 728
 Medun 418
 Meghies 681—682
 Memminga 579 588 602 733
 Memmingen v. Memminga
 Merania 444
 Mergenthal 800
 Messana 771
 Mestre 471 613 644
 Metae 458 467
 Metz 461
 Middelbourg 586
 Milano v. Mediolanum
 Mindelhain 579
 Minzbacum 878
 Misnia 697 704
 Misurina mons 735
 Mocho castr. 378
 Modium abbatia 443

Modoecia 512
 Modrussa 474 719
 Moedlinga 847 853 873
 Moguntia 431 503 535—536 568
 563 626 636 645 695
 Moldavia 582 678 826
 Monachium 379 552 695 827
 Monasterium 693 696 708
 - mosacense 410
 - s. Petri ap. 409
 - s. Salvatoris 404
 - Sexti 400
 - sonnamburgense 404
 - Westphalorum 836 839—841
 - s. Zenonis 404 408
 Monsbelligardus 546
 Monscrucis 876
 Monscasinus 388
 Monsfalconis 680
 Monsfeltri 505
 Monsferratus 699 829
 Mons Hannoviae 733
 - Olivetus 724
 - padernus 876
 Monspessulanus 725
 Monsregalis 448
 Monsrosolus 717
 Montagnana 602 613
 Montecchio v. Monticulum mai.
 Monticulum maius 690
 Moravia 452 470 659 687 754 763
 778 782—783 846
 Mori 594 623
 Morlacca fl. 808 889 891
 Mosacium 410
 Moscovia 615 785—786 790 859
 860—861 871
 Mosnil 418
 Motho expugnat. 575—576
 Motta 767
 Mozentes 586
 Mülberg 751
 Münster v. Monasterium
 Mürzusschlag 644
 Muja 594
 Muniglanium 463
 Muranum 754 782
 Mursipontum 733
 Mutina 408 672 677 783 871

N.

Naburga claustralis 803
 Naedriollum 878

Namurcum 586 727
 Narenta 858
 Nassovia 836
 Naudoralba 655
 Navarra 635 778
 Nazareth 629
 Nazaria 770
 Neapolis 463 542 544—546 613
 640 657 711 717 720 754 759
 771 821 837 862 865
 Neoburgum 377 695 801
 Neoclastrum 878
 Neopactum 872
 Neostadium 692 703 708
 Neuburg v. Naburga clastr.
 Neumarkt 782
 Neustadt v. Nova civitas
 Nicaea 726
 Nicia 368 722—723
 Non v. Vallis Agnania
 Nordlinga 563
 Norimberga v. Nuremberga
 Norvegia 685
 Nova civitas 377 782
 Novaria 562 767
 Novecherich castr. 644
 Novendorfium 800
 Novigradum 891
 Nuremberga 370 434 467 602 645
 681 687 695 698 727

O.

Oberlaybach 477
 Oberstein 647 700
 Odenard 636
 Oenipontum *passim*
 Oenus fl. 434 552
 Olomucium 782—783 790
 Onoldinum 538
 Opavia 377 783
 Oranum 586
 Oresvar 471
 Oriens 631 675
 Orimberch 478
 Ortēmburg 481—482
 Osnabruga 836 839—841
 Osopum 607 615
 Osterga 791
 Ostilia 890
 Ottemburg v. Ottimburgum
 Ottimburgum 524 800

Ottocaz 813
 Owar castr. 683
 Oxonium 388

P.

Paderbona 695
 Padua v. Patavium
 Padus fl. 771
 Pagoniz 825
 Palentia 636
 Palmanova castr. 371 794 812
 Pannonia 508 552
 - inferior 795
 Papia 670
 Papilia 435
 Parentium 890
 Parionum 473
 Parisii 388 664
 Parma 639 755 766 769 771 870
 Passavia 769 801
 Passerovicium 866—867
 Patavia 381 552
 Patavium 457 471 475 479 500
 552 555 563 599 602 613 698
 Pedemons 378 771
 Pellorium 878
 Penbefe port. 843
 Peruvium 718
 Pestinum 623 680 878
 Petena 401
 Petrus Weandinus 561 858—859
 Philiburgium 533
 Philipsburgum 851
 Picens ager 785
 Picocha 766
 Piemons v. Pedemons
 Pietra pelosa 789
 Pigmentum 712
 Pilsen 825
 Piranum 594
 Pisae 415 439 465 479 573
 Pisaurum 435 547
 Piscaria 742
 Pischeria 579 651
 Piscia 526
 Pisinum 554 594—595 712 789
 Placentia 432 458 490 536 670
 635 751—752 766 771 786
 Plebs Cadubrii 463 704
 - Sacci 613

Pletzium 848
 Podgora 477
 Poglavum 605
 Pola 890
 Polonia *passim*
 Polzanum v. Bolzanum
 Pomerania 831—832
 Ponteba 644
 Portorè 865 890
 Portus arx 830
 Portusgruarium 568
 Portusnaonis 407 439 468 515 524
 534 540 553 554 568 593 713
 Posnania 858
 Pisonium 509 690 703 858 872
 Postoina 605
 Praga 466 543 649 692 695 790
 793—794 800—801 807—808
 823 825—826 835
 Prata 449 492
 Pratum 611
 Presburg 851
 Prevesa 867
 Primerium 551
 Primulanum 579
 Probatopolis 500
 Prosechum 594
 Provincia 726
 Puebla v. Succosa
 Puia v. Apulia
 Puzioli castr. 393
 Pyrene mons 638

Q.

Quadrivium 492 713
 Quinquecclesiae 704 878

R.

Racana 665
 Rachel 378
 Ragonea 449 467
 Raspum 595
 Rastadt 553 697
 Ratisbona 682—685 695 698—699
 727—728 769 793 844 851—852
 Rauenstein 733 801
 Ravenna 393 435 672 721

Raziza 378
 Reanae 598
 Recobarium 876
 Regium 635 672 677 783
 Reifenbergum 793
 Resciutta 644
 Resia 848
 Rezmonia 478
 Rezum 878
 Rhenus fl. 521 540 566 695 708
 765 769 801—802 824 828
 835 843
 - bonon. fl. 669
 Rhodus 543 547 639 686
 Riburgium Tergest. 473
 Rinfelt 533
 Ripa 579 596—597 619 648
 Risvich 858
 Rithum 790
 Riva v. Ripa
 Rivoaltum Venet. 728
 Rizianum 387
 Roboretum 568 577 579 619 633
 647—648 496
 Rochendorp 629
 Rocium 554
 Rohas 419
 Roma *passim*
 Romagna 603
 Romandiola 387
 Rosacium 418
 Rosate 375
 Rotenek 434
 Rottenburg 584
 Rotterodamum 800
 Roveredo v. Roboretum
 Roveredum v. Roboretum
 Rovignum 594
 Rozzo 876
 Ruberia 672
 Ruginum 401
 Rulanum 475

S.

Sabaria 878
 Sabaudia 495 503 581 700 771 811
 829 867
 Sabloneta 766
 Sabornianum 393 475
 Sacilum 471 481 493 707
 Sacratum 554
 Aus d. Abh. d. III. Cl. d. k. Ak. d. Wiss. IX. Bd. III. Abth.

Saganum 524
 Saifler 782
 Saint Desir 733
 Salbore Hist. 425
 Salisburgum 552 602 708 755
 Salodium 611
 Salurnum 500
 Sancta Maria 878
 Sanctum Sepulchrum 744
 Sanctus Andreas 594 636
 - Daniel 482 493—494 607
 614 691
 - Doninus 769
 - Gallus 388
 - Helias 788
 - Hieronymus 756
 - Jacob de Compost 586 692 766
 - Joannes 753
 - Marcus fretum 808
 - Michael 782
 - Petrus ins. 806 808
 - Vitus 644 707 806 808
 Santander v. Sanctus Andreas
 Sardinia 875—876
 Sarnus 770 817
 Saxonia 376—378 479 538 648 676
 690 696 704 706—707 713
 716 725 748 823 828 888
 Scardona 582
 Schaffhausen v. Probatopolis
 Schaumburg 570
 Schinchencans castr. 800
 Schmalz 500
 Schoenbrunnium 889—890
 Schottwien 644
 Schweinfurt 665
 Slavonia 447 493 634
 Schlusa 464
 Scotia 442
 Sebenicum 712
 Semich 554
 Sempronium 689—690
 Senae 510 573 657 757 759
 Senia 467 805—810 812 814—815
 877
 Serimium v. Zerimium
 Serissa castr. 808
 Servarolum 779
 Servich 876
 Sesto v. Sextum
 Sevilla 654
 Sextum 400 401 479
 Sicilia 440 448—450 458 478 564
 575 606 608 633—634 660 753
 Silesia 524 659 697 754 778 792 888
 Siliganum castr. 402

Silva ducis 586 734
 Sinoleusbo castr. 615
 Siviglia v. Sevilla
 Slankovia 782
 Smalcald 696
 Solisbacum 377
 Soncinum 579
 Sonnenberg 523
 Sophumbergum 403
 Sopronium 878
 Soranabum 418
 Soranum 438
 Sotorian 605
 Sovignacum 378
 Spagna v. Hispania
 Spalt 697
 Spegnembergum 460 469 471 565
 644 691
 Spicum 712
 Spilimbergum v. Spegnembergum
 Spira 370 645 658 687 698 727
 733 749 755 769 835
 Spitale 644
 Stainacum 878
 Staner 579
 Staphilus 400
 Stella 825
 Sternberg 782
 Sterzingium 568
 Stoccarda v. Stugardia
 Stralsundum 829
 Strassoldo castr. 452 479 788
 Strigonium 544—545 680 686 690
 701 858
 Stugardia 497 800 835
 Succosa 586
 Svevia 434 551 829—831 835 889
 840—841
 - augustensis 567
 Symerburg 735

T.

Taliacotium 516
 Tarsatum 401
 Tartarus fl. 874—875 890
 Tarvis 644
 Tarvisium 458—459 463 471 481
 494 681 877
 Taurinum 680 695
 Temenum 795
 Temesvar v. Temenum
 (116) 71

Teotonia 434 876
 Tercentum 483
 Tergestum 391 554—555 579 594
 601 605 633 642 707 752—753
 180 813—814 848 888 890
 Tergovist 795
 Terna 586
 Terra laboris 449—450
 - sancta 370
 Theotonia v. Teotonia
 Thuregum 540
 Thuricum 635
 Thuringia 704
 Thyanum 795
 Tiburis 420
 Ticinum 718 765
 Tilavemtum fl. 387
 Tirnavia 509 853
 Toblac v. Toblacum
 Toblacum 734 876
 Tognale 496
 Toletum 636
 Torcello 782
 Toscana v. Etruria
 Tragovista 680
 Tragurium 707
 Traiectum ad Rhenum 727 803
 Transylvania *passim*
 Treveri 380
 Trevixum castr. 594
 Tridentum *passim*
 Troppau v. Opavia
 Trumellum 767
 Tufers 418
 Tulmetium 492 598
 Tulminum 714 797
 Tulna 878
 Tunetum 707 710—711 716 718
 720 770—771 780—782
 Turegum 409
 Turingia 434
 Turris 378
 Tuscia 394 456
 Tutoch 858
 Tyrolis *passim*

U.

Uberlingium 568
 Ulma 552 563 568 569 574 579
 584—585 602 613 800
 Ulmum v. Ulma
 Unisort 636
 Uratislavia v. Vratislavia

Urbinum 691 722
 Urbs nova 644
 - vetus 394 562
 Urca 378
 Usinum 398 401 460 474 476 479
 483 494 598 600—601 633
 644 788

V.

Vacia 878
 Vadum 395
 Valachia 524 634 678 826 867
 Valentia 731
 Valentiana 636 727 733
 Valladolid v. Vallissoletum
 Valles Judicianae 548
 Vallis 389
 - Abbatia 401
 - Agnania 548
 - arsa 876
 - Eritelma 610
 - Euganea 500
 - Leudri 496
 Vallissoletum 576 636 641
 Vallis aolis 548
 - Saxina 778
 - Sugana v. Vallis Eugan.
 Valtellina 610
 Valvasonum 481
 Valz 377
 Varasdinum 680
 Varsavia 790
 Vastium 671
 Vasvaria 878
 Vecla 439
 Veglia 474 544 661
 Velcuria 500
 Velsperg 452
 Venetiae *passim*
 Venloe 733
 Venzonum 460 479 494 644 707
 Vercellis 771
 Vergera 765—766
 Verona *passim*
 Vesalia 803 829
 Vesel v. Vesalia
 Vicea 848
 Vicegradus 858
 Vicetia 459 552 603—604 612 613
 633 644 723 890
 Vichem 605
 Victoria 636 694
 Vicus s. Laurentii 579

Vienna v. Vindobona
 Viglevanum 711 767 769
 Villa Corvae 449
 Villacum 471 555 644—645 707 755
 Villafranca 619 701
 Villanova 540
 Villers 639
 Vincester 636
 Vindobona *passim*
 Vipacum 554 793
 Visurgis 767
 Vivarium 460
 Volana ins. 436
 Volaterrae 431 466
 Vonizza 867
 Vormatia 563 568 579 631—633
 636 645 696 727 729 733
 734 766 812 875—877
 Vratislavia 681 696—697 791

W.

Waldburgum 787
 Waradinum 561
 Wartberg 755
 Waruth 712
 Wasserburg v. Castrum aquarum
 Werdemberg 453
 Wien v. Vindobona
 Wilcz 533—534
 Windischgretz 451
 Wintingium 878
 Wirtemberg 546
 Wissenburg 566 584
 Wittemberga 708 867
 Wolffkele 570
 Wolmbrod 712
 Wormatia v. Vormatia

Z.

Zacinthus 838 890
 Zala 686
 Zaupola 415
 Zegliacum 565
 Zerimnium 685
 Ziolerum 685
 Zopola 515
 Zug 635
 Zutphania 733
 Zwole 515

III.

Index rerum.

A

Abbatia de Capornoch 692
 - *mosacensis* 410 443
 - *vaucellensis* 760
Abbatiae Carinthiae 658
Affidatio Conradi utin. 472
Album germanicum 776
Allodia comit. Tyrolis 431
Annales anonymi herbipolens. 417
Archipincernatus imp. rom. 525
Armamentarium august. 800
Austrias. Poema 764—776

B.

Bellum bohemicum 544 888

- foroiul. 469—470 594 598 811
- Gheldriae 586
- helveticum 568
- hispanicum 771
- hungar. in Turcas 793-795 850
- noricum 772
- pedemontanum 811
- polonum 609
- in Turcas differend. 527—528
559
- - proposit. 514—516 521—
522 526 528 530 541—542
544—546 552 576—577

Bellum rusticorum 648—649

- **Tergesti** 594
- **in Venetos** 472 547 813

Bibliotheca ambrosiana 586

- **Arroldi** 766
- **Bambergae** 698
- **Bonelli** 776
- **Bergonzi** 777
- **caponiana** 369
- **heidelbergensis** 827—828
- **Lazzari-Wcovich** 369
- **magliabecchiana** 369
- **marciana Ven.** 369 598 605 776
- **Pallavicini** 776
- **senensis** 369
- **Torresini** 775—776
- **veneta patr.** 369
- **vindobonens.** 369 870—871

Bibliothecae Europae 378

Bulla aurea 467 840 844

- **Bonifacii pp. VIII** 427
- **in coena Domini** 813
- **cruciatae** 534—535 537
- **Joannis pp. XXIII** 484

Bullae expectativae 566

- **Gregorii pp. XIII** 784—785

C.

Canes venatorii Maximil. 562
Canonizatio s. Joann. a Capistr.
516—517

Capitula cameracensia 666
- ligae bononiensis. 700
Capitulare fondaco Tedeschi 379
Capitulum aquileiense 464 787
- basileense 534
- civitatense 798 886—887
- constatiense 523
- pataviense 536
- pragense 466 519
- salisburgense 541 548
- tridentinum 477
- vaciense 520
- vormatiense 645
Caravana spalatensis 712
Chronica Ekkeardi 417
- schismatis 420
Chronicon altinate 422
- civitatense 599
- Romualdi 421
- universale 380
Classis gallica 578
- hungarica 577
- lusitanica 578
- veneta 578
Comitia francofurdensis 725
- ratisbonensis 685 687
- spirensis 687
Conciliabulum pisanum 711
Concilium augustanum 604 676
- basileense 371 496—504 510
531—532
- civitatense 480 482
- constatiense 371 484—492
- francofurdiense 386
- lateranense 416 612
- mantuanum 517

Concilium oecumenic. 472 645 692
699 711 713 716
Concilium pisanum 489
- spirense 769
- senense 497
- tridentin. 371 735—748
Conventus augustanus 573 620 676
679 689 698 723 750—751 763
- Brunekii 568
- Bruzellarum 713
- carolovicianus 857—859 861
- coloniensis 568
- constantiensis 587
- foroiuliensis 414
- francofurdiensis 510 545 627
—628 763 826 839
- friburgensis 568
- Hallarum Sueviae 801
- hungaricus 861
- moguntinus 535
- monasteriensis 837 841
- nurembergensis 530 531 579
685 687 698
- Niciae 724—726
- pataviensis 763
- passerovicianus 866—868
- ratisbonensis 513 698 699 729
—730 763 793—794
- schweinfordensis 685
- Smalcaldae 696
- spirensis 698 729 733 735 749
- Sterzingii 568
- tridentinus 596—597 706—
707 713 715
- Uberlingii 568
- Veronae 713
- Vicetiae 723
- vindelicus 574
- vindobonensis 513
- vormaliensis 513 568 647
713 763
- westphalensis 836—842
Coronatio Caroli V 668 673—675
- imperialis 376
- Mariae Theresiae 872
- Maximiliani 746
Cruciata Hungarorum 616
- proposita in Turcas 561 577
—579 666 675

D.

Decanatus misnensis 544
Deditio Alexandriae 662

Deditio Bellogradi 593
- Duini 594
- Vicetiae 604—605
Diaeta augustana 676
- bellogradensis 547
- Bolzani 598
- francofurdiensis 578
- Lincii 544 577
- nurembergensis 578
- Oeniponti 648
- ratisbonensis 514—515 682—
683 693
- spirensis 682—683 727
- vormaliensis 569 729
- Zug 635
Diploma Franc. Cornelii 630
- Titiani Vecelli 703
Direptio Utini 598
Dissidia religionis 495 658 799
Documenta turcica 860
Dominium maris hadriat. 816—822
Donatio Foriulii 435
Donationes pontifici 389
Duellum Caroli V 664 667

E.

Ecclesia aquensis 397
- aquileiensis 391—393 400 403
—404 432—433 436 443
457 460 475—476
- aretina 409
- basileensis 885
- bononiensis 404
- brixinensis 457
- bugolemensis 685
- civitatensis 441
- constantiensis 523
- cremonensis 407
- gradensis 396 409
- labacensis 443 518 857
- laudensis 396 454
- mutinensis 392 394 408
- novariensis 392
- olomucensis 474 515 546
- passaviensis 529 856
- pragensis 466
- quinquecclesiensis 542
- ravennatensis 402
- salernitana 398 405
- salisburgensis 530 856
- strigoniensis 526 542

Ecclesia tarvisina 410
- tergestina 391 638
- tridentina 431—432 457—
458 477
- vaciensis 530
- vercellensis 402
- vindobonensis 638 705
- volaterrana 395 431 464 469
- in Wilcz 533
- s. Angeli Romae 497
- dell'anima Romae 856
- s. Bavonis Gandavi 727
- - Canciani de Ausperg 469
- - Cerboni 432
- - Dominici Bonon. 674
- - Jacobi Volanae 436
- - Joannis Gandavi 727
- - - in Laterano 674
- - - Salboris 425
- ss. Joann. et Pauli Ven. 462
- s. Mariae in Cosmedin 674
- - Marci Portusn. 534
- - - Venet. 426—427 714
- ss. Nazarii et Celsi 524
- s. Pancratii de Gratz 431
- - Petri Brixiae 409
- - - Romae 512
- - Petronii Bonon. 668 669 676
- - Stephani Vindob. 477
- - Trinitatis Venet. 462
Ecclesiae Carinthiae 658
- Histriae 392
Exercitus caesar. in Cadubr. fusus 591
Expeditio ferrariensis 666
- tunetana 711
- Turcar. in Graeciam 571
- in Turcas 560 564 572—574
576 579 581 610 636 666
Expugnatio Cormons 593
- Goletae 710
- Meghies 681—682
- Fontis rabidi 643
- Vicetiae 603

F.

Falcones dono dati Maximil. 612
622 631
Familia Andecs 377
- Contarena 656 824
- Cornelia 630
- Fuger 624

Familia habsburgica 753
 - Lichtenstein 644
 - de Medicis 666
 - Rauber 644
 - Strassoldo 785
 - della Torre 785
 Feuda Everardi würtemb. 520
 - Mecheillae austr. 520
 - regis Bohemiae 451
 Feudum monarch. Siciliae 753
 - regni neapolitani 753 756
 Foedera Bononiae 670—672
 Foedus barcinonense 671 700
 - bononiense 708 717
 - cameracense 591 700
 - proposit. in Turcas 572
 Fonticum Teotonicorum 379 480
 Forma reipubl. venetae 517

G.

Gesta Aloysii Gritti 680
 Gildehalla Londini 786
 Gratulatio victoriae Caroli V 751
 Gravamina in curiam roman. 582
 - - duces Austriae 472
 - - eccles. aquil. 460
 Gymnasium vindobonense 705

H.

Hansa teutonica 786
 Haereses in Germania 693
 Haeresis bohémica 546
 - bosniaca 542
 Hastiludia Bruxellarum 637
 - Graecii 527
 Historia belli foroiul. 469—470
 - commercii asiat. 587
 - concilii trident. 731 736—738
 - navigat. lusitanicae 587
 - oppugnationis utinensis 601
 - schismatis sub Alex. III 423
 - Uscocchorum 804—806

I.

Incendia in Austria 611
 Incursus in Dalmatiam 873
 Induciae Ambrosiae 633
 - Niciae 722 724
 - Caroli V cum Francisco 760
 - - pontif. 657 660
 - - Venetis 659
 - Venetor. cum Francisco 660
 - - Maximil. 592 593
 - 595—597 608—609 620—623
 - - Sigism. 483 507
 Indulgentiae 471 546—547 551
 - 565—566
 Interdictum dat. Andreae Hung. 445
 Interregnum in Germania 623—624
 Investitura castri Flambri 458
 Investiturae 416 495
 - regni neapolitani 756
 Istrias. Poema 549—550
 Iter Calicut versus 587
 - Caroli V caesaris 666
 - - Contareni 643—644
 - Clementis papae VII 693
 - Etruscorum centum 795
 - Georgii Contareni et Pauli
 - Pisani 552
 - - Giustinian 799—800
 - Hieron. Lippomani 782
 - Joannis pp. XXIII 484
 - Maximiliani regis 579 589
 - 592 597
 - Pauli Minii 826—827
 - Ruperti palatini 843
 - venetor. legator. 500 508
 Itinera Venetorum 370 500 508
 - 552 589 592 597 643—644
 - 782 799—800 826—827
 Jura praecedentiae 833
 - Venetor. in mare hadr. 816
 - 822

L.

Laudes Caroli V caes. 734 763—776
 Legatio anglica Georg. Giustin.
 - 789—790
 - bohémica dilata 543
 - burgundica 586—587 590

Legatio caesarea 517 574
 - germanica 510—511
 - goriciensis 459
 - hispanica 888
 - hungarica 863
 - polona 782
 - turcica 689—690
 - vindobonensis 870
 Legationes Venetorum 366—369
 - 455—456 465 622—623 692
 - 699 782 853 870 876—877
 - 888—889
 Leges barbarorum 383
 - langobardicae 382—383
 - de tutela 370
 Leones in vivario Monachii 552
 Liber evangelior. s. Marci 466 778
 Liga Alem. superioris grisa 570
 - - magna 570
 - - vetus 570
 - bononiensis 700
 - catholica 725
 - Helvetiorum 812
 - Sveviae 551
 - in Turcas 658 723
 Ligae Alemanniae superioris 533
 - Curiovallis 812
 - Grisonum 812
 Lingua alem. Pestino vulgaris 625

M.

Magistratus augustani 679
 Manus mortuae 868
 Marce Marce acclam. Venet. 604
 Matrimonium Othonis IV imp. 436
 Mercimonia illicita prohib. 752—753
 Metallifodinae eccl. trident. 431
 Mineriae Primerii 541
 Miracula Bapt. Egnatii 638
 - Joann. de Capistr. 516—517
 Miraculum crucis Leodii 577—578
 Monarchia Siciliae 753
 Monasteria varia 547
 - Bohemiae vastata 538
 - s. Dominici 878
 - mendicant. Treveri 511
 Monasterium Belinae 431
 - s. Bened. de Mosnil 418 419
 - ss. Hilarii et Bened. 433 437
 - obremburgense 461
 - in Ottemburg 524

Monasterium ratisbon. s. Emerani 524
 - ripense s. Mariae gratiar. 597
 - sextense 392
 - tarvisiense s. Margar. 681
 - s. Mariae in Valle 389
 - s. Georgii in Valle Oeni 434
 - venet. s. Georgii 429
 - - Nicolai 427
 - veronense s. Zenonis 414
 - wissenburgense 566
 Monita Caroli V filio 757—758
 Mundebnrdrum 385
 Museum Corrarium Venet. 605

N.

Navigatio lusitanica 587
 Nomina langobardica 384
 Nundinae Bolzani 541
 - francofurdenses 804
 Nuptiae Caroli V 652—654
 - fratris Caroli V 631
 - sororis Caroli V 631 636
 - Leonardi de Gorizia 523
 - Ludovici regis Hung. 631 636

O.

Obitus Caroli V 763—764
 Obsidio civitatis 599
 - mantuana 830
 Opificia serica 804
 Oppugnatio Goletae 770—771
 - Tuneti 710 770—771
 - Utini 601
 Oratio Aldigherii Dantis 456
 - Blotii Hugonis 798
 - cardin. Lotharing. 736
 - Clericati Leonelli 563
 - Corner M. Antonii 720—721
 - Emo Leonardi 721
 - de Faur Guidonis 741
 - Ferrarii Arnaldi 743
 - de obitu Frider. III 554
 - Lascaris Joannis 650
 - Morone Hieron. 746
 - Tuscorum Henrico VII 456

Oratio Vitellii Herasmi 620
 Orationes Caroli V 666 716
 - elector imp. germ. 625—626
 - legator pro el. imp. 626—627
 - dictae Maximil. regi 574 599
 - - Sigismundo imper. 499
 - - 708—709
 - - 505—508
 Ordo s. Dominici 878
 - s. Jacobi de Compostella 692
 - montis Oliveti 724
 - Pruthenorum 526

P.

Palatium Ferdin. Neostadii 708
 - venetorium Ferdin. 782
 - Franc. Carrar. Paduae 478
 Parafrenum pontifici dandum 633
 Pax Constantiae 430
 - ratisbonensis 839
 - westphalica 840
 - imperat. cum Gallia 653 701
 - - Hungaris 522
 - - Venetis 429 540
 - - 641 671
 - Gallorum cum Alemannis 633
 - - Neapoli 560
 - - Philippo bur-
 - gundico 569
 - Venetor. c. Bohemis 815
 - - Gallis 552
 - - Hungaris 465
 - - Maximiliano rege
 - - 546 594 590
 - - Sigismundo 541
 - - Tergestinis 518
 - - Turcis 693 729 858
 Peregrinatio Rodulphi caes. 451
 Peregrinationes Venetor. 371
 Pestis anni 1511 598
 - Carniolae et Tergesti 753
 Praecedentiae iura 550 581
 Praelium bicinense 790
 - parnense 869
 - tripolitanum 606
 Praepositura michoviensis 793
 Praepositurae Carinthiae 658
 Privilegia Brixienisium 455
 - comitis palatini 539
 - eccl. feltrensis 419

Privilegia eccl. torcellensis 428
 - pontificia 416 439
 - Venetorum 418 429 433 436
 - 509

Pugna guastallensis 870

Q.

Quaerelae orator gall. in Venet. 639
 Quaestio Juliaci Cliviae ec. 801-803

R.

Recuperatio Tergesti 473
 Reformatio ecclesiae proposita 488
 - 738 741—745
 - principum proposita 742
 Relatio caesar. Prenestein 785
 - conventus trident. 597
 - rerum Seniae 809 811
 - ven. Baduarii Frid. 761—762
 - - Bon Aloysii 622
 - - Cavalli Marini 754
 - - Contareni Aloys. 841
 - - Laur. 753—754
 - - M. Ant. 718
 - - Thomae 796
 - - Cornelii Frid. 854
 - - Delphini Joann. 865—866
 - - Donati Francisci 868—869
 - - Nicolai 808
 - - Fuscarenii Marci 870
 - - Justiniani Marini 731
 - - Lippomani Hieronimi 783
 - - 784 805
 - - Minio Marci 691
 - - Mocenigo Petri 726
 - - Nani Jo. Bapt. 844—845
 - - Naugerii Bern. 749 750
 - - Quirini Vincentii 586-587
 - - 589—590
 - - Ruzzini Caroli 860
 - - Sagredo Joann. 846—847
 - - Superantii Jacobi 777-778
 - - Franc. 799
 - - Theupoli Nic. 688
 - - Zorzi Marini 849
 Respubl. norimberg. Regimen 776

S.

Sagae igni traditae 800
 Salinae August. Quirini 707
 Salis negotium 621
 Salvusconductus datus Alemann. 594
 - - Goriciensibus 619
 - - Mediolanensibus 496
 - - Romanis 495
 - - Venetis 578
 - Danielis Zabarella 717
 - Joannis de Leyda 708
 - Pauli de castro Porpeti 494
 - negatus Danieli Dandulo 611
 - - Hier. Laschi 682
 Schisma sub Alexandro pp. III 420
 Scommata in Venetos 603
 Secta Anabaptistarum 799
 - Calvinistarum 799
 - Hussitarum 799
 - Luteranorum 799
 Sectae lutheranae 676
 Seminarium brunnense 891
 Sermo annunciationis b. M. 490
 - assumptionis b. M. 490
 - circumcisionis J. C. 489
 - s. Augustini 491
 - de loco concilii 484

Sermo de obitu regis Aragon. 487
 - - - Hieron. Huss 486
 - - die domin. *Laetare* 487 489
 - - ecclesia reintegr. 485 491
 - - ecclesiast. reform. 491
 - - omnibus Sanctis 490
 - - pace 491
 - - spiritu sancto 487 490
 - s. Thomae de Aquino 491
 - in die Veneris sancti 490
 Societas Jesu defensa 822 827
 Statuta del fontego Tedeschi 889
 - ratisbonensia 730
 Suppressio patriarch. aquil. 879-887

T.

Tabularium civitatense 384
 - taurinense 369
 - vaticanum 692
 - venetum 367 369
 - vindobonense 554
 Testamentum Caroli V 756
 Tractatus Bruxellarum 621
 - Cameraci 621
 - Aquil. et Goriciae 454
 - de sanitate servanda 459
 - Vormatiae 875-877

Tregua Niciae 722 724
 Turbae bohemicae 822-826
 Turrisella (carcer Venet.) 617

U.

Universitas stud. paduana 478
 - - pragensis 553
 - - tarvisina 458
 - - vindobonens. 647

V.

Victoria Caroli V 650 751
 - Liviani Barthol. 617
 - regis Hungariae 662
 - - Poloniae 616
 - Selymis imperat. 616
 - de Tripolitanis 606
 - vaivoda Transylv. 639
 Vita Caroli Magni 386
 - b. Elisabeth Thuring. 434
 - Hadriani papae VI 637
 - s. Willelmae 384